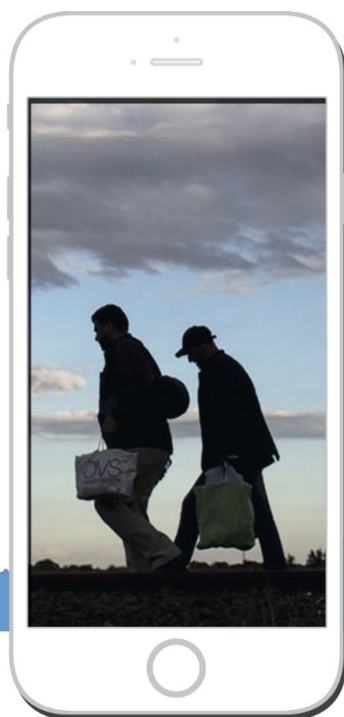

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας & ΜΜΕ
Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών
ακαδ. έτος 2016-2017
Κατεύθυνση : Ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας & Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης

Διπλωματική Εργασία
Θέμα εργασίας:

Ψηφιακή τεχνολογία και μεταναστευτικό: Ποιοτική και ποσοτική έρευνα

Βαγγέλης Μωραΐτης

Επιβλέπων: Ομότιμος Καθηγητής Δρ. Μιχάλης Μεϊμάρης

Αθήνα, Φεβρουάριος, 2018

Δήλωση Ακαδημαϊκής Ακεραιότητας

Διπλωματική Εργασία που κατατίθεται ως μέρος των απαιτήσεων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Επικοινωνία και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και συγκεκριμένα στην Κατεύθυνση Ψηφιακά Μέσα και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης

Ο υπογράφων μεταπτυχιακός φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Ψηφιακά Μέσα και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης του τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του ΕΚΠΑ, Μωραΐτης Ευάγγελος του Κωνσταντίνου (ΑΜ 36049) δηλώνω υπευθύνως ότι η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία με τίτλο «Ψηφιακή τεχνολογία και μεταναστευτικό: Ποιοτική και ποσοτική έρευνα» έχει γραφτεί από εμένα, χωρίς οποιαδήποτε εξωτερική μη αδειοδοτημένη βοήθεια, ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση, ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος της ή στο σύνολό της. Οποιαδήποτε μέρη, λέξεις ή ιδέες, της διπλωματικής διατριβής, αν και περιορισμένα, συμπεριλαμβανομένων πινάκων, γραφημάτων, χαρτών κ.λπ., τα οποία είναι εισηγμένα από (ή με βάση) άλλες πηγές έχουν αναγνωρισθεί ως τέτοια χωρίς καμία εξαίρεση.

Ημερομηνία: 28/02/2018

Ονοματεπώνυμο: Ευάγγελος Μωραΐτης

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε φωτογραφία του Marko Djurica/Reuters που απεικονίζει πορεία προσφύγων στην Ουγγαρία στις 6/9/2015.

Πηγή: <http://ti.me/2mM2rff>
(τελευταία πρόσβαση: 10/10/2017)

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ κατ' αρχήν τον καθηγητή μου Δρ. Μιχάλη Μειμάρη όχι μόνο για την υποστήριξη και την εμπιστοσύνη, αλλά και για την εναλλακτική προσέγγιση που έχει και η οποία αποτελεί για μένα μάθημα ζωής.

Τρεις διαφορετικές «ομάδες», έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην πορεία και στην ολοκλήρωση του προγράμματος του μεταπτυχιακού και της μελέτης αυτής και τους ευχαριστώ πολύ:

- Η πρώτη ήταν η ομάδα των προσφύγων που μοιράστηκε μαζί μου γενναιόδωρα χρόνο και εμπειρίες.
- Η δεύτερη ήταν η ομάδα των συμφοιτητών μου στη σχολή, οι οποίοι μετέτρεψαν αυτή την περίοδο σε μια θαυμάσια εμπειρία
- Η τρίτη ομάδα είναι η ομάδα των καθηγητών μου στη σχολή, οι οποίοι όχι μόνο με οδήγησαν σε γνώσεις και εμπειρίες ανεκτίμητες, αλλά με εντυπωσίασαν με την υπευθυνότητα που αντιμετωπίζουν το έργο τους:
 - ο Δρ. Αντώνης Αρμενάκης
 - ο Δρ. Ηλίας Αθανασιάδης
 - ο Δρ. Δημήτρης Γκούσκος
 - ο Δρ. Κωνσταντίνος Μουρλάς
 - ο Δρ. Δημήτρης Χαρίτος

Ευχαριστώ την οικογένειά μου και ιδιαίτερα τη σύζυγό μου Κατερίνα για τη στήριξη, τη βοήθεια και τη φροντίδα.

Η συγκεκριμένη μελέτη δε θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθεί χωρίς τη συμβολή κάποιων πολύ σημαντικών ανθρώπων και φίλων:

- Ευτυχία Παπαδογεωργοπούλου
- Σωτήρης Κωνσταντινίδης
- Λιάνα Μαρκάκη
- Ανθή Λουίζου

Τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Τέλος θα ήθελα να αφιερώσω τη μελέτη στη Σίλια, ελπίζοντας να την βοηθήσει ...

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, το μέγεθος των αναγκαστικά μετακινούμενων πληθυσμών, αποτελεί τη μεγαλύτερη αντίστοιχη καταγραφή τη σύγχρονης ιστορίας, φαινόμενο το οποίο περιγράφεται ως «μεταναστευτικό πρόβλημα». Το ζήτημα αυτό, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες κοινωνίες, δημιουργεί πόλωση και έντονες πολιτικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Στόχος της μελέτης ήταν να διαπιστωθεί ο τρόπος και η έκταση που η ψηφιακή τεχνολογία, αξιοποιείται, αντιμετωπίζοντας συγκεκριμένες ανάγκες του μεταναστευτικού. Για το σκοπό αυτό, έγινε έρευνα απογραφής σχετικών περιπτώσεων. Εντοπίστηκαν 281 περιπτώσεις, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν, μελετήθηκαν και αξιολογήθηκαν, ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά και την αποτελεσματικότητά τους ως προς τις επιδιώξεις τους τους.

Η μελέτη των περιπτώσεων αυτών έδειξε ότι ενώ η δυνατότητα διασύνδεσης και η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας για επικοινωνία και πληροφόρηση, αποτελούν παράγοντες ζωτικής σημασίας για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς, η πλειοψηφία των εξειδικευμένων εφαρμογών που δημιουργήθηκαν για το ζήτημα αυτό, κυρίως μετά το 2015, δε φαίνεται να έχουν επιτύχει το στόχο τους. Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαιώθηκαν και συμπληρώθηκαν, σε επόμενο στάδιο, με τη διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας, μέσω συνεντεύξεων με πρόσφυγες. Η όλη διαδικασία ανέδειξε και προβληματικές περιοχές από τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, όπως είναι τα πεδία προσωπικής ασφάλειας και έκθεσης προσωπικών δεδομένων, η διασπορά ψευδών ειδήσεων, όπως και η χωρίς έλεγχο και κανόνες, ανάπτυξη εφαρμογών και δράσεων.

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο της μελέτης, αποτυπώθηκε, μέσω της αξιοποίησης της μεθόδου ψηφιακών αφηγήσεων, το πώς οι ίδιοι οι πρόσφυγες αντιλαμβάνονται το ρόλο της τεχνολογίας στη ζωή τους και τη στάση τους απέναντι σε αυτή. Μέσα από τη διαδικασία αυτή μάλιστα, δόθηκε η ευκαιρία να αξιολογηθεί η μέθοδος της ψηφιακής αφήγησης και ως ερευνητικό εργαλείο. Η μελέτη έδωσε την ευκαιρία να καταγραφεί σειρά προτάσεων και επισημάνσεων που μπορεί να συμβάλουν, προκειμένου η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας να γίνει περισσότερο αποτελεσματική.

Λέξεις κλειδιά: ψηφιακή τεχνολογία, μεταναστευτικό ζήτημα, πρόσφυγες, ψηφιακές εφαρμογές, ψηφιακή αφήγηση, κοινωνική ενσωμάτωση, εκπαίδευση προσφύγων, μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Abstract

In recent years, the size of the forcibly displaced people is the largest ever recorded, creating the "international migrant crisis", one of the most serious global problems, resulting in polarization and intense political and social controversy. This study examines the ways and the extent of the exploitation of digital technology to address specific needs of the migrant population. For this purpose, an inventory of the available digital applications was carried out and 281 were identified, grouped, studied and evaluated in terms of their main characteristics and the effectiveness of their purpose.

The study has shown that while the use of digital technology for interconnection, communication and information purposes is crucial to the migrants, the majority of the applications that were developed specifically to address these issues, especially after 2015, have failed to meet their goals. These conclusions were confirmed and supplemented, during the next stage, through qualitative research interviews with refugees. The whole process has also highlighted areas of concern from the use of digital technology, such as personal data security, the spread of false news, as well as the development of applications without rules and control.

In the third and final stage of the study, using the digital storytelling method, the role of digital technology in the lives of refugees and their attitude towards it, was recorded. Through this process, the method of digital storytelling as a research tool was also evaluated. The study concludes with a series of recommendations regarding the exploitation of digital technology to address more effectively, specific needs of refugees.

Keywords: digital technology, migrant crisis, refugees, digital applications, digital storytelling, social integration, refugee education, social media

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	iv
Περιεχόμενα.....	v
Κατάλογος εικόνων.....	vii
Κατάλογος γραφημάτων.....	ix
Επιτελική Σύνοψη.....	1
Εισαγωγή.....	3
1. Το μεταναστευτικό ως κοινωνικό φαινόμενο.....	7
1.1. Ερευνητικοί στόχοι.....	7
1.2. Το μεταναστευτικό ως διαχρονικό φαινόμενο.....	8
1.3. Μαζικοί εκτοπισμοί πληθυσμών του παρελθόντος.....	10
1.4. Μετανάστευση ή πρόσφυγας: Το ισχύον νομικό πλαίσιο.....	15
1.5. Ελλείψεις και ατέλειες του ισχύοντος νομικού πλαισίου.....	21
1.6. Το μεταναστευτικό ζήτημα στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα.....	23
1.6.1. Η πραγματική διάσταση του προβλήματος.....	23
1.6.2. Αριθμητικά δεδομένα.....	26
1.6.3. Αιτίες σήμερα.....	33
1.6.4. Προβλέψεις, τάσεις και προοπτικές.....	37
1.6.5. Κοινωνικές εντάσεις και αρνητικές επιπτώσεις.....	41
1.6.6. Η αντιμετώπιση του ζητήματος (και) ως ευκαιρία.....	44
1.7. Το μεταναστευτικό ως ζήτημα της ελληνικής κοινωνίας.....	49
1.8. Η «διαδρομή» των προσφύγων. Ένα υποθετικό οδοιπορικό.....	51
2. Η μετανάστευση στην εποχή της τεχνολογίας.....	57
2.1. Ερευνητικοί στόχοι.....	57
2.2. Ενεργοποίηση του κόσμου της τεχνολογίας για το προσφυγικό.....	58
2.3. Η ψηφιακή τεχνολογία ως απαραίτητος (πλέον) παράγοντας.....	60
2.4. Περιορισμοί και δυσκολίες στη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας.....	62
2.5. Χρήση της τεχνολογίας ανά φάση του ταξιδιού.....	65
3. Έρευνα καταγραφής και αξιολόγησης περιπτώσεων.....	69
3.1. Ερευνητικοί στόχοι.....	69
3.2. Μεθοδολογία.....	71
3.2.1. Συλλογή δεδομένων.....	71
3.2.2. Χρονικό όριο συλλογής στοιχείων.....	71
3.2.3. Κριτήρια ένταξης μιας περίπτωσης στην απογραφή και μελέτη.....	72
3.2.4. Κατηγοριοποίηση και καταγραφή επί μέρους χαρακτηριστικών.....	73
3.2.5. Επεξεργασία δεδομένων.....	73
3.2.6. Ποιοτική έρευνα.....	74
3.3. Ομαδοποίηση θεματικών περιοχών.....	75
3.4. Ανάλυση θεματικών περιοχών.....	76
3.4.1. Επικοινωνία.....	76
3.4.2. Ενημέρωση και πληροφόρηση (επικαιρότητα).....	80
3.4.3. Οργάνωση πριν την αναχώρηση.....	82
3.4.4. Επικαιροποιημένη πληροφόρηση επί της διαδρομής.....	86
3.4.5. Προσανατολισμός.....	87
3.4.6. Ασφάλεια κατά την μετακίνηση (επικοινωνία σε φάση κινδύνου).....	89
3.4.7. Οικονομικές συναλλαγές.....	91

3.4.8.	Εφαρμογές πολλαπλών θεμάτων: Πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής	95
3.4.9.	Κοινωνική ένταξη	97
3.4.10.	Κατοικία	99
3.4.11.	Γλώσσα: εκμάθηση, υποστήριξη επικοινωνίας, αφορμή κοινωνικής επαφής	100
3.4.12.	Εκπαίδευση	102
3.4.13.	Εργασία	105
3.4.14.	Επανάμηση οικογενειών	107
3.4.15.	Λοιπά πρακτικής φύσης θέματα και ψυχαγωγία	107
3.4.16.	Βοηθητικές υποδομές	109
3.4.17.	Συντονισμός και προώθηση εθελοντισμού και σχετικών δράσεων	112
3.4.18.	Τεχνολογίες διαχείρισης μεταναστευτικών ρευμάτων	116
3.4.19.	Ευαισθητοποίηση	117
3.5.	<i>Καλές πρακτικές και περιπτώσεις που ξεχώρισαν</i>	119
3.6.	<i>Συμπεράσματα από την επεξεργασία των δεδομένων</i>	123
4.	Ποιοτική έρευνα - ψηφιακές αφηγήσεις	131
4.1.	<i>Ερευνητικοί στόχοι</i>	131
4.2.	<i>Μεθοδολογία</i>	132
4.3.	<i>Τι είναι η ψηφιακή αφήγηση</i>	136
4.4.	<i>Η Ψηφιακή αφήγηση ως μέσο έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικής παρέμβασης</i>	139
4.5.	<i>Η Ψηφιακή αφήγηση ως ερευνητικό εργαλείο</i>	141
4.6.	<i>Περιγραφή συμμετεχόντων και των ιστοριών τους</i>	143
4.7.	<i>Παρατηρήσεις και συμπεράσματα από την όλη διαδικασία (μεθοδολογικά)</i>	149
4.8.	<i>Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας χρήσης της μεθόδου</i>	153
4.8.1.	<i>Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας της μεθόδου ως ερευνητικό εργαλείο</i>	153
4.8.2.	<i>Η ψηφιακή αφήγηση ως υποστηρικτική λειτουργία κοινωνικής ενσωμάτωσης</i>	155
4.9.	<i>Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις και το συνολικό ψηφιακό αφήγημα ως προς τη χρήση της τεχνολογίας</i>	157
5.	Επιπτώσεις από την παρουσία της ψηφιακής τεχνολογίας στην ψυχολογία εκτοπισμένων ατόμων	159
6.	Σύνοψη: Αξιολόγηση της συμβολής της ψηφιακής τεχνολογίας σε θέματα μεταναστευτικού	164
7.1.	<i>Γενικά συμπεράσματα</i>	164
7.2.	<i>Η θετική συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας στο μεταναστευτικό</i>	164
7.3.	<i>Ελλείψεις και αρνητικές διαστάσεις της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας</i>	169
7.3.1.	<i>Ελλείψεις, κενά και αστοχίες των υφιστάμενων εφαρμογών και ψηφιακών δράσεων</i>	169
7.3.2.	<i>Προβληματικές περιοχές της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας</i>	173
7.	Προτάσεις	176
	Επίλογος	183
	Βιβλιογραφία - Βιβλιογραφικές παραπομπές	184
	Κατάλογος συντομογραφιών	189
	Γλωσσάρι απόδοσης ξενόγλωσσων όρων	190
	Γλωσσάρι ερμηνείας κύριων όρων	192
	Παράρτημα	197
Π.1.	Μεθοδολογία έρευνας	197
Π.2.	Ερωτηματολόγιο	201
Π.3.	Κατάλογος εφαρμογών	203

Κατάλογος εικόνων

Εικόνα 1: Βάρκα με 227 πρόσφυγες στη διαδρομή από Λιβύη προς Ιταλία 7/6/14	1
Εικόνα 2: Ο Εκπατρισμός των Ουγενότων 1566 - Πίνακας του Jan Antoon Neuhuys (1832–1891).	3
Εικόνα 3: Ο 18χρονος Σύριος Alvand, αυτό-φωτογραφίζεται (shelfie), με συνοδουπόρους πρόσφυγες,	4
Εικόνα 4: Sigmund Freud (6 May 1856 – 23 September 1939).	8
Εικόνα 5: Καταυλισμός προσφύγων στην περιοχή του Θησείου το 1923.	10
Εικόνα 6: 1945 Ομάδα επιζώντων από τους 150 πρόσφυγες του χωριού Lodz της Πολωνίας.	11
Εικόνα 7: Το κέντρο φιλοξενίας προσφύγων Dagahaley.....	12
Εικόνα 8: Κροάτες και Σέρβοι πρόσφυγες τη δεκαετία του '90, εκτοπίζονται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης κοντά στην Banja Luka της Βοσνίας.	12
Εικόνα 9: Detroit 7/6/1966, Έλληνες χορεύουν στο δρόμο στη διάρκεια του “Greek Town Freedom Festival”. ...	13
Εικόνα 10: Υπογραφή της Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.....	16
Εικόνα 11: Αναμονή έξω από κέντρο καταγραφής προσφύγων στο Βερολίνο, στις 10/9/15	18
Εικόνα 12: Ασουνόδευτος ανήλικος διασχίζει τα σύνορα Σερβίας - ΠΓΔΜ.	19
Εικόνα 13: Πρόσφυγες στο λιμάνι της Μυτιλήνης	22
Εικόνα 14: Σύρος πρόσφυγας στο δρόμο προς τα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ.	23
Εικόνα 15: Ένα κορίτσι πουλά ψωμί σε κατεστραμμένο δρόμο της Deir al-Zor στη Συρία	36
Εικόνα 16: Χιλιάδες εκτοπισμένων ανθρώπων βαβίζουν προς τα σύνορα Κροατίας – Σλοβενίας	37
Εικόνα 17: Αυστριακός στρατιώτης διορθώνει το φράκτη στα σύνορα Αυστρίας – Σλοβενίας στις 30/10/15.....	39
Εικόνα 18: Πρόσφυγες και μετανάστες προσπαθούν να επιβιβαστούν σε τρένο	40
Εικόνα 19: Πρόσφυγες μένουν στάσιμοι στο Freilassing, στα σύνορα της Αυστρίας – Γερμανίας.....	41
Εικόνα 20: Εκπαιδευόμενοι στον προγραμματισμό πρόσφυγες στη Φινλανδία.....	45
Εικόνα 21: Οικογένεια από τη Μυανμάρ στην επαρχία Runkalauhti της Φινλανδίας.....	46
Εικόνα 22: Πρόσφυγες στο πλοίο που τους μεταφέρει από τη Μυτιλήνη στον Πειραιά στις 30/9/15.....	49
Εικόνα 23: Βασικές διαδρομές μετανάστευσης	53
Εικόνα 24: Σύρος μετανάστης στο δρόμο προς τα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ.	53
Εικόνα 25: Το πτώμα του άτυχου Alan Kurdi στα παράλια της Κω, το Σεπτέμβριο του 2015.	58
Εικόνα 26: Σύριοι πρόσφυγες, έξω από την υπηρεσία αιτήσεως ασύλου του Βερολίνου.	59
Εικόνα 27: Πρόσφυγες φορτίζουν τα κινητά τους στον σιδηροδρομικό σταθμό της Βουδαπέστης (2/9/15).....	60
Εικόνα 28: Πρόσφυγες σε καταυλισμό στην Ευρώπη	60
Εικόνα 29: Σύρια πρόσφυγας στον καταυλισμό Nizir κοντά στα σύνορα Τουρκίας – Συρίας (30/9/17)	61
Εικόνα 30: Ηλικιωμένη πρόσφυγας από το Μπουρούντι στον καταυλισμό Mahama της Ρουάντα	62
Εικόνα 31: Πρόσφυγες στην ουρά για να φορτίσουν το κινητό τους στην Mahama, της Ρουάντα.	65
Εικόνα 32: Πρόσφυγες ελέγχουν το κινητό τους, έχοντας φτάσει στην Κω από την Τουρκία.....	67
Εικόνα 33: Πρόσφυγες περιμένοντας να μεταφερθούν σε κέντρο φιλοξενίας στο Dortmund	68
Εικόνα 34: Πρόσφυγες στο σιδηροδρομικό σταθμό της Βουδαπέστης ελέγχουν τα κινητά τους.....	76
Εικόνα 35: Wefugees - Κεντρική ιστοσελίδα	77
Εικόνα 36: Refugee Phones - UK - Κεντρική ιστοσελίδα.....	78
Εικόνα 37: Refugee Info Bus - UK - Κεντρική ιστοσελίδα	78
Εικόνα 38: Σελίδα προβολής της δράσης DadaabNet από το NetHope.....	79
Εικόνα 39: WakaWaka - Κεντρική ιστοσελίδα	79
Εικόνα 40: DW – Deutsche Welle –Refugee Guide.....	82

Εικόνα 41: Η σελίδα του Facebook, «Karajat Al Mushuntiteen»	83
Εικόνα 42: Διαφήμιση διακινητών στο Facebook	83
Εικόνα 43: Σελίδα στο Facebook, με το όνομα «Consultancy Imran Aslam - Business Immigration to Europe».....	84
Εικόνα 44: Σελίδα στο Facebook, με το όνομα «Immigration Gateway Europe».	84
Εικόνα 45: Ankommen App	85
Εικόνα 46: Western Balkan Route Map	87
Εικόνα 47: Σελίδα Balkan Route Info	87
Εικόνα 48: Πρόσφυγες φωτογραφίζουν χάρτη με τα κινητά τους, έχοντα φτάσει στη Μυτιλήνη στις 21/9/15.....	87
Εικόνα 49: Μέλος της οργάνωσης Mercy Corps βοηθά πρόσφυγες.....	88
Εικόνα 50: Εφαρμογή Afeefa.de.....	88
Εικόνα 51: Ankommen App	88
Εικόνα 52: Ομάδα μεταναστών επικοινωνεί στην εφαρμογή WhatsUp.....	90
Εικόνα 53 Ανταλλαγή πληροφοριών για το πάθημα ενός πρόσφυγα μέσω ομάδας στην εφαρμογή WhatsUp. ...	90
Εικόνα 54: Διανομή κινητών σε πρόσφυγες στο κέντρο φιλοξενίας Gihembe της Ρουάντα.....	91
Εικόνα 55: Daheim - Κεντρική σελίδα	98
Εικόνα 56: Refugees at Home – Κεντρική σελίδα.....	99
Εικόνα 57: Place4Refugees – Κεντρική σελίδα	99
Εικόνα 58: Takecarebnb – Κεντρική σελίδα	99
Εικόνα 59: Chatterbox – Κεντρική σελίδα	100
Εικόνα 60: Antura and the Letters– Κεντρική σελίδα.....	100
Εικόνα 61: ICOON for refugees – Κεντρική σελίδα.....	101
Εικόνα 62: Edraak – Κεντρική σελίδα	101
Εικόνα 63: Μάθημα σε κέντρο φιλοξενίας της Κένυα (2014)	102
Εικόνα 64: Coursera for Refugees – Κεντρική σελίδα	102
Εικόνα 65: HackYourFuture – Κεντρική σελίδα	103
Εικόνα 66:Kiron Open Higher Education – Κεντρική σελίδα	103
Εικόνα 67: JOIN – Κεντρική σελίδα.....	105
Εικόνα 68: CUCULA – Κεντρική σελίδα	105
Εικόνα 69: Jobs4refugees – Κεντρική σελίδα	105
Εικόνα 70:RefugeesWork – Κεντρική σελίδα.....	106
Εικόνα 71: Trace the Face – Κεντρική σελίδα.....	107
Εικόνα 72: I-Need– Κεντρική σελίδα	108
Εικόνα 73: HaBABY– Κεντρική σελίδα	108
Εικόνα 74: Παρουσίαση δράσης Free Basics.....	109
Εικόνα 75: GeeCycle– Κεντρική σελίδα	109
Εικόνα 76: MeshPoint– Κεντρική σελίδα.....	110
Εικόνα 77: Ideas Box– Κεντρική σελίδα.....	110
Εικόνα 78: RFRC– Κεντρική σελίδα.....	110
Εικόνα 79: Connect To Learn – Κεντρική σελίδα	111
Εικόνα 80: EMILY E.R.S – Σελίδα παρουσίασης.....	111
Εικόνα 81: IrisGuard – Σελίδα παρουσίασης.....	112
Εικόνα 82: MedShr – Σελίδα παρουσίασης.....	112
Εικόνα 83: HiMate! – Σελίδα παρουσίασης	113

Εικόνα 84: Clarat – Σελίδα παρουσίασης	113
Εικόνα 85: betterplace – Κεντρική σελίδα.....	115
Εικόνα 86: ROW Refugee Open Ware – Κεντρική σελίδα	115
Εικόνα 87: Lale – Κεντρική σελίδα.....	115
Εικόνα 88: Metacollect – Κεντρική σελίδα	116
Εικόνα 89: AsB– Κεντρική σελίδα	116
Εικόνα 90: Hoaxmap – Κεντρική σελίδα.....	118
Εικόνα 91: Cloud Chasers– Σελίδα παρουσίασης.....	118
Εικόνα 92: Internews – Κεντρική σελίδα	118
Εικόνα 93: The flow towards Europe – Κεντρική σελίδα.....	118
Εικόνα 94: The Refugee Project – Κεντρική σελίδα.....	119
Εικόνα 95: Πρόσφυγας στο Calais, Β. Γαλλία (30/7/15)	159
Εικόνα 96: Πρόσφυγας από την Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία στο κέντρο φιλοξενίας του Αν. Καμερούν ...	160
Εικόνα 97: Οικογένεια Σύριων προσφύγων στην Αμερική (16/9/15)	161
Εικόνα 98: Νεαροί πρόσφυγες από το Μπουρούντι στη Mahama της Ρουάντα.....	163
Εικόνα 99: Ο πρόσφυγας Muhammad Ayub δείχνει φωτογραφία του παππού του στο κινητό του	175
Εικόνα 100: Πρόσφυγες βαδίζουν στα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ το 2015	183

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 1: Διαχρονική εξέλιξη μεγέθους Αναγκαστικά Εκτοπισμένων Πληθυσμών.....	27
Γράφημα 2: Επί μέρους ομάδες Αναγκαστικά Εκτοπισμένων Πληθυσμών	28
Γράφημα 3: Αριθμητικά δεδομένα σχετικά με τους ανήλικους πρόσφυγες	29
Γράφημα 4: Κύριες χώρες προέλευσης προσφύγων (2016)	30
Γραφήμα 5: Κύριες χώρες υποδοχής προσφυγικών πληθυσμών (2016).....	30
Γράφημα 6: Κατανομή προσφύγων σε περιοχές του πλανήτη (2016).....	31
Γράφημα 7: Αριθμός νεκρών ή αγνοούμενων από τις αφίξεις στην Ευρώπη μέσω θαλάσσης	32
Γράφημα 8: Στοιχεία για την Ελλάδα	32
Γράφημα 9: Γράφημα Έρευνας - Κατηγορίες περιπτώσεων	123
Γράφημα 10: Γράφημα Έρευνας - Ύπαρξη ή μη εφαρμογής για κινητά	124
Γράφημα 11: Γράφημα Έρευνας - Παρουσία των περιπτώσεων στα συλλογικά μέσα	125
Γράφημα 12: Γράφημα Έρευνας - Χρονικό σημείο έναρξης παρουσίας περιπτώσεων.....	125
Γράφημα 13: Γράφημα Έρευνας - Βαθμός ανανέωσης περιεχομένου	126
Γράφημα 14: Γράφημα Έρευνας - Χώρα προέλευσης.....	126
Γράφημα 15: Γράφημα Έρευνας - Γλώσσα	127
Γράφημα 16: Γράφημα Έρευνας - Χώρα δράσης περίπτωσης.....	128
Γράφημα 17: Γράφημα Έρευνας - Βαθμός διείσδυσης (μεταφόρτωση) εφαρμογών Android.....	129

.....

Σημαντική διευκρίνιση:

Στη μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες βασικές έννοιες ως εξής:

- Η έννοια «εφαρμογή (ψηφιακής τεχνολογίας)», χρησιμοποιείται με την ευρεία έννοια, η οποία περιλαμβάνει οποιαδήποτε χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, από τη δημιουργία εξειδικευμένων ιστοχώρων, μέχρι την ανάπτυξη εφαρμογών για κινητά.*
- Ο όρος «μεταναστευτικό» αναφέρεται συνολικά στο φαινόμενο μαζικού εκτοπισμού πληθυσμών, ενώ με την ίδια έννοια γίνεται και η χρήση του όρου «πρόσφυγικό».*
- Ως αναφορά σε μονάδες πληθυσμού χρησιμοποιείται κατά βάση ο όρος «πρόσφυγας», εναλλακτικά του όρου «μετανάστης» για να δηλώσει ιδιότητα και όχι νομική υπόσταση.*

Επιτελική Σύνοψη

Το 3,3% του παγκόσμιου πληθυσμού σήμερα¹, αποτελείται από εκτοπισμένους ανθρώπους, ποσοστό που αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη αντίστοιχη καταγραφή της σύγχρονης ιστορίας, ως αποτέλεσμα μιας σειράς συνθηκών και συγκυριών. Παρά το γεγονός ότι η κατανομή των εκτοπισμένων πληθυσμών στη γη είναι εξαιρετικά άνιση, εφόσον οι φτωχότερες χώρες στην πραγματικότητα καλούνται να διαχειριστούν το πρόβλημα, στα ευρωπαϊκά κράτη, το όλο θέμα απασχολεί και διχάζει, ενώ η επικοινωνιακή ευκολία που εξασφαλίζει η ψηφιακή τεχνολογία, δημιουργεί έδαφος πρόσφορο για την ανάπτυξη ακραίων θέσεων που καλλιεργούν το μίσος και την ξενοφοβία. Στο κλίμα αυτό, οι περισσότερες πολιτικές ηγεσίες στην Ευρώπη, θεωρούν ότι θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημα κλείνοντας τα σύνορα. Γεγονός είναι, ότι για τα επόμενα χρόνια, το μεταναστευτικό ζήτημα, θα κυριαρχεί και δεδομένων των προβλέψεων γήρανσης του πληθυσμού, η αντιμετώπιση του μέσα από μια οπτική αναζήτησης θετικής συμβολής στις κοινωνίες, που ακολουθείται ήδη από κάποιες χώρες, δείχνει να έχει νόημα και δυνατότητα υλοποίησης.

Εικόνα 1: Βάρκα με 227 πρόσφυγες στη διαδρομή από Λιβύη προς Ιταλία 7/6/14
Φωτογραφία Peter J. Carroll—AP Photo
Πηγή: <http://bit.ly/2mVeX8d> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

Για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία (με τον πόλεμο στη Συρία), το φαινόμενο, αναπτύσσεται και εξελίσσεται σε ένα πλαίσιο που διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό οι δυνατότητες που δίνει η ψηφιακή τεχνολογία, σε όλα τα διαφορετικά στάδια της πορείας των μεταναστών.

Στόχος της μελέτης ήταν να διαπιστωθεί ο τρόπος και η έκταση που η ψηφιακή τεχνολογία, αξιοποιείται, αντιμετωπίζοντας ή διευκολύνοντας συγκεκριμένες ανάγκες του

μεταναστευτικού. Για το σκοπό αυτό, έγινε έρευνα απογραφής σχετικών περιπτώσεων, εφόσον δεν εντοπίστηκε σχετική καταγραφή σε πηγές ή άλλες μελέτες του χώρου. Μελετήθηκαν 281 εφαρμογές. Στη συνέχεια, μέσω ποιοτικής έρευνας και με την αξιοποίηση της μεθόδου ψηφιακών αφηγήσεων, αποτυπώθηκε το πώς οι ίδιοι οι πρόσφυγες αντιλαμβάνονται το ρόλο της τεχνολογίας στη ζωή τους και τη στάση τους απέναντι σε αυτή. Από τη μελέτη εξήχθησαν πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Η δυνατότητα πρόσβασης στην τεχνολογία και η εξασφάλιση διασυνδεσιμότητας, αποτελούν παράγοντες ζωτικής σημασίας για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς, εξίσου σημαντική με την παροχή νερού, φαγητού και

¹ Εκτιμήσεις του Migration Data Portal, στη διε <http://bit.ly/2DoXMH8> (τελευταία ενημέρωση 18/1/2018)

στέγης. Η αναγκαιότητα αυτή αφορά κυρίως τη χρήση κινητών τηλεφώνων και μέσων κοινωνικής δικτύωσης, εφόσον η δυνατότητα επικοινωνίας, δίνει πρόσβαση στην ενημέρωση και άντληση πληροφοριών.

Γενική διαπίστωση από τη μελέτη των ειδικών εφαρμογών που έχουν δημιουργηθεί είναι, ότι παρά τον σημαντικό αριθμό πρωτοβουλιών, συνολικά έχουν περιορισμένη διείσδυση, ως εκ τούτου αποτυγχάνουν τελικά να καλύψουν τις ανάγκες του κοινού που στοχεύουν. Η αποτυχία αυτή δημιουργείται από ένα συνδυασμό παραγόντων: έλλειψη κεντρικής στρατηγικής και συντονισμού, συνωστισμός εφαρμογών με αλληλοεπικάλυψη, αστοχίες, ελλείψεις και προχειρότητα σε βασικές επιλογές δομής, μορφής και γλώσσας επικοινωνίας, ανυπαρξία στρατηγικών ανάπτυξης συντήρησης και προώθησης, αδυναμία επικαιροποίησης, έλλειψη υποστήριξης.

Ορισμένες πάντως είναι και αξιόλογες και αποτελεσματικές και μπορούν να λειτουργήσουν βοηθητικά σχεδόν σε όλα τα διαφορετικά πεδία αναγκών, όπως: προσανατολισμός, οικονομικές συναλλαγές, πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής, κοινωνική προσαρμογή και ένταξη, εύρεση κατοικίας, εκμάθηση γλώσσας και υποστήριξη επικοινωνίας, εκπαίδευση, αναζήτηση εργασίας, αναζήτηση ιατρικής περίθαλψης και συμβουλών, ψυχαγωγία, αλλά και συμβολή στην επανένωση οικογενειών.

Η χρήση των νέων εργαλείων, έχει συχνά θετική επιρροή στην ψυχολογία εκτοπισμένων ανθρώπων, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση και τον αυτοσεβασμό, δίνοντας αισιοδοξία, αίσθηση επιτυχίας, προοπτικής, ανεξαρτησίας, ασφάλειας και προσωπική ενδυνάμωση. Θετική συμβολή παρατηρείται εξ άλλου και σε μια σειρά θεμάτων που αφορούν την κοινωνία και τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών γενικά, όπως αποσυμφόρηση κρατικών υπηρεσιών, ακριβέστερη απογραφή, νέες δυνατότητες στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης.

Υπάρχουν πάντως περιοχές στις οποίες η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας δημιουργεί θέματα και πιθανά προκαλεί αρνητικές συνέπειες. Αυτές οι περιοχές συσχετίζονται με τα πεδία προσωπικής ασφάλειας και έκθεσης προσωπικών δεδομένων, τη διασπορά ψευδών ειδήσεων, την χωρίς έλεγχο και κανόνες, ανάπτυξη εφαρμογών και δράσεων.

Η μελέτη έδωσε την ευκαιρία να καταγραφεί σειρά προτάσεων και επισημάνσεων που μπορεί να συμβάλουν, προκειμένου η εμπλοκή της ψηφιακής τεχνολογίας να γίνει περισσότερο αποτελεσματική.

Τέλος, η όλη διαδικασία που ακολουθήθηκε στην ποιοτική έρευνα, με τη χρήση διαδικασίας ψηφιακής δημιουργίας, έδωσε τη δυνατότητα να διαπιστωθούν τα πλεονεκτήματα χρήσης της μεθόδου όχι μόνο ως μέσο έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικής παρέμβασης, αλλά και ως ερευνητικό εργαλείο. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, συγκεντρώθηκαν παρατηρήσεις που μπορεί να αξιοποιηθούν σε μελλοντικές αντίστοιχες ερευνητικές διαδικασίες και μελέτες.

Εισαγωγή

Εικόνα 2: Ο Εκπατρισμός των Ουγενότων 1566 - Πίνακας του Jan Antoon Neuhuys (1832–1891). (Emigration-of-the-Huguenots). Ιδιωτική συλλογή. Πηγή: <http://bit.ly/2B6Yse1>. (τελευταία πρόσβαση: 10/8/2017)

Στα τέλη του 16ου αιώνα και πριν τη Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου (24 Αυγούστου 1572), οι **Ουγενότοι** (Καλβινιστές Προτεστάντες της Γαλλίας), μια θρησκευτική και αργότερα και πολιτική, ομάδα, εκτιμάται ότι αποτελούσαν το 10% του τότε πληθυσμού της Γαλλίας, δηλαδή περίπου 2.000.000. Το γαλλικό καθολικό κατεστημένο ενοχλήθηκε και αντέδρασε στην άνοδο σε θέσεις εξουσίας και στη σημαντική συγκέντρωση πλούτου, που είχαν επιτύχει οι οπαδοί της θεωρίας αυτής. Η αντίδραση αυτή, οδήγησε σε μια έντονη θρησκευτική και πολιτική διαμάχη μεταξύ καθολικών και προτεσταντών στη Γαλλία, για σημαντικό χρονικό διάστημα, με αποκορύφωση την αιματηρή Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου, στο οποίο πραγματοποιήθηκαν συστηματικές διώξεις των Ουγενότων. Οι διώξεις εντάθηκαν μετά το Έδικο του Φονταινεμπλώ (1685)² και οδήγησαν στην ουσιαστική εξαφάνιση της ομάδας αυτής από τη Γαλλία. Υπό τις συνθήκες εκείνες, ένας σημαντικός αριθμός Ουγενότων (που εκτιμάται από 200.000 μέχρι 500.000)³, έχοντας να επιλέξει μεταξύ αλλαγής πίστης ή σφαγής, αποφάσισε να διαφύγει σε άλλες χώρες, δημιουργώντας, όπως συχνά αναφέρεται στη βιβλιογραφία, **το πρώτο μεταναστευτικό κύμα της σύγχρονης ιστορίας** (Gregory et al., 2005).

² Έδικο του Φονταινεμπλώ. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2hWleg7> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017).

³ Huguenots. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2yBqfpX7> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017).

Η αναδρομή στα γεγονότα αυτά, αποδεικνύει ότι στην ουσία, το πλαίσιο δημιουργίας, η ανάπτυξη και η πορεία των μεταναστευτικών ρευμάτων παρουσιάζει διαχρονικά παρόμοια βασικά χαρακτηριστικά, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου φυσικές καταστροφές προκαλούν αναγκαστικές μετακινήσεις και συνήθως δημιουργούν εσωτερικά μετακινούμενους πληθυσμούς, όπως αναφέρεται στην ενότητα 1.4. Τα χαρακτηριστικά αυτά, αφορούν κατ' αρχήν τα αίτια δημιουργίας των ρευμάτων, που κατά κανόνα συσχετίζονται με διαμάχες ως προς τη διανομή εξουσίας και πλούτου. Οι διαμάχες αυτές, ενδύονται ένα ιδεολογικό ή θρησκευτικό αφήγημα, προκειμένου να «νομιμοποιηθούν» στη συλλογική συνείδηση.

Εικόνα 3: Ο 18χρονος Σύριος Alvand, αυτό-φωτογραφίζεται (selfie), με συνοδοιπόρους πρόσφυγες, Η ομάδα μόλις έχει περάσει τα σύνορα Ουγγαρίας – Σερβίας. Η φωτογραφία λήφθηκε στις 5 Σεπτεμβρίου 2015, κατά τη διάρκεια της πορείας τους, κοντά στο χωριό Roszke της Ουγγαρίας. Φωτογραφία: Marko Djurica/Reuters. Πηγή: <http://bit.ly/2DggUXA>. (τελευταία πρόσβαση: 10/8/2017)

Η επιθετική επιδίωξη εξυπηρέτησης των συμφερόντων μιας ομάδας πληθυσμού, σε βάρος μιας άλλης, δημιουργεί προϋποθέσεις χρήσης βίας, η οποία είτε θα οδηγήσει άμεσα σε φυγή, είτε θα ενεργοποιήσει το στοιχείο του φόβου, το οποίο με τη σειρά του θα δημιουργήσει διωκόμενες ομάδες πληθυσμών που αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Η σταδιακή διαμόρφωση των βασικών διακριτικών γνωρισμάτων και στοιχείων προσδιορισμού και διαχωρισμού των σύγχρονων κοινωνιών, (όπου κομβική είναι η σημασία της καλλιέργειας εθνικών συνειδήσεων από τον 19^ο αιώνα και μετά), οδηγεί συχνά στην ανάπτυξη ακραίων εθνικιστικών θέσεων και στάσεων, οι οποίες, όπως και ο θρησκευτικός φανατισμός, δημιουργούν προϋποθέσεις ανάπτυξης φαινομένων βίας και διώξεων σε βάρος στοχευμένων ομάδων, οι οποίες

αναγκάζονται να φύγουν από τον τόπο καταγωγής τους. Αντίστοιχα, τα ίδια χαρακτηριστικά διαχωρισμού, στις κοινωνίες υποδοχής στη συνέχεια, διαμορφώνουν όλο και συχνότερα αρνητικό κλίμα, έναντι της παραμονής ομάδων με άλλη ιθαγένεια, στάση η οποία εγείρει σοβαρά ηθικά, ανθρωπιστικά άλλα και κοινωνικά ζητήματα και προβληματισμούς (Carens, 2014).

Παράλληλα, στην εποχή μας, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, αποτελεί επίσης παράγοντα δημιουργίας μεταναστευτικών ρευμάτων (Freedman, 2015).

.....

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα μεταναστευτικά ρεύματα παρουσιάζουν διαχρονικά κάποια κοινά χαρακτηριστικά γνώρισμα. Βασικό γνώρισμα είναι κατ' αρχήν η έννοια της μαζικότητας στη μετακίνηση πληθυσμών. Ενδεικτικό παράδειγμα μαζικότητας, στην περίπτωση των Ουγενότων προσφύγων, αποτελεί η επίπτωση της μετανάστευσής τους στην πόλη της Γενεύης, η οποία και λόγω της γεωγραφικής εγγύτητά της, αλλά κυρίως γιατί εξασφάλιζε ένα ιδιαίτερα φιλικό περιβάλλον για αυτή τη διωκόμενη ομάδα⁴, διπλασίασε τον πληθυσμό της τη δεκαετία 1550-1560, λαμβάνοντας μάλιστα το χαρακτηρισμό «η πόλη των προσφύγων»⁵, λόγω του φαινομένου.

Ένα επιπλέον διαχρονικά κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα, συσχετίζεται με τις κοινωνικές και πολιτισμικές μεταβολές που αυτά προκαλούν, τόσο στους τόπους προορισμού, όσο και στους τόπους αναχώρησης, πέραν των προφανών πληθυσμιακών μεταβολών. Η αναδρομή στην περίπτωση των Ουγενότων μεταναστών είναι και σε αυτή την περίπτωση ενδεικτική: η πληθυσμιακή αυτή ομάδα, συμπεριλαμβάνοντας στους κόλπους της πολλούς εύπορους και μορφωμένους ανθρώπους, ωφέλησε σημαντικά τις χώρες υποδοχής, συμβάλλοντας σημαντικά στην ευρύτερη αναβάθμιση του πολιτισμικού επιπέδου τους, ενώ αντίστροφα, άφησε σημαντικό πολιτισμικό κενό στην κοινωνία της Γαλλίας, το οποίο πήρε πολλά χρόνια για να εξισορροπηθεί⁶. Είναι αυτονόητο, ότι η μαζική εισροή πολυπληθών ομάδων, με άλλα πολιτισμικά και κοινωνικά δεδομένα, σε μια διαφορετική κοινωνία, επιδρά αναπόφευκτα καταλυτικά, σε πολλά επίπεδα της κοινωνίας υποδοχής. Ασφαλώς, οι επιπτώσεις ποικίλουν και εξαρτώνται από τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες της χώρας προορισμού, από τις ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούν, αλλά και από το επίπεδο συμπάθειας και αλληλεγγύης που εμφανίζει η εκάστοτε κοινωνία απέναντι στους μετανάστες που υποδέχεται. Το επίπεδο αλληλεγγύης, σχετίζεται συνήθως με τη θρησκευτική ή ιδεολογική – πολιτισμική - πολιτική συγγένεια των ομάδων και φυσικά από το ίδιο το πολιτισμικό επίπεδο της ομάδας των μεταναστών.

Η διάσταση αυτή της (επωφελούς συνήθως) κοινωνικής αλλαγής και συνεισφοράς που μπορεί να προκαλέσει ένα μεταναστευτικό ρεύμα, είναι εξαιρετικά σημαντική, δεδομένης της διαχρονικότητας του

⁴ Στην πόλη αυτή είχε ήδη μεταναστεύσει και διαπρέψει ο Γάλλος θεολόγος Ιωάννης Καλβίνος, που θεωρείται πνευματικός πατέρας των Ουγενότων).

⁵ Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2xhkqtZ> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017).

⁶ Huguenots. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2yBqfpX7> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017).

φαινομένου στην εξέλιξη του ανθρώπου και των κοινωνιών. Υπό αυτό το πρίσμα, το καλύτερο που μπορεί να κάνει μια σύγχρονη κοινωνία, είναι όχι μόνο να βρει αποτελεσματικές μεθόδους οργανωτικής αντιμετώπισης του φαινομένου (διαχείριση μεταναστευτικών ροών), αλλά (κυρίως) να βρει τρόπους προκειμένου να μπορέσει να αποκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη, από την κοινωνική ένταξη μεταναστών στους κόλπους της, ελαχιστοποιώντας τις αρνητικές συνέπειες.

.....

Στην εποχή μας, η εμφάνιση νέων δομικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, διαφοροποιούν για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία, το μεταναστευτικό φαινόμενο. Την αλλαγή αυτή προκαλεί η καταλυτική παρουσία της τεχνολογίας, η οποία διαμορφώνει νέες συνθήκες και σε αυτό το πεδίο, όπως και σε όλους τους τομείς της σύγχρονης ζωής. Η παρουσία αυτή είναι πολυδιάστατη και πολυεπίπεδη: καταρχήν, σήμερα υπάρχουν νέες δυνατότητες, όχι μόνο στο στάδιο της λήψης της απόφασης μετακίνησης, αλλά και στο στάδιο της προετοιμασίας της μετακίνησης, όπως και στο στάδιο της εγκατάστασης, προσαρμογής και κοινωνικής ένταξης στο νέο κοινωνικό περιβάλλον. Οι νέες δυνατότητες, δεν αφορούν μόνο τους μετακινούμενους πληθυσμούς, αλλά και τους σχετιζόμενους φορείς, κρατικούς ή μη, στις χώρες υποδοχής μεταναστευτικών ρευμάτων, οι οποίοι έχουν πλέον στη διάθεσή τους νέες κατά πολύ αποτελεσματικότερες μεθόδους, αναγνώρισης, καταγραφής, υποστήριξης και εν γένει διαχείρισης των ρευμάτων αυτών.

Παράλληλα, σημαντικές διαφοροποιήσεις υφίστανται σήμερα και στον τομέα της δυνατότητας πληροφόρησης ή παραπληροφόρησης (ή ψεύδους πληροφόρησης ...) όλων των εμπλεκόμενων ομάδων. Η κοινωνική στάση και αντίληψη ως προς τα διάφορα κοινωνικά ζητήματα, διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό μέσα από επικοινωνιακά οχήματα και μεθόδους, που συχνά χρησιμοποιούνται αποσκοπώντας στη χειραγώγηση της συλλογικής συνείδησης, μέσα από την εκμετάλλευση των ενστίκτων και ορμών της μάζας. Στο πνεύμα αυτό, συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της αξιοποίησης των νέων επικοινωνιακών δυνατοτήτων για την δημιουργία συνθηκών και περιβάλλοντος διώξεων συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού.

Οι αλλαγές είναι πολλές και σημαντικές. Είναι βέβαιο, ότι οι ιστορικοί του μέλλοντος, στην επισκόπηση της διαχρονικής πορείας του μεταναστευτικού, θα αναφερθούν συχνά και με έμφαση στην περίοδο αυτή, ως το μεταίχμιο μετάβασης σε μια νέα πραγματικότητα (και) για το συγκεκριμένο φαινόμενο.

1. Το μεταναστευτικό ως κοινωνικό φαινόμενο

1.1. Ερευνητικοί στόχοι

Πρωταρχικό ζητούμενο στην έρευνά μας αποτελεί η αποσαφήνιση βασικών εννοιών και ζητημάτων σχετικά με το μεταναστευτικό.

Συγκεκριμένα θα αναζητήσουμε κατ' αρχήν απαντήσεις στα ακόλουθα ζητήματα:

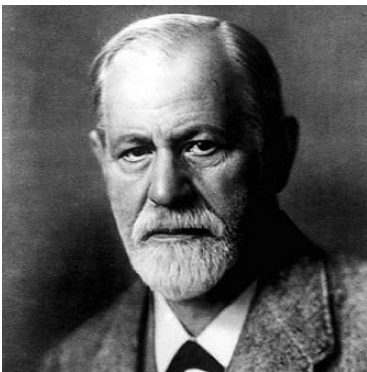
- Ποια η κοινωνική διάσταση του φαινομένου και ποιοι οι λόγοι δημιουργίας του;
- Πώς τεκμηριώνεται η διαχρονικότητα του φαινομένου;
- Ποια η διαφορά μεταξύ προσφύγων, μεταναστών και άλλων σχετικών ομάδων; βάσει ποιου πλαισίου γίνεται η διάκριση;
- Πόσο αποτελεσματικό είναι το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο;
- Ποιο είναι το πραγματικό μέγεθος του φαινομένου – προβλήματος σήμερα; Ποιες είναι οι αιτίες ανάπτυξής του; Πόσο σημαντικό είναι για τις σύγχρονες κοινωνίες;
- Ποιες είναι οι τάσεις και οι προβλέψεις εξέλιξης του φαινομένου;
- Ποια είναι τα ζητήματα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες ως συνάρτηση του φαινομένου;
- Πώς αντιμετωπίζεται και πώς θα μπορούσε ενδεχομένως να αντιμετωπιστεί καλύτερα;
- Ποια η διάστασή του στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία;
- Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της διαδρομής ενός πρόσφυγα;

1.2. Το μεταναστευτικό ως διαχρονικό φαινόμενο

Η ανθρώπινη ιστορία και η εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού διαμορφώνεται σε σημαντικό βαθμό από αναγκαστικές μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, οι οποίες ακολούθως προκαλούν πρόσμιξη πολιτισμών και πολιτιστικών δεδομένων.

Είτε ως φυσικό επακόλουθο πολεμικών συγκρούσεων ή κατακτητικών εισβολών, είτε ως μοιραία συνέπεια φυσικών φαινομένων και καταστροφών, είτε με τη μορφή αναγκαστικών μετακινήσεων και διώξεων πληθυσμών, με ή χωρίς χρήση βίας (όπως συνέβη στο δουλεμπόριο ή σε υποχρεωτικές ανταλλαγές πληθυσμών βάσει κρατικών συμφωνιών), είτε τέλος, ως «ειρηνικά» κύματα μετακίνησης και εγκατάστασης πληθυσμών σε νέα εδάφη ως αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής, οι αιτίες που δημιουργούν το ιστορικά επαναλαμβανόμενο αυτό φαινόμενο, στη βάση τους παραμένουν ίδιες. Δεσπόζουσα θέση στην ανάπτυξη του φαινομένου έχει το κυρίαρχο ανθρώπινο ένστικτο της επικράτησης και της κατάκτησης. Το ένστικτο αυτό, ενδύεται ή συμπληρώνεται συνήθως από θεωρητικά και ιδεολογικά πλαίσια, στα οποία η διαμόρφωση εθνικών, φυλετικών και θρησκευτικών συλλογικών ταυτοτήτων, μετατρέπεται σε παράγοντα διαχωρισμού, φανατισμού και διαμάχης για την κατάκτηση εξουσίας, σε ένα διαφοροποιημένο κάθε φορά περιβάλλον, ανάλογα με τις διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες και τα διαφορετικά επίπεδα εξέλιξης του πολιτισμού.

Η κοινωνική, ή συλλογική ταυτότητα αποτελεί βασικό στοιχείο της ανθρώπινης προσωπικότητας. Όλες οι

Εικόνα 4: Sigmund Freud (6 May 1856 – 23 September 1939).
Πηγή: <http://bit.ly/2BbMfoB>
(τελευταία πρόσβαση: 10/10/2017)

σχολές και θεωρίες της ψυχολογίας αναγνωρίζουν τη διάσταση αυτή της ανθρώπινης ψυχολογίας, ανεξάρτητα από τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους, ως προς το πώς αυτή διαμορφώνεται και αναπτύσσεται. Σε κάθε περίπτωση, βασικό γνώρισμα της ταυτότητας αυτής αποτελεί ο διαχωρισμός μεταξύ του «**εμείς**» (για τα μέλη μιας ομάδας) σε αντιδιαστολή με τους «**άλλους**». Κατά τον Freud, στην ομάδα, προκειμένου να επιτευχθεί αρμονία, τα άτομα από αγάπη για τους άλλους, θυσιάζουν την ατομικότητά τους. Η ομάδα αποτελεί ουσιαστικά την αναγέννηση μιας πρωτογενούς ορδής. Με αυτή την αλληγορία περιγράφονται βασικές λειτουργίες της ομάδας: η συλλογικότητα, το στοιχείο της σύγκρουσης, η θεσμοθέτηση νόμων

και κανόνων, αλλά και η δημιουργία ενοχών και αμφιθυμίας (Freud & Brill 1938). Οι ομαδικές διαδικασίες διαμορφώνουν την «ομαδική κουλτούρα» και προσδίδουν στο άτομο μια νέα προσωπικότητα. Παράλληλα, και δεδομένου ότι στις ομάδες συχνά υπάρχει διαφορετική ηθική από την ηθική κάθε ατόμου, μπορεί να λειτουργήσουν ασυνείδητες δυνάμεις, που μετατρέπουν την ομάδα σε όχλο και μπορεί να καταλήξουν σε καταστροφικές συμπεριφορές. Συχνά, όπως περιγράφει ο Bion στη θεωρία των «Βασικών Υποθέσεων», μια ομάδα, καθοδηγούμενη από το ένστικτο της επιβίωσης αντιτίθεται ασυνείδητα σε

οποιαδήποτε αλλαγή ή στην έλευση του καινούριου και συσπειρώνεται σε μια συναισθηματική κατάσταση, όπου τα μέλη συγχωνεύονται και παύουν να σκέφτονται (Grotstein, 2007). Πολλά είναι τα παραδείγματα διαχρονικά όπου το μίσος μιας ομάδας για μια άλλη ομάδα, αναπτύχθηκε ως ομάδα στοιχείο συσπείρωσης, επιβίωσης και εξέλιξης (επεκτατικά) της ίδιας της ομάδας.

Ενώ λοιπόν η ανθρώπινη φύση και η ανάπτυξη του ανθρώπινου πολιτισμού βασίζεται στη δημιουργία ομάδων και στη συνεργασία μέσα σε αυτές, είναι ακριβώς αυτή η ομαδική διάσταση παράλληλα, η γενεσιουργός αιτία διαχωρισμού, διαμάχης και συχνά **εκτοπισμού «ομάδων»** στον αιώνιο **αγώνα επιβίωσης και εξασφάλισης καλύτερων συνθηκών για μια ομάδα σε βάρος άλλων**. Ο τόπος καταγωγής αποτελεί ένα βασικό συνεκτικό δεσμό των κοινωνιών, ο οποίος ορίζει δικαιώματα επί της περιοχής αυτής, μέσα στα οποία είναι και το δικαίωμα εξαίρεσης ή αποκλεισμού εισερχόμενων από την περιοχή (Kibreab, 2000).

Η επικρατούσα αντίληψη **οργάνωσης των κοινωνιών**, η οποία αναπτύχθηκε μεταξύ δέκατου έκτου και δέκατου έβδομου αιώνα έχει ως βάση της την καθιέρωση της έννοιας των συνόρων, η οποία με τη σειρά της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και οριοθετεί την έννοια του κράτους και της **κρατικής οργάνωσης**. Αυτό, εξακολουθεί να είναι το πιο αποτελεσματικό σύστημα οργάνωσης και διοίκησης πληθυσμών (Hirst, 2005). Η έμφαση στην καλλιέργεια **εθνικών συνειδήσεων**, η οποία ακολούθησε (και διαμορφώθηκε κυρίως από το 19^ο αιώνα και μετά), προσφέρει τους τελευταίους αιώνες, ένα νέο, απαραίτητο ιδεολογικό πλαίσιο σε ιστορικούς διαχωρισμούς, αντιπαλότητες και διαμάχες στον αγώνα επικράτησης μεταξύ διαφορετικών ομάδων (Smith, 1986).

Σήμερα, στην εποχή, της **άμεσης διασύνδεσης**, της δυνατότητας υπερ-πληροφόρησης, και της ανεξέλεγκτης διασποράς θέσεων, πληροφοριών, αλλά και ψευδών ειδήσεων (fake news ή hoax news), δημιουργείται ένα πρόσφορο περιβάλλον για την ανάπτυξη ακραίων εθνικιστικών απόψεων, που οδηγεί στην ανάπτυξη φανατισμού και μισαλλοδοξίας. Οι σύγχρονες ομάδες **χειραγωγούνται** και κατευθύνονται μέσα από αφηγήματα όπου κυριαρχεί η ρητορική μίσους (hate speech), ενάντια σε ιδεολογίες, πρόσωπα και ομάδες πληθυσμών. Έτσι, συντηρείται ένα πλαίσιο αντιπαλότητας και διαμάχης και ικανοποιούνται τα βασικά πρωτόγονα ένστικτα επιθετικής επικράτησης και υπεροχής.

Το προσφυγικό ζήτημα αποτελεί σήμερα ένα φλέγον **κοινωνικό φαινόμενο σε έξαρση**, το οποίο απασχολεί έντονα (και διχάζει) τις σύγχρονες κοινωνίες καταλαμβάνοντας σημαντικό μέρος της δημόσιας συζήτησης. Προβλέπεται μάλιστα, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, ότι το θέμα αυτό θα μας απασχολεί εξίσου έντονα για πολλά χρόνια ακόμα.

Απέναντι στο θέμα οι προηγμένες κοινωνίες επιδεικνύουν επίπεδα αλληλεγγύης προς τις αδύναμες και για πολλούς λόγους δοκιμαζόμενες χώρες, αντιστρόφως ανάλογα της κρισιμότητας του θέματος. Η δε χρήση των νέων δυνατοτήτων που εξασφαλίζει η ψηφιακή τεχνολογία, όπως θα δούμε, συχνά εντείνει (αντί να εξομαλύνει) την αρνητική αυτή στάση.

1.3. Μαζικοί εκτοπισμοί πληθυσμών του παρελθόντος

Η αναδρομή σε σημαντικούς σταθμούς της εξέλιξης του φαινομένου, σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές και περιόδους, θα επιβεβαιώσει και θα υπογραμμίσει την σημαντική παράμετρο της διαχρονικότητας του:

- ➔ Αρκετούς αιώνες πριν, το μεγαλύτερο κύμα αναγκαστικής μετανάστευσης στην ανθρώπινη ιστορία, το **δουλεμπόριο**, εξανάγκασε **12,5 εκατομμύρια** Αφρικανούς να μεταφερθούν στην Αμερική (βόρεια και νότια), από το **1526 μέχρι το 1867**, με ιδιαίτερη έμφαση τα τελευταία 50 χρόνια της περιόδου⁷.
- ➔ Την περίοδο **1850-1930**, αναπτύχθηκε το τρίτο μεγάλο μεταναστευτικό κύμα μετακίνησης Ευρωπαίων προς τις **Η.Π.Α.** κατά τη διάρκεια του οποίου υπολογίζεται ότι μετακινήθηκαν **25 εκατομμύρια** άνθρωποι⁸.
- ➔ Περίπου **1,5 εκατομμύρια Ρώσοι**, εγκατέλειψαν τη χώρα τους και μετακινήθηκαν προς άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, ή χώρες της Άπω Ανατολής, μετά τη Ρωσική επανάσταση του **1917** και μέχρι το **1922**⁹.

Εικόνα 5: Καταυλισμός προσφύγων στην περιοχή του Θησείου το 1923.

Φωτογραφία.: Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός).

Πηγή: <http://bit.ly/2mMCZ56> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

- ➔ Η υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, στις 30 Ιανουαρίου του **1923**, εξανάγκασε τη χώρα μας να ενσωματώσει **1,3 εκατομμύρια Έλληνες**, που μέχρι τότε ζούσαν κυρίως στην Τουρκία, αλλά και στη Ρωσία και τη Βουλγαρία (ενώ αντίστοιχα εκδιώχθηκαν 400.000, προς την Τουρκία). Δημιουργήθηκε τότε, ένα από τα μεγαλύτερα φαινόμενα αναγκαστικής υποδοχής πληθυσμού ιστορικά, δεδομένου ότι την περίοδο εκείνη η χώρα είχε 5,5 εκατομμύρια κατοίκους περίπου¹⁰.

⁷ Historical Context: Facts about the Slave Trade and Slavery. (n.d.) The Gilder Lehrman Institute of American History. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BbrSaX> (τελευταία πρόσβαση: 28 Νοεμβρίου 2017)

⁸ History of immigration to the United States. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BchJuT> (τελευταία πρόσβαση: 24 Νοεμβρίου 2017)

⁹ Refugees. (n.d.) International Encyclopedia of the Social Sciences. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BclHIO> (τελευταία πρόσβαση: 23 Νοεμβρίου 2017)

¹⁰ Refugees. (n.d.) International Encyclopedia of the Social Sciences. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BclHIO> (τελευταία πρόσβαση: 23 Νοεμβρίου 2017)

Εικόνα 6: 1945 Ομάδα επιζώντων από τους 150 πρόσφυγες του χωριού Lodz της Πολωνίας. Η ομάδα βαδίζει στις γραμμές του τρένου προς το Βερολίνο, με την ελπίδα να μπορέσουν να επιβιθαστούν σε ένα αγγλικό τρένο. Φωτογραφία: Fred Ramage—Getty Images
Πηγή: <http://ti.me/2mM2rnf> (τελευταία πρόσβαση: 10/12/2017)

στον εκτοπισμό **5 εκατομμυρίων** ανθρώπων από τη Βόρεια, στη Νότια Κορέα, την περίοδο **1948-1953**¹³.

- ➔ Τη δεκαετία του '80, η σοβιετική εισβολή στο **Αφγανιστάν**, στο τέλος του **1979**, ξεκίνησε μια σειρά συγκρούσεων, οι οποίες δεν έχουν σταματήσει μέχρι σήμερα. Το **1996**, μετά την αποχώρηση των σοβιετικών από τη χώρα, μια σκληροπυρηνική θρησκευτική ομάδα ακραίων ισλαμιστών αναλαμβάνει την εξουσία, οι Ταλιμπάν. Παρά το ότι κάποιες εκατοντάδες χιλιάδες Αφγανοί της φυλής Pashtun επέστρεψαν στο Αφγανιστάν από το Πακιστάν όπου είχαν μεταναστεύσει, ένα νέο, ακόμα μεγαλύτερο κύμα περίπου 2,5 εκατομμυρίων ανθρώπων δημιουργήθηκε εξαιτίας του νέου αυστηρού ισλαμιστικού καθεστώτος. Επί 32 χρόνια, το Αφγανιστάν κατείχε τα παγκόσμια πρωτεία στη δημιουργία πληθυσμών προσφύγων. Υπολογίζεται ότι μέχρι σήμερα, οι πόλεμοι αυτοί δημιούργησαν **6 εκατομμύρια** Αφγανούς πρόσφυγες, οι οποίοι κατέφυγαν κυρίως στο Ιράν και στο Πακιστάν¹⁴. Μόνο το ένα τέταρτο του πληθυσμού, δεν έχει εκτοπιστεί από την εστία του.
- ➔ Μια σειρά εμφυλίων πολέμων, σε πολλές χώρες της **Λατινικής Αμερικής** (Νικαράγουα, Ελ Σαλβαδόρ, Ονδούρα, Μεξικό, Γουατεμάλα, Κόστα Ρίκα) μεταξύ **1981-1989**, εκτόπισαν από τις εστίες τους **2 εκατομμύρια** ανθρώπους.

➔ Ο **δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος**, δημιούργησε το μεγαλύτερο κύμα εκτοπισμού ανθρώπων, που γνώρισε η ανθρωπότητα. Υπολογίζεται ότι με το τέλος του πολέμου, το **1945**, υπήρχαν **40,5 εκατομμύρια** εκτοπισμένοι Ευρωπαίοι¹¹.

➔ Το μεγαλύτερο κύμα μαζικής μετακίνησης πληθυσμών που έχει καταγραφεί ιστορικά, αφορά τον εκτοπισμό **14 εκατομμυρίων** ανθρώπων και προκλήθηκε από την ανεξαρτητοποίηση της **Ινδίας**, το **1947** και την κατάτμησή της σε δυο κράτη (Ινδία και Πακιστάν)¹².

➔ Ο πόλεμος της **Κορέας** οδήγησε

¹¹ A visual guide to 75 years of major refugee crises around the world (21/12/2015). The Washington Post. Ανακτήθηκε από: <http://wapo.st/2Dpl12w> (τελευταία ενημέρωση 10/1/2018)

¹² Partition of India. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2mSOaKc> (τελευταία πρόσβαση: 24 Νοεμβρίου 2017)

¹³ Refugees. (n.d.) International Encyclopedia of the Social Sciences. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BclH10> (τελευταία πρόσβαση: 23 Νοεμβρίου 2017)

¹⁴ Afghan refugees. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BauOEJ> (τελευταία πρόσβαση: 24 Νοεμβρίου 2017)

Εικόνα 8: Κροάτες και Σέρβοι πρόσφυγες τη δεκαετία του '90, εκτοπίζονται στο στρατόπεδο συγκέντρωσης κοντά στην Banja Luka της Βοσνίας.
Πηγή: <http://bit.ly/2mRiyF5> (τελευταία πρόσβαση: 10/8/2017)

→ Το 1991, ξεκίνησε μια σειρά εμφύλιων συρράξεων μεταξύ των χωρών που αποτελούσαν την πρώην Γιουγκοσλαβία (με σημαντικότερες αυτές της Κροατίας, Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και Κοσόβου). Οι συρράξεις συνεχίστηκαν σε όλη τη δεκαετία του 1990, και δημιούργησαν ένα τεράστιο κύμα 2,4 εκατομμυρίων προσφύγων, κυρίως προς την τότε

Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 μελών, αλλά και τις Η.Π.Α.. Επιπλέον, άλλοι 2 εκατομμύρια άνθρωποι εκτοπίστηκαν από τον τόπο τους σε άλλες περιοχές εντός της πρώην Γιουγκοσλαβίας¹⁵.

Εικόνα 7: Το κέντρο φιλοξενίας προσφύγων Dagaahaley.
Το Dagaahaley αποτελεί ένα από τα πέντε τμήματα του κέντρου φιλοξενίας του Dadaab της Κένυα, τον δεύτερο μεγαλύτερο παγκοσμίως, όπου τον Απρίλιο του 2017 φιλοξενούνταν περίπου 250.000 άνθρωποι.
Φωτογραφία: Getty Πηγή: <https://ind.rn/2mNVfv0> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

¹⁵ Yugoslav Wars. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2mR6tjc> (τελευταία πρόσβαση: 23 Νοεμβρίου 2017)

- ➔ Την ίδια δεκαετία, ο εμφύλιος της **Ρουάντα** (1990 – 1994), που κατέληξε στη γενοκτονία τουλάχιστον 800.000 ανθρώπων μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου **1994**, δημιούργησε ένα κύμα με περισσότερους από **2 εκατομμύρια** πρόσφυγες, κυρίως προς γειτονικές Αφρικανικές χώρες¹⁶.
- ➔ Ο εμφύλιος πόλεμος στο **Νότιο Σουδάν**, που ξεκίνησε το **2013** και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, έχει δημιουργήσει ένα κύμα περίπου **2,5 εκατομμυρίων** εκτοπισμένων ανθρώπων¹⁷.
- ➔ Τέλος, η μετανάστευση, αποτελεί ένα σταθερά επαναλαμβανόμενο φαινόμενο (και) στην πρόσφατη ιστορία του ελληνικού έθνους. Όπως αναφέρεται σε ειδική μελέτη της Τράπεζας της **Ελλάδας**,¹⁸ στη χώρα μας διακρίνουμε τρεις φάσεις μαζικής μετανάστευσης: η πρώτη από το **1903-1917**, όπου μετανάστευσαν **353,900** Έλληνες, με κίνητρα κυρίως οικονομικά, η δεύτερη την περίοδο **1960-1972**, όπου μετανάστευσαν **983,200** Έλληνες, με κίνητρα πολιτικά και οικονομικά και η Τρίτη **από το 2010 μέχρι σήμερα** με οικονομικά κίνητρα, όπου έχουν μεταναστεύσει ήδη **396,200** Έλληνες (στοιχεία μέχρι το 2013).

Εικόνα 9: Detroit 7/6/1966, Έλληνες χορεύουν στο δρόμο στη διάρκεια του "Greek Town Freedom Festival". Άγνωστος φωτογράφος. Πηγή: <http://bit.ly/2mZOR5z> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

¹⁶ Πηγή: UNHCR: The State of The World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action (2000)

¹⁷ A visual guide to 75 years of major refugee crises around the world (21/12/2015). The Washington Post. Ανακτήθηκε από: <http://wapo.st/2Dpl12w> (τελευταία ενημέρωση 10/1/2018)

¹⁸ Λαζαρέτου, Σ. (2016). Φυγή ανθρώπινου κεφαλαίου: η σύγχρονη τάση μετανάστευσης των Ελλήνων στα χρόνια της κρίσης. Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδας. 43 (Ιούλιος 2016). Σ.22-57 Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Dt8zA4> (τελευταία πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2017)

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ο παγκόσμιος πληθυσμός των προσφύγων που υπάρχουν στον κόσμο υπολογίζεται περίπου σε **244 εκατομμύρια άτομα**, αριθμός που αντιπροσωπεύει το **3,3% του παγκόσμιου πληθυσμού**. Το αντίστοιχο ποσοστό το 1990 ήταν 2,9% και το 2000 2,8%¹⁹.

Ο αριθμός αυτός αφενός είναι μεγάλος, συγκεκριμένα αποτελεί τη **μεγαλύτερη αντίστοιχη καταγραφή της σύγχρονης ιστορίας**, αφετέρου είναι ενδεικτικός μιας ανοδικής τάσης. Για το λόγο αυτό το **εξαιρετικά επίκαιρο** αυτό θέμα, αποτελεί κεντρικό θέμα πολιτικών τοποθετήσεων, διαφωνιών και ένα από τα βασικά θέματα που απασχολούν τη δημόσια συζήτηση, σε πολλές χώρες.

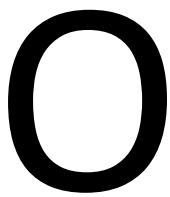
Όπως όμως ήδη αναφέρθηκε, οι ανθρώπινες κοινωνίες, έχουν αντιμετωπίσει αντίστοιχα πιεστικές καταστάσεις αναγκαστικών μαζικών μετακινήσεων πληθυσμών, πολλές φορές στο παρελθόν και με συνθήκες και δυνατότητες πολύ δυσμενέστερες. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, οι προκαλούμενες συνέπειες για τις χώρες υποδοχής, όχι μόνο δεν είχαν τελικά αρνητικό πρόσημο, αλλά εξελικτικά τα οφέλη των χωρών υποδοχής αποδείχτηκαν σημαντικά (International Organization for Migration, 2017).

Χωρίς να υποτιμώνται οι αρνητικές επιπτώσεις του φαινομένου για τις σημερινές κοινωνίες υποδοχής, η αντιμετώπιση του ως **αναπόφευκτου**, και η εξέτασή του μέσα από την **οπτική της ιστορικής συνέχειας**, είναι σημαντική και απαραίτητη, όχι μόνο για την κατανόησή του, αλλά και για την τοποθέτησή του σε πραγματικές διαστάσεις, απαλλαγμένες από την οξύτητα που προσδίδουν τα προφανή, άμεσα προβλήματα που δημιουργούνται και η επιτακτικότητα των λύσεων που απαιτούν (Gatrell, 2015). Οι σύγχρονες κοινωνίες υποδοχής, έχουν να κερδίσουν εστιάζοντας στη δημιουργία προϋποθέσεων αντιμετώπισης και εξασφάλισης των μεγαλύτερων δυνατών ωφελειών, αντί να προσπαθούν να αποφύγουν ένα φαινόμενο διαχρονικά (μοιραία) επαναλαμβανόμενο, ως αναπόφευκτο παράγωγο της ανθρώπινης φύσης και της οργάνωσης των κοινωνιών. Μόνο μέσα από ένα πρίσμα μελλοντικής προοπτικής και ιστορικής εξέλιξης θα δρομολογηθεί η αντιμετώπισή του με επιτυχία.

Η ψηφιακή τεχνολογία, είναι δεδομένο ότι μπορεί να συμβάλει σημαντικά προς την κατεύθυνση αυτή, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια.

¹⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από το Migration Data Portal, στη διεύθυνση <http://bit.ly/2DoXMH8> (τελευταία ενημέρωση 18/1/2018)

1.4. Μετανάστης ή πρόσφυγας: Το ισχύον νομικό πλαίσιο

Ο όρος **μετανάστευση** (migration), περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις, στις οποίες άνθρωποι, ομάδες ή πληθυσμοί εγκαταλείπουν το σπίτι τους και μετακινούνται εκτός, είτε εντός, σε άλλο σημείο, ενός κράτους. Στην αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται εναλλακτικά η ελληνική λέξη **Diaspora** ως αναφορά στο φαινόμενο.

Ο διαχωρισμός και η διάκριση των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την εστία τους, σε διαφορετικές **κατηγορίες**, είναι σχετικά **πρόσφατος** και προήλθε ως ανάγκη των κρατών της Ευρώπης να διαχειριστούν τις μεγάλες ροές εκτοπισμένων ανθρώπων που δημιούργησε ο **Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος**. Η οπτική αυτή, με την οποία η διεθνής (και η αντίστοιχη ελληνική) **νομολογία**, οριοθετεί και χαρακτηρίζει τους εκτοπισμένους ανθρώπους, έχει ως βασικό σημείο αναφοράς τη «**Σύμβαση του 1951**», και διαμορφώνει τελικά σε σημαντικό βαθμό τη συλλογική συνείδηση και στάση των σύγχρονων κοινωνιών απέναντι στο ζήτημα.

Σύμφωνα με αυτή τη διεθνή νομική οπτική, όσοι συμπεριλαμβάνονται στο υπό εξέταση πεδίο, κατατάσσονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Πρόσφυγες
- (Οικονομικοί) Μετανάστες
- Εσωτερικά Εκτοπισμένα πρόσωπα
- Ανιθαγενείς

Η κυρίαρχη διαχωριστική γραμμή μεταξύ αυτών των κατηγοριών, αφορά τη **διάκριση μεταξύ προσφύγων και μεταναστών**. Παρά το ότι (όπως θα δούμε και στη συνέχεια) η «τακτική» και τα μέσα που χρησιμοποιούνται σε όλη τη διαδικασία μετακίνησης προς ένα διαφορετικό τόπο, είναι ίδια σε όλες τις περιπτώσεις, η κατανόηση του διαχωρισμού αυτού είναι σημαντική, όχι μόνο για λόγους ολοκληρωμένης θεώρησης του ζητήματος, αλλά και γιατί σήμερα δημιουργούνται πιθανότατα προϋποθέσεις ενίσχυσης των διαχωριστικών γραμμών διάκρισης, με τα νέα μέσα που προσφέρει η ψηφιακή τεχνολογία.

Πρόσφυγας (Αναγνωρισμένος πρόσφυγας) (refugee)

Ήδη από τις αρχές του εικοστού αιώνα, η διεθνής κοινότητα άρχισε να διερευνά λύσεις αντιμετώπισης του ζητήματος των εκτοπισμένων ανθρώπων. Τα 60 εκατομμύρια θύματα που αποτελούσαν τον τραγικό απολογισμό του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησαν στην υιοθέτηση στις **10 Δεκεμβρίου του 1948 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**, από τη **Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών** (ο ΟΗΕ- Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, είχε ήδη ιδρυθεί στις 24 Οκτωβρίου 1945). Το τεράστιο κύμα 40,5 εκατομμυρίων προσφύγων και εκτοπισμένων Ευρωπαίων που δημιουργήθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, καθιστούσε επιτακτική την ανάγκη διαμόρφωσης **κοινά αποδεκτών κανόνων διαχείρισης** των πληθυσμών αυτών, μέσα από ένα **κοινά αποδεκτό νομικό πλαίσιο** (αντί επί μέρους συμφωνιών περιπτωσιακής αντιμετώπισης των ζητημάτων αυτών).

Εικόνα 10: Υπογραφή της Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων
 Πηγή: Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες <http://bit.ly/2ytHgSr> (17/10/2017)

Την ανάγκη αυτή κάλυψε η «**Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων**», που εγκρίθηκε στην Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951²⁰, σε ειδικό συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών (και τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο του 1967, το οποίο αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η αρχική Σύμβαση, οι οποίοι ήταν συνδυασμένοι με τις καταστάσεις του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου). Οι Συμβάσεις αυτές (που έχουν υπογραφεί μέχρι σήμερα από 140 κράτη), αποτελούν μέχρι σήμερα το **παγκόσμιο σημείο αναφοράς**, ως προς τον τρόπο που οι σύγχρονες κοινωνίες οφείλουν (και έχουν από κοινού συμφωνήσει) να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες²¹. Συγκεκριμένα στο 1^ο άρθρο της συνθήκης, στη 2^η παράγραφο ως «πρόσφυγας» χαρακτηρίζεται οποιοδήποτε άτομο, το οποίο λόγω

«δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας, της οποίας έχει την υπηκοότητα και δε δύναται ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής»²².

Το νομικό αυτό πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, οφείλει να τηρείται από όλες τις χώρες, ακόμα και από αυτές που δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση.

Στην Ελλάδα, η έννοια έχει συμπληρωθεί με τη φράση

«... ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενο συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει εις ταύτην»

²⁰ Η Ελλάδα υπέγραψε τη συνθήκη στις 10 Απριλίου 1952 και την αναγνωρίζει όπως και το πρωτόκολλο του 1967 ως εσωτερικό δίκαιο, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του εν ισχύει ελληνικού συντάγματος, από την επικύρωσή τους, το 1959 και το 1968 αντίστοιχα.

²¹ Μέχρι το Απρίλιο του 2015 τη Σύμβαση είχαν υπογράψει 145 κράτη μέρη, και το Πρωτόκολλο 146, όπως αναφέρει το έγγραφο της UNHCR «States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol», που ανακτήθηκε στις 23/9/2017 από το <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b73b0d63.pdf>.

²² UNHCR. (2009). Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2hgXMi5> (τελευταία πρόσβαση: 21.6.17).

Η φράση αυτή καλύπτει και τις περιπτώσεις των ανιθαγενών (stateless), δηλαδή όσων δεν έχουν συγκεκριμένη ιθαγένεια και δε θεωρούνται υπήκοοι κανενός κράτους²³. Κάθε άνθρωπος που συγκεντρώνει αυτά τα χαρακτηριστικά θεωρείται πρόσφυγας, έστω και αν δεν έχει λάβει την τυπική αναγνώριση που απαιτείται, από το κράτος στο οποίο βρίσκεται.

Βασικό νομοθέτημα για την μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα είναι ο Ν.3386/2005 «*Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική επικράτεια*».

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι, στοιχείο κλειδί στον ορισμό αυτό, αποτελεί η ύπαρξη του «**φόβου δίωξης**», ως βασικό στοιχείο αξιολόγησης και διάκρισης,. Απαιτείται ο «φόβος» αυτός να κριθεί και να αναγνωριστεί ως «**δικαιολογημένος**», δεν αρκεί δηλαδή η υποκειμενική αντίληψη της κατάστασης από τη μεριά του ατόμου. Το επίσης αναγκαίο στοιχείο της «δίωξης», **εξαιρεί** οποιοδήποτε άλλο λόγο μετακίνησης, όπως τις **φυσικές καταστροφές ή την πείνα**, αν αυτές αποτελούν μοναδικές αιτίες. Οι **πρόσφυγες πολέμου**, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951, καταρχήν, **δεν μπορεί να θεωρηθούν πρόσφυγες**, απολαμβάνουν όμως την προστασία άλλων διεθνών συμβάσεων όπως των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 για την Προστασία των Θυμάτων Πολέμου και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1949.

Υπεύθυνες για την προστασία των προσφύγων είναι οι χώρες υποδοχής. Η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες («UNHCR»), ορίστηκε από το 1951 ως αρμόδιος φορέας για την εφαρμογή της συνθήκης. Συνεργάζεται με τα κράτη που έχουν συμβληθεί, διατηρώντας ένα ρόλο "**παρατηρητή**" στην όλη διαδικασία, προκειμένου να εξασφαλιστεί στους πρόσφυγες, η διεθνής προστασία που ορίζει η συνθήκη και το πρωτόκολλο, στην ουσία δηλαδή να χορηγηθεί το απαιτούμενο άσυλο, προκειμένου να μην αναγκαστούν να επιστρέψουν εκεί όπου η ζωή τους κινδύνευε. Η **ευθύνη προστασίας** των προσώπων αυτών, εφόσον πληρούν τα κριτήρια, υπάγεται στον Ύπατο Αρμοστή, ανεξάρτητα από οποιοδήποτε γεωγραφικό ή χρονικό περιορισμό. Ανεξάρτητα δηλαδή αν μια χώρα έχει υπογράψει τη συνθήκη ή αν έχει αναγνωρίσει το άτομο ως πρόσφυγα. Η Ύπατη Αρμοστεία συνήθως δρα από κοινού με **Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)**.

Από τη στιγμή που θα αναγνωριστεί σε ένα πρόσωπο το καθεστώς του πρόσφυγα, αυτό διατηρείται, χωρίς να απαιτείται αναθεώρηση, εκτός αν συντρέξουν συγκεκριμένοι λόγοι που προσδιορίζουν οι «**Ρήτρες Παύσης**» (δηλαδή όταν παύουν να υφίστανται οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίστηκε το καθεστώς, στο συγκεκριμένο άτομο).Θεμελιώδους σημασίας για την προστασία των προσφύγων είναι η αρχή της Σύμβασης του 1951, που ορίζει ότι οι πρόσφυγες δεν πρέπει να απελαύνονται ή να αναγκάζονται να επιστρέψουν στον τόπο από όπου έφυγαν, εφόσον απειλήθηκε η ζωή και η ελευθερία τους.

Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθούμε στην «**Αρχή της Οικογενειακής Ενότητας**», την οποία υιοθετεί η Σύμβαση του 1951, παρά το ότι δεν συμπεριλαμβάνεται στον ορισμό του πρόσφυγα. Σύμφωνα με την αρχή

²³ Υπολογίζεται ότι σήμερα υπάρχουν 10 εκατομμύρια ανιθαγενείς στον κόσμο

αυτή, εφόσον ο αρχηγός της οικογένειας αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, αναγνωρίζονται και τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειάς του, έστω και αν η οικογένεια έχει προσωρινά διασπαστεί. Τέλος, **ασυνόδευτοι ανήλικοι** αντιμετωπίζονται με την ίδια λογική, εφόσον δεν υπάρχει ειδική αναφορά διαφοροποίησης στη Σύμβαση του 1951.

Ο «**Κανονισμός του Δουβλίνου**» (ή αλλιώς «**Κανονισμός Δουβλίνο 3**»), αποτελεί εν ισχύει νομοθεσία για τις ευρωπαϊκές χώρες με την τελευταία αναθεώρηση από τον Ιούνιο του 2013²⁴. Σύμφωνα με τον κανονισμό αυτό, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, την **ευθύνη εξέτασης αιτήματος ασύλου**, και άρα έκδοσης ή απόρριψης ασύλου, έχει το κράτος μέλος όπου ο αιτών εισήλθε για πρώτη φορά στην Ε.Ε., εφόσον μόνο εκεί έχει δικαίωμα να ζητήσει άσυλο. Ο Κανονισμός, δεν δημιουργεί προϋποθέσεις ίσης κατανομής προσφύγων, δεδομένου ότι η εφαρμογή του συνεπάγεται ότι οι χώρες οι οποίες δέχονται το μεγαλύτερο όγκο προσφύγων (Ελλάδα, Ιταλία και σε δεύτερο επίπεδο η Ισπανία), αναλαμβάνουν ευθύνη διαχείρισης του συνόλου των αιτημάτων, έστω και αν δεν αποτελούν επιλογή των προσφύγων ή αν έχουν τη δυνατότητα της διεκπεραίωσης αυτής.

Αιτούντες Άσυλο (asylum seekers)

Εικόνα 11: Αναμονή έξω από κέντρο καταγραφής προσφύγων στο Βερολίνο, στις 10/9/15

Φωτογραφία: AP/ Michael Sohn

Ανακτήθηκε από τη διεύθυνση <http://bit.ly/2Ds3UOZ> (τελευταία πρόσβαση 12/12/17)

Η αίτηση ασύλου, αποτελεί τη διαδικασία μέσα από την οποία αναγνωρίζεται ένας μετανάστης ως πρόσφυγας. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όσα άτομα αιτούνται να παραμείνουν σε μια χώρα υπό το καθεστώς του πρόσφυγα. Την ευθύνη διαδικασιών διαχείρισης των αιτημάτων, έχει η κάθε χώρα με την επίβλεψη της. Υ.Α.

Στην Ελλάδα την ευθύνη αυτή έχει η Επιτροπή Ασύλου που υπάγεται στο

Υπουργείο Εσωτερικών της Ελλάδος, ενώ ευθύνη στέγασης όσων αιτηθούν άσυλο έχει το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Από το 2011 βρίσκεται εν ισχύ ο νόμος 3907/2011 «*Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ*», που αποτελεί την προσαρμογή στον Κανονισμό Δουβλίνο 3.

²⁴ Η «Σύμβαση του Δουβλίνου», υπεγράφη στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας στις 15 Ιουνίου 1990, και τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1997. Ο «Κανονισμός Δουβλίνο 2» αντικατέστησε τη «Σύμβαση του Δουβλίνου» το 2003, και αποτελεί (με την σύναψη και κάποιων επί μέρους συμφωνιών) νόμο για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Από τη στιγμή της αίτησης ασύλου και μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία αξιολόγησης του αιτήματος (που δύναται να συμπεριλαμβάνει και δυνατότητα προσφυγής σε περίπτωση αρνητικής απόφασης), δεν μπορεί να απελαθεί ο αιτών. Είναι προφανές ότι η δέσμευση που δημιουργεί ο κανονισμός, δεν αφήνει πολλά περιθώρια διευκόλυνσης των διαδικασιών στη χώρα μας, όπου μεγάλες καθυστερήσεις εξακολουθούν να σημειώνονται τόσο στην αποδοχή, όσο και στην επεξεργασία αιτήσεων, όπως συνέβαινε και πριν την εφαρμογή του κανονισμού.

Εκτοπισμένα πρόσωπα (forcibly displaced persons)

Η κατηγορία συμπεριλαμβάνει όσους αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (συνήθως μαζικά) εξαιτίας φόβου ή κινδύνου (εσωτερικών συγκρούσεων ή φυσικών καταστροφών), υπό συνθήκες όμως που δεν δίνουν τη δυνατότητα ένταξής τους στο καθεστώς των προσφύγων. Κατά περιπτώσεις αναφέρονται και ως *de facto* πρόσφυγες. Αν και εννοιολογικά στην κατηγορία αυτή υπάγονται άτομα με τα ίδια χαρακτηριστικά με τους πρόσφυγες, εφόσον τα άτομα αυτά έχουν αναγκαστεί να φύγουν από το σπίτι τους, λόγω συνθηκών που προκαλούν φόβο και δίωξη (βία και ένοπλες συρράξεις, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κλπ.), δεν θεωρούνται τυπικά πρόσφυγες. Στην περίπτωση αυτή, όπως και στις περιπτώσεις αστέγων από φυσικές καταστροφές, αναλαμβάνουν δράση διάφοροι οργανισμοί, υπό το καθεστώς των όσων ορίζει η διεθνής νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εσωτερικά Εκτοπισμένα πρόσωπα (internally displaced persons - IDPs)

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όσοι έχουν εκτοπιστεί στο εσωτερικό της χώρας τους, για του λόγους που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη (ευρύτερη) περίπτωση. Τα άτομα αυτά, κατ' αρχήν υπάγονται στο νομικό καθεστώς της χώρας τους.

Ασυνόδευτοι ανήλικοι (unaccompanied minors).

Ασυνόδευτοι ανήλικοι θεωρούνται όσοι ανήλικοι εντοπίζονται, ή παρουσιάζονται στις αρχές, χωρίς να συνοδεύονται από κηδεμόνα ή άλλο ενήλικα. Όσοι υπάγονται στην κατηγορία αυτή, αφορούν περιπτώσεις που είτε ξεκίνησαν εξ αρχής ασυνόδευτοι, συνήθως συνοδευόμενοι από κάποιο γνωστό, είτε έχασαν την οικογένειά τους στην πορεία. Στις περιπτώσεις αυτές, αφού προσδιοριστεί η ταυτότητα και ιθαγένεια από τις αστυνομικές αρχές

Εικόνα 12: Ασυνόδευτος ανήλικος διασχίζει τα σύνορα Σερβίας - ΠΓΔΜ. Η φωτογραφία λήφθηκε το 2015.

Φωτογραφία.: UNICEF / Georgiev Πηγή: <http://bit.ly/2Dtr5lk> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

και αφού θεμελιωθεί το γεγονός ότι δεν συνοδεύονται, το κράτος αναλαμβάνει την ευθύνη προστασίας

τους, λαμβάνει μέτρα εξασφάλισης της νομικής εκπροσώπησής τους, ορίζει μόνιμο επίτροπο και διεξάγει έρευνα για εντοπισμό της οικογένειάς τους.

Στους ανήλικους παρέχεται διεθνής προστασία (ύστερα από σχετική αίτηση). Απομάκρυνση ανηλίκων από τη χώρα επιτρέπεται μόνο εφόσον εξασφαλίζεται το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και εφόσον μεταβεί σε κατάλληλες εγκαταστάσεις στη χώρα επιστροφής σε κηδεμόνα ή μέλος της οικογένειάς του.

(Οικονομικός) Μετανάστης (economic migrant / Immigrant)

Δεν υπάρχει ένας διεθνώς αναγνωρισμένος προσδιορισμός για τους μετανάστες. Η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. πάντως, χαρακτηρίζει ως οικονομικό μετανάστη όποιον εγκαταλείπει τη χώρα του για να εγκατασταθεί κάπου αλλού **οικειοθελώς**, χωρίς δηλαδή να τον αναγκάζουν εξωγενείς παράγοντες και για λόγους διαφορετικούς από εκείνους των προσφύγων²⁵, προς ανεύρεση καλύτερων συνθηκών ζωής, ενώ συνεχίζει να απολαμβάνει την προστασία της χώρας του. Τα άτομα αυτά **δεν υφίστανται «φόβο δίωξης»**, όπως οι πρόσφυγες, αλλά επιλέγουν να αναζητήσουν καλύτερη τύχη, κατά κανόνα χωρίς νόμιμη άδεια. Στην περίπτωση που οι οικονομικοί λόγοι προκαλούνται από μέτρα που στοχοποιούν συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, τα άτομα αυτά μπορεί να ενταχθούν σε καθεστώς προσφύγων.

Θα πρέπει πάντως να τονιστεί, ότι στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται τελικά και αντιμετωπίζονται αντίστοιχα, και άτομα τα οποία **χάνουν** στον τόπο τους βασικά κοινωνικοοικονομικά δικαιώματα και **αναγκάζονται** τελικά να εγκαταλείψουν την εστία τους ("survival migrants"), χωρίς όμως να μπορούν να επικαλεστούν το φόβο δίωξης που θα τους εξασφάλισι τη διεθνή προστασία της αναγνώρισής τους ως πρόσφυγες.

Διακινητές, Λαθρέμποροι

Οι περιπτώσεις των ανθρώπων εκείνων που αναλαμβάνουν επί πληρωμή να τακτοποιήσουν ή/και να πραγματοποιήσουν τη μετακίνηση σε μια χώρα προορισμού, όσων ενδιαφέρονται και έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν. Η αναγκαιότητα χρήσης διακινητών προκύπτει ως συνδυασμός της άγνοιας των εκτοπισμένων ανθρώπων σχετικά με τις δυνατότητες μετακίνησης και του μη νόμιμου της όλης διαδικασίας. Η βελτίωση του επιπέδου ενημέρωσης και προσέγγισης πληροφοριών, μέσω των δυνατοτήτων που δίνουν οι εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας, μειώνουν σταδιακά την ανάγκη χρήσης των «υπηρεσιών» αυτών.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί η άμεση σχέση του κυκλώματος διακινητών με τα κυκλώματα **δουλεμπορίας**, τα οποία εξαναγκάζουν (συνήθως) νέους ή ανήλικους σε πορνεία, ή εξαναγκαστική εργασία σε άθλιες συνθήκες, ή τους προορίζουν (συχνά και εν γνώσει των οικογενειών τους) για αφαίρεση οργάνων.

²⁵ UNHCR. (2009). Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2hgXMi5> (τελευταία πρόσβαση: 21.6.17)

1.5. Ελλείψεις και ατέλειες του ισχύοντος νομικού πλαισίου

A

ναφερθήκαμε ήδη στα σοβαρά προβλήματα που δημιουργεί ο «Κανονισμός Δουβλίνο 3», εξαιτίας της κατ' αρχήν ανισοκατανομής του όγκου των προσφύγων σε βάρος των χωρών του Ευρωπαϊκού νότου.

Από την άλλη μεριά, η λογική διαχωρισμού που προβλέπει η «Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων», χρίζει αναθεώρησης, έτσι ώστε να συμπεριλάβει τις σημερινές κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες, όπως διαμορφώθηκαν μετά το 1951, δεδομένου ότι μια βασική αιτία εκτοπισμού ανθρώπων εκτός των συνόρων της χώρας τους, συσχετίζεται με την ανάγκη να διαφύγουν της στέρησης και να μπορέσουν να **επιβιώσουν** (Betts, 2013). Η κατάσταση αυτή, διακρίνεται από μια λεπτή διαχωριστική γραμμή, υποκειμενικής θεώρησης ως προς το αν υφίστανται τα χαρακτηριστικά της δίωξης και του φόβου, ώστε οι ομάδες των ανθρώπων αυτών να λάβουν την ανθρωπιστική προστασία της παγκόσμιας κοινότητας. Το κενό αυτό, δίνει τη δυνατότητα σε πολλά κράτη να κάνουν χρήση του διαχωρισμού κατά το δοκούν, προκειμένου να εξαιρέσουν ολόκληρες κατηγορίες ανθρώπων, από την παροχή ασύλου, αποφεύγοντας έτσι να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν, ως μέλη της παγκόσμιας κοινότητας. Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, σε συνδυασμό με τη στάση της Ευρώπης απέναντι στο ζήτημα και το επιδιωκόμενο κλείσιμο των συνόρων, στην πραγματικότητα αφήνει περιθώρια μόνο σε παράνομη είσοδο και μετακίνηση μέχρι την επιθυμητή χώρα αιτήσεως ασύλου, κατάσταση η οποία τελικά εξυπηρετεί μόνο τα συμφέροντα των διακινητών (Betts, 2015). Θλιβερό επακόλουθο της ισχύουσας κατάστασης είναι η συχνή τακτική των διακινητών να «βουλιάζουν» τα σκάφη μετακίνησης, λίγο πριν τις ευρωπαϊκές ακτές, προκειμένου να προκαλέσουν τη λήψη ανθρωπιστικής βοήθειας και άρα να επιτραπεί η είσοδος τους σκάφους στη χώρα. Η πρακτική αυτή, αποτελεί βασική αιτία υψηλού ποσοστού απώλειας ανθρωπίνων ζών, κατά τη φάση της θαλάσσιας μεταφοράς.

Επίσης, όπως αναφέρθηκε, ο διαχωρισμός της Συνθήκης του 1951, εξαιρεί σημαντικές κατηγορίες ανθρώπων, οι οποίες ενώ αναγκάζονται να διαφύγουν από εύθραυστες και εχθρικές καταστάσεις, οι οποίες δεν εξασφαλίζουν βασικές συνθήκες επιβίωσης και αξιοπρέπειας, δεν αναγνωρίζονται από τη διεθνή κοινότητα ως περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να αναγνωριστεί η διεθνής προστασία του πρόσφυγα. Τα άτομα αυτά, τυπικά εμπίπτουν στην κατηγορία των «οικονομικών» μεταναστών, που «εθελοντικά» αποφάσισαν να μετακινηθούν, κατάσταση η οποία προφανώς απέχει πολύ από την πραγματικότητα (Simeon, 2014).

Παράλληλα, η λογική με την οποία διαμορφώνεται και κυρίως τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα ύπαρξης διαχωριστικών γραμμών, συμβάλει στην περαιτέρω κοινωνική πόλωση γύρω από το μεταναστευτικό ζήτημα, ενισχύοντας (ή και δημιουργώντας) τυφλά εθνικιστικά αισθήματα και ρητορική μίσους, που με τη σειρά τους δημιουργούν καταστάσεις νέων κοινωνικών προβλημάτων.

Ένα άλλο σημείο, που θα πρέπει να επανεξεταστεί, αφορά την ευθύνη αναγνώρισης «προσφύγων» εντός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που επιβαρύνει δυσανάλογα τις πλησιέστερες χώρες πρώτου προορισμού, όπως είναι η Ελλάδα και η Ιταλία.

.....

Στη συγκεκριμένη μελέτη πάντως, εξετάζεται το φαινόμενο της μετανάστευσης με την ευρεία έννοια, συμπεριλαμβάνοντας όλες τις διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την εστία τους, προκειμένου να διαπιστωθεί η συμβολή της τεχνολογίας στην όλη διαδικασία. Οι άνθρωποι αυτοί ακολουθούν τους ίδιους δρόμους και τις ίδιες πρακτικές κατά τη μετακίνησή τους, έστω και αν το διεθνές δίκαιο τους αντιμετωπίζει διαφορετικά.

Εικόνα 13: Πρόσφυγες στο λιμάνι της Μυτιλήνης
Φωτογραφία NurPhoto /Rex Shutterstock
Πηγή: <http://bit.ly/2G5L5xA> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

1.6. Το μεταναστευτικό ζήτημα στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα

1.6.1. Η πραγματική διάσταση του προβλήματος

Ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε στη **Συρία** τον Ιούλιο του 2011²⁶ (ως αποτέλεσμα της ευρύτερης ανάφλεξης που προκάλεσε το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης), δημιούργησε ένα τεράστιο κύμα περίπου **5 εκατομμυρίων προσφύγων** και άνω των 6 εκατομμυρίων «εσωτερικά εκτοπισμένων ανθρώπων», οι οποίοι υπάγονται στις περιπτώσεις που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας και προστασίας. Τα μεγέθη αυτά αντιπροσωπεύουν το 1/2 του πληθυσμού της χώρας, ο οποίος ήταν 22 εκατομμύρια, πριν το ξέσπασμα του πολέμου²⁷ και σηματοδοτούν τη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση των τελευταίων 25 ετών. Στον ούτως ή άλλως τεράστιο αυτό αριθμό, προστίθενται πρόσφυγες από το Αφγανιστάν, το Ιράκ, αλλά και από πολλές χώρες της Αφρικής και της Ασίας, δημιουργώντας ένα **φλέγον κοινωνικό ζήτημα**, για την παγκόσμια κοινότητα, και φυσικά και για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εικόνα 14: Σύρος πρόσφυγας στο δρόμο προς τα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ.

Φωτογραφία Γιάννης Μπεχράκης/REUTERS Πηγή: <http://bit.ly/2Dzlpws> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

Το σημαντικό αυτό πρόβλημα των σύγχρονων ευρωπαϊκών (και όχι μόνο) κοινωνιών, που από το 2015, αναφέρεται επισήμως ως «**Ευρωπαϊκή μεταναστευτική κρίση**»²⁸, απασχολεί καθημερινά σημαντικό μέρος της επικαιρότητας και της δημόσιας συζήτησης, στις περισσότερες χώρες. Παρά το ότι, όπως είδαμε, δεν είναι η πρώτη φορά που η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως και ο υπόλοιπος πλανήτης, καλούνται να αντιμετωπίσουν μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα, η δημόσια (πολιτική και κοινωνική) διχογνωμία που

²⁶ Syrian Civil War. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2zJmuwi> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017)

²⁷ Στοιχεία μέχρι και το 2016. Πηγή: Refugees of the Syrian Civil War. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2DruwiQ> (τελευταία πρόσβαση: 15 Ιανουαρίου 2018)

²⁸ European migrant crisis. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2xj7EuO> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017)

αυτό προκαλεί, (με διαφορετικό τρόπο και για διαφορετικούς λόγους), είναι εξαιρετικά έντονη σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Τα τελευταία χρόνια, μάλιστα η αντιπαράθεση είναι εξαιρετικά έντονη και σε επίπεδο κρατών της Ε.Ε. (Ambrosini, 2018) . Φυσικά ο όγκος προσφύγων είναι μεγάλος, ο μεγαλύτερος που έχει καταγραφεί μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αναγκάζεται να αντιμετωπίσει ένα τέτοιο αριθμό προσφύγων. Για τις ευρωπαϊκές χώρες πάντως, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ο όγκος αυτός, δεν είναι κατά πολύ μικρότερος του όγκου που καλούνται να διαχειριστούν χώρες πολύ λιγότερο αναπτυγμένες. Ποιοι είναι επομένως οι **λόγοι** στους οποίους οφείλεται αυτή η τόσο **έντονη κοινωνική αντιπαράθεση** γύρω από το συγκεκριμένο θέμα;

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να αναζητηθεί **στη σχέση που έχουν σήμερα οι Ευρωπαίοι πολίτες με την πολιτική** και τη στάση τους απέναντι στις πολιτικές ιδεολογίες. Αποτελεί πλέον κοινή διαπίστωση, ότι τα διάφορα ιδεολογικά πολιτικά αφηγήματα, όπως προκύπτουν από την αναπαραγωγή διαφοροποιημένων μοντέλων οικονομικής οργάνωσης και κοινωνικής λειτουργίας, αρκετών δεκαετιών πριν, δείχνουν να μην πείθουν ότι μπορούν να διαμορφώσουν αποτελεσματικές και διαφοροποιημένες λύσεις στα σημερινά κοινωνικοοικονομικά ζητήματα, ενώ στη αντίληψη του μέσου πολίτη συγκλίνουν. Σταδιακά οι πολίτες έχουν χάσει το ενδιαφέρον τους για την πολιτική, απέχουν όλο και περισσότερο από τις πολιτικές διαδικασίες, ενώ οι διάφορες πολιτικές θέσεις, ιδεολογίες και κόμματα αδυνατούν να δημιουργήσουν την απαραίτητη συσπείρωση πόσο μάλλον ενθουσιασμό και πίστη. Το **μεταναστευτικό** από την άλλη πλευρά, δείχνει να καλύπτει αυτή ακριβώς την ανάγκη: προσφέρει ένα **ενδιαφέρον πεδίο διαμόρφωσης πολιτικών θέσεων και πολιτικής διαφοροποίησης**. Να σημειώσουμε ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο πρώτος πολιτικός που τοποθετήθηκε αφοριστικά για το μεταναστευτικό, επηρεάζοντας στη συνέχεια συνολικά τη στάση της Ε.Ε., ήταν ο Nicolas Sarkozy (The Levin Institute n.d.). Παρατηρούμε σήμερα, το θέμα να αποτελεί συχνά προσδιοριστικό παράγοντα επιτυχίας ή αποτυχίας σε ευρωπαϊκές εκλογικές αναμετρήσεις. Η έντασή με την οποία διεξάγεται η δημόσια συζήτηση, πάνω στο θέμα αυτό, πυροδοτείται από τη συστηματική καλλιέργεια εθνικιστικών απόψεων, οι οποίες συχνά με απλοϊκό και αφοριστικό τρόπο αποδίδουν την οικονομική κρίση, ή την αντιμετώπισή της, στην ύπαρξη ή αντίστοιχα στη «επίλυση» του μεταναστευτικού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η κοινωνιολόγος Saskia Sassen «ενώ η παγκοσμιοποίηση από-εθνικοποιεί τις εθνικές οικονομίες, το προσφυγικό επαν-εθνικοποιεί την πολιτική» (Sassen, 1996). Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρούμε **ακραίες θέσεις** να κερδίζουν διαρκώς έδαφος τα τελευταία χρόνια στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, μέσα από τη συστηματική καλλιέργεια **μίσους και ξеноφοβίας**. Με την ευκολία δε που δίνει σήμερα η **ψηφιακή τεχνολογία**, απλοποιείται η δυνατότητα εκμετάλλευσης της αγανάκτησης και της δυσaráσκειας των πολιτών, μέσω παραπληροφόρησης και διασποράς ψευδών ειδήσεων και δεδομένων. Η ίδια η λογική και η τεχνολογία ανάπτυξης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, περιορίζει όλο και περισσότερο κάθε διαφορετική γνώμη και πληροφορία από όσες μπορεί να είναι αρεστές στον κάθε χρήστη, δημιουργώντας τελικά ένα **μονόπλευρο περιβάλλον πληροφόρησης**, που οδηγεί σε εσφαλμένες εντυπώσεις και αφελείς μονοδιάστατες θέσεις και απόψεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της δημιουργίας **εσφαλμένων εντυπώσεων**, αποτελεί η ένταση και την έκταση της αντιπαράθεσης στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη γύρω από το μεταναστευτικό: Όταν το 41% των ευρωπαίων πολιτών αναφέρουν ως μια από τις βασικές απειλές για τη χώρα τους τους πρόσφυγες που δημιουργεί ο πόλεμος της Συρίας και του Ιράκ (Pew, R. C., 2017), δίνεται η εντύπωση ότι η Ευρωπαϊκή ήπειρος αναγκάζεται να δεχτεί το μεγαλύτερο όγκο μεταναστών, ενώ στην πραγματικότητα, είναι οι χώρες σε αναπτυσσόμενες περιοχές του πλανήτη, οι οποίες επιβαρύνονται: Όπως καταγράφεται στην επετηρίδα της Υ.Α. «Global trends: Forced displacement in 2016»²⁹, τρεις από τις δέκα χώρες με το μεγαλύτερο όγκο προσφυγικού πληθυσμού, είναι το Κογκό, η Αιθιοπία και η Ουγκάντα, οι οποίες ανήκουν στις υπανάπτυκτες χώρες. Επίσης, ο Λίβανος, με πληθυσμό 6.000.000, καταλήγει να φιλοξενεί πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες. Τα δεδομένα αυτά, σπάνια εμφανίζονται στο δημόσιο διάλογο των 741.000.000 Ευρωπαίων, οι οποίοι επιλέγουν να κλείσουν τα σύνορά τους και να μη δεχτούν περισσότερους από τους 2,3 εκ πρόσφυγες, που υπάρχουν ήδη, μέγεθος το οποίο παρουσιάζεται στη δημόσια συζήτηση ως τεράστιο. Στην εσωτερική πολιτική διαπραγμάτευση των Ευρωπαϊκών κρατών, κράτη όπως η Ουγγαρία (όπου οι πρόσφυγες θεωρούνται ως βασική απειλή), η Σλοβακία, η Πολωνία και η Τσεχία, ξεχνώντας το δικό τους πολύ πρόσφατο «μεταναστευτικό παρελθόν», κάνουν τα αδύνατα δυνατά, προκειμένου να ακυρωθεί η συμφωνία ποσοστώσεων κατανομής προσφυγικού πληθυσμού στα εδάφη τους. Η στάση των ευρωπαίων βέβαια, έχει άμεση σχέση με την αύξηση των **τρομοκρατικών επιθέσεων**, οι οποίες σχετίζονται με ισλαμιστικές οργανώσεις και οι οποίες δίνουν έδαφος καλλιέργειας θέσεων ισλαμοφοβίας και ρατσισμού.

Η ένταση και η δυσκολία ψύχραιμης αντιμετώπισης του ζητήματος, δεν οφείλεται μόνο στην ένδεια πολιτικού λόγου και θέσεων. Η **πρόσφατη οικονομική κρίση**, κυρίως των χωρών του Ευρωπαϊκού νότου, και οι δυσσιώπες προοπτικές, τις οποίες αντιμετώπισαν και εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολλές ευρωπαϊκές χώρες, δεν ευνοεί την καλλιέργεια κλίματος «ανθρωπιστικής προσέγγισης», όταν οι λαοί αντιμετωπίζουν με φόβο και αμφιβολία το ίδιο τους το μέλλον.

Είναι προφανές, ότι η ακρότητα των τοποθετήσεων γύρω από το θέμα αυτό, δεν οφείλεται τόσο στο μέγεθος του προβλήματος, όσο σε μια συγκυρία συνθηκών. Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι αναφερόμαστε σε ένα σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα, το οποίο προκειμένου να αντιμετωπιστεί όσο το δυνατόν καλύτερα, θα πρέπει να περιοριστεί ο φανατισμός και οι ακραίες τοποθετήσεις.

Πρώτο βήμα για μια ολοκληρωμένη θεώρηση του ζητήματος, έστω και από τη σκοπιά της τεχνολογικής διάστασής, είναι να διαπιστωθεί η πραγματική διάσταση του προβλήματος και να εκτιμηθεί η προοπτική εξέλιξής του. Για το λόγο αυτό, καθίσταται αναγκαίο καταρχήν να λάβουμε υπόψη μας βασικά αριθμητικά δεδομένα και μεγέθη στα οποία αναφερθήκαμε και παρατίθενται στη συνέχεια.

²⁹ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2017). Global trends: Forced displacement in 2016. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2z95ld1> (τελευταία πρόσβαση: 23.10.17)

1.6.2. Αριθμητικά δεδομένα

εδομένου ότι αναφερόμαστε σε ένα εν εξελίξει φαινόμενο, αναγκαστικά θα πρέπει να τεθεί ένα **σημείο χρονικής τομής** στη συλλογή, παράθεση και σύγκριση αριθμητικών δεδομένων.

Στο χρονικό πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης, τέθηκε σαν χρονικό όριο ο Σεπτέμβριος 2017, ως ημερομηνία επικαιροποίησης των διαθέσιμων δεδομένων.

Δυσκολίες αντικειμενικής μέτρησης

Ο χαρακτήρας **κινητικότητας** του φαινομένου, σε συνδυασμό με τον εκ των υστέρων **υποκειμενικό** (και σε μεγάλο βαθμό πολιτικό) **χαρακτήρα διαχωρισμού** τους σε ομάδες, καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την απογραφή και αποτύπωση του όγκου εκτοπισμένων ανθρώπων. Ας μην ξεχνάμε εξάλλου ότι οι άνθρωποι αυτοί, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους κινούνται **παράνομα** (ηθελημένα ή όχι), και σε μεγάλο μέρος της διαδρομής τους μέχρι τη χώρα προορισμού τους, προσπαθούν να περάσουν απαρατήρητοι από τις αρμόδιες αρχές κάθε χώρας.

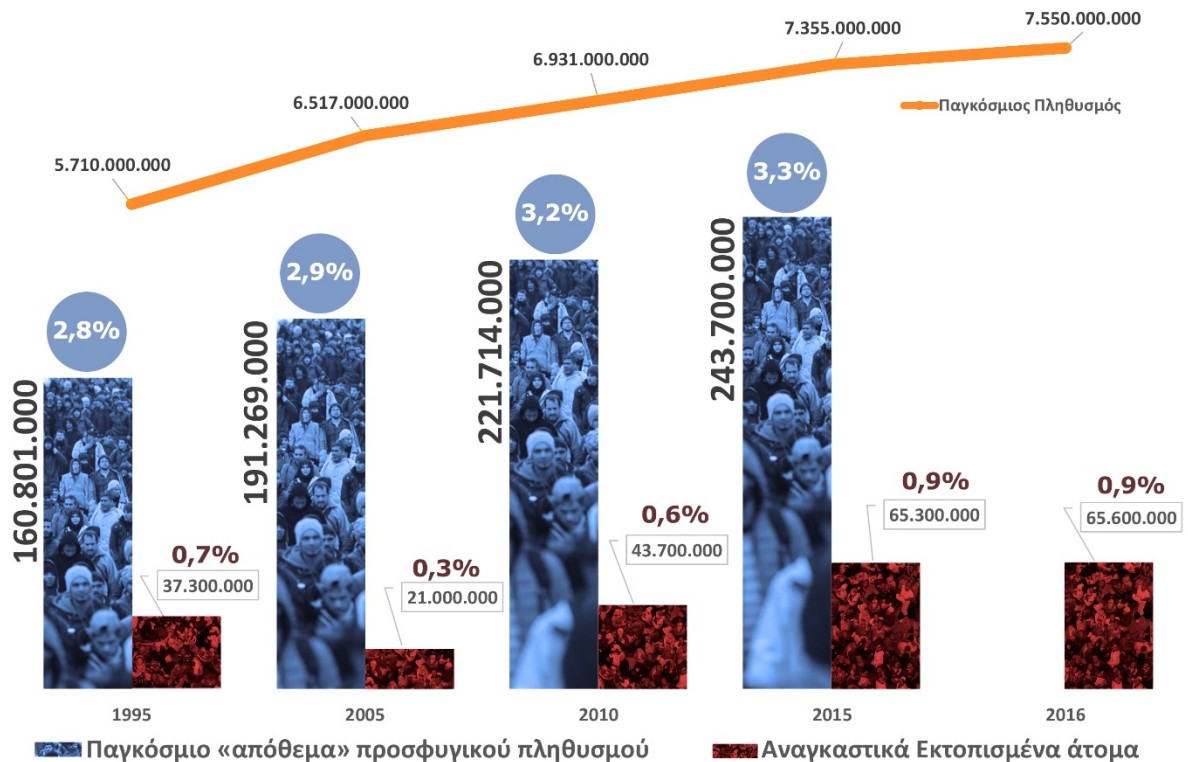
Παράλληλα, η καταγραφή τους παρουσιάζει δυσκολία τόσο ως προς την ταυτοποίησή και εξακρίβωση της πραγματικής ταυτότητας, όσο και ως προς την διασταύρωση αποδεικτικών έγγραφων ταυτότητας, στην περίπτωση που αυτά παρουσιαστούν. Η στατιστική απογραφή των ρών εκτοπισμένων πληθυσμών, στηρίζεται τελικά για όλους αυτούς τους λόγους, πολύ περισσότερο στο στοιχείο της εκτίμησης, απ' ότι φαίνεται ή αναφέρεται σε πρώτο επίπεδο. Βεβαίως, η εμπειρία, οι πρακτικές δυνατότητες δράσης και τα ιστορικά δεδομένα, του Ο.Η.Ε., κατ' αρχήν, αλλά και των άλλων μεγάλων οργανισμών που ασχολούνται με το θέμα, είναι τεράστια, με αποτέλεσμα να έχουμε μια σωστή αποτύπωση των μεγεθών που αφορούν το όλο ζήτημα. Αναζητώντας όμως ακριβή στοιχεία, ή κάνοντας συγκρίσεις δεδομένων, θα διαπιστώσουμε συχνά αλλαγές, ασυμφωνίες και κενά, τα οποία οφείλονται σε αυτές τις συνθήκες.

Οι δυο βασικοί πληθυσμοί της μέτρησης

Ο τρόπος που ο Ο.Η.Ε. έχει επιλέξει να καταμετρά τις ροές, έχει δυο διαστάσεις. Η πρώτη περιλαμβάνει τα **ρεύματα εκτοπισμένων ανθρώπων που είναι ενεργά** και σε εξέλιξη. Αυτή η κατηγορία αποτελεί τα **Εκτοπισμένα Άτομα**, τα οποία συμπεριλαμβάνουν Πρόσφυγες, Εσωτερικά Εκτοπισμένα Άτομα, Αιτούντες Άσυλο και Ανιθαγενείς, αφαιρώντας τους πληθυσμούς που επιστρέφουν στη χώρα από την οποία προήλθαν. Συμπεριλαμβάνει συνεπώς η κατηγορία αυτή, όλες τις περιπτώσεις που προκαλούνται ως συνέπεια διώξεων, συγκρούσεων, βίας και παραβίασης βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων. Διεθνώς η κατηγορία αυτή αποκαλείται «Forcibly Displaced People»

Με μια ευρύτερη λογική στην κατηγορία «**Παγκόσμιο Απόθεμα προσφυγικού πληθυσμού**», συμπεριλαμβάνονται και οι πληθυσμοί που έχουν προηγηθεί από προηγούμενες καταστάσεις και παραμένουν στις χώρες υποδοχής.

Γράφημα 1: Διαχρονική εξέλιξη μεγέθους Αναγκαστικά Εκτοπισμένων Πληθυσμών

Πηγές: (1) UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016* και OECD (2016)

(2) "Total population", in *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing, Worldbank (<http://bit.ly/2mUfki6>)

Διευκρινίσεις

(α) Ως μέγεθος Αναγκαστικά Εκτοπισμένων ατόμων για το 1995 αναφέρονται στοιχεία για το 1996.

(β) Για το 2016, μέχρι τη στιγμή της συγγραφής της μελέτης, δεν υπάρχουν ακόμα επίσημα στοιχεία εκτίμησης Παγκόσμιου «αποθέματος» προσφυγικού πληθυσμού.

Συμπεράσματα

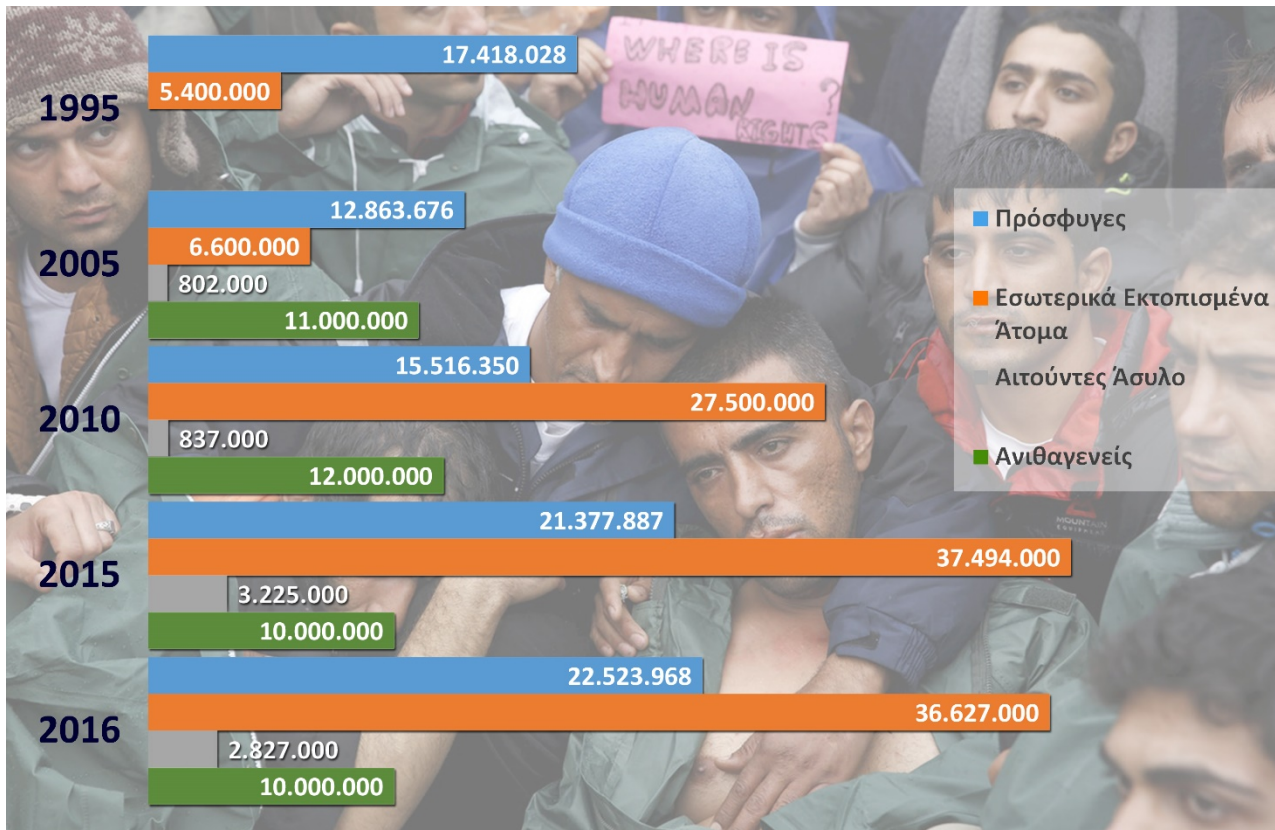
Ο αριθμός των προσφύγων και γενικά των ανθρώπων που για οποιοδήποτε λόγο έχουν εκτοπιστεί από την εστία τους, είναι **ο μεγαλύτερος που έχει καταγραφεί στην ανθρώπινη ιστορία**. Παρ' όλα αυτά, οφείλουμε να υπενθυμίσουμε ότι και σε άλλες ιστορικές περιόδους, όπως στην περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, δημιουργήθηκαν μεγάλα προσφυγικά ρεύματα, επί σημαντικά μικρότερου μεγέθους παγκόσμιου πληθυσμού.

Το πιο ενδεικτικό στοιχείο για την **τάση** του φαινομένου πάντως, προέρχεται από την εξέλιξη του ποσοστού αναλογίας, τόσο του παγκόσμιου αποθέματος προσφύγων και κυρίως του πληθυσμού «Αναγκαστικά Εκτοπισμένων ανθρώπων» επί του συνολικού πληθυσμού της γης, τα οποία αυξάνονται συνεχώς, τα τελευταία χρόνια.

Θα πρέπει να επισημανθεί πάντως ότι ενώ ως απόλυτο ποσοστό, δε φαίνεται ιδιαίτερα μεγάλο, υπό το πρίσμα της ανισοκατανομής και του χαρακτήρα συγκέντρωσης, που ούτως ή άλλως έχουν οι μαζικές μετακινήσεις, το ποσοστό αποκτά διαφορετική βαρύτητα και σημασία. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη και

την γενικότερα αρνητική στάση των ευρωπαϊκών κοινωνιών, όπως και την άρνησή τους να δεχτούν περισσότερους πρόσφυγες, καθίσταται προφανές, ότι η τάση διατήρησης της άνισης κατανομής που αυτό αντιπροσωπεύει, προοιωνίζει νέα προβλήματα και δυσάρεστες καταστάσεις, για τα οποία θα πρέπει να προετοιμαστούμε.

Γράφημα 2: Επί μέρους ομάδες Αναγκαστικά Εκτοπισμένων Πληθυσμών

Πηγές: UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016* και OECD (2016) "Total population", in *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing, Worldbank (<http://bit.ly/2mUfki6>)

Φωτογραφία φόντου: Γιάννης Μπεχράκης: Ιρανοί πρόσφυγες σε απεργία πείνας στις 25/11/15, κοντά στην Ειδομένη στα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ. Πηγή: <http://bit.ly/2Dxbd7Z> <http://bit.ly/2Dxbd7Z>

Διευκρινίσεις

(α) Για το 1995, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τις ομάδες πληθυσμών 'Αιτούντες Άσυλο' και «Ανιθαγενείς»

(β) Διεθνώς η κατηγορία «Εσωτερικά Εκτοπισμένα Άτομα» αποκαλείται «IDP Internally Displaced People»

Συμπεράσματα

Τα μεγέθη των επί μέρους ομάδων, παρουσιάζουν αναλογική εξέλιξη.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο που πρέπει να επισημάνουμε, έχει να κάνει με την μείωση προσφυγικών ροών στο διάστημα μετά το 1995 μέχρι το 2010, οπότε και άρχισαν να δημιουργούνται ξανά, κυρίως λόγω του πολέμου στη Συρία.

Η μέτρηση που αφορά τους ανιθαγενείς αποτελεί εκτιμήσεις του Ο.Η.Ε. και μόνο, δεδομένου ότι δεν μπορεί να υπάρξει ασφαλής τρόπος καταμέτρησης. Δεν έχει νόημα συνεπώς να εξεταστεί η διαχρονική εξέλιξη της ομάδας αυτής, δεδομένου ότι οι παραδοχές που λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμησή της (οι οποίες αλλάζουν συχνά), επηρεάζουν το αποτέλεσμα.

Γράφημα 3: Αριθμητικά δεδομένα σχετικά με τους ανήλικους πρόσφυγες

Πηγή: UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016*

Φωτογραφία: AFP 2018/ ARMEND NIMANI: Αστυνομικοί παρακολουθούν ασυνόδευτους ανήλικους να περνούν τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ, κοντά στην πόλη Gevgelija στις 5 Δεκεμβρίου 2015 Πηγή: <http://bit.ly/2DoO87n> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

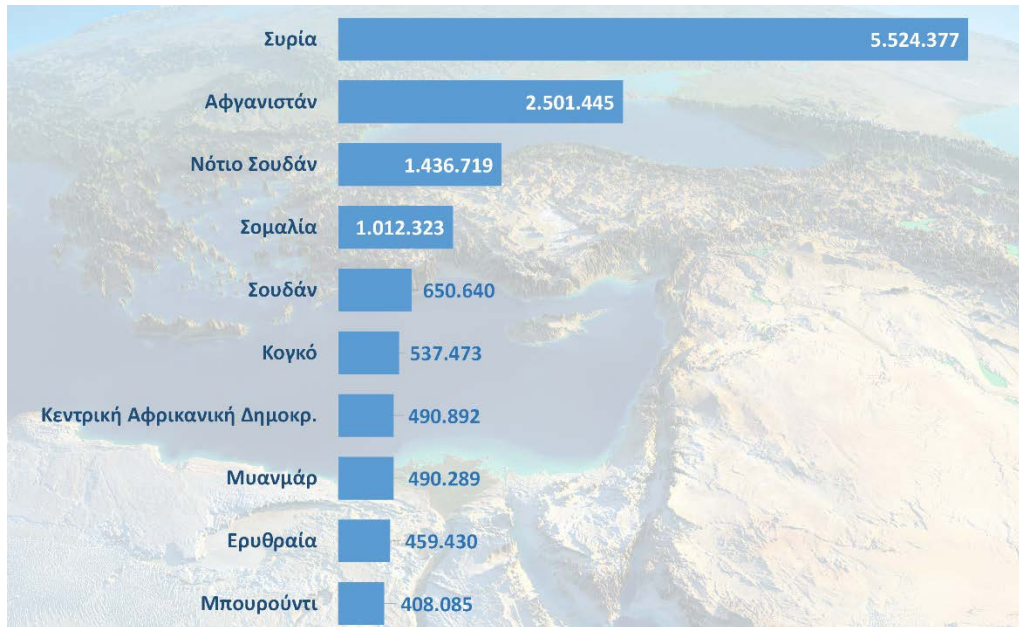
Συμπεράσματα

Το μεγαλύτερο μέρος των ασυνόδευτων ανήλικων, προέρχεται από τη Συρία και το Αφγανιστάν.

Οι αυξομειώσεις στα μεγέθη συσχετίζονται με τον όγκο των ροών, και την κατάσταση στη χώρα από την οποία προέρχονται. Όπως είναι φυσικό, χρονικά προηγούνται ομάδες πληθυσμών που αποτελούνται από μεγαλύτερες ηλικίες και στη συνέχεια οι υπόλοιποι, μεταξύ των οποίων και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.

Εξαιρετική σημασία έχει το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφυγικών πληθυσμών αποτελείται από ανήλικους, σε αναλογία πολύ μεγαλύτερη από την αναλογία τους επί του συνολικού πληθυσμού της γης. Το στοιχείο αυτό, σε συνδυασμό με την **τάση γήρανσης** του πληθυσμού ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες, οδηγεί εύλογα στο συμπέρασμα, ότι οι προσφυγικοί πληθυσμοί μελλοντικά θα είναι απαραίτητο να ενισχύσουν το παραγωγικό δυναμικό ανεπτυγμένων κοινωνιών (η παράμετρος αυτή αναλύεται σε επόμενη ενότητα).

Γράφημα 4: Κύριες χώρες προέλευσης προσφύγων (2016)

Πηγή: UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016*
 Φωτογραφία: shutterstock

Συμπεράσματα

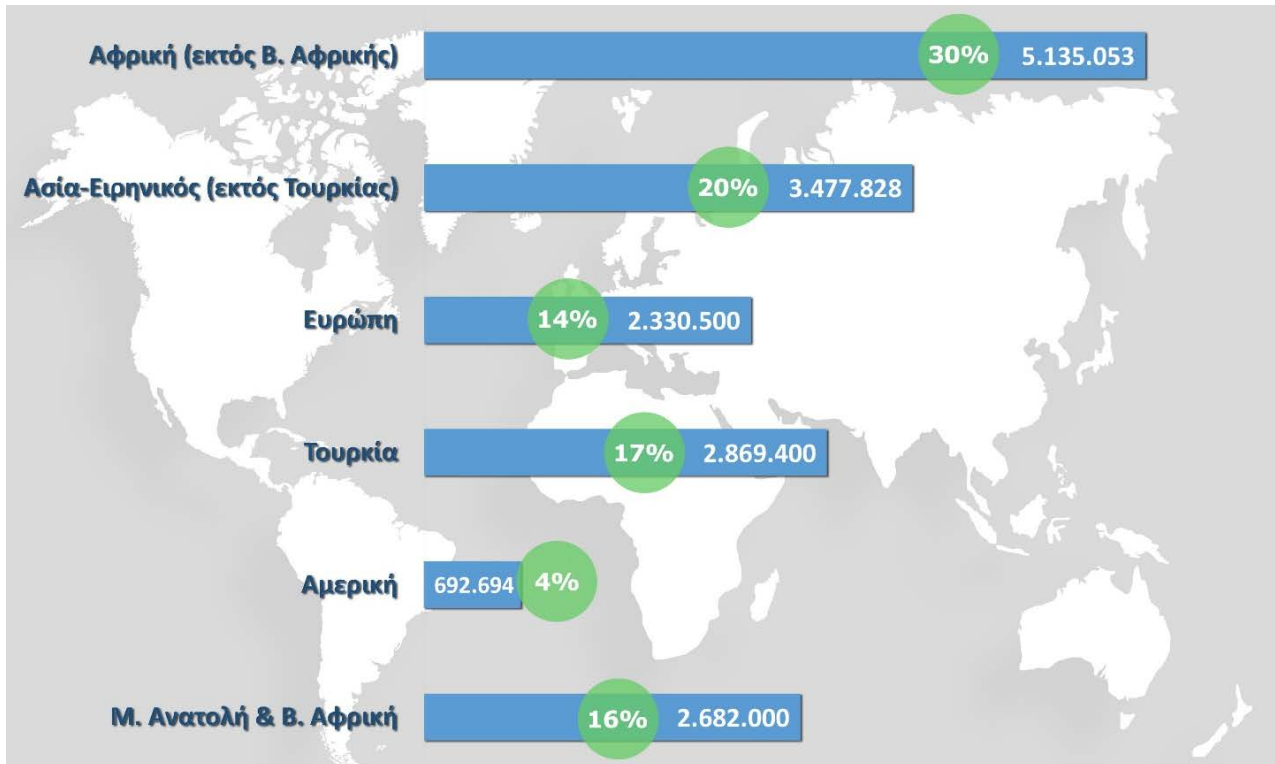
Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, γίνεται εκτενής αναφορά στις χώρες που υφίστανται σήμερα εστίες δημιουργίας προσφυγικών ροών. Από την παρατήρηση των αριθμητικών δεδομένων αυτών, έχουμε να επισημάνουμε ότι παρά το ότι η κατάσταση δεν έχει εξομαλυνθεί στις δυο κύριες πηγές ροών, τη Συρία και το Αφγανιστάν, χώρες με εστίες εντάσεων και μεγάλο πληθυσμό, όπως η Υεμένη, δεν έχουν ακόμα αναπτύξει ροές, συνεπώς αναμένεται επιδείνωση της κατάστασης.

Γράφημα 5: Κύριες χώρες υποδοχής προσφυγικών πληθυσμών (2016)

Πηγή: UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016*
 Φωτογραφία: shutterstock

Γράφημα 6: Κατανομή προσφύγων σε περιοχές του πλανήτη (2016)

Πηγή: UNHCR: *Global Trends. Forced and Displacement in 2016*

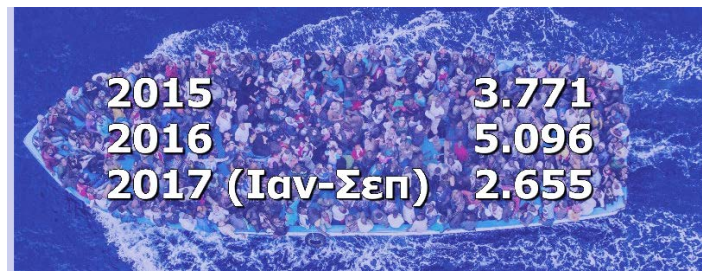
Συμπεράσματα

Πολύ πάνω από το μισό του παγκόσμιου προσφυγικού πληθυσμού φιλοξενείται σε αναπτυσσόμενες περιοχές του πλανήτη (μάλιστα, τρεις από τις δέκα χώρες με το μεγαλύτερο όγκο προσφυγικού πληθυσμό, το Κογκό, Η Αιθιοπία και η Ουγκάντα, ανήκουν στις υπανάπτυκτες χώρες), στην Τουρκία, το Λίβανο και το Πακιστάν. Οι αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, και της Αμερικής, ως σύνολο, φιλοξενούν το 17,6% των προσφύγων στον κόσμο.

Να σημειώσουμε ότι οι προσφυγικοί πληθυσμοί της Τουρκίας αποτελούνται στην πλειοψηφία από Σύριους, ενώ αυτοί του Πακιστάν από Αφγανούς.

Η κατεύθυνση των προσφυγικών ροών, όπως είναι φυσικό, συνδέεται σε σημαντικό βαθμό, με τις περιοχές όπου βρίσκονται γεωγραφικά κοντά στις αιτίες δημιουργίας. Συνεπώς, ως ένα βαθμό είναι αναμενόμενο η κατανομή τους να εμφανίζεται άνιση (τόσο ως προς την αναλογία πληθυσμού, όσο και ως την αναλογία οικονομικής δύναμης, μεταξύ χωρών). Ακόμα και με αυτό το δεδομένο πάντως, η υφιστάμενη κατανομή, είναι εξαιρετικά άνιση και σε καμία περίπτωση δεν δημιουργεί προϋποθέσεις εξομάλυνσης καταστάσεων, ενώ αντίθετα δημιουργεί νέα σημαντικά κοινωνικά ζητήματα σε πολλές περιοχές υποδοχής, στην Αφρική και την Ασία, οι οποίες έχουν ούτως ή άλλως σοβαρές αδυναμίες και ελλείψεις.

Γράφημα 7: Αριθμός νεκρών ή αγνοούμενων από τις αφίξεις στην Ευρώπη μέσω θαλάσσης

Πηγή: UNHCR: Greece Fact Sheet September 2017

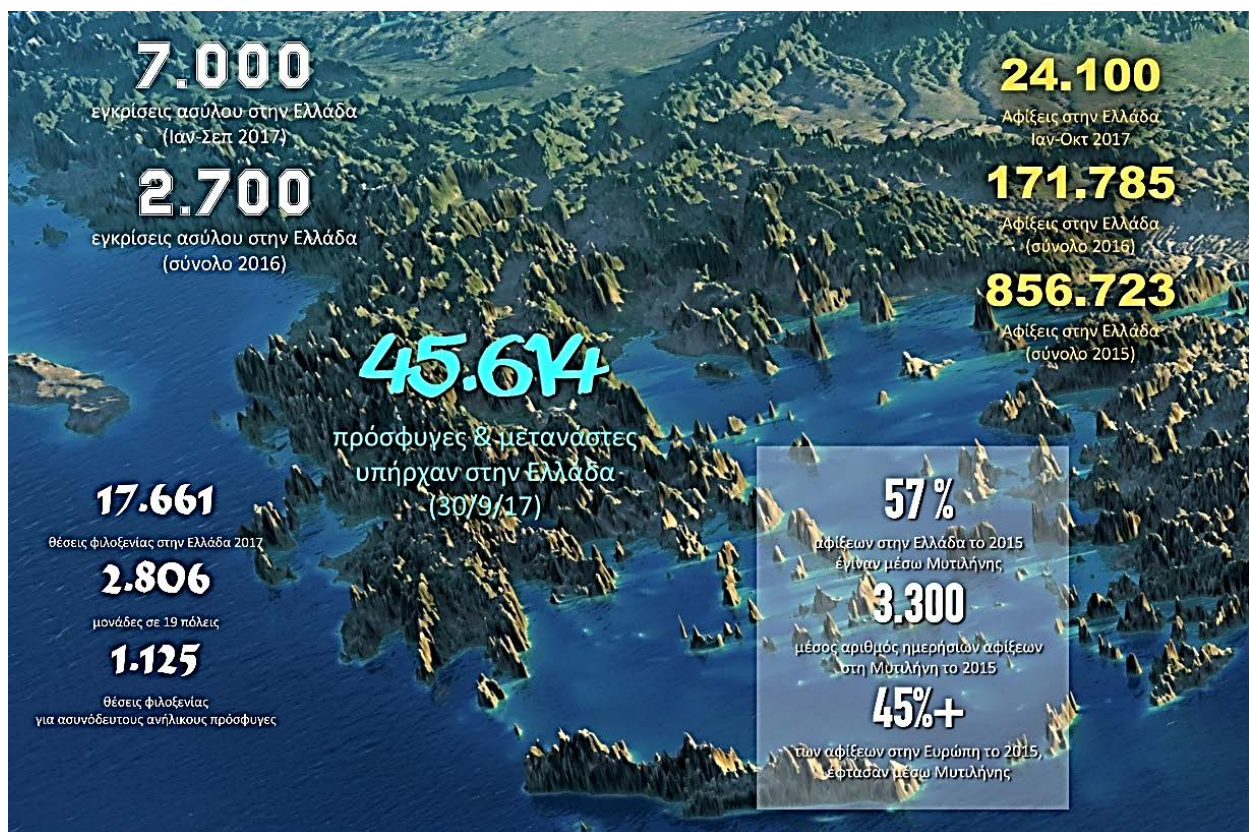
Φωτογραφία: Massimo Sestini (7/6/2014) – 227 πρόσφυγες σε πλοίο που φεύγει από τις ακτές της Λιβύης. Peter J. Carroll—AP

Πηγή: <http://bit.ly/2mVex8d> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Συμπεράσματα

Ο αριθμός των θυμάτων, για τα σημερινά δεδομένα συστημάτων παρακολούθησης ναυσιπλοΐας, είναι μεγάλος. Η πολιτική που ακολουθείται από την Ε.Ε. και η τάση ανακοπής ροών, με τον τρόπο που γίνεται, δημιουργεί την πραγματικότητα αυτή, που απεικονίζει το μέγεθος της απελπισίας των πληθυσμών αυτών.

Γράφημα 8: Στοιχεία για την Ελλάδα

Πηγή: UNHCR (2016). Regional Refugee and Migrant Response Plan (RMRP) for Europe: Jan - Dec 2017

Φωτογραφία: shutterstock

Συμπεράσματα

Παρατηρείται μείωση των αφίξεων, μετά τη συμφωνία Ευρώπης – Τουρκίας (και για όσο τηρηθεί).

Είναι προφανής η έλλειψη υποδομών υποδοχής μεγάλου αριθμού ροών, στη χώρα μας.

Περιορισμένος ο αριθμός θέσεων ασυνόδευτων ανηλικών προσφύγων, οι υπόλοιποι παραμένουν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ή σε αστυνομικά τμήματα.

1.6.3. Αιτίες σήμερα

Σύμφωνα με τον Ο.Η.Ε., στην έκδοση «*A more secure world: Our shared responsibility*» (United Nations, 2005), η διεθνής κοινότητα, σήμερα και στο μέλλον έχει να ασχοληθεί και να αντιμετωπίσει **έξι κατηγορίες απειλών**:

1. Οικονομικές και κοινωνικές απειλές, οι οποίες περιλαμβάνουν τη φτώχεια, τις μεταδοτικές ασθένειες και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.
2. Διακρατικούς πολέμους
3. Εσωτερική βία στις χώρες (εμφύλιοι πόλεμοι, γενοκτονίες και άλλες μεγάλης κλίμακας παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων)
4. Τα πυρηνικά, ραδιολογικά, χημικά και βιολογικά όπλα.
5. Τρομοκρατία
6. Το υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα.

Οι περισσότερες από τις κατηγορίες αυτές, αποτελούν συνθήκες ανάπτυξης σημαντικών προσφυγικών ρευμάτων. Συνεπώς σήμερα, παρά το ότι έχουν μειωθεί οι οξύτητες και οι εντάσεις μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων (μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, το 1991, όταν διαλύθηκε η τότε Σοβιετική Ένωση) και ενώ φαίνεται να απομακρύνεται (;) η πιθανότητα μιας γενικευμένης παγκόσμιας σύρραξης, δεν παύουν συνθήκες που προκαλούνται από απολυταρχικά καθεστώτα, τους αγώνες ανεξαρτησίας λαών, τα αποσχιστικά όπως και τα εθνικιστικά κινήματα, τις διεκδικήσεις πλουτοπαραγωγικών πηγών, τις φυλετικές και (κυρίως) τις θρησκευτικές διαμάχες, να δημιουργούν συνθήκες διωγμού και φόβου για μεγάλες ομάδες ανθρώπων, σε διάφορα σημεία του πλανήτη.

Σήμερα, στον κατάλογο εστιών ένοπλων συγκρούσεων μεγάλης έντασης, εμφυλίων πολέμων, και γενικότερα καταστάσεων κρίσης που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας και ως εκ τούτου αποτελούν περιοχές δημιουργίας προσφυγικών ρευμάτων, συμπεριλαμβάνονται οι εξής περιοχές:³⁰

- **Συρία (από το 2011)**

Οι συνεχιζόμενες εντάσεις σε ένα πόλεμο που δε δείχνει σημάδια τέλους, προβλέπεται να αυξήσουν τον ήδη μεγάλο αριθμό των 5 εκατομμυρίων προσφύγων και 6 εκατομμυρίων εσωτερικά εκτοπισμένων ανθρώπων.

- **Αφγανιστάν (αναζωπύρωση των συρράξεων από το 2001)**

Έστω και αν το 2017 ήταν μια σχετικά ήσυχη χρονιά, ο έλεγχος περισσότερων περιοχών της χώρας από τους Ταλιμπάν, θα αναγκάσει χωρίς αμφιβολία ακόμα περισσότερους Αφγανούς να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.

³⁰ List of ongoing armed conflicts. (n.d.) Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2y7Q69j> (τελευταία πρόσβαση: 28 Οκτωβρίου 2017)

- **Πόλεμος κατά των Ναρκωτικών στο Μεξικό (από το 2006)**

Αν και η ένταση των συγκεκριμένων εστιών πολέμου είναι χαμηλή, εντούτοις, η κοινωνική ανασφάλεια η οποία προκαλείται οδήγησε και οδηγεί πολλούς από τους κατοίκους της χώρας σε φυγή, καταρχήν προς τις Η.Π.Α. Το θέμα απασχολεί την κοινή γνώμη των Η.Π.Α., ενώ αποτέλεσε ένα από τα βασικά επιχειρήματα εκλογής του προέδρου Ντ. Τράμπ, ο οποίος υποσχέθηκε την κατασκευή τοίχους στα σύνορα με το Μεξικό, προκειμένου να διακόψει τις ροές προσφύγων.

- **Ιράκ (αναζωπύρωση των συγκρούσεων από το 2003, που κατέληξε σε εμφύλιο από το 2014)**

Και σε αυτή την περίπτωση οι εστίες, αν και μικρότερης έντασης, δεν παύουν να υπάρχουν (κυρίως στην περιοχή του Ιρακινού Κουρδιστάν), εντείνοντας τη δύσκολη κατάσταση στη χώρα. Η ανακατάληψη των τμημάτων της χώρας που είχαν καταλάβει οι τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους, και το τέλος του τριετούς πολέμου, αποτελούν σημαντικά βήματα βελτίωσης, όμως τα προβλήματα που εξακολουθούν να υφίστανται στη χώρα ως αποτέλεσμα των συνεχών συγκρούσεων των τελευταίων ετών είναι πολλά.

- **Η εμφύλια σύγκρουση στη Λιβύη (από το 2014)**

Η πτώση του καθεστώτος του Μουαμάρ Καντάφι το 2011 προκάλεσε τον λεγόμενο Λιβυκό εμφύλιο πόλεμο το 2011, ο οποίος τυπικά διήρκησε μόνο 8 μήνες, ουσιαστικά όμως οι συγκρούσεις και η πολιτική αστάθεια που προκάλεσε δεν έχει σταματήσει μέχρι σήμερα. Οι μάχες για τον έλεγχο της εξουσίας και των πετρελαϊκών πηγών, σε άμεση σχέση με την οικονομική πετρελαϊκή κρίση, δημιουργούν όλο και χειρότερες συνθήκες ζωής, με αποτέλεσμα πολλοί κάτοικοι να επιχειρούν να διαφύγουν, συνήθως διασχίζοντας την Μεσόγειο, σε μια επικίνδυνη θαλάσσια διαδρομή με πολλά θύματα.

- **Η εμφύλια σύγκρουση στην Υεμένη (από το 2015)**

Ο πόλεμος μεταξύ σουνιτών και σιιτών (με την υποστήριξη αντίστοιχα της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν), για τον έλεγχο της εξουσίας, σε συνδυασμό με τον μεγαλύτερο λιμό των τελευταίων δεκαετιών, έχουν εξαθλιώσει τη ζωή στη χώρα αυτή των 25 εκατομμυρίων κατοίκων (πληθυσμός αντίστοιχος του Αφγανιστάν), που αποτελεί τη μεγαλύτερη εστία δημιουργίας Αφρικανών προσφύγων. Ενώ λοιπόν έχει ήδη εγκαταλείψει τη χώρα ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων, τα 19 εκατομμύρια ανθρώπων που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας σήμερα στη χώρα αυτή (μεταξύ των οποίων 3-4 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένοι), θα επιχειρήσουν χωρίς αμφιβολία να διαφύγουν, παρά το γεγονός ότι τα σύνορα της χώρας είναι κλειστά.

- **Ερυθραία**

Πρόσφυγες δημιουργεί και αυτή η πολυεθνική χώρα των 6 εκατομμυρίων κατοίκων, κυρίως νέους που θέλουν να διαφύγουν της προοπτικής μόνιμης ένταξής τους στο στρατό αμισθί, κατάσταση που επιβάλλει το στυγνό καθεστώς του Προέδρου της Isaias Afwerki, αλλά και από τον λιμό που μαστιάζει τη χώρα.

- **Κεντροαφρικανική Δημοκρατία**

Οι εξαιρετικά βίαιες θρησκευτικές διαμάχες διαφόρων σεκτών στη χώρα τρέπουν σε φυγή όλο και περισσότερους πολίτες.

- **Κογκό**

Μια από τις πιο σοβαρές και περίπλοκες καταστάσεις ανθρωπιστικής κρίσης στον κόσμο, είναι αυτή του Κογκό όπου ένας κύκλος βίας, υποσιτισμού και της χειρότερης επιδημίας χολέρας των τελευταίων 15 ετών, δημιουργούν ζοφερές συνθήκες. Η κατάσταση έχει ήδη δημιουργήσει πάνω από 4 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένους ανθρώπους και τα 13,1 εκατομμύρια ανθρώπων που χρίζουν άμεσα ανθρωπιστικής βοήθειας, δίνουν σαφές στίγμα για το τεράστιο κύμα προσφύγων που θα ακολουθήσει.

- **Νότιο Σουδάν (συγκρούσεις από το 2013, αναζωπύρωση από το 2016)**

Η κατάσταση στη χώρα αυτή είναι μάλλον η χειρότερη στον κόσμο, όπως προκύπτει από ένα συνδυασμό συγκρούσεων (φυλετικές διαμάχες, εμφύλιος, εθνοκάθαρση), οικονομικής κρίσης και πείνας. 4 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί από τα σπίτια τους και ήδη έχουν φύγει 2 εκατομμύρια ως πρόσφυγες, ενώ υπολογίζεται ότι 7 εκατομμύρια κάτοικοι της χώρας χρειάζονται επείγοντως ανθρωπιστική βοήθεια.

- **Οι διαμάχες μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν στην περιοχή του Κασμίρ (αναζωπύρωση το 2016)**

Η ένταση στην περιοχή και η αναζωπύρωση των συγκρούσεων των δυο χωρών, δε δείχνει σημάδια υποχώρησης, προκαλώντας έντονη ανησυχία και τάσεις φυγής σε μεγάλη μερίδα κατοίκων της περιοχής.

- **Βόρειο Σουδάν (ο συνεχιζόμενος από το 2003 πόλεμος στη Νταρφούρ)**

Νέους πρόσφυγες δημιουργούν και οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις (και με τη χρήση χημικών όπλων) στον εμφύλιο αυτό πόλεμο και το τεράστιο κύμα βίας που έχει ξεσπάσει σε όλη την περιοχή.

- **Θρησκευτικές διαμάχες στην Αίγυπτο**

Οι περίπου 5 εκατομμύρια κόπτες της Αιγύπτου, έρχονται αντιμέτωποι με το έντονα εχθρικό προς αυτούς κλίμα στη χώρα, φοβούμενοι ότι θα έχουν την τύχη άλλων μειονοτήτων που εξαναγκάστηκαν σε διωγμό.

- **Ένταση μεταξύ Κούρδων και Τούρκων (αναζωπύρωση από το 2015)**

Τρίτη φάση των συγκρούσεων, μετά από δυο χρόνια παύσης - διαφαίνονται προϋποθέσεις επίλυσης.

- **Πολλές εστίες συγκρούσεων στη Νιγηρία (από το 2009)**

Τεράστιος αριθμός εκτοπισμένων ανθρώπων, σχεδόν 2 εκατομμύρια, έχει δημιουργηθεί λόγω των βίαιων συγκρούσεων σε αρκετές περιοχές της χώρας, όπως στο Boko Haram. 14 εκατομμύρια κάτοικοι υπολογίζεται ότι χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας, ενώ σημαντικό μέρος των κατοίκων της πολυπληθούς αυτής χώρας των 196 εκατομμυρίων, δηλώνει πρόθεση να εγκαταλείψει τη χώρα.

- **Μυανμάρ (εμφύλιος πόλεμος από το 1948)**

Ο μεγαλύτερος σε διάρκεια εμφύλιος πόλεμος στον κόσμο, έχει περάσει από το 2016 σε μια νέα περίοδο, με επίκεντρο την περιοχή Rakhine, όπου η φυλή Rohingya (περίπου 1,1 εκατομμύρια), ούτως ή άλλως ανεπιθύμητη από τις επίσημες αρχές της χώρας, προσπαθεί να διαφύγει σε γειτονικές χώρες. Εντωμεταξύ, μεγάλος αριθμός κατοίκων της χώρας βρίσκεται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, σε άθλιες συνθήκες, χωρίς να διαφαίνεται δυνατότητα επιστροφής στις εστίες τους.

- **Εμφύλιες συγκρούσεις στη Σομαλία (από το 2009)**

Ακόμα μια από τις πιο δύσκολες και περίπλοκες καταστάσεις, όπου συνεχείς συγκρούσεις, βία, και μια ακολουθία από παρατεταμένη ξηρασία, πείνα και επιδημία λιμού και άλλων επιδημιών όπως χολέρας, έχει οδηγήσει το μισό πληθυσμό, ή 6,2 εκατομμύρια κατοίκους να εξαρτούν την επιβίωσή τους στην ανθρωπιστική βοήθεια.

© REUTERS/Khalil Ashawi

Εικόνα 15: Ένα κορίτσι πουλά ψωμί σε κατεστραμμένο δρόμο της Deir al-Zor στη Συρία

Φωτογραφία: Reuters/Khalil Ashawi Defiant Πηγή: <http://daily.oi/2DBbB5j> (τελ. πρόσβαση: 10/1/2018)

Ως γενικό συμπέρασμα, μπορούμε να πούμε ότι διαφαίνεται σαφής τάση φυγής μεγάλου όγκου ανθρώπων του νοτίου ημισφαιρίου προς το βόρειο ημισφαίριο. Και αυτό το φαινόμενο φυσικά δεν αφορά μόνο τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Dickinson, 2017).

Στους παράγοντες αυτούς, αιρετικά θα προστεθεί ένας ακόμα, ο οποίος δεν αποτελεί μεν αίτιο δημιουργίας, δημιουργεί όμως προϋποθέσεις αύξησης των προσφυγικών και μεταναστευτικών πληθυσμών. Ο παράγοντας αυτός συσχετίζεται με την εξέλιξη και τις δυνατότητες που δίνει η ψηφιακή τεχνολογία για αμεσότερη επικοινωνία και πληροφόρηση, συνθήκες που καθιστούν την απόφαση μετακίνησης και τη δράση υλοποίησής της πιο εύκολη από ποτέ, με εφόδιο την ασφάλεια που εξασφαλίζει η καθαρότερη εικόνα των κινδύνων και των καταστάσεων που έχει κάποιος να αντιμετωπίσει, αλλά και των δυνατοτήτων και των δικαιωμάτων που έχει, ή μπορεί εξελικτικά να αποκτήσει.

1.6.4. Προβλέψεις, τάσεις και προοπτικές

Ο διαχρονικός και παγκόσμιος χαρακτήρας του μεταναστευτικού, δημιουργεί εύλογα την απορία, κατά πόσο τελικά βρισκόμαστε απλά σε μια φάση έξαρσης του φαινομένου, ή αν αυτό έχει σήμερα κάποιες νέες διαστάσεις και χαρακτηριστικά, τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με διαφορετική λογική και προσέγγιση (Betts, 2015).

Εικόνα 16: Χιλιάδες εκποτισμένων ανθρώπων βαδίζουν προς τα σύνορα Κροατίας – Σλοβενίας
Φωτογραφία: Jeff J Mitchell/Getty Images
Πηγή: <http://bit.ly/2mQkQUa> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Είναι δεδομένο ότι **για τα επόμενα χρόνια**, το μεταναστευτικό ζήτημα, θα αποτελεί ένα **κυρίαρχο κοινωνικό θέμα** (White, 2015). Τα μεγέθη του φαινομένου και η τάση εξέλιξής τους, σε συνδυασμό με τον αριθμό των εστιών έντασης και συγκρούσεων, αλλά και των συνθηκών εξαθλίωσης σε πολλές περιοχές της γης, δημιουργούν ένα **πλέγμα συνθηκών**, δύσκολα ανατρέψιμο επί του παρόντος. Είναι μάλιστα η τελευταία παράμετρος της πορείας ολόκληρων κρατών και περιοχών του πλανήτη προς την απόλυτη **εξαθλίωση**, η οποία είναι και η πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμη.

Η **παγκοσμιοποίηση** της οικονομίας και οι αλλαγές που συμπαρασύρει στις κοινωνικές και οικονομικές δομές, αλλά και στις σχέσεις και συσχετισμούς δυνάμεων σε επίπεδο κρατών, είναι τεράστιες (Manroudi, 2016). Οι εθνικές **κυβερνήσεις και οι κρατικοί μηχανισμοί χάνουν όλο και πιο πολύ τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων**, αυτόνομα και ανεξάρτητα, όχι μόνο ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, αλλά κυρίως λόγω της **συσσώρευσης κεφαλαίου**, με διαδικασίες και μηχανισμούς, στους οποίους ασκούν ολοένα και

λιγότερη επιρροή (Sassen, 1996). Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη των **λιγότερο αναπτυγμένων χωρών**, θύματα ευρύτερων γεωπολιτικών συμφερόντων, εισέρχονται σε αδιέξοδες διαρκώς επιδεινούμενες καταστάσεις. Στις συνθήκες αυτές, του χάους, σωρείας προβλημάτων και προοπτικής απόλυτης εξαθλίωσης, τα βασικά **ανθρώπινα δικαιώματα**, απλά παύουν να υπάρχουν. Αναφέρθηκαν ήδη στις συνθήκες που επικρατούν στη Σομαλία, στο Νότιο Σουδάν, ή στο Κονγκό, ως τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις αντίστοιχων καταστάσεων. Η δε περίπτωση του Αφγανιστάν, είναι η πλέον ενδεικτική ως προς τη **διάρκεια**, αλλά και το χαρακτήρα του **αδιεξόδου** των περιπτώσεων αυτών.

Σε ένα παράλληλο επίπεδο, η παγκοσμιοποίηση, δημιουργεί συνθήκες που ευνοούν την **κινητικότητα** πληθυσμών όσο ποτέ στο παρελθόν (Betts, 2013). Η διάσταση αυτή εξάλλου, αποδεικνύεται από την αύξηση της αναλογίας προσφύγων επί του συνολικού πληθυσμού. Η δυνατότητα αυτή της κινητικότητας, με την διαρκή **πρόοδο της τεχνολογίας γενικά**, και ειδικά της ψηφιακής, σαφώς και θα εξελίσσεται, ανοίγοντας νέους δρόμους και δημιουργώντας νέες ευκαιρίες διαφυγής, σε εκατομμύρια ανθρώπους.

Οι **αγκυλώσεις και οι αδυναμίες του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου**, σε συνδυασμό με την σταδιακή απώλεια λήψης αυτόνομων αποφάσεων, των κρατικών κυβερνήσεων, **περιπλέκει τη δυνατότητα δρομολόγησης λύσεων**. Συνυπολογίζοντας μάλιστα στην εξίσωση, την **αδυναμία του σύγχρονου πολιτικού λόγου** να διαμορφώσει προτάσεις που να πείθουν τους πολίτες, στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες της Δύσης, και τα επακόλουθα φαινόμενα ενίσχυσης του λαϊκισμού, του φανατισμού και της ξενοφοβίας, που προκαλεί η πραγματικότητα αυτή, καταλαβαίνουμε ότι δυσκολεύουν την δρομολόγηση λύσεων, κατάσταση η οποία οξύνει τα προβλήματα, δημιουργώντας συνθήκες **φαύλου κύκλου**. Η άρνηση και η προσπάθεια αποφυγής του προβλήματος, διαφαινόμενη κυρίαρχη τάση σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, στερείται λογικής (καταρχήν σε πρακτικό επίπεδο, και χωρίς να εμπλέκεται η ανθρωπιστική διάσταση του θέματος), δεδομένου ότι με τα σημερινά δεδομένα, καθίσταται τελικά όλο και πιο δύσκολο, για οποιαδήποτε χώρα, να λειτουργήσει ανεξάρτητα και να δημιουργήσει ένα αυτόνομο «περίβλημα» προστασίας.

Παράλληλα, οι προοπτικές από την **επιβάρυνση** των συνθηκών ζωής λόγω των **κλιματικών αλλαγών**, ιδιαίτερα σε κάποιες περιοχές της γης (όπως για παράδειγμα η ξηρασία που μαστίζει τελευταία πολλές περιοχές της Αφρικής), προβλέπεται να δημιουργήσει νέες πηγές προβλημάτων.

Τέλος, μια σημαντική παράμετρος άμεσα σχετιζόμενη με το όλο θέμα, αφορά τις προβλέψεις διαφοροποίησης της δημογραφικής σύστασης και πιο συγκεκριμένα **γήρανσης** του πληθυσμού της Ευρώπης³¹. Η επίσημη πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ότι με τα σημερινά δεδομένα, ο πληθυσμός της Ευρώπης, την περίοδο 2016-2070, θα παρουσιάσει μια αύξηση 1.8%, από 511 σε 520 εκατομμύρια (με μεγάλες διαφορές μεταξύ χωρών), ενώ την ίδια περίοδο, **η αναλογία των ανθρώπων**

³¹ Τα στοιχεία και τα συμπεράσματα προέρχονται από τη μελέτη: European Commission. (2017). The 2018 Ageing Report. Underlying Assumptions and Projection Methodologies. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2DuLN10> (τελευταία πρόσβαση 10/1/18)

άνω των 65 ετών, ως προς την ομάδα 15-64 ετών, θα αλλάξει δραματικά και πιο συγκεκριμένα **θα αντιστραφεί: από περίπου 25%** το 2010, προβλέπεται να γίνει **51,2%** το 2070. Με άλλα λόγια, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα περάσει από μια σημερινή κατάσταση **τεσσάρων** ενεργών εργατικά ανθρώπων για κάθε συνταξιούχο, σε περίπου **δύο**. Είναι μάλιστα ενδιαφέρον να αναφέρουμε ότι στην πρόβλεψη αυτή έχει υπολογιστεί ότι **ο αριθμός προσφυγικών ροών, θα μειωθεί** στην εξεταζόμενη περίοδο από 1,5 εκατομμύριο ανθρώπους το 2016 σε 804.700 ανθρώπους το 2070.

Σύμφωνα με αυτή την πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα κληθεί ένα **ενεργό εργατικό δυναμικό** το οποίο προβλέπεται ότι θα μειώνεται στο εξής ετησίως κατά μέσο όρο 0.2%, για να φτάσει το 2070 να συρρικνωθεί κατά **15 εκατομμύρια** ανθρώπους σε σχέση με το 2016 (ή 9.7%), να καλύψει με την αύξηση της απόδοσής του, τις απώλειες σε ανθρώπινες μονάδες, προκειμένου να διατηρηθεί τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο παραγωγής του Ευρωπαϊκού Ακαθάριστου Προϊόντος.

Από τις προβλέψεις αυτές, προκύπτει σαφώς **η ανάγκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ενισχυθεί σε εργατικό δυναμικό**, και γι' αυτό είναι προφανώς απαραίτητη και η αξιοποίηση των προσφυγικών ροών. Η ηλικιακή ανατροπή είναι τόσο μεγάλη, που η ανάγκη προσθήκης εργατικού δυναμικού θα είναι απαραίτητη, έστω και αν βελτιωθούν αμφότερα και το ανά εργαζόμενο επίπεδο απόδοσης, και το ποσοστό απασχόλησης έναντι του ποσοστού ανεργίας, προκειμένου να καλυφθεί το κενό.

Εικόνα 17: Αυστριακός στρατιώτης διορθώνει το φράκτη στα σύνορα Αυστρίας – Σλοβενίας στις 30/10/15
Φωτογραφία: Srdian Zivulovic/ Reuters

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, θα πρέπει να επισημανθεί και μια άλλη παράμετρος, η οποία αφορά το **άμεσο κόστος** που δημιουργεί η περιφρούρηση και το κλείσιμο των συνόρων, προκειμένου να αναχαιτιστούν τα προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα, από την είσοδό τους τις ευρωπαϊκές χώρες. Το κόστος αυτό επιβαρύνει τους προϋπολογισμούς των χωρών της Ε.Ε., χωρίς στην

πραγματικότητα να λύνει το θέμα. Η επένδυση αυτή θα μπορούσε να κατευθυνθεί στην υποστήριξη λύσεων που πραγματικά μπορεί να κάνουν διαφορά, αντί της ουτοπικής προσπάθειας εξοστρακισμού του προβλήματος.

Μια ομάδα ευρωπαίων δημοσιογράφων, στατιστικολόγων και προγραμματιστών, ξεκίνησε το 2013, μια έρευνα δημοσιογραφίας δεδομένων, με την ονομασία «The Migrants' Files», προκειμένου να υπολογίσει το πραγματικό κόστος που έχει η πολιτική κλεισίματος συνόρων που προωθείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πληροφορία η οποία δεν ήταν διαθέσιμη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που δημοσιοποιήθηκαν από το 2015, οι ευρωπαίοι πολίτες πληρώνουν περίπου 1 δισ. ευρώ το χρόνο για την ανάπτυξη τεχνολογιών και τη συντήρηση του μηχανισμού επιτήρησης των συνόρων της Ε.Ε.³².

Η περιφρούρηση και το κλείσιμο των συνόρων όμως, εξυπηρετεί στην πραγματικότητα κατ' αρχήν τα συμφέροντα μιας άλλης κατηγορίας, αυτής των **διακινητών**, δεδομένου ότι όσο πιο δύσκολη γίνεται η είσοδος (γιατί ποτέ δεν γίνεται αδύνατη, όταν υπάρχει η δυνατότητα χρηματισμού των μηχανισμών), τόσο περισσότερο αυξάνεται η αναγκαιότητα χρήση των υπηρεσιών τους (Ambrosini, 2018). Την αναγκαιότητα των υπηρεσιών αυτών, όπως ήδη αναφέραμε, μέχρι πρόσφατα, σταδιακά περιορίζει η χρήση της Ψ.Τ. Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), υπολογίζει διεθνώς ότι ο ετήσιος τζίρος που γίνεται για να πληρωθούν οι «υπηρεσίες» αυτές, ανέρχεται σε **29 δισ.** ευρώ το χρόνο, όπως ανακοίνωσε το Μάιο του 2017 ο πρόεδρος του ΔΟΜ, γεγονός που αναδεικνύει τον κλάδο αυτό της διεθνούς παράνομης οικονομίας σε τρίτο πιο προσοδοφόρο, μετά την πώληση όπλων και τη διακίνηση ναρκωτικών³³.

Σε αυτό τον απολογισμό τέλος, οφείλουμε να προσθέσουμε την **απώλεια ζωών**, που προκαλεί το κλείσιμο των συνόρων. Το 2016, 5.096 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους προσπαθώντας να έρθουν στην Ευρώπη μέσω της Μεσογείου, ενώ την περίοδο Ιανουαρίου Σεπτεμβρίου 2017, ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 2.655.

Η όλη τακτική, σίγουρα δε δίνει ελπίδες και προοπτικές πραγματικής αντιμετώπισης μέρους έστω του προβλήματος...

Εικόνα 18: Πρόσφυγες και μετανάστες προσπαθούν να επιβιβαστούν σε τρένο στο Ζάγκρεμπ στις 20/9/15 Φωτογραφία.: JEFF J MITCHELL/GETTY IMAGES
Πηγή: <http://r29.co/2mOgjBz> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

³² Αναλυτικά τα στοιχεία της έρευνας βρίσκονται στη διεύθυνση <http://bit.ly/2mWOPcU> και εδώ <http://bit.ly/2n5Jal4> (τελευταία πρόσβαση 18/1/18)

³³ Αναλυτικές πληροφορίες στο άρθρο του Reuters «People smugglers make \$35 billion a year on migrant crisis -IOM head» του Axel Bugge (31/5/17). Ανακτήθηκε από: <http://reut.rs/2Dzn4m5> (τελευταία πρόσβαση: 18/1/18)

1.6.5. Κοινωνικές εντάσεις και αρνητικές επιπτώσεις

Αναφερθηκε ήδη αρκετές φορές το στοιχείο του **φανατισμού** και του **κοινωνικού διχασμού** που προκαλεί η δημόσια συζήτηση επί του θέματος (Dempster, 2017), σε μια χρονική συγκυρία κατά την οποία όλες οι χώρες της Ευρώπης, και η Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά, αναγκαστικά οφείλουν να συγκεκριμενοποιήσουν τη στάση τους και να τοποθετηθούν απέναντι στο ζήτημα, προκειμένου να δρομολογηθούν πολιτικές αντιμετώπισης του.

Εικόνα 19: Πρόσφυγες μένουν στάσιμοι στο Freilassing, στα σύνορα της Αυστρίας – Γερμανίας. Η αστυνομία τους απαγόρευσε να προχωρήσουν στις 16/9/16. Φωτογραφία.: Lukas Barth/Anadolu Agency/Getty Images
Πηγή: <http://bit.ly/2mQOSXO> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

Η **ελλιπής ενημέρωση** των πολιτών ως προς τις πραγματικές παραμέτρους του προβλήματος, η **παραπληροφόρηση**, η δημιουργία εντυπώσεων και η αφελής και απλοϊκή προσέγγιση του ζητήματος, διαμορφώνει σε γενικές γραμμές καχυποψία και αρνητική στάση των κοινωνιών στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες απέναντι στην είσοδο και την εγκατάσταση προσφύγων στη χώρα τους, καθιστώντας όλο και πιο δύσκολο τελικά να μπορέσουν οι κοινωνίες να ενσωματώσουν και τα θετικά στοιχεία που μπορούν να προκύψουν. Πολίτες των σύγχρονων ανεπτυγμένων κοινωνιών, όταν πληροφορηθούν με

αντικειμενικά στοιχεία και δεδομένα, μεταβάλλουν εντελώς τη συχνά αρνητική στάση τους, απέναντι σε σχετικά θέματα (Glennie, 2012).

Ασφαλώς, όπως είπαμε το έδαφος για την ανάπτυξη αρνητισμού και ξενοφοβίας, είναι στις μέρες μας ιδιαίτερα πρόσφορο. Από τη μια υπάρχει η **έλλειψη πειστικού πολιτικού λόγου και λύσεων**. Από την άλλη τα **οικονομικά προβλήματα** και αδιέξοδα πολλών ευρωπαϊκών χωρών, με πρώτο παράδειγμα τη χώρα μας, είναι ακόμα υπαρκτά και δημιουργούν **φόβο και ανασφάλεια** στην πλειοψηφία της κοινής γνώμης στο ενδεχόμενο οι μετανάστες να «μεταφέρουν» κοινωνικά δεδομένα και τρόπο ζωής ανεπιθύμητο, να αυξήσουν την εγκληματικότητα κλπ. (Powell, 2015). Σε μια κοινωνία λοιπόν η οποία αναζητά **να εναποθέσει το θυμό** και να βρει μαγικές λύσεις στα σοβαρά προβλήματά της, έρχεται η ευκολία επικοινωνίας και μετάδοσης θέσεων και πληροφοριών, χωρίς φίλτρο και έλεγχο, που τόσο άμεσα εξασφαλίζει η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, να διευκολύνει και να ενισχύσει την ανάπτυξη μιας συνολικά λανθασμένης και εξελικτικά επιζήμιας στάσης απέναντι στο θέμα. Στην περίπτωση μάλιστα των χωρών της Αφρικής, που υποδέχονται τα μεγαλύτερα κύματα εκτοπισμένων ανθρώπων, όλα αυτά τα φαινόμενα αρνητικής ή εχθρικής στάσης και ξενοφοβίας εμφανίζονται πολύ πιο έντονα (Kibreab, 2000)

Στην όλη προσέγγιση, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο **ψυχολογικός παράγοντας**, που αναφέρθηκε στην αρχή του κεφαλαίου. Είναι βαθιά ριζωμένα στο συλλογικό ασυνείδητο τα **στερεότυπα** εναντίον της παρουσίας του «**ξένου**» ως **απειλή**, προκειμένου να δημιουργηθούν οι απαραίτητοι μηχανισμοί άμυνας και επιβίωσης της «ομάδας». Ακριβώς στα στερεότυπα αυτά απευθύνεται πρωταρχικά η επιχειρηματολογία η οποία βρίσκει εκεί εύπορο έδαφος ανάπτυξης και επιτυγχάνει να χειραγωγήσει τελικά μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης.

Βεβαίως, η **ξαφνική ένταξη** σε μια κοινωνία και μια οικονομία, πληθυσμών εντελώς διαφορετικής κουλτούρας και νοοτροπίας, αποτελεί σε κάθε περίπτωση ένα **πολύ δύσκολο εγχείρημα**. Η κατάσταση μάλιστα γίνεται ακόμα πιο δύσκολη όταν οι κοινωνίες υποδοχής έχουν και οι ίδιες σημαντικά προβλήματα να αντιμετωπίσουν, όπως **ελλείψεις υποδομών, οικονομική ύφεση και ζητήματα κοινωνικής συνοχής**, συνθήκες που υπάρχουν στις περισσότερες χώρες της Ασίας και της Αφρικής, οι οποίες σήμερα δέχονται το μεγαλύτερο όγκο προσφύγων. Αν σε αυτά τα ζητήματα προστεθεί η (πιθανή) **έλλειψη προηγούμενης κοινωνικής εμπειρίας**, η απουσία **προετοιμασίας** και η ανυπαρξία ή έλλειψη **δομών** ενσωμάτωσης άλλων πολιτισμών (Benet-Martínez. 2014), γίνεται κατανοητό ότι η είσοδος ροών εκτοπισμένων πληθυσμών, **προσθέτει** ένα πρόβλημα, ενώ παράλληλα οξύνει και τα υπόλοιπα.

Η **αδυναμία αντίδρασης** και σχεδιασμού στρατηγικής αντιμετώπισης του ζητήματος, είτε προέρχεται από κοινωνικές αγκυλώσεις, είτε / και από οικονομική αδυναμία ή ανυπαρξία σχετικών μηχανισμών και υποδομών, **επιδεινώνει** το πρόβλημα προσθέτοντας τις αρνητικές επιπτώσεις από την παρουσία πληθυσμών οι οποίοι όντας **περιθωριοποιημένοι**, καταλήγουν συχνά σε παραβατικές συμπεριφορές στον αγώνα τους για επιβίωση.

Εξετάζοντας σφαιρικά το ζήτημα, είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε ότι οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί, σαφώς και παρουσιάζουν σε πολλές περιπτώσεις φαινόμενα **ακραίας κοινωνικής συμπεριφοράς**, συχνά επικίνδυνης και καταδικαστέας. Προερχόμενοι από καταστάσεις κυριολεκτικά σκληρές και απάνθρωπες, καταστάσεις στις οποίες η ανθρώπινη ζωή έχει ελάχιστη αξία και επικρατεί ο νόμος της επιβίωσης, δεν θα διστάσουν να διεκδικήσουν την επιβίωσή τους με κάθε μέσο, σε όποιο περιβάλλον βρεθούν. Όσο μάλιστα το νέο κοινωνικό περιβάλλον δεν επιδιώξει να τους εντάξει ομαλά σε νέα δεδομένα και συνθήκες, τόσο περισσότερο θα παρουσιάζονται ακραίες παραβατικές συμπεριφορές.

Από την άλλη μεριά, συχνά τα πολιτισμικά δεδομένα οι συνήθειες και οι αντιλήψεις των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται, απέχουν παρασάγγας από τα αντίστοιχα των δυτικών κοινωνιών. Ένα παράδειγμα είναι η συμπεριφορά απέναντι στο γυναικείο φύλο. Άτομα προερχόμενα από αυστηρά ισλαμιστικά κράτη, στα οποία η γυναικεία παρουσία είναι πολύ περιορισμένη, και ακολουθεί αυστηρούς όρους, αντιμετωπίζουν συχνά για πρώτη φορά τη γυναικεία παρουσία σε έκθεση, γεγονός που παρερμηνεύουν σε πολλές περιπτώσεις ως πρόκληση, στην οποία θεωρούν ότι έχουν το δικαίωμα «δράσης», με όποιο τρόπο αποφασίσουν. Συχνά αναφέρονται περιπτώσεις στις οποίες γυναίκες σε ευρωπαϊκές χώρες δέχτηκαν επιθετική σεξουαλική συμπεριφορά, από άτομα τα οποία μη γνωρίζοντας, παρερμήνευσαν το δυτικό τρόπο ζωής.

Δημιουργείται λοιπόν ένας **φαύλος κύκλος** στον οποίο οι κοινωνίες υποδοχής, ούτως ή άλλως απροετοίμαστες και αρνητικές έναντι του φαινομένου, έρχονται αντιμέτωπες με μια σειρά νέων αρνητικών επιπτώσεων, με αποτέλεσμα να εντείνεται η αρνητική στάση των κοινωνιών, να δημιουργείται κλίμα έντασης, και περαιτέρω αρνητισμού, που πιθανά θα οδηγήσει σε **ακρότητες**, οι οποίες θα διαταράσσουν τελικά την κοινωνική αρμονία.

Το **σημείο κλειδί** προκειμένου να ενεργοποιηθούν δυνάμεις αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων του θέματος, βρίσκεται στην **αποδοχή του αναπόφευκτου** του ζητήματος και της **ιστορικότητας** του φαινομένου. Μόνο αν οι κοινωνίες μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα μέσα από ένα ρεαλιστικό πρίσμα που θα εξασφαλίσει η πληροφόρησή τους με αντικειμενικά και αληθινά στοιχεία και δεδομένα, θα μπορέσουν να συνειδητοποιήσουν, ότι αντί να εξορκίζουν ένα πρόβλημα που τελικά δεν μπορούν να αποφύγουν, οφείλουν να βρουν τρόπους θετικής διαχείρισής του. Αυτόν το ρόλο καλείται να παίξει ο πολιτικός λόγος σήμερα, υποβοηθούμενος από την αμεσότητα παρέμβασης που εξασφαλίζει το διαδίκτυο και η **άμεση συνδεσιμότητα** των κοινωνιών.

1.6.6. Η αντιμετώπιση του ζητήματος (και) ως ευκαιρία

Πρά την εύκολη προπαγάνδα και τη δημιουργία εντυπώσεων γύρω από το ζήτημα αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε ότι, οι οικονομικά προηγμένες χώρες της Ευρώπης, όπως η Γερμανία και οι σκανδιναβικές χώρες, **στην πράξη δρομολογούν λύσεις** διευθέτησης και **μετατροπής** του όλου θέματος **σε ευκαιρία**. Στο πνεύμα αυτό, καταρτούν οργανωμένα πλάνα εκπαίδευσης και ένταξης νέων προσφύγων στην παραγωγική διαδικασία. Υπάρχει εξάλλου ήδη η **μεταπολεμική** εμπειρία, κοινωνιών μέχρι πρότινος σχεδόν αποκλειστικά ομοεθνών, όπως η Σουηδία και η Γερμανία, οι οποίες δέχτηκαν μετά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, μεγάλα μεταναστευτικά κύματα και (αφού ξεπέρασαν πολλές δυσκολίες) κατέληξαν να ωφεληθούν σε πολλά επίπεδα από την παρουσία τους (Castles, de Haas, Miller, 2013).

Δρομολόγηση **ριζικών λύσεων** προκειμένου να αντιμετωπιστεί συνολικά το πρόβλημα, απαιτούν αντιμετώπιση των **γενεσιουργών** παραγόντων δημιουργίας του. Προς την κατεύθυνση αυτή η διεθνής κοινότητα οφείλει να δράσει. "Όπως είδαμε όμως, είναι τόσοι οι παράμετροι που υπεισέρχονται, που δεν έχει νόημα να γίνει περαιτέρω ανάλυση στο πεδίο αυτό, στην παρούσα μελέτη.

Εξαιρετικά σημαντικά οφέλη όμως στη διευθέτηση του ζητήματος, τα οποία είναι εφικτό να προσεγγιστούν άμεσα, μπορεί να εξασφαλίσει καταρχήν η **αλλαγή** στάσης ως προς την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Η εξασφάλιση τροφής, ένδυσης και στέγης, προκειμένου να μπορέσουν οι ομάδες αυτές να επιβιώσουν, **δεν δημιουργεί στην πραγματικότητα προϋποθέσεις επίλυσης του προβλήματος**. Κατά μια προσέγγιση μάλιστα, το επιδεινώνει. Οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί, στην πλειοψηφία τους σε ηλικίες ενεργού εργατικού δυναμικού, μπορούν και πρέπει να υποστηριχθούν προκειμένου να γίνουν οικονομικά **αυτάρκεις και παραγωγικοί**. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο μέσα από την υποστήριξή τους, προκειμένου **να ενταχθούν στην αγορά εργασίας**, είτε **άμεσα**, είτε έμμεσα, μέσω της παροχής **εκπαίδευσης** και επιμόρφωσης. Εφόσον μάλιστα απώτερος στόχος και λογική της διεθνούς κοινότητας, είναι να μπορέσουν οι άνθρωποι αυτοί να **επιστρέψουν** στα σπίτια τους, μόνο η αυτάρκεια και η αυτοπεποίθηση που παρέχει η γνώση και η εκπαίδευση, θα τους δώσει τα απαραίτητα εφόδια προκειμένου να ξαναχτίσουν τις κοινωνίες τις οποίες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν και να τις καταστήσουν **βιώσιμες** (Betts, 2013).

Ο παράγοντας αυτός της ένταξής τους στο εργατικό δυναμικό από την άλλη μεριά, δεδομένων των **προβλέψεων γήρανσης πληθυσμού** της Ευρώπης, αποτελεί συνθήκη που μάλλον είναι απαραίτητη σε κάθε περίπτωση. Η επιτυχία στο πεδίο αυτό, έγκειται στο σωστό **σχεδιασμό και πρόβλεψη** αναγκών, προκειμένου να κατευθυνθεί προς αυτές το νέο εργατικό δυναμικό, και παράλληλα στον παράγοντα σωστή και αποτελεσματική εκπαίδευση ή επιμόρφωση.

Μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία και η Αγγλία, λόγω του **αποικιακού παρελθόντος** τους, αναγκάστηκαν να ενσωματώσουν από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα, μεγάλο μέρος ανθρώπων που είχαν γεννηθεί στην Αφρική ή την Ασία, και να **προσαρμόσουν τις κοινωνικές δομές τους**, προκειμένου να

ολοκληρωθεί αποτελεσματικά η ένταξη αυτή. Επί παραδείγματι, στην Αγγλία, όπως και στη Γαλλία, το ένα έκτο των παιδιών στα σχολεία σήμερα, προέρχεται από οικογένειες των οποίων οι γονείς γεννήθηκαν σε άλλες χώρες, κατά βάση τις πρώην αποικίες της Αγγλίας στην Αφρική και την Ασία (Alba, Holdaway, 2013). Αναμφισβήτητα, για τις κοινωνίες αυτές, η αντιμετώπιση του ζητήματος της εκπαίδευσης και της ένταξης προσφύγων, είναι συγκριτικά πιο εύκολη, σε σχέση με άλλες κοινωνίες, οι οποίες δεν είχαν αντίστοιχη εμπειρία. Η παράμετρος αυτή, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη στην αξιολόγηση της στάσης και της αποτελεσματικότητας αντιμετώπισης του ζητήματος από διαφορετικές κοινωνίες.

.....

Η **Φινλανδία**, μια χώρα στην οποία οι νεοφυείς επιχειρήσεις βρίσκονται σε μια περίοδο μεγάλης ανάπτυξης, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει έλλειψη **προγραμματιστών**. Για το σκοπό αυτό, αποφασίστηκε να αξιοποιήσουν ανθρώπους από την κατηγορία «αιτούντων άσυλο», μέσω του προγράμματος **Integrify**. Το σκεπτικό πίσω από την επιλογή αυτή, αφορά αφενός την προσπάθεια άμεσης ένταξης στο παραγωγικό δυναμικό και αξιοποίησης ανθρώπων, οι οποίοι κατ' αρχήν λόγω γραφειοκρατικών διαδικασιών, θα καθυστερήσουν πολύ να αποκτήσουν τις τυπικές προδιαγραφές, ενώ μπορούν να αξιοποιηθούν άμεσα, σε επαγγέλματα στα οποία δεν

Εικόνα 20: Εκπαιδευόμενοι στον προγραμματισμό πρόσφυγες στη Φινλανδία Εκπαίδευση στο πλαίσιο του προγράμματος Integrify.

Φωτογραφία.: Integrify

Πηγή: <http://bit.ly/2n26v79> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

χρειάζεται καν να ξέρουν Φινλανδικά, ούτε για να εκπαιδευτούν ούτε για να εργαστούν³⁴. Πέρα από την κάλυψη των αναγκών τους επομένως, μέσα από τη δράση αυτή, αξιοποιούν νέους, ικανούς και με διάθεση να εργαστούν άνθρωπους, οι οποίοι κανονικά απλά θα περνούσαν τις μέρες τους περιφερόμενοι, χωρίς σκοπό, στόχο και προοπτική. Στο όλο σκεπτικό ανάπτυξης του προγράμματος Integrify μάλιστα, εντάσσεται και η προοπτική, μέσα από το σύστημα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης που δημιουργείται, να καλυφθούν και αντίστοιχες ανάγκες άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όπως η Σουηδία, σε ένα πλάνο δημιουργίας άνω των 10.000 θέσεων προγραμματιστών μέχρι το 2030³⁵.

³⁴ Περισσότερες πληροφορίες στο άρθρο του Guardian με τίτλο « How asylum seekers could help ease Finland's tech skills shortage» (7/6/16) του Jon Henley, στη διεύθυνση <http://bit.ly/2AUP39E> (τελευταία πρόσβαση 12/1/2018)

³⁵ Πληροφορίες στον ιστοχώρο της πρωτοβουλίας, εδώ <http://bit.ly/2n4MTyX> (τελευταία πρόσβαση 9/1/18)

Στην **Φινλανδία** επίσης, μπορούμε να βρούμε ένα από το πιο επιτυχημένα παραδείγματα ένταξης και αξιοποίησης εκτοπισμένων πληθυσμών σε τοπικές κοινωνίες, που είναι τα προγράμματα “**Leader**”. Τα προγράμματα αυτά αναπτύχθηκαν κατ’ αρχήν για να αντιμετωπιστεί ο μαρasmus της νοτιοδυτικής

Εικόνα 21: Οικογένεια από τη Μιανμάρ στην επαρχία Punkalaidun της Φινλανδίας. Η οικογένεια υποδέχτηκε την επίσκεψη της τηλεοπτικής εκπομπής Duudson το 2014. Η επίσκεψη αφορούσε γύρισμα της εκπομπής με στόχο να βοηθηθεί η οικογένεια να καμφθεί η αρνητική στάση της τοπικής κοινωνίας απέναντι στην παρουσία εκτοπισμένων πληθυσμών.

Φωτογραφία.: Duudson

Πηγή: <http://bit.ly/2n2mMZN> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

επαρχίας **Punkalaidun**, ως αποτέλεσμα μετανάστευσης και γήρανσης εναπομείναντος πληθυσμού. Από το 2011, μέσω των προγραμμάτων Leader, μεταφέρονται πληθυσμοί που το επιθυμούν από κέντρα προσφύγων σε διάφορες περιοχές του κόσμου, με καταγωγή κυρίως από τη Συρία και τη Μιανμάρ. Οι τοπικές κοινωνίες, διστακτικές και αρνητικές αρχικά, αναγνώρισαν στην πορεία τα θετικά

αποτελέσματα που είχε η πρωτοβουλία, στην αναβίωση των τοπικών κοινωνιών και αγορών με την συνεισφορά των νεοφερμένων, σε εργατικό δυναμικό και κατανάλωση, αλλά κυρίως με την αναζωογόνηση της ζωής στην περιοχή. Το παράδειγμα αυτό, ακολούθησαν αντίστοιχα προγράμματα σε άλλες περιοχές της χώρας³⁶.

Δεν είναι όμως μόνο οι εύρωστες οικονομικά χώρες της Ευρώπης, που είτε για λόγους ιστορικούς, είτε αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα και ευκαιρία, έχουν μια δυναμική και αποτελεσματική στάση ως προς το ζήτημα αυτό. Ο Πορτογάλος πρωθυπουργός Antonio Costa, από το 2016, δήλωσε την πρόθεση της χώρας του να δεχτεί περισσότερους πρόσφυγες από όσους της αναλογούν, σύμφωνα με τα ποσοστά που έχουν καθοριστεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁷. Η απόφαση αυτή αποσκοπεί στην προοπτική οι άνθρωποι αυτοί (**νέοι** κατά προτίμηση με γνώσεις και ικανότητες) να συμπληρώσουν το κενό που έχει αφήσει η μετανάστευση μορφωμένων νέων Πορτογάλων προς άλλες οικονομικά εύρωστες χώρες, εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης και της ανεργίας, που προκλήθηκε. Ως συνέπεια της κρίσης, πολλές περιοχές της **επαρχίας της Πορτογαλίας** έχουν ερημώσει, βασικοί τομείς εργασίας παρουσιάζουν ελλείψεις σε

³⁶ Περισσότερες πληροφορίες στο άρθρο της aeid! “LEADER projects support migrant integration in Punkalaidun”, του Jean-Luc Janot, (01/03/2016). Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2n1CAfo> (τελευταία πρόσβαση 11/1/18)

³⁷ Περισσότερες πληροφορίες στο άρθρο «Portugal wants more refugees to help revive dwindling population» του EURACTIV, στη διεύθυνση <http://bit.ly/2mYe12S> (τελευταία πρόσβαση 10/1/2018)

εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ ο συνδυασμός μετανάστευσης νέων και υπογεννητικότητας δημιουργεί προοπτικές ραγδαίας μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού τα επόμενα χρόνια. Είναι περιττό να επισημανθούν οι παραλληλισμοί με την περίπτωση της Ελλάδας, δυστυχώς μόνο ως προς τα δεδομένα και όχι ως προς τη δρομολόγηση λύσεων.

.....

Η περίπτωση της Πορτογαλίας μας δίνει την ευκαιρία να αναφερθούμε σε δυο ενδιαφέρουσες παραμέτρους. Η πρώτη αφορά την **εξειδίκευση**, την οποία σε πολλές των περιπτώσεων διαθέτουν οι πρόσφυγες, οι οποίοι, όπως στο παράδειγμα της Συρίας, βρέθηκαν ξαφνικά στη δίνη ενός πολέμου, ενώ προηγουμένως είχαν ένα επίπεδο ζωής, γνώσεις, εμπειρία και προοπτικές οι οποίες μπορούν να χρησιμεύσουν και να αξιοποιηθούν **άμεσα** από τις χώρες υποδοχής. Αυτό το στοιχείο, φροντίζουν να προλάβουν να αξιοποιήσουν πιο οργανωμένες κοινωνίες (όπως το παράδειγμα της Πορτογαλίας ή της Φινλανδίας), οι οποίες σπεύδουν να θέσουν τις προδιαγραφές που θέλουν, προκειμένου να ενισχύουν τους τομείς στους οποίους η στρατηγική τους δείχνει ότι έχουν ανάγκες.

Η **αμεσότητα** αυτή, με την οποία οι κοινωνίες υποδοχής μπορούν να ωφεληθούν, αποτελεί τη δεύτερη παράμετρο αναφοράς. Η αμεσότητα συνδέεται με την άμεση ανάγκη των ανθρώπων αυτών να εργαστούν, ανάγκη η οποία είναι προφανώς εντονότερη σε σύγκριση με το μέσο κάτοικο κάθε χώρας³⁸. Δεδομένου μάλιστα ότι συνήθως απορροφούνται σε εργασίες και αντικείμενα τα οποία δεν αποτελούν στόχο για τους κατοίκους, η συμβολή τους στην κοινωνία έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία.

Με μια άλλη οπτική, η παρουσία προσφυγικών πληθυσμών, προκαλεί, **άμεση αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης**, είτε μέσω των επιδομάτων, είτε μέσω της όποιας οικονομικής δυνατότητας αρκετών από τους πρόσφυγες, είτε τέλος μέσω της δαπάνης διαμονής και διαβίωσης των εργαζόμενων σε φορείς και οργανισμούς υποστήριξης, οι οποίοι εργάζονται σε κέντρα επιχειρήσεων που αναπτύσσονται στις περιοχές γύρω από κέντρα υποδοχής, τους καταυλισμούς και τα σημεία συγκέντρωσης ή εισόδου / εξόδου εκτοπισμένων πληθυσμών. Ασφαλώς, η θετική αυτή επίπτωση είναι πρόσκαιρη και μη δομική, δεν παύει όμως να έχει μια σημαντική οικονομική επίπτωση για όσο διάστημα διαρκεί, αντισταθμίζοντας ή ακόμα και αντιστρέφοντας τις αρνητικές επιπτώσεις που μοιραία προκαλούνται από την ξαφνική συγκέντρωση των πληθυσμών αυτών σε μια περιοχή.

Στην ίδια θεματική περιοχή, ως «θετική» άμεση επίπτωση στην οικονομία, θα πρέπει δυστυχώς να συμπεριληφθεί η εκμετάλλευση των εκτοπισμένων πληθυσμών ως φθηνό εργατικό δυναμικό, με τη μορφή **αδήλωτης εργασίας**, η οποία παρατηρείται σε πολλές χώρες (μεταξύ αυτών και της Ελλάδας).

³⁸ Το στοιχείο αυτό αποδεικνύει και πρόσφατη μελέτη που έγινε από το Tent Foundation και το Open Political Economy Network (OPEN), για την οποία πληροφορίες υπάρχουν στο άρθρο «Refugees can bring significant economic benefit: report» του Georgi Gotev | EURACTIV.com (18/5/16), στο <http://bit.ly/2mYTyuA> (τελευταία πρόσβαση 5/1/18)

Πέραν πάντως των θετικών επιπτώσεων στην οικονομία και στην κοινωνική αρμονία των χωρών υποδοχής, η ένταξη των προσφύγων στην αγορά εργασίας ή σε προγράμματα επιμόρφωσης, λειτουργεί εξαιρετικά θετικά, σε **ψυχολογικό επίπεδο για τους ίδιους**, εφόσον τους δίνει νόημα και σκοπό ζωής και την αίσθηση ότι έχουν αξία και σημασία. Αντίθετα, η **περιθωριοποίησή** τους και ο εξαναγκασμός τους να ζουν σε συνθήκες όπου απλά θα επιβιώνουν, χωρίς προοπτική, αφενός αυξάνει τα επίπεδα θυμού και αποκλειστικά συναισθηματικής λειτουργίας και αντίδρασης, αφετέρου, μοιραία θα ωθήσει πολλούς σε παραβατικές συμπεριφορές, προκειμένου να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες...

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι σε ένα σημαντικό ποσοστό, η επιτυχία της μελλοντικής πορείας των Ευρωπαϊκών χωρών, θα εξαρτηθεί και από το βαθμό που θα μπορέσει **να εντάξει αποτελεσματικά στον κοινωνικό της ιστό** τα προσφυγικά ρεύματα.

Εξάλλου, δεδομένης της **σύγκλισης** κοινωνιών, δεδομένων, αντιλήψεων και τρόπου ζωής, η οποία προκύπτει ως αποτέλεσμα της **χρήσης μέσω κοινωνικής δικτύωσης** και της επικοινωνίας μέσω ψηφιακής τεχνολογίας, η ενσωμάτωση και η **ανοχή της διαφορετικότητας** κάθε είδους (φυλής, τάξης, γλώσσας, φύλου, σεξουαλικής προτίμησης κλπ.), στην συλλογική κοινωνική αντίληψη, και τελικά στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας (Marino, 2015), θα αποτελέσει **ούτως ή άλλως** μια σημαντική και **αναπόφευκτη** αλλαγή στις σύγχρονες κοινωνίες (Andersen, Taylor, Logio, 2017). Όσο περισσότερο δεκτικές και προετοιμασμένες συνεπώς αποδειχτούν οι κοινωνίες, ως προς την παράμετρο αυτή, τόσο καλύτερα θα είναι τα αποτελέσματα και η μελλοντική τους προοπτική.

1.7. Το μεταναστευτικό ως ζήτημα της ελληνικής κοινωνίας

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας, η **ένταση** με την οποία το ζήτημα αυτό απασχολεί την κοινή γνώμη, αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στη **σοβαρή οικονομική και συνακόλουθα κοινωνική κρίση** που μαστιάζει την Ελληνική κοινωνία. Η χώρα τα τελευταία χρόνια, βρίσκεται αντιμέτωπη και καλείται να απαντήσει σε ένα συνδυασμό σοβαρών ζητημάτων: ταυτότητας, δυνατότητας και προοπτικής ανάπτυξης, επιβίωσης σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Στο πλέγμα αυτό, σαφώς και δεν δημιουργούνται προϋποθέσεις σύγκλισης προς μια κοινά αποδεκτή πορεία αντιμετώπισης του θέματος. Αντίθετα, αναπτύσσονται φαινόμενα αδιαφορίας, αρνητισμού και φανατισμού, που σίγουρα δυσκολεύουν την όλη κατάσταση.

Βεβαίως, η Ελλάδα **δεν είναι η πρώτη φορά** που βρίσκεται αντιμέτωπη με το μεταναστευτικό, ως χώρα υποδοχής. Εκτός της περιόδου μετά τη μικρασιατική καταστροφή, **τη δεκαετία του '90**, περίοδο οικονομικής ευημερίας, η χώρα μας αποτελούσε ένα ελκυστικό προορισμό οικονομικών μεταναστών.

Στη σημερινή συγκυρία πάντως, η ενσωμάτωση εκτοπισμένων ανθρώπων στην ελληνική κοινωνία και οικονομία, αποτελεί εγχείρημα εξαιρετικά δύσκολο, εφόσον αφενός δεν υπάρχει η πολιτική τόλμη και πρόθεση να αντιμετωπιστεί πιο ουσιαστικά, αφετέρου και να υπήρχε, είναι δεδομένο ότι οι

Εικόνα 22: Πρόσφυγες στο πλοίο που τους μεταφέρει από τη Μυτιλήνη στον Πειραιά στις 30/9/15.

Φωτογραφία: ANTI PALACIOS - THE ASSOCIATED PRESS

Πηγή: <http://bit.ly/2DxT17B> (τελευταία πρόσβαση: 10/8/2017)

οικονομικές και κοινωνικές συγκυρίες δεν δημιουργούν ευνοϊκές προϋποθέσεις. Ως αρνητική συγκυρία, πέραν της **οικονομικής κρίσης**, και της **κρίσης αξιών** στην ελληνική κοινωνία, οφείλουμε να συμπεριλάβουμε το γεγονός ότι υπάρχουν **βασικές ελλείψεις οργάνωσης και υποδομών**, ενώ ταυτόχρονα δεν υπάρχει ιδιαίτερη **προηγούμενη εμπειρία** ενσωμάτωσης άλλων εθνικοτήτων στον κοινωνικό ιστό. Ας μην ξεχνάμε ότι οι **Αλβανοί** μετανάστες που αποτελούσαν την πλειοψηφία των μεταναστών της δεκαετίας του '90, και συγγένεια καταγωγής σε μεγάλο ποσοστό είχαν, και κοινά πολιτισμικά δεδομένα. Το ίδιο ισχύει και για τους υπόλοιπους μετανάστες της περιόδου εκείνης από τα Βαλκάνια. Είναι συνεπώς σημαντικό να συνυπολογίσουμε, ότι η **Ελληνική κοινωνία, ως κλειστή και μικρή κοινωνία**, ανεξάρτητα της κρίσης, ούτως ή άλλως δεν είχε αναπτύξει πνεύμα κοινωνικής ωριμότητας ή κατάλληλες δομές, ώστε να είναι σε θέση, να διαχειριστεί αντίστοιχα φαινόμενα, πόσο μάλλον να μπορέσει να διαπιστώσει και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που δημιουργούν.

Από το 2017, οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, έχουν υποχωρήσει σε ελεγχόμενα επίπεδα, συνεπώς **επισημώς, δεν θεωρείται ότι η χώρα αντιμετωπίζει προσφυγική κρίση**. Για το λόγο αυτό, η οικονομική και υλικοτεχνική βοήθεια διεθνών οργανισμών φορέων και ΜΚΟ, από το 2017 περιορίστηκε ραγδαία. Ασφαλώς, το ότι αυτή την περίοδο, το πρόβλημα βρίσκεται σε ύφεση, δε σημαίνει ότι λύθηκε, πόσο μάλλον όταν βασική αιτία της μείωσης αυτής, είναι η εφαρμογή της **συμφωνίας Ε.Ε. με την Τουρκία**, η οποία ανά πάσα στιγμή μπορεί να ανατραπεί. Παράλληλα, όπως ήδη αναλύθηκε, οι προβλέψεις δείχνουν ότι **αναμένονται νέες ροές**, όχι μόνο από τη Συρία, αλλά και από αρκετές περιοχές της Αφρικής και της Ασίας, προς την Ευρώπη. **Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας**, δεν αφήνει περιθώρια ψευδαισθήσεων στο θέμα της φύλαξης συνόρων, ενώ η αποδοχή της συνθήκης του Δουβλίνου, περιορίζει αν όχι εκμηδενίζει τη δυνατότητα πρόωξης ρευμάτων προς άλλες χώρες - κύριο προορισμό προσφύγων.

Η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος, όπως αναλύθηκε, **δεν περιορίζεται στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και των αιτήσεων ασύλου**. Προκειμένου να μπορέσει η Ελληνική κοινωνία να αποκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη από το αναπόφευκτο αυτό εν εξελίξει πρόβλημα, θα πρέπει να διαμορφώσει στρατηγικό πλάνο και να αναπτύξει μηχανισμούς επιτυχημένης κοινωνικής ενσωμάτωσης προσφύγων, όχι μόνο σε πρακτικό επίπεδο αλλά κυρίως σε επίπεδο κουλτούρας, νοοτροπίας και πολιτισμού. Οι συνθήκες στην Ελλάδα όμως δεν ευνοούν προς την κατεύθυνση αυτή, όχι μόνο λόγω της μόνιμης **αδυναμίας διαμόρφωσης μακρόπνοων στρατηγικών σχεδιασμών**, αλλά και λόγω του ότι τα τελευταία χρόνια **η ελληνική κοινωνία ψάχνοντας εξιλαστήριο θύμα** απόδοσης των οικονομικών δεινών, σε κάποιο ποσοστό υιοθετεί και **υποστηρίζει εύκολα απλοϊκές και ακραίες θέσεις**, όπως αυτές της Χρυσής Αυγής, που αποδίδουν (λανθασμένα) στην ύπαρξη προσφύγων, μέρος της ευθύνης του οικονομικού αδιεξόδου της χώρας.

Η έλλειψη ομόφωνης στάσης και οργανωμένου σχεδίου αντιμετώπισης του θέματος πάντως, δε σημαίνει ότι η ελληνική κοινωνία δεν αποκομίζει τελικά οφέλη από το ζήτημα αυτό. **Το φθινό, αδήλωτο εργατικό δυναμικό μεταναστών**, καλύπτει σημαντικό μέρος των αναγκών παραγωγής σε διάφορες περιοχές της χώρας (πρόσφατο παράδειγμα που απασχόλησε την κοινή γνώμη η Μανωλάδα και οι Γαργαλιάνοι). Από την άλλη πλευρά, οι πρόσφυγες προκαλούν **αύξηση της κατανάλωσης**, έστω και για να καλύψουν στοιχειώδεις ανάγκες επιβίωσης. Την περίοδο μάλιστα της έντασης της προσφυγικής κρίσης, **τα ποσά που δαπανήθηκαν από διεθνείς οργανισμούς**, στη χώρα μας, και για τους πρόσφυγες, αλλά και για τη διαβίωση μεγάλου αριθμού στελεχών των ΜΚΟ που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα για τη διαχείριση των μεγάλων προσφυγικών ρευμάτων, ενίσχυσαν σημαντικά τις τοπικές κοινωνίες υποδοχής.

Είναι δυσάρεστο πάντως, τα οφέλη να περιορίζονται σε αυτά, όταν **θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το δυναμικό νέων ανθρώπων συστηματικά στην παραγωγική διαδικασία**, ακολουθώντας παραδείγματα όπως αυτό της Πορτογαλίας, προκειμένου και δημογραφικά και παραγωγικά κενά να καλυφθούν και να δημιουργηθούν προοπτικές, που θα μετατρέψουν σταδιακά το πρόβλημα σε ευκαιρία.

1.8. Η «διαδρομή» των προσφύγων. Ένα υποθετικό οδοιπορικό

Το ίδιο το «ταξίδι», ως διαδικασία που ξεκινά από το στάδιο της προετοιμασίας και ολοκληρώνεται με την άφιξη και τακτοποίηση στη χώρα προορισμού, αποτελεί μια περίοδο καθοριστική στη ζωή των ανθρώπων αυτών, μια περίοδο κατά την οποία διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό η στάση που θα έχουν στις νέες κοινωνίες που θα βρεθούν. Η διαδικασία, ως ξεχωριστό πεδίο μελέτης της κοινωνικής ανθρωπολογίας, δεν έχει λάβει τη δέουσα επιστημονική προσοχή, αν και αποτελεί μια σημαντική αυτόνομη διαδικασία με πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η οποία είναι απαραίτητο να αποκωδικοποιηθεί προκειμένου να μελετηθεί σφαιρικά το όλο θέμα (BenEzer & Zetter, 2015). Στο πνεύμα αυτό, ακολουθεί συνοπτική περιγραφή υποθετικής διαδρομής ενός εκτοπισμένου ανθρώπου, με το τυχαίο όνομα Malik, προς τη χώρα προορισμό του. Με την αποτύπωση αυτή, θα κατανοηθούν καλύτερα οι ανάγκες που πρόκειται να καλύψει η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας, η οποία θα ακολουθήσει στην αμέσως επόμενη ενότητα.

Όλες οι πληροφορίες προέρχονται από υπαρκτές περιγραφές και διηγήσεις, όπως καταγράφηκαν σε άρθρα και στη βιβλιογραφία, στις οποίες γίνεται αντίστοιχη παραπομπή.

Σταθμός Α: Πριν την αναχώρηση

- Ο Malik είναι 20 χρονών και πριν τον πόλεμο σκόπευε να γίνει προγραμματιστής, γιατί έχει μια εξοικείωση με τον κόσμο της τεχνολογίας.
- Ζει καθημερινά σε μια κόλαση, λόγω των συνθηκών πολέμου στη χώρα του και έχει απόλυτη συνείδηση ότι κινδυνεύει η ζωή του, λόγω της καταγωγής του.
- Κατανοεί ότι δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική και πρέπει να διαφύγει.
- Γνωρίζει πολλές περιπτώσεις άλλων συμπολιτών, φίλων και συγγενών του, που έχουν ήδη φύγει, και έχει μια εικόνα των δυσκολιών και των καταστάσεων που έχουν συναντήσει.
- Συστηματικά αρχίζει να συλλέγει πληροφορίες διαδικτύου, social media, αλλά κυρίως μέσω ανθρώπων που γνωρίζει και εμπιστεύεται. Δεν εμπιστεύεται την πληροφορία που παίρνει από το διαδίκτυο, εφόσον η εμπειρία του λέει ότι οι πληροφορίες ελέγχονται και κατευθύνονται. Εμπιστεύεται όμως όσα γράφουν γνωστοί και φίλοι, και εξοικειώνεται με την ιδέα μέσα από τις φωτογραφίες και τα video που ανεβάζουν από τη διαδρομή τους και σε τόπους προορισμού.
- Σταδιακά έχοντας αποκτήσει πολλές πληροφορίες, αισθάνεται ότι πατάει στα πόδια του, κυρίως ως προς τα αρνητικά που έχει να αντιμετωπίσει.
- Αδιαφορεί για τις πολλές διαφημίσεις και πληροφορίες από διακινητές στο Facebook, οι οποίοι υπόσχονται μεταφορά σε χώρες προορισμού. Έχει αποφασίσει να στηριχτεί στις δικές του πληροφορίες και να χρησιμοποιήσει διακινητές μόνο μεταξύ συνόρων.
- Γρήγορα καταλαβαίνει ότι οφείλει να οργανωθεί σε βασικούς τομείς...

Οι βασικοί τομείς αποφάσεων και προετοιμασίας

- Προϋπολογισμός του ταξιδιού και τρόπος πρόσβασης σε αυτόν
- Προορισμός - στόχος
- Ομάδα συνοδοιπόρων
- Απόφαση διαδρομής που θα ακολουθήσει
- Πράγματα που θα πάρει μαζί του
- Ψηφιακή προετοιμασία και οργάνωση

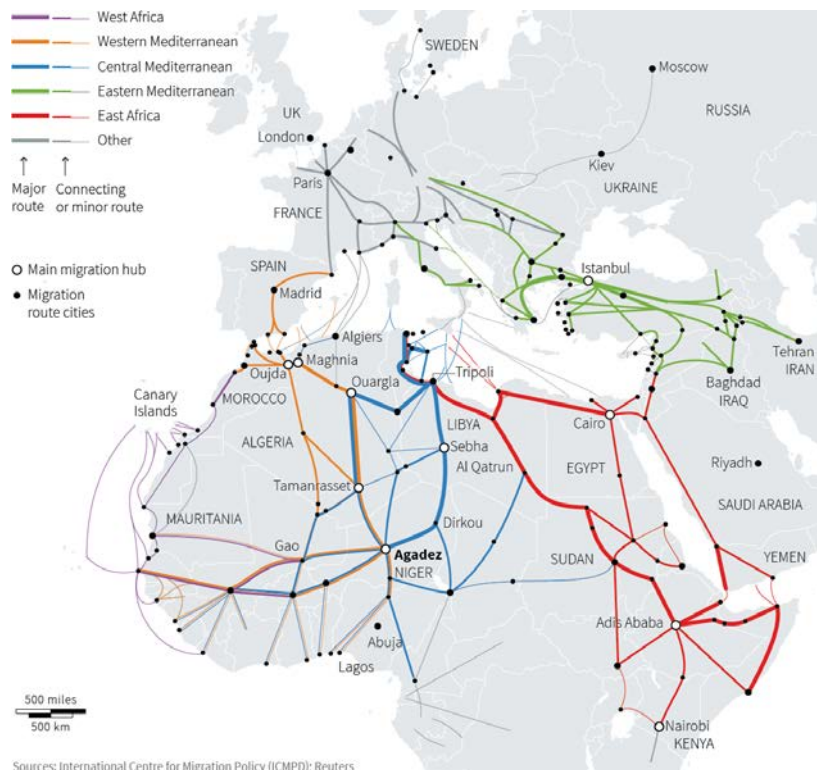
Προϋπολογισμός

- Ο Malik συλλέγει όσα περισσότερα χρήματα μπορεί.
- Γνωρίζει ότι είναι επικίνδυνο να κουβαλάς χρήματα. Πρέπει όμως να μπορείς να κάνεις βασικές πληρωμές, τουλάχιστον για τις βασικές μετακινήσεις. Κάποια λίγα χρήματα θα τα έχει μαζί του, ενώ καταθέτει ένα ποσό σε μια ηλεκτρονική χρεωστική κάρτα συναλλαγών. Τα περισσότερα τα εμπιστεύεται στο θείο του, ο οποίος, είτε θα κάνει πληρωμές γι' αυτόν (πχ σε διακινητές), είτε θα του χρήματα όποτε χρειάζεται.

Απόφαση προορισμού - στόχος

- Θα επιλέξει τον τελικό προορισμό που θα επιδιώξει να φτάσει, έχοντας λάβει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με:
 - o την κατάσταση σε διάφορες χώρες υποδοχής,
 - o τις δυνατότητες να λάβει προσφυγική ιδιότητα,
 - o του αν υπάρχουν άμεσοι συγγενείς ή κοντινοί άνθρωποι, ήδη εγκαταστημένοι που μπορούν να τον βοηθήσουν πρακτικά, αλλά και στις τυπικές διαδικασίες (πχ. να λάβει πρόσκληση από άμεσο συγγενή),
 - o των συνθηκών ζωής, κλίμα, κουλτούρα, γλώσσα,
 - o του πόσο ανεκτή είναι μια κοινωνία στους πρόσφυγες,
 - o πόσο εύκολα μπορεί να φτάσει, και με τι κόστος,
 - o και (κυρίως) τις προοπτικές εργασίας.
- Ο Malik, ως συνδυασμό των παραπάνω, λαμβάνει την απόφασή να προσπαθήσει να πάει στη Γερμανία, όπου ζει ο αδερφός του.

Οι βασικές διαδρομές των προσφύγων και μεταναστών σήμερα, όπως τις προσδιορίζει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη Διαχείριση της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Frontex)³⁹:

Εικόνα 23: Βασικές διαδρομές μετανάστευσης

Πηγή στοιχείων: International Center for Migration Policy (ICMPD), Reuters

Πηγή εικόνας: Reuters / <http://reut.rs/2DCKQxz> (τελευταία πρόσβαση 13/1/18)

- **Δυτική Αφρική** — Από Δ. Αφρική στα Κανάρια Νησιά.
- **Δυτική Μεσόγειος** — από την Βόρεια Αφρική προς Ισπανία (και πιθανά στη συνέχεια Γαλλία και Ιταλία)
- **Κεντρική Μεσόγειος** — Θαλάσσια από την Λιβύη στην Ιταλία και τη Μάλτα.
- **Απουλία και Καλαβρία** — από Τουρκία και Αίγυπτο στην Ιταλία μέσω Ελλάδας (θαλάσσια, αλλά κυρίως χερσαία διαβαίνοντας τα σύνορα Τουρκίας – Ελλάδας).
- **Κυκλική διαδρομή από την Αλβανία στην Ελλάδα.**
- **Δυτικά Βαλκάνια** — με δύο διαδρομές: (α) διαμέσου χωρών των Δυτικών Βαλκανίων (Αλβανία, Βοσνία Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Σερβία, ΠΓΔΜ) (β) Συνέχεια των προηγούμενων προς Ουγγαρία Και στις δυο μέσω στεριάς ή δια θαλάσσης από την Τουρκία προς Βουλγαρία ή Ελλάδα
- **Ανατολική Μεσόγειος** — από την Τουρκία (α) θαλάσσια στην Ελλάδα και Κύπρο, (β) Χερσαία στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία.
- **Ανατολικά σύνορα Ε.Ε.:** Χερσαία από Λευκορωσία, Μολδαβία, Ουκρανία, Ρωσία προς χώρες Ε.Ε. της ανατολικής Ευρώπης (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Φινλανδία, Ουγγαρία, Νορβηγία, Πολωνία, Ρουμανία και Σλοβακία).

³⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από τον ιστοχώρο της Frontex <http://bit.ly/2Dvy9nS>, τελευταία πρόσβαση 16/1/18

Κόστος μετακίνησης (διάφορες πληροφορίες)

- 450€ - 1.500€: θαλάσσια μεταφορά από την Τουρκία στην Ελλάδα⁴⁰.
 - 700€ - 2.000€: θαλάσσια μεταφορά από την Λιβύη στην Ιταλία⁴¹
 - 3.000€ - 4.000€: αεροπορική μεταφορά από την Ελλάδα στη Γερμανία⁴⁰
 - 4.000€: αεροπορική μεταφορά από την Ελλάδα σε κάποια Ευρωπαϊκή χώρα⁴²
 - 10.000€ - 12.000€: αεροπορική μεταφορά από την Ελλάδα στην Αγγλία⁴⁰
 - 1.700€: μεταφορά από την Κωνσταντινούπολη στη Θεσσαλονίκη με αυτοκίνητο και δίκωρη πεζοπορία⁴³
 - 2.000€: τίμημα για να περάσεις τα σύνορα Ελλάδας - ΠΓΔΜ⁴²
 - 450€: μεταφορά Πάτρα-Μπάρι με πλοίο, σε κρυψώνα στις ρόδες φορτηγού, εν αγνοία οδηγού⁴²
 - 3.500€: μεταφορά Πάτρα-Μπάρι με πλοίο, ως εργαζόμενος στο πλοίο⁴²
 - 16.000€ κόστος μεταφοράς από την Μοσούλη του Ιράκ στο Παρίσι, μέσω ... Σάο Πάολο, Λισαβώνας, ή Κωνσταντινούπολης⁴¹.
- Διαπιστώνει ότι οι πληροφορίες και η ενημέρωση που εξασφαλίζει η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθιστά την ανάγκη των διακινητών όλο και λιγότερο απαραίτητη. Για το λόγο αυτό, οι τιμές έχουν πέσει στο μισό σε σχέση με την έναρξη της κρίσης. Ο Malik πρέπει να προλάβει να φύγει γρήγορα γιατί το κλείσιμο των συνόρων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, θα ανεβάσει ξανά τις τιμές των διακινητών, εφόσον μόνο χρησιμοποιώντας αυτούς θα μπορείς να περάσεις τα κλειστά σύνορα⁴³.

Απόφαση διαδρομής – συνοδοιπόρων / συντονισμός ομάδας

- Ο Malik θα αποφασίσει τη διαδρομή που θα ακολουθήσει, ως συνδυασμό
 - του προϋπολογισμού του
 - των πληροφοριών κόστους και συνθηκών γύρω από το ταξίδι
 - της πορείας που έχει αποφασίσει να κάνει η ομάδα συνοδοιπόρων που θα ακολουθήσει
- Επιλέγει τη διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων
- Η ομάδα συναντιέται και οργανώνεται (ρόλοι, τρόπος λήψης αποφάσεων, ανταλλαγή πληροφοριών πορείας και δυσκολιών κλπ.).
- Γνωρίζοντας πια τη διαδρομή που θα ακολουθήσει, επικεντρώνεται να μάθει και κυρίως να δει πρόσφατες φωτογραφίες – video και πληροφορίες για την κατάσταση και τις δυσκολίες στη διαδρομή τις τελευταίες μέρες.

⁴⁰ Οι πληροφορίες προέρχονται από άρθρο του Vice με τον τίτλο «The Sophisticated Smuggling Routes Bringing Refugees into Europe» του Σ. Δημητρόπουλου (24/3/2017) ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2n5ETy2> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018), και από το άρθρο του Guardian με τον τίτλο «Facebook removes posts made by people smugglers aiming to lure migrants» των Karen McVeigh και Mona Mahmood (25/8/2017) ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2DnB3ZO> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018).

⁴¹ Οι πληροφορίες προέρχονται από τη μελέτη The Migrant Files εδώ: <http://bit.ly/2n5Ja14> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

⁴² Οι πληροφορίες προέρχονται από άρθρο του Vice με τον τίτλο «The Sophisticated Smuggling Routes Bringing Refugees into Europe» του Σ. Δημητρόπουλου (24/3/2017) ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2n5ETy2> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

⁴³ Οι πληροφορίες προέρχονται από άρθρο των The New York Times με τον τίτλο «A 21st-Century Migrant's Essentials: Food, Shelter, Smartphone» του M. Brunwasser (25/8/2015) ανακτήθηκε από <http://nyti.ms/2juJm3> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

Πράγματα που θα πάρει μαζί του

- Κινητό, με δυνατότητες, αλλά όχι πολύ ακριβό για να μην του το κλέψουν και απαραίτητα επιπλέον φορητή μπαταρία φόρτισης.
- Βασικά ρούχα και ένα δεύτερο ζευγάρι παπούτσια (πρόκειται να κάνει μεγάλες αποστάσεις με τα πόδια, συνεπώς δεν μπορεί να κουβαλά βάρος).
- Κάποια βασικά φάρμακα και αλοιφή και επιδέσμους για τα πόδια.

Ψηφιακή προετοιμασία και οργάνωση

- Γνωρίζει ότι θα πρέπει αν προετοιμαστεί ώστε όλες οι βασικές πληροφορίες που θα πρέπει να έχει σε άμεση χρήση (χάρτες και βασικά στοιχεία) να είναι διαθέσιμες χωρίς πρόσβαση. Κατεβάζει όλες τις πληροφορίες που θα χρειαστεί (κυρίως τους χάρτες) και τις αποθηκεύει στο κινητό του.
- Εντοπίζει όλα τα σημεία στη διαδρομή που υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο, όπως και τα σημεία που θα μπορεί να φορτίσει το κινητό.
- Η εξοικείωσή του με την τεχνολογία, και το μορφωτικό του επίπεδο (σε σχέση με τους υπόλοιπους της ομάδας), του δίνουν αυτόματα ρόλο αυξημένων υποχρεώσεων, δεδομένου ότι θα είναι ένας από τα δυο άτομα στα οποία η ομάδα βασίζεται για τον προσανατολισμό της ως προς τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν. Μέχρι την Τουρκία, δε θα χρησιμοποιήσουν διακινητές, άρα θα πρέπει να έχει απόλυτο έλεγχο της διαδρομής και να μπορεί να λαμβάνει επικαιροποιημένες πληροφορίες για πιθανά προβλήματα και καταστάσεις (ενέδρες, καιρικά φαινόμενα κλπ.), προκειμένου είτε να προετοιμαστεί η ομάδα, είτε να τροποποιήσουν τη διαδρομή τους.
- Οργανώνει τη συμμετοχή του σε ομάδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης (κυρίως στο WhatsApp), προκειμένου με ασφάλεια να λαμβάνει τις πληροφορίες που θέλει και να επικοινωνεί άμεσα με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, αλλά και με τους δικούς του στην πατρίδα.

Σταθμός Β: Η πορεία και παραμονή στην ενδιάμεση χώρα – σταθμός, αφού περάσουν τα σύνορα

- Περνά τα σύνορα και μπαίνει στην Τουρκία. Στέλνει μηνύματα και ενημερώνει τους δικούς του.
- Αγοράζει μια νέα κάρτα SIM για να έχει συνεχώς πρόσβαση και επικοινωνία.
- Βαδίζουν μέρες, σε άσχημες καιρικές συνθήκες. Θα χρειαστεί να αλλάξουν αρκετές φορές τη διαδρομή τους για να αποφύγουν άσχημες καταστάσεις (ενέδρες κλεφτών και αστυνομίας), τις οποίες πληροφορήθηκαν από ομάδες που προηγήθηκαν σε κλειστές ομάδες στο WhatsApp.
- Κοιμούνται σε διάφορα σημεία στη διάρκεια της διαδρομής προσπαθώντας να προφυλαχτούν όσο μπορούν από τις άσχημες καιρικές συνθήκες.
- Φτάνει στο κέντρο υποδοχής προσφύγων κοντά στα σύνορα Τουρκίας – Ελλάδας.
- Έρχεται σε επαφή με τον διακινητή και διαπραγματεύεται την τιμή μεταφοράς.
- Επιλέγει διακινητή και συμφωνεί το ποσό μεταφοράς. Στέλνει μηνύματα και ενημερώνει τους δικούς του.

Σταθμός Γ: Μετακίνηση προς μια Ευρωπαϊκή χώρα σταθμός

- Έφτασε η μέρα της μεταφοράς.
- Τα χρήματα θα σταλούν από τους δικούς του στο διακινητή αφού περάσει στην Ελλάδα.
- Στοιβάζονται 200 άτομα σε μια άθλια βάρκα.
- Λίγο πριν την ακτή της Λέσβου, ο υπάλληλος του διακίνησή που τους συνοδεύει, βουλιάζει τη βάρκα, προκειμένου να τεθούν σε κατάσταση ανάγκης ανθρωπιστικής βοήθειας και να μην τους αναγκάσει η ακτοφυλακή να γυρίσουν πίσω στην Τουρκία.
- Φτάνουν στην Ελλάδα. Στέλνει μηνύματα και ενημερώνει τους δικούς του.

Σταθμός Δ: Παραμονή στην ενδιάμεση χώρα –μετακίνηση προς τη χώρα προορισμού

- Αποφασίζει να ακολουθήσει τις νόμιμες διαδικασίες και να αιτηθεί άσυλο, με προοπτική μεταφοράς στη Γερμανία που είναι ο αδερφός του. Όλοι του λένε ότι απλά θα χάσει το χρόνο του και ότι δεν υπάρχει ελπίδα να τα καταφέρει.
- Ύστερα από 10 μήνες έχει πια πειστεί ότι όντως με τη νόμιμη οδό δεν έχει ελπίδα.
- Αρχίζει την έρευνα και επικαιροποιεί τις πληροφορίες, ως προς την παράνομη δυνατότητα μετακίνησης από την Αθήνα στη Γερμανία. Αναγκαστικά θα χρησιμοποιήσει πλαστά στοιχεία, εφόσον οι ευρωπαϊκές αρχές έχουν τα δικά του στοιχεία και είναι πλέον εγκλωβισμένος στην επίσημη γραφειοκρατία.
- Αναζητά επαφή με διακινητές. Πηγαίνει στην πλατεία Βικτωρίας, όπου συναντά έναν ενδιάμεσο που θα τον φέρει σε επαφή με τον διακινητή, ο οποίος έχει ένα μικρό κατάστημα στην περιοχή. Αν αποφασίσει να διαθέσει το ποσό των 4.000€, για αεροπορική μεταφορά, ο διακινητής θα πάρει τη φωτογραφία του Malik για να φτιάξει πλαστό διαβατήριο. Με λίγα χρήματα παραπάνω, για μεγαλύτερη ασφάλεια, θα τον συνοδεύσει στο αεροδρόμιο μια γυναίκα που θα προσποιείται τη σύζυγό του⁴⁴.
- Εξετάζει την εναλλακτική να περάσει τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, γνωρίζοντας ότι και στην περίπτωση αυτή το ποσό είναι μεγάλο εφόσον θα συμπεριληφθεί ο χρηματισμός αστυνομικών. Δεν έχει άλλη επιλογή.
- Η διαδρομή της Βόρειας Βαλκανικής οδού θα διαρκέσει περίπου έξι εβδομάδες πεζοπορίας, σε δύσκολες συνθήκες⁴⁵.

Σταθμός Στ: Άφιξη και εγκατάσταση στη χώρα προορισμού

- Έφτασε στον προορισμό του! Στέλνει μηνύματα και ενημερώνει τους δικούς του.
- Εγκαθίσταται στο κέντρο προσφύγων.
- Κάνει αίτηση έκδοσης ασύλου με τα καινούργια στοιχεία του και περιμένει να ξεκινήσει την καινούργια του ζωή...

⁴⁴ Οι πληροφορίες προέρχονται από άρθρο του Vice με τον τίτλο «The Sophisticated Smuggling Routes Bringing Refugees into Europe» του Σ. Δημητρόπουλου (24/3/2017) ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2n5ETγ2> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

⁴⁵ Οι πληροφορίες προέρχονται από το άρθρο της Megan Specia στο Mashable, με τίτλο «WhatsApp offers lifeline for Syrian refugees on journey across Europe» (4/7/15), που ανακτήθηκε από: <http://on.mash.to/2DBqI49> Τελευταία πρόσβαση 17/1/18)

2. Η μετανάστευση στην εποχή της τεχνολογίας

2.1. Ερευνητικοί στόχοι

Στόχος στη συνέχεια είναι να διαπιστωθεί η συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ ψηφιακής τεχνολογίας και προσφυγικού ζητήματος

Συγκεκριμένα θα αναζητήσουμε απαντήσεις στα ακόλουθα ζητήματα:

- Ποιο το είδος και ο βαθμός συσχετισμού ψηφιακής τεχνολογίας και μεταναστευτικού.
- Πόσο απαραίτητη είναι σήμερα η ψηφιακή τεχνολογία σε διάφορα ζητήματα που αφορούν το πεδίο μελέτης;
- Υπάρχου δυσκολίες και προβλήματα στη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας από εκτοπισμένους πληθυσμούς και ποια είναι αυτά;
- Πώς χρησιμοποιούνται οι διάφορες μορφές της τεχνολογίας σε διαφορετικές φάσεις της πορείας των εκτοπισμένων πληθυσμών;

2.2 Ενεργοποίηση του κόσμου της τεχνολογίας για το προσφυγικό

Το Σεπτέμβριο του 2015, ο **διαμοιρασμός** στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μιας **φωτογραφίας** που ήδη έχει χαρακτηριστεί ως μια «από τις 100 φωτογραφίες με την μεγαλύτερη επιρροή στον κόσμο μέχρι σήμερα», από το περιοδικό Time⁴⁶, κατόρθωσε να ενεργοποιήσει κυβερνήσεις και κοινωνίες ως προς Συριακή μεταναστευτική κρίση, η οποία μέχρι εκείνη τη στιγμή είχε ήδη οδηγήσει σε θάνατο 220.000 ανθρώπους, χωρίς να μπορεί να ευαισθητοποιήσει και να ενεργοποιήσει τη διεθνή κοινότητα στο βαθμό που θα αναλογούσε. Η φωτογραφία αυτή

Εικόνα 25: Το πτώμα του άτυχου Alan Kurdi στα παράλια της Κω, το Σεπτέμβριο του 2015.

Φωτογραφία της Nilüfer Demir /AP Photo/DHA

Πηγή: <http://100photos.time.com> (τελευταία πρόσβαση: 10/8/2017)

απεικονίζει το νεκρό πτώμα του άτυχου 3χρονου Alan Kurdi, ο οποίος βρισκόταν με την οικογένειά του σε μια φουσκωτή βάρκα, προσπαθώντας να περάσουν από το Μπόντρουμ στην Κω, όταν η βάρκα βούλιαξε. Μετά από μερικές ώρες, το πτώμα του μικρού βρέθηκε στην παραλία, σε μια στάση να κοιμόταν.

Ευαισθητοποίηση λόγω της φωτογραφίας αυτής, υπήρξε έντονη και στον κόσμο της τεχνολογίας. Προγραμματιστές είτε σε αυτόνομη βάση, είτε σε συνεργατική βάση, εταιρίες δημιουργίας λογισμικού, αλλά και οι περισσότερες σημαντικές εταιρίες του χώρου της τεχνολογίας, αποφάσισαν άμεσα να ασχοληθούν και να αναζητήσουν τρόπους με τους οποίους η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας θα αξιοποιηθεί προκειμένου να βρεθούν λύσεις σε διάφορους τομείς του προβλήματος. Η ενεργοποίηση ήταν μάλιστα τόσο μαζική που μελετητές χρησιμοποιούν όρους όπως «New Humanitarians» (νέο-ανθρωπιστές) για να περιγράψουν την όλη δραστηριοποίηση στο χώρο της κοινωνικής τεχνολογίας (civic technology) (Mason & Buchmann, 2016).

Δομικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ψηφιακής τεχνολογίας, όπως η **ταχύτητα αντίδρασης και δημιουργίας**, αλλά και ο **πολυπολιτισμικός και παγκόσμιος** χαρακτήρας της, την κατέστησαν άμεσα απαραίτητο όχημα στην όλη διαδικασία αντιμετώπισης του μεταναστευτικού. Ως αποτέλεσμα της ενεργοποίησης αυτής, δημιουργήθηκε ένας σημαντικός αριθμός ψηφιακών εφαρμογών, οι οποίες στόχο έχουν να διευκολύνουν εκτοπισμένους πληθυσμούς, σε διάφορα στάδια της πορείας τους.

Παράλληλα με τις προσπάθειες αυτές του κόσμου της τεχνολογίας, και πολύ πριν από αυτές, **εκτοπισμένοι άνθρωποι** σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη, με δυνατότητα πρόσβασης και διασύνδεσης στον ψηφιακό κόσμο, αξιοποιούν την πρόσβασή τους σε διάφορα στάδια της πορείας τους, προκειμένου να

⁴⁶ Time: Οι 100 φωτογραφίες με την μεγαλύτερη επιρροή στον κόσμο μέχρι σήμερα: <http://100photos.time.com/> (τελευταία πρόσβαση: 25 Οκτωβρίου 2017)

καλύψουν μια σειρά αναγκών, όπως να ενημερωθούν, να επικοινωνήσουν, να λάβουν αποφάσεις αν και πότε θα μετακινηθούν, κλπ..

Εικόνα 26: Σύριοι πρόσφυγες, έξω από την υπηρεσία αιτήσεως ασύλου του Βερολίνου.

Φωτογραφία: Carsten Koall/Getty

Πηγή: <https://ind.pn/2DuZjex> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Ο λόγος πάντως, που η τρέχουσα μεταναστευτική κρίση, συνδέεται με και επηρεάζεται σε τόσο σημαντικό βαθμό από την ψηφιακή τεχνολογία, συσχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τα **ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του πληθυσμού της Συρίας**, η οποία αποτελούσε πριν την έναρξη του πολέμου (2011) μια σχετικά αναπτυγμένη κοινωνία μεσοκατώτερου κατά κεφαλήν εισοδήματος. Δεν αποτελεί έκπληξη συνεπώς, το γεγονός ότι για τους πρόσφυγες, αλλά και εκτοπισμένους

Σύριους (που υπολογίζονται σε περίπου 5,5 και 6,3 εκατομμύρια, αντίστοιχα και αποτελούν μέχρι σήμερα πάνω από το μισό του πληθυσμού που υπήρχε στη χώρα πριν ξεσπάσει ο πόλεμος το 2011⁴⁷), η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της Ψ.Τ. μέσω κινητών τηλεφώνων, αποτέλεσαν εξ αρχής ένα απαραίτητο εργαλείο στην πορεία τους. Το γεγονός αυτό αναδεικνύεται και ποσοτικά με διάφορες μετρήσεις, όπως για παράδειγμα από την έρευνα του πανεπιστημίου Penn State της Πενσυλβάνια, όπου σε ένα κέντρο φιλοξενίας στην Ιορδανία, καταγράφηκε ότι το 86% των νέων Σύριων διέθεταν κινητές συσκευές⁴⁸.

Για πρώτη φορά λοιπόν στην ανθρώπινη ιστορία ένα τεράστιο, μαζικό, κοινωνικό, φαινόμενο, όπως το μεταναστευτικό ρεύμα που προκάλεσε ο πόλεμος στη Συρία, αλλά και οι κοινωνικές επιπτώσεις και ανατροπές που αυτό προκαλεί, αναπτύσσονται και εξελίσσονται με ριζικά διαφοροποιημένους όρους και συνθήκες, λόγω της ψηφιακής τεχνολογίας. Η νέα αυτή κατάσταση, όντας πρωτόγνωρη, ασφαλώς και δεν αποτελεί προϊόν οργανωμένης διαδικασίας, συνεπώς, είναι ακόμα πολύ νωρίς για να αξιολογηθούν ολοκληρωμένα και αντικειμενικά οι επιδράσεις (θετικές ή αρνητικές) του νέου επικοινωνιακού πλαισίου και των δυνατοτήτων που διαμορφώνονται, τόσο για τις κοινωνίες που υποδέχονται, όσο και για τις ίδιες ομάδες των εκτοπισμένων ατόμων. Η αποτύπωση όμως της επίδρασης αυτής, και μια πρώτη αξιολόγηση συνεπειών είναι προφανώς εφικτή.

⁴⁷ Το στοιχείο προέρχεται από τον ιστοχώρο IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre), στη διεύθυνση <http://bit.ly/2BwjdBh> (τελευταία πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2017)

⁴⁸ Αναλυτικές πληροφορίες στη διεύθυνση <http://bit.ly/2iv2Cpi> (τελευταία πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2017)

2.3 Η ψηφιακή τεχνολογία ως απαραίτητος (πλέον) παράγοντας

“... it was very important for us, it was saving the life...”⁴⁹.

Η αναγκαιότητα της χρήσης της τεχνολογίας για τους πρόσφυγες και γενικά για εκτοπισμένους πληθυσμούς, είναι τόσο έντονη, ώστε σήμερα, σε μεγάλο βαθμό, αυτό το εν εξελίξει κοινωνικό φαινόμενο, να **διαμορφώνεται και να οριοθετείται** από και με την **καταλυτική παρουσία της τεχνολογίας**. Πρόσφυγες σε όλο τον κόσμο εξαρτώνται όλο και πιο πολύ και για πολλούς τομείς της ζωής τους από την ψηφιακή τεχνολογία, με επίκεντρο κυρίως το κινητό τους τηλέφωνο. Τη σημαντικότητα αυτή αποδεικνύουν όχι μόνο τα υψηλά ποσοστά κτήσης συσκευής κινητών τηλεφώνων σε εκτοπισμένους πληθυσμούς, (Gillespie et al., 2016), αλλά και η εκτίμηση της Υ.Α. ότι οι πρόσφυγες συχνά αφιερώνουν μέχρι και το ένα τρίτο της καταναλωτικής τους δυνατότητας, προκειμένου να εξασφαλίζουν διασύνδεση (UNHCR: Connecting Refugees, 2016).

Η σημαντικότητα που έχει ο παράγοντας της ψηφιακής τεχνολογίας και συνδεσιμότητας για το μεταναστευτικό (αλλά και γενικότερα σε καταστάσεις κρίσεων και καταστροφών), **αναγνωρίζεται** πλέον επισήμως **από την Υ. Α. ως κυρίαρχη ανάγκη**, ζωτικής σημασίας, εξίσου σημαντική με την παροχή νερού, φαγητού και στέγης (UNHCR: Connecting Refugees, 2016). Έχει τεθεί συνεπώς ως σημαντική **προτεραιότητα**, η εξεύρεση λύσεων που θα εξασφαλίζουν διασύνδεση στους πληθυσμούς αυτούς, και στο πνεύμα αυτό, η Υ.Α., συνεργάζεται συστηματικά με τον ιδιωτικό τομέα.

Σε όλα τα στάδια που θα περάσει ένα άτομο το οποίο θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την εστία του, από τη φάση διαμόρφωσης της απόφασης, κατά τη διαδρομή αλλά και στην άφιξη και εγκατάσταση στις χώρες υποδοχής, ο ρόλος των ψηφιακών εφαρμογών επιδρά καταλυτικά και διαμορφώνει νέες, ασύλληπτες μέχρι πρόσφατα, συνθήκες και δεδομένα. Είτε μέσω της χρήσης υφιστάμενων εφαρμογών και δυνατοτήτων,

Εικόνα 27: Πρόσφυγες φορτίζουν τα κινητά τους στον σιδηροδρομικό σταθμό της Βουδαπέστης (2/9/15)
Φωτογραφία: Zoltan Balogh / MTI
Πηγή: <http://bit.ly/2nfh2XP> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Εικόνα 28: Πρόσφυγες σε καταυλισμό στην Ευρώπη
Φωτογραφία: Carsten Koall/Getty Images
Πηγή: <http://bit.ly/2nfi7DO> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

⁴⁹ Ακριβής φράση από το βίντεο “Lost at sea” που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της έρευνας.

είτε μέσω της χρήσης νέων, που δημιουργούνται για να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένες ανάγκες στη διαδικασία μετακίνησης και εγκατάστασης εκτοπισμένων πληθυσμών, η ψηφιακή τεχνολογία συγκροτεί μια νέα πραγματικότητα για τους εκτοπισμένους ανθρώπους.

Παράλληλα με την πρακτική διάσταση, και **σε επίπεδο ψυχολογίας και κοινωνικής αντίληψης**, η ταχύτατα διαμορφούμενη νέα ψηφιακή κουλτούρα, έστω και με τις ανισότητες που τη χαρακτηρίζουν, δίνει νέες δυνατότητες και εφόδια σε άτομα και μονάδες εκτοπισμένων πληθυσμών, προκειμένου να διεκδικήσουν καλύτερες συνθήκες.

Οι ίδιες οι **κοινωνίες υποδοχής** από την άλλη μεριά, μπορούν να λάβουν θέση και να τοποθετηθούν αποτελεσματικότερα σε επίπεδο πρακτικής και θεωρητικής αντιμετώπισης του ζητήματος, με πολύ περισσότερα εργαλεία. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας, συχνά καταλήγει να γίνεται και με αρνητικό τρόπο...

Εικόνα 29: Σύρια πρόσφυγας στον καταυλισμό Nizir κοντά στα σύνορα Τουρκίας – Συρίας (30/9/17)

Φωτογραφία: REUTERS/Umit Bektas

Πηγή: <http://read.bi/2DBfrU9> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία της ψηφιακής τεχνολογίας είναι σημαντική και πολυεπίπεδη: εφαρμογές, ψηφιακές τεχνολογίες και υπηρεσίες διαφόρων ειδών, λειτουργούν υποστηρικτικά σε διαφορετικές ανάγκες εκπαίδευσης, προσανατολισμού, κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης, επικοινωνίας, πληροφόρησης και ενημέρωσης, οικονομικών συναλλαγών, επανασύνδεσης οικογενειών κλπ.

Θα επιχειρηθεί στη συνέχεια, να αποτυπωθεί το μέγεθος της επίδρασης της ψηφιακής τεχνολογίας σε όλους τους διαφορετικούς τομείς του ζητήματος, διερευνώντας και καταγράφοντας τις διαφορετικές λειτουργίες και τα πεδία στα οποία αναπτύσσεται.

2.4 Περιορισμοί και δυσκολίες στη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας

Η σημαντικότητα και η αναγκαιότητα ψηφιακής πρόσβασης και χρήσης των δυνατοτήτων της τεχνολογίας, είναι εξίσου σημαντική για όλους. Η δυνατότητα όμως πρόσβασης και χρήσης δεν είναι ίδια για όλους, και αυτή η συνθήκη περιγράφεται με τον όρο «ψηφιακό χάσμα “digital divide” (Pearson, 2015). Μια σειρά διαφορετικών παραγόντων, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό επιβάλλουν de facto συνθήκες ανισότητας και στο πεδίο αυτό, όπως και σε όλα τα πράγματα στη ζωή.

Συνοπτικά, η ανισότητα στην πρόσβαση και χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, προκαλείται από τους ακόλουθους παράγοντες:

- **Διαφορετική οικονομική δυνατότητα – επίπεδο υποδομών.** Όπως η πλειοψηφία των αγαθών (και σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό μάλιστα), έτσι και η πρόσβαση και χρήση της Ψ.Τ., είναι άμεσα εξαρτώμενη από την οικονομική δυνατότητα του χρήστη, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο. Σε ατομικό επίπεδο, η οικονομική δυνατότητα απόκτησης συσκευών, περιφερειακών, εφαρμογών, συνδέσεων, συνδρομών κλπ. με διαφορετικά επίπεδα ποιότητας και απόδοσης, δίνει διαφορετικές δυνατότητες στους χρήστες αυτών. Μπορεί συνεπώς το ποσοστό κτήσης συσκευών κινητού μεταξύ των εκτοπισμένων πληθυσμών να είναι υψηλό, σε καμία περίπτωση όμως δεν είναι καθολικό (Gillespie et al., 2016), ενώ υπάρχουν μεγάλες διαφορές δυνατοτήτων μεταξύ συσκευών.

Αντίστοιχα, σε συλλογικό επίπεδο, η διαφορετική δυνατότητα επενδύσεων σε υποδομές τεχνολογίας, έρευνας, ανάπτυξης λογισμικού, εκπαίδευσης, ενημέρωσης, προβολής κλπ., δίνει πλεονέκτημα ή μειονέκτημα σε επιχειρήσεις, οργανισμούς, φορείς ή κράτη, αλλά και σε όσους εξαρτώνται από αυτά.

Η τάση διεθνώς είναι να αντιμετωπιστεί η χρήση του διαδικτύου ως κοινωνικό αγαθό, με όλο και περισσότερες χώρες να δημιουργούν συνθήκες ελεύθερης πρόσβασης. Βεβαίως, αυτό δε σημαίνει ούτε ότι δεν υπάρχει κόστος (η αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων επί παραδείγματι, που αποτελεί έμμεσο κόστος χρήσης πολλών εφαρμογών, έχει αξία και μάλιστα πολύ σημαντική), ούτε ότι θα επιτευχθούν ποτέ καταστάσεις πλήρους εξάλειψης ανισοτήτων, σχετιζόμενων με το οικονομικό σκέλος της αγοράς και χρήσης Ψ.Τ. Η τάση εξομοίωσης δυνατοτήτων πάντως αποτελεί γεγονός αξιοσημείωτο. Επίσης, ο παράγοντας ανθρώπινη ευφυΐα και γνώση, σε πολλές περιπτώσεις δημιουργεί ευκαιρίες πρόσβασης ή απόκτησης ψηφιακών προϊόντων και εφαρμογών,

Εικόνα 30: Ηλικιωμένη πρόσφυγας από το Μπουρούντι στον καταυλισμό Mahama της Ρουάντα
Φωτογραφία: UNHCR)

χωρίς κόστος, ή με ελάχιστο συγκριτικά κόστος, ενώ μέχρι πρότινος η πρόσβαση σε αυτά απαιτούσε απαραίτητα υψηλές επενδύσεις (όπως για παράδειγμα η ανάπτυξη λογισμικού ως εναλλακτική λύση σε ακριβά προγράμματα, στα οποία μπορεί να είχαν πρόσβαση μόνο όσοι μπορούσαν αν πληρώσουν).

- **Διαφορετικό επίπεδο ψηφιακής γνώσης και καλλιέργειας.** Το επίπεδο ψηφιακής γνώσης και καλλιέργειας, δημιουργεί όπως είναι φυσικό, τεράστιες διαφορές στα οφέλη που απολαμβάνουν μεμονωμένα άτομα ή σύνολα από τη χρήση της τεχνολογίας. Σύμφωνα με τα επίσημες εκτιμήσεις της Ε.Ε. τα δυο πέμπτα των ευρωπαίων δεν έχουν ψηφιακή καλλιέργεια, συνεπώς η αντίστοιχη αναλογία σε εκτοπισμένους πληθυσμούς θα είναι κατά πολύ μεγαλύτερη. Ενδεικτικά αναφέρεται αποτέλεσμα σχετικής έρευνας, όπου πολλοί πρόσφυγες διαπιστώθηκε ότι είχαν παντελή άγνοια επί βασικών θεμάτων λειτουργίας των έξυπνων συσκευών τις οποίες διέθεταν, όπως επί παραδείγματι, δεν γνώριζαν πώς λειτουργεί το διαδίκτυο, η ηλεκτρονική αλληλογραφία, ή δεν αναγνώριζαν τη χρησιμότητα μιας ηλεκτρονικής διεύθυνσης! (Mason, Buchmann, 2016)
- **Διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο – επίπεδο αλφαριθμητισμού (γενικά).** Η απόκτηση γνώσης και εξειδίκευσης, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο, προκειμένου να αποκομίσει κανείς τα οφέλη από την πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο, εξαρτάται και από το γενικότερο μορφωτικό επίπεδο και το επίπεδο αλφαριθμητισμού μια κοινωνίας. Έστω και αν το διαδίκτυο εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις, τείνει να εξισώσει τη δυνατότητα απόκτησης γνώσης, και το άμεσο περιβάλλον που κινείται κάθε άτομο, εξακολουθεί να έχει καθοριστικό ρόλο, δημιουργώντας συνθήκες θετικές ή αρνητικές. Σαν παράδειγμα, μπορεί να αναφερθεί το προφανές προβάδισμα που έχει κάποιος ο οποίος ασχολείται με την τεχνολογία και ζει στην Silicon Valley της Καλιφόρνια, σε σχέση με ένα αντίστοιχο άτομο που ζει σε μια πόλη που δεν βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο στον τομέα της τεχνολογίας πχ. στην Αθήνα.
- **Διαφορές σε βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά.** Βασικοί δημογραφικοί παράγοντες όπως η ηλικία αλλά και το φύλο, επηρεάζουν το επίπεδο γνώσης και πρόσβασης στην Ψ.Τ. (GSMA - The Importance of mobile for Refugees, 2017), (GSMA - Bridging the gender gap, 2015). Αντίστοιχα διαφορές παρουσιάζονται και σε σχέση με το αν οι προσφυγικοί πληθυσμοί προέρχονται ή έχουν εγκατασταθεί σε περιοχές αστικές ή αγροτικές, ενώ το ίδιο ισχύει αναφορικά με το σημείο που βρίσκεται το κέντρο φιλοξενίας. Έρευνα της Υ.Α. έδειξε ότι η αδυναμία διαδικτυακής πρόσβασης σε κέντρα προσφύγων σε αστικές περιοχές ήταν 6%, ενώ σε αγροτικές περιοχές 20% (UNHCR: Connecting Refugees, 2016).
- **Γλωσσικές διαφορές – μεγάλος αριθμός διαλέκτων.** Οι προσφυγικοί πληθυσμοί προέρχονται σε μεγάλο ποσοστό από φυλές, οι οποίες μιλούν γλώσσες και διαλέκτους, στις οποίες πολύ δύσκολα θα υπάρξουν προσαρμογές των υφιστάμενων εφαρμογών, ή θα (καθυστερήσουν να) καλύψουν τα προγράμματα αυτόματης μετάφρασης.
- **Διαφορετικά επίπεδα πολιτικής βούλησης και κοινωνικής πολιτικής.** Ακόμα και στην ιδανική περίπτωση στην οποία οι προηγούμενοι παράγοντες ανισότητας εξαλειφθούν, θα υπάρξουν ανισότητες

μεταξύ των ανθρώπων διαφορετικών χωρών, λόγω του διαφορετικού επιπέδου ελευθερίας και δυνατότητας πρόσβασης στην τεχνολογία, όπως προκύπτει από την διαφορετική πολιτική τις συνθήκες και τους περιορισμούς κάθε κράτους. Ως παράδειγμα ανισότητας, θα αναφέρουμε στην περίπτωση αυτή τη διαφορά στην πρόσβαση στην ενημέρωση που μπορεί να έχει ένας ευρωπαίος σε σχέση με ένα κάτοικο μιας χώρας με αυστηρή λογοκρισία, όπως πχ. η Β. Κορέα.

- **Διαφορετικά επίπεδα κουλτούρας και κοινωνικής ωριμότητας.** Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό (ακόμα) από το πολιτισμικό επίπεδο και τα κοινωνικά δεδομένα κάθε λαού. Σε σημαντικό βαθμό η ανάπτυξη διαδικτυακού περιεχόμενου εξαρτάται από την συλλογική ή ατομική προσπάθεια και βούληση, και αυτή με τη σειρά της από το επίπεδο γνώσης και ωριμότητας κάθε κοινωνίας, όπως και από το οικονομικό της επίπεδο. Έστω και αν λοιπόν με την εξέλιξη των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, ο παράγοντας γλώσσα παύει να αποτελεί εμπόδιο στην πρόσβαση παρεχόμενης γνώσης με ίσους όρους, το προϊόν που παράγει κάθε πολιτισμός σχετιζόμενο με την κουλτούρα του, θα έχει μεγάλες διαφορές. Ως παράδειγμα, θα αναφέρουμε τις διαφορετικές δυνατότητες έρευνας πηγών που έχει ένα Άγγλος ιστορικός σε σύγκριση με έναν ιστορικό του Ιράκ, που είναι μεν μια χώρα πιο πλούσια σε ιστορία, προφανώς όμως πολύ πίσω (μεταξύ πολλών άλλων) στο ψηφιακό προϊόν που την αποτυπώνει.

- **Έλλειψη εγγράφων ταυτοποίησης.** Η εξασφάλιση σύνδεσης προϋποθέτει την εμφάνιση πιστοποιητικών ταυτότητας, τα οποία δε διαθέτει σημαντικό τμήμα εκτοπισμένων πληθυσμών. (UNHCR: Connecting Refugees, 2016). Περιγραφή του προβλήματος αυτού, υπάρχει στην ανάλυση περιπτώσεων τεχνολογίας, στην ενότητα 3.4.16.

.....

Όλα αυτά τα επίπεδα δυσκολιών επιβεβαιώνουν το δεδομένο της ύπαρξης ανισοτήτων. Η καθολική παρουσία της Ψ.Τ. όμως σχεδόν σε κάθε τομέα της σύγχρονης ζωής, τοποθετεί σταδιακά την πρόσβαση σε αυτήν, όπως και την απόκτηση στοιχειώδους ψηφιακής καλλιέργειας, στα βασικά δικαιώματα του ανθρώπου και προς αυτή την λογική αντιμετώπισης οφείλει να κινηθεί η διεθνής κοινότητα (Perry, & Roda, 2017). Παράλληλα, η ανθρώπινη ευφυΐα, υποστηριζόμενη από την αλματώδη εξέλιξη του τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, αναπτύσσει πολλές εναλλακτικές περιορισμού ή παράκαμψης των ανισοτήτων αυτών. Η προοπτική αυτή, είναι σε κάθε περίπτωση, εξαιρετικά ελπιδοφόρα.

2.5. Χρήση της τεχνολογίας ανά φάση του ταξιδιού

Η ψηφιακή τεχνολογία αποτελεί σήμερα όπως αναφέρθηκε, παράγοντα ζωτικής σημασίας προκειμένου οι εκτοπισμένοι άνθρωποι να μπορέσουν να επιβιώσουν, να μεταβούν στον προορισμό τους, και να ενταχθούν τελικά σε μια νέα κοινωνία. Η πρόσβαση στην πληροφορία και η δυνατότητα επικοινωνίας, που δίνουν οι διάφορες εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας, λειτουργούν συχνά κυριολεκτικά ως **μέσα σωτηρίας** για τους πληθυσμούς αυτούς.

Εικόνα 31: Πρόσφυγες στην ουρά για να φορτίσουν το κινητό τους στην Mahama, της Ρουάντα.

Φωτογραφία: Emmanuel Kagimbura

Πηγή: <http://bit.ly/2n1SuGj> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς, αφορά **διάφορα χρονικά στάδια** της πορείας τους, ενώ υποστηρίζει πολλές και **διαφορετικές κατηγορίες αναγκών** τους (Collin, 2015). Ανάλογα με το επίπεδο εξοικείωσης και γνώσης, αλλά και με την ποιότητα πρόσβασης (που καθορίζουν η συσκευή και η ποιότητα σύνδεσης), η τεχνολογία αποκτά διαφορετική σημαντικότητα στην πορεία τους. Το εντυπωσιακό πάντως είναι ότι ακόμα και άνθρωποι τεχνολογικά αδαείς, ή άλλοι που έχουν αδυναμία πρόσβασης για πρακτικούς - οικονομικούς λόγους, επωφελούνται εμμέσως από τις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας, **μέσω άλλων μελών της ομάδας**, εφόσον αυτοί αναλαμβάνουν ατύπως ένα ρόλο καθοδηγητή, λόγω της δυνατότητας πρόσβασής τους.

Σε ένα δεύτερο μη προφανές επίπεδο, η ψηφιακή τεχνολογία, έχει έμμεσα σημαντική συμβολή στη **διαμόρφωση ατομικών και συλλογικών αντιλήψεων**, μεταξύ άλλων και όσον αφορά στα ζητήματα του μεταναστευτικού, είτε σε επίπεδο κοινωνιών υποδοχής, είτε στους εξεταζόμενους πληθυσμούς. Η

συμβολή αυτή, έχει να κάνει με την ίδια τη λειτουργία της επικοινωνίας, ως «θεμελιώδη διαδικασία της ανθρώπινης δραστηριότητας», διαδικασία η οποία μεταλλάσσεται ραγδαία μέσω των ασύρματων δικτύων. Οι νέες δυνατότητες επικοινωνίας και διασύνδεσης, από οπουδήποτε και οποιαδήποτε στιγμή, διαμορφώνουν ένα σημαντικό τμήμα της **ατομικής κοινωνικής ταυτότητας**, ενώ μέσω της διασυνδεδεμένης επικοινωνίας και της πρόσβασης στην πληροφορία, μορφοποιείται ή τροποποιείται η **κοινωνική στάση** ατόμων, ομάδων και κοινωνιών, ακόμα και σε ομάδες πληθυσμών με ελάχιστη ή περιορισμένη πρόσβαση (Castells, 2009). Δεδομένου μάλιστα ότι η παρουσία της τεχνολογίας, αφορά πολύ περισσότερο **νεότερες ηλικιακές ομάδες** πληθυσμών, είναι προφανές ότι στην περίπτωση που εξετάζουμε, όπου οι πληθυσμοί αποτελούνται κατά πλειοψηφία από νεαρές ηλικίες, το όλο θέμα έχει ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα.

Ερευνητικό ζητούμενο της μελέτης αποτελεί το πρώτο πεδίο, η προφανής χρήση της τεχνολογίας με διάφορους τρόπους και λειτουργίες. Ούτως ή άλλως, το μη προφανές επίπεδο, διατρέχει την όλη διαδικασία και διαμορφώνει και διαμορφώνεται από την συγκεκριμένη, πρακτική αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών.

Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το σκοπό της συγκεκριμένης μελέτης, μέσω συνεντεύξεων με πρόσφυγες, και από τη μελέτη των (περιορισμένων) αντίστοιχων ερευνών για το εξεταζόμενο θέμα, προκύπτει η ακόλουθη ομαδοποίηση των διαφορετικών χρήσεων των εφαρμογών της Ψ.Τ., ανά διαφορετική φάση της πορείας των εκτοπισμένων ανθρώπων:

- **A. Πριν την αναχώρηση**

Η **διαδικασία λήψης** της δύσκολης **απόφασης** να εγκαταλείψει κάποιος το σπίτι του και να ταξιδέψει προς μια ξένη χώρα, καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό, μέσα από την άντληση πληροφοριών. Φοβούμενοι για τη ζωή τους, οι άνθρωποι αυτοί θα στηριχτούν κατά βάση στην επικοινωνία με γνωστούς που έχουν ήδη ξεκινήσει ή βρίσκονται σε χώρες προορισμού και σε ένα δεύτερο επίπεδο στις πληροφορίες μέσα από την περιήγηση στο διαδίκτυο, για τις καταστάσεις που επικρατούν στη διαδρομή, αλλά και στις χώρες υποδοχής, όπως και η αναζήτηση πρακτικών πληροφοριών για διαδικασίες και δικαιώματα.

Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις διάφορες εφαρμογές και ιστοσελίδες, θα αναζητήσουν τις απαντήσεις που θα τους οδηγήσουν να **σχεδιάσουν την πορεία τους** και να επιλέξουν προορισμό. Καθοριστικής σημασίας στη φάση αυτή είναι η χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης και όσον αφορά την **οργάνωση** των απαραίτητων κινήσεων που πρέπει να γίνουν.

Η **δημιουργία ομάδων επικοινωνίας** στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αποτελεί απαραίτητο βήμα στην προετοιμασία τους: ομάδες με γνωστούς σε χώρες προορισμού, επαφή και συντονισμός με μελλοντικούς συνταξιδιώτες, συμμετοχή σε ανοικτές ομάδες ενημέρωσης, αλλά και δημιουργία κλειστών ομάδων

επικοινωνίας, με ειδικούς κωδικούς, προκειμένου να μην αφήνουν ψηφιακά ίχνη και αποτελέσουν με τον τρόπο αυτό βορά σε κακοποιούς και λαθρέμπορους.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι ειδικά στην περίπτωση των **ανήλικων** μεταναστών, η πρόσβαση στην τεχνολογία είναι στην εποχή μας η βασική συνθήκη, την οποία η οικογένεια, ή οι οικείοι του ανήλικου, οφείλουν να καλύψουν, προκειμένου να μπορέσει να ξεκινήσει ο ανήλικος την περιπέτεια της μετανάστευσης. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ακόμα και στο πιο απομακρυσμένο και υπανάπτυκτο χωριό ενός κράτους όπως το Αφγανιστάν, μια οικογένεια, η οποία συχνά δεν έχει καμία επαφή με την τεχνολογία, ενώ πιθανότατα στερείται ακόμα και τα απολύτως απαραίτητα, αναγνωρίζει το ρόλο και την αναγκαιότητα της πρόσβασης στον ψηφιακό κόσμο και εξασφαλίζει ως βασικό μέρος της επένδυσης, εκτός του ποσού για το διακινητή, ένα «έξυπνο» κινητό τηλέφωνο ως εργαλείο, προκειμένου να ξεκινήσει το ανήλικο μέλος της οικογένειας ή κοινωνίας το ταξίδι του.

- **B. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού**

Κατά την διάρκεια του ταξιδιού η επικοινωνία όπως και η δυνατότητα **προσανατολισμού**, αλλά και **λήψης επικαιροποιημένων πληροφοριών** επί της διαδρομής, αποτελούν παράγοντες ζωτικής σημασίας (όπως θα δούμε αναλυτικά). Ακόμα η δυνατότητα **μετάφρασης** μέσω εφαρμογών είναι συχνά εξαιρετικά χρήσιμη.

Εικόνα 32: Πρόσφυγες ελέγχουν το κινητό τους, έχοντας φτάσει στην Κω από την Τουρκία

Φωτογραφία: Angelos Tzortzinis AFP Getty Images

Πηγή: <http://nyti.ms/2mZWmYt> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Αναφορικά με τη φάση αυτή, οφείλουμε επίσης να επισημάνουμε ότι η πρόοδος της τεχνολογίας δημιουργεί **υποδομές** σημαντικές τις οποίες χρησιμοποιούν αρμόδιοι φορείς, για την πρόληψη και την αντιμετώπιση πιθανών τραγωδιών.

- **Γ. Στη χώρα προορισμού - μεταβίβασης**

Κατά την άφιξή τους, οι πρόσφυγες έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά θεμάτων, στα οποία οι εφαρμογές της Ψ.Τ. παίζουν ή καλύτερα μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο. Καταρχήν η **αναζήτηση στέγης, ένδυσης και τροφής, αλλά και η εξασφάλιση δυνατότητας διασύνδεσης και φόρτισης** για το πολύτιμο κινητό

Εικόνα 33: Πρόσφυγες περιμένοντας να μεταφερθούν σε κέντρο φιλοξενίας στο Dortmund
Φωτογραφία MARTIN MEISSNER
Πηγή: <http://bit.ly/2DxTI7B> (τελευταία πρόσβαση: 10/11/2017)

τηλέφωνο, αποτελούν περιοχές στις οποίες έχουν αναπτυχθεί πολλές λύσεις. Ακολούθως, μέσω ειδικών εφαρμογών οι **διαδικασίες** αιτήσεως ασύλου, όπως και άλλες τυπικές απαραίτητες διαδικασίες, επιχειρείται να δοθούν απλοποιημένα και (συχνά) στη γλώσσα των προσφύγων.

Σημαντικός είναι και ο ρόλος που μπορεί να έχει η ψηφιακή τεχνολογία σε **υποστηρικτικές λύσεις** επικοινωνίας στη γλώσσα της χώρας υποδοχής. Αντίστοιχα οι περιοχές **κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης, εκπαίδευσης, αλλά και βοήθειας σε πρακτικά θέματα υγείας και διαβίωσης, αλλά και ψυχαγωγίας**, έχουν να ωφεληθούν σημαντικά από σχετικές εφαρμογές. Ο παράγοντας επικοινωνίας και πληροφόρησης είναι σημαντικός και σε αυτό, όπως και σε όλα τα στάδια.

Τέλος, αναφορικά με τη **διαχείριση** των προσφυγικών ροών (πιστοποίηση προσώπων, καταγραφή, λύσεις διανομής βοήθειας κλπ.), αλλά και το **συντονισμό της εθελοντικής βοήθειας** και των εθελοντών, η τεχνολογική πρόοδος έχει επίσης να επιδείξει σημαντικές λύσεις.

3. Έρευνα καταγραφής και αξιολόγησης περιπτώσεων

3.1. Ερευνητικοί στόχοι

Οι **ανάγκες** των εκτοπισμένων ανθρώπων σε όλα τα επίπεδα είναι **τεράστιες**. Πρόσφατη έρευνα, αποτυπώνει ως βασική ανάγκη, πέραν της ανάγκης επικοινωνίας και επαφής, την λήψη αξιόπιστης και επίκαιρης ενημέρωσης, τόσο σε πρακτικά θέματα διαβίωσης όσο και σε θέματα σχετικά με τις διάφορες τυπικές διαδικασίες. Οι πρόσφυγες, ενδιαφέρονται κυρίως να μάθουν πώς μπορούν με ασφάλεια να μεταβούν στον τελικό τους προορισμό, πώς μπορούν να προστατευθούν στην πορεία, και πώς πρέπει να διαχειριστούν τα τυπικά θέματα που θα τους εξασφαλίσουν την παραμονή τους στις χώρες υποδοχής. Στην ίδια έρευνα, διαπιστώνεται επίσης η ανάγκη των ανθρώπων αυτών να ακουστούν και να ληφθούν υπόψη οι θέσεις τους στις κοινωνικές διαδικασίες και δράσεις που τους αφορούν (Hannides, Bailey, Kaoukji, 2016).

Όπως ήδη αναφέρθηκε, υπήρξε και εξακολουθεί να υπάρχει, σημαντική ευαισθητοποίηση όσων ασχολούνται με τον ευρύτερο χώρο της ψηφιακής τεχνολογίας, προκειμένου η χρήση ψηφιακών εργαλείων και τεχνογνωσίας, να δημιουργήσει λύσεις για τις ανάγκες αυτές. Οι κρατικοί φορείς στα περισσότερα μέρη του κόσμου, αδυνατούν να ανταποκριθούν σε μια σειρά τέτοιων ζητημάτων (είτε γιατί δεν έχουν τις απαραίτητες δομές και τεχνογνωσία, είτε γιατί δεν μπορούν να πάρουν επίσημη θέση, σε διαδικασίες και θέματα μη νόμιμα, είτε τέλος γιατί δε θέλουν να δώσουν την εντύπωση στους ψηφοφόρους ότι υποστηρίζουν την υποδοχή εκτοπισμένων ανθρώπων), αλλά ακόμα και όταν το κάνουν, το αποτέλεσμα έχει την έντονη ταυτότητα της γραφειοκρατικής λογικής και συχνά αναπτύσσεται στην ακατανόητη «ξύλινη» γλώσσα, που χρησιμοποιούν οι φορείς αυτοί στην επικοινωνία τους. Δημιουργείται συνεπώς η ανάγκη να δημιουργηθούν (ψηφιακά) περιβάλλοντα και εργαλεία, που με γλώσσα απλή και με τρόπο κατανοητό θα επιχειρήσουν να λειτουργήσουν βοηθητικά και να καλύψουν υπάρχουσες ελλείψεις. Την ανάγκη αυτή καλύπτει η δραστηριοποίηση ιδιωτικών πρωτοβουλιών.

.....
Βασικό ερευνητικό ζητούμενο της παρούσας μελέτης, είναι **να διαπιστωθεί η έκταση και ο τρόπος που η ψηφιακή τεχνολογία, επιχειρεί να αντιμετωπίσει και να διευκολύνει συγκεκριμένα, πρακτικά ζητήματα του μεταναστευτικού, ως βοηθητικός – υποστηρικτικός παράγοντας**. Συνεπώς, θα πρέπει καταρχήν να αποτυπωθεί μια όσο το δυνατόν πιο **ολοκληρωμένη εικόνα της παρούσας κατάστασης**, και των περιπτώσεων που έχουν δημιουργηθεί (μέχρι τη χρονική στιγμή της μελέτης), και επιχειρούν να προσφέρουν **λύσεις**, μέσω της χρήσης της Ψ.Τ.

Από την αναζήτηση που διενεργήθηκε στη διεθνή βιβλιογραφία, και στο χώρο των σχετικών ερευνητικών μελετών και πανεπιστημιακών συγγραμμάτων και των πηγών του διαδικτύου, προκύπτει ότι μέχρι τη στιγμή της συγγραφής (Νοέμβριος 2017), δεν υφίσταται δημοσιοποιημένη ολοκληρωμένη απογραφή των

περιπτώσεων αυτών, από κάποιο επίσημο φορέα, γεγονός που επιβεβαιώθηκε σε επικοινωνία με εκπρόσωπο της Υ.Α.. Στις ελάχιστες περιπτώσεις που επιχειρήθηκε σχετική καταγραφή (και συμπεριλαμβάνονται στη βιβλιογραφία), οι οποίες αποτελούσαν κατά βάση μελέτες χρηματοδοτούμενες από κρατικούς φορείς ή σχετικούς οργανισμούς, διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν σημαντικές ελλείψεις. Το θέμα εξάλλου, ως αντικείμενο μελέτης είναι σχετικά πρόσφατο, συνεπώς δεν έχει υπάρξει ο απαραίτητος χρόνος για την επεξεργασία του και η βιβλιογραφία, οι σχετικές μελέτες και η αρθρογραφία είναι περιορισμένη.

- Το πρώτο ερευνητικό ζητούμενο της μελέτης είναι ο εντοπισμός των περιπτώσεων αυτών, προκειμένου να διαμορφωθεί ολοκληρωμένη εικόνα του όγκου εφαρμογών που έχουν δημιουργηθεί. Για το λόγο αυτό διεξήχθη έρευνα **απογραφής** των περιπτώσεων.
- Επόμενο ερώτημα είναι το ποιες κατηγορίες αναγκών και προβλημάτων επιχειρούν να αντιμετωπίσουν οι διάφορες εφαρμογές. Προκειμένου να εντοπιστούν οι κατηγορίες αυτές, θα πρέπει να διαπιστωθούν και να ομαδοποιηθούν οι διαφορετικοί τομείς στους οποίους γίνεται χρήση της τεχνολογίας, και να αναλυθούν τα ειδικά επί μέρους χαρακτηριστικά των περιπτώσεων που εντοπίστηκαν από την καταγραφή.
- Θα αναζητηθούν στη συνέχεια, οι θεματικές κατηγορίες στις οποίες έχει ήδη δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην αξιοποίηση της τεχνολογίας και άλλες όπου παρουσιάζονται ελλείψεις.
- Τελικό ζητούμενο είναι η αξιολόγηση των θετικών στοιχείων και της θετικής συνεισφοράς, αλλά και των ελλείψεων ή και αρνητικών ζητημάτων που προκύπτουν από τη χρήση της τεχνολογίας για την κάλυψη αναγκών σχετικών με το μεταναστευτικό ζήτημα.

.....

3.2. Μεθοδολογία

3.2.1 Συλλογή δεδομένων

Για τη συλλογή των απαραίτητων για τη μελέτη μας δεδομένων, χρησιμοποιήσαμε τις ακόλουθες πηγές:

- **Βιβλιογραφία - σχετικές μελέτες επί του θέματος** (μέθοδος έρευνας: **ανάλυση περιεχομένου**)

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το συγκεκριμένο αντικείμενο έρευνας είναι πολύ πρόσφατο, δεδομένου ότι η μεγάλη έκρηξη δημιουργίας εφαρμογών και ιστοχώρων ξεκίνησε από το 2015. Παρ' όλα αυτά, ο όγκος των περιπτώσεων που προέκυψαν από την ενεργοποίηση αυτή, ήταν σημαντικός, ως εκ τούτου προκλήθηκε παράλληλα ερευνητικό ενδιαφέρον μελέτης του όλου ζητήματος. Συλλέχθηκε τελικά ένας αριθμός σχετικής βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας (220 συγγράμματα) σε μορφή PDF, και ακολούθως, με τη μέθοδο της αναζήτησης του προγράμματος Adobe Acrobat XI Pro, και με τη χρήση των αγγλικών λέξεων κλειδιά αναζητήθηκε σε κάθε ένα, η παρουσία του ζητούμενου χαρακτηριστικού (ψηφιακές εφαρμογές για πρόσφυγες), στο έκδηλο-πρόδηλο περιεχόμενο (manifest content).

- **Αναζήτηση στο διαδίκτυο** (μέθοδος έρευνας: **ανάλυση περιεχομένου**).

Με τη χρήση λέξεων – κλειδιά, μεμονωμένα ή σε συνδυασμούς, σε **βασικές γλώσσες προσφύγων** (μέσω της εφαρμογής **Google translator** στα αγγλικά), αναζητήθηκαν περιπτώσεις χρήσης της Ψ.Τ. για ζητήματα προσφυγικού, ως παρουσία του ζητούμενου χαρακτηριστικού στο έκδηλο-πρόδηλο περιεχόμενο (manifest content).

- **Προσωπικές συνεντεύξεις με πρόσφυγες**

Σε μεταγενέστερο στάδιο, υπήρξαν προσθήκες, οι οποίες προέκυψαν από τις συνεντεύξεις με τους πρόσφυγες (η διαδικασία θα παρουσιαστεί αναλυτικά στη συνέχεια).

.....

Η σχετική εγκυρότητα του πίνακα απογραφής, κατ' αρχήν όσον αφορά στο πλήθος των περιπτώσεων που κατεγράφησαν (ως τάξη μεγέθους), **δισταυρώθηκε** σε συνέντευξη με **εκπρόσωπο της Υ.Α.**

3.2.2 Χρονικό όριο συλλογής στοιχείων

Τίθεται ως **χρονικό όριο** συλλογής στοιχείων και ελέγχου ακρίβειας των επί μέρους δεδομένων και χαρακτηριστικών τους, ο **Νοέμβριος 2017**.

Μεθοδολογικά, δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα στην εξέταση ενός δυναμικού φαινομένου, όπως το υπό εξέταση, από το να οριστεί μια αντίστοιχη χρονική τομή ως όριο συλλογής στοιχείων και χαρακτηρισμού περιπτώσεων.

Ο κρίσιμος αυτός παράγοντας, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε πιθανή μεταγενέστερη δισταύρωση στοιχείων και δεδομένων της έρευνας.

3.2.3 Κριτήρια ένταξης μιας περίπτωσης στην απογραφή και μελέτη

Πρωταρχικός στόχος της έρευνας είναι η απογραφή περιπτώσεων, στις οποίες η ψηφιακή τεχνολογία χρησιμοποιείται προκειμένου να αναπτυχθούν εφαρμογές και λύσεις οι οποίες άμεσα ή έμμεσα θα λειτουργήσουν υποστηρικτικά στο μεταναστευτικό ή σε θέματα που αφορούν τους πρόσφυγες και τους επηρεάζουν άμεσα.

Τίθενται επομένως, **τρεις απαραίτητες προϋποθέσεις**, προκειμένου να συμπεριληφθεί στη μελέτη μια περίπτωση:

- η **πρώτη αφορά την ομάδα που απευθύνεται**. Για να συμπεριληφθεί μια περίπτωση θα πρέπει να απευθύνεται είτε **άμεσα ή έμμεσα** (απευθυνόμενη σε εθελοντικές οργανώσεις ή εθελοντές) **σε πρόσφυγες, απαντώντας σε κάποιο ζητούμενο ή στοχεύοντας να διευκολύνει τουλάχιστον ένα τομέα άμεσου ενδιαφέροντος για αυτούς.**
- η **δεύτερη, αφορά το σκοπό δημιουργίας της**. Συμπεριλαμβάνουμε στην ποσοτική αξιολόγηση και συμπεράσματα της έρευνάς μας, **μόνο περιπτώσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν με αφορμή ή με σκοπό να καλύψουν κατ' αρχήν συγκεκριμένες ανάγκες σχετικές με εκτοπισμένους πληθυσμούς.**
- Τέλος, κάθε περίπτωση θα πρέπει να ικανοποιεί το **κριτήριο αξιοποίησης των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας**, πέραν της απλής παρουσίασης κειμένων, φωτογραφιών ή/και βίντεο.

Ασφαλώς, όπως θα διαπιστωθεί, **όλες οι σχετικές εφαρμογές**, τις οποίες οι πρόσφυγες χρησιμοποιούν, όπως για παράδειγμα το Facebook και τα λοιπά μέσα κοινωνικής δικτύωσης, **μελετώνται και αναφέρονται** αντίστοιχα στην σχετική θεματική ενότητα που εντάσσονται, **δεν συμπεριλαμβάνονται όμως στην ποσοτική αξιολόγηση** και στα αντίστοιχα συμπεράσματα του δείγματος, δεδομένου ότι δεν δημιουργήθηκαν με σκοπό τη διευκόλυνση ζητημάτων μεταναστευτικού.

Αντίστοιχα, στην απογραφή, **δεν συμπεριλαμβάνονται σελίδες Facebook, ατομικά ιστολόγια ή ιστοχώροι που έχουν απλά ενημερωτικό χαρακτήρα, χωρίς να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας πέραν της παράθεσης κειμένων φωτογραφιών και βίντεο**. Η προσθήκη και όλων αυτών των περιπτώσεων, όχι μόνο θα ήταν πρακτικά αδύνατο να πραγματοποιηθεί (δεδομένου του όγκου και της αδυναμίας εντοπισμού τους, κυρίως όσον αφορά τις περιπτώσεις σελίδων Facebook), αλλά και δεν έχει να προσθέσει τίποτα νέο ως προς τη δημιουργική χρήση της Ψ.Τ., δεδομένου ότι οι περιπτώσεις αυτές αφορούν γενικά την ενημέρωση και **όχι δράσεις όπου εμπλέκεται ή χρησιμοποιείται η ψηφιακή τεχνολογία**.

Στην ίδια λογική αναφέρονται και σχολιάζονται μεν περιπτώσεις δημιουργίας σχετικών **υποδομών**, οι οποίες επίσης παρουσιάζονται χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τελικά στα ποσοτικά δεδομένα της έρευνας.

Τέλος, στόχος της έρευνας δεν ήταν η απογραφή και μελέτη των σχετικών **κρατικών** ιστοσελίδων ή πυλών. Ούτως ή άλλως, δεν υφίστανται πολλά παραδείγματα στα οποία οι κρατικές υπηρεσίες λειτουργούν

ψηφιακά στον τομέα αυτό (όπως και σε άλλους) και όταν υφίστανται, η αναποτελεσματικότητά τους να καλύψουν βασικές ανάγκες ενημέρωσης εκτοπισμένων πληθυσμών, έχει προκαλέσει τη δημιουργία εναλλακτικών λύσεων. Συμπεριλαμβάνονται εντούτοις κάποιοι κρατικοί ιστοχώροι και πύλες, είτε ως καλά παραδείγματα στο χώρο τους, είτε εφόσον (στην περίπτωση της Γερμανίας) λόγω του μεγάλου όγκου του πληθυσμού των μεταναστών και προσφύγων, σημειώνουν ιδιαίτερη δραστηριότητα.

3.2.4 Κατηγοριοποίηση και καταγραφή επί μέρους χαρακτηριστικών

Κάθε περίπτωση που εντοπίστηκε από τις πηγές που αναφέρθηκαν, ταξινομήθηκε με συγκεκριμένο «**Σύστημα κωδικοποίησης**», ως προς τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

1. Κωδικός
2. Όνομα
3. Βασική κατηγορία πρωτεύουσας χρήσης.
4. Λειτουργικό σύστημα εφαρμογής
5. Κατηγορία Τεχνολογίας
6. Ανάπτυξη σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης
7. Είδος ψηφιακής τεχνολογίας
8. Κατάσταση λειτουργίας
9. Περιγραφή
10. Αν είναι κρατική δράση
11. Ηλεκτρονική Διεύθυνση
12. Ομάδα χρηστών που απευθύνεται
13. Έναρξη δράσης
14. Βαθμός ανανέωσης περιεχομένου
15. Αξιολόγηση
16. Θεματική κατηγορία που καλύπτει
17. Χώρα προέλευσης
18. Γλώσσα – 13 κατηγορίες
19. Άμεση σύνδεση με άλλη δράση / οργανισμό
20. Χώρες κάλυψης – 46 κατηγορίες
21. Αριθμός μεταφορτώσεων (downloads) εφαρμογής

Λεπτομέρειες του πίνακα παρατίθενται στο Παράρτημα Π.1.

3.2.5 Επεξεργασία δεδομένων

Από τη συλλογή δεδομένων από τα βήματα που αναφέραμε δημιουργήθηκε ένας πίνακας Excel, όπου συγκεντρώθηκαν όλες οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν και ακολούθησε επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν και η εξαγωγή στατιστικών στοιχείων και συμπερασμάτων, μέσω της γλώσσας προγραμματισμού **Python**.

3.2.6 Ποιοτική έρευνα

Ακολούθησε η διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας, όπου πραγματοποιήθηκαν 12 ημί-δομημένες συνεντεύξεις (semi-structured interviews), και ακολούθησε η διαδικασία δημιουργίας ψηφιακών ιστοριών. Η επιλογή των ατόμων, έγινε με τη μέθοδο δειγματοληψίας σκοπιμότητας και διαθεσιμότητας.

Από τις συνεντεύξεις αυτές, επιχειρήθηκε να διασταυρωθούν, να επιβεβαιωθούν, να συμπληρωθούν και να ερμηνευτούν τα συμπεράσματα της ποσοτικής έρευνας, μέσω αναφορών στη χρήση της Ψ.Τ., ως βοηθητικό εργαλείο σε διάφορα ζητήματα και καθημερινές ανάγκες των προσφύγων, με αναφορά σε συγκεκριμένες εφαρμογές που οι συνεντευξιζόμενοι χρησιμοποιούσαν.

Στο κεφάλαιο 5 γίνεται αναλυτική παρουσίαση στόχων και μεθοδολογίας της ποιοτικής έρευνας.

Σημαντική διευκρίνιση

Ο τελικός κατάλογος που διαμορφώθηκε (και παρατίθεται στο Παράρτημα Π.3.), δεν διεκδικεί το χαρακτηρισμό της απόλυτα ολοκληρωμένης λίστας αναφοράς. Κάτι τέτοιο, είναι πρακτικά ανέφικτο, καταρχήν δεδομένης της **διαρκούς αλλαγής δεδομένων**: πολλές εφαρμογές διακόπτουν τη λειτουργία τους, άλλες σταματούν να ανανεώνονται, άλλες δεν ολοκληρώνονται παρά το ότι έχουν ξεκινήσει, άλλες δημιουργούνται. Παράλληλα, το γεγονός ότι πολλές πρωτοβουλίες, αποτελούν δράσεις που αναπτύσσονται ως **σελίδες στο Facebook** (και όπως αναφέραμε, δεν έχουμε συμπεριλάβει ως περιπτώσεις), σε συνδυασμό με την διαρκή απλοποίηση της διαδικασίας δημιουργίας εφαρμογών και ιστοχώρων (και φυσικά τον αυξανόμενο βαθμό εξοικείωσης με την τεχνολογία), δίνει τη δυνατότητα γρήγορης **μετατροπής** περιεχομένου των σελίδων αυτών σε εφαρμογές, χωρίς προφανώς οι περιπτώσεις αυτές στην πραγματικότητα να έχουν τελικά αυτή τη λειτουργία. Τέλος, ενδεχόμενα να υπάρχουν εφαρμογές και λύσεις, σε **γλώσσες** τις οποίες η μηχανή μετάφρασης του Google translator, να μην προωθεί σε σχετικές αναζητήσεις, άρα να μην εντοπίστηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία. Οι περιπτώσεις αυτές, αν υπάρχουν, όντας ελάχιστες, σε καμία περίπτωση δεν αλλοιώνουν τη συνολική εικόνα και τα συμπεράσματα που προκύπτουν.

Σε κάθε περίπτωση, ο τελικός κατάλογος που δημιουργήθηκε, αποτελεί με τα σημερινά δεδομένα (Δεκέμβριος 2017), έναν κατά το δυνατόν πλήρη κατάλογο αναφοράς για το ζήτημα που διερευνάται, τουλάχιστον ως προς τον εντοπισμό όλων των διαφορετικών κατηγοριών αναγκών των προσφύγων, τις οποίες οι εφαρμογές της Ψ.Τ. επιχειρούν να υποστηρίξουν.

Σημείωση: Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε περιγράφεται πιο αναλυτικά στο Παράρτημα Π.1.

3.3. Ομαδοποίηση θεματικών περιοχών

Εντοπίστηκαν και μελετήθηκαν **281** περιπτώσεις στις οποίες η ψηφιακή τεχνολογία αξιοποιείται, επιχειρώντας να δημιουργήσει λύσεις σε θέματα και προβλήματα, τα οποία άπτονται ζητημάτων εκτοπισμένων πληθυσμών.

Για να αποτυπωθεί το εύρος και την έκταση με την οποία η τεχνολογία συμβάλει ή και καθορίζει την πορεία μετανάστευσης, είναι απαραίτητο, οι διαφορετικές περιπτώσεις που εντοπίστηκαν να χαρακτηριστούν και να ομαδοποιηθούν ανάλογα με τις ανάγκες που επιχειρούν να καλύψουν. Από την ομαδοποίηση αυτή, θα διαπιστωθούν οι **διαφορετικές περιοχές χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας**, και τα επί μέρους ιδιαίτερα γνωρίσματα των εφαρμογών που εντοπίστηκαν και συμπεριλαμβάνονται στη μελέτη. Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί, ότι ο διαχωρισμός αυτός γίνεται για λόγους μεθοδολογικούς και μόνο, συνεπώς **είναι λογικό πολλές περιπτώσεις να υπάγονται σε περισσότερες από μια κατηγορίες**.

Η ταξινόμηση των διαφορετικών περιπτώσεων που εντοπίστηκαν από την έρευνα, οδηγεί στην ακόλουθη ομαδοποίηση θεματικών κατηγοριών χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας για το μεταναστευτικό:

- Επικοινωνία
- Ενημέρωση και πληροφόρηση (επικαιρότητα)
- Οργάνωση πριν την αναχώρηση
- Επικαιροποιημένη πληροφόρηση επί της διαδρομής
- Προσανατολισμός
- Ασφάλεια κατά την μετακίνηση (επικοινωνία σε φάση κινδύνου)
- Οικονομικές συναλλαγές
- Πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής
- Κοινωνική ένταξη
- Κατοικία
- Γλώσσα: εκμάθηση και υποστήριξη επικοινωνίας
- Εκπαίδευση
- Αναζήτηση Εργασίας
- Επανένωση Οικογενειών
- Πρακτικής φύσης θέματα και ψυχαγωγία
- Βοηθητικές υποδομές
- Συντονισμός και προώθηση εθελοντισμού και σχετικών δράσεων
- Τεχνολογίες διαχείρισης μεταναστευτικών ρευμάτων στις χώρες & στα σημεία υποδοχής
- Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης

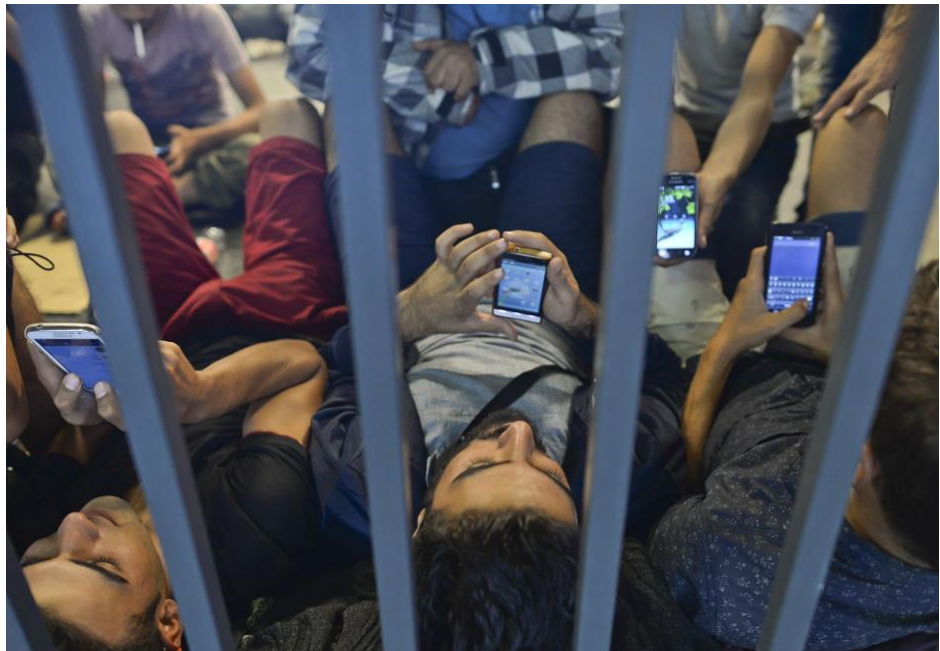
Στη συνέχεια, θα εξεταστεί κάθε θεματική κατηγορία ξεχωριστά, θα περιγραφούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κατηγορίας ή/και συγκεκριμένων περιπτώσεων που εντάσσονται σε αυτήν, ενώ σε κάθε ενότητα συμπεριλαμβάνεται ονομαστικός κατάλογος με όλες τις περιπτώσεις, οι οποίες εντοπίστηκαν και καλύπτουν τη συγκεκριμένη ανάγκη.

3.4. Ανάλυση θεματικών περιοχών

3.4.1. Επικοινωνία

Η δυνατότητα πολύμορφης επικοινωνίας, αποτελεί την **πρωταρχική** (και για πολλούς αποκλειστική) **λειτουργία και χρησιμότητα** της ψηφιακής τεχνολογίας, σε όλες τις φάσεις της «πορείας» των εκτοπισμένων ανθρώπων.

Η **πρόσβαση στην επικοινωνία** και η διασύνδεση, έχει αναγνωριστεί πλέον, όπως αναφέραμε, ως **κυρίαρχη ανάγκη** και από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε., (ως ο βασικός φορέας διαχείρισης του όλου ζητήματος), αντίστοιχα με τις βασικές ανάγκες τροφής και στέγης. Στο πλαίσιο της νέας αυτής προσέγγισης, η Υ.Α.,

Εικόνα 34: Πρόσφυγες στο σιδηροδρομικό σταθμό της Βουδαπέστης ελέγχουν τα κινητά τους.

Φωτογραφία: Artur Widak/NurPhoto/REX

Πηγή: <https://ind.pn/2DuZjex> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

ήδη από το 2015, υλοποίησε δράση **διανομής καρτών SIM και ηλιακών φορτιστών** σε Σύριους πρόσφυγες στην Ιορδανία (Brunwasser, 2015). Στο πνεύμα αυτό εξάλλου, ο UNHRC φροντίζει να εξασφαλίσει **δυνατότητα ασύρματης σύνδεσης στα περισσότερα κέντρα υποδοχής**.

Η επικοινωνία, στην περίπτωση των προσφύγων σήμερα, γίνεται κατ' αρχήν μέσω **γραπτών μηνυμάτων**, ή επικοινωνίας με **απευθείας μετάδοση εικόνας**, μέσω χρήσης σχετικών εφαρμογών, κυρίως των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι δυο αυτοί τρόποι επικοινωνίας, σαφώς **προτιμώνται**, σε σχέση με την παραδοσιακή φωνητική επικοινωνία (Gillespie et al., 2016).

Το ραντεβού για να μιλήσουν με τους δικούς τους στην πατρίδα τους, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής τους ζωής. Σε γενικό πλαίσιο, η **επικοινωνία με γνωστούς και φίλους**, στις περισσότερες περιπτώσεις υποκαθιστά άλλες λειτουργικές χρήσεις της τεχνολογίας, που θα περιγραφούν στη συνέχεια, όπως για παράδειγμα την ενημέρωση και πληροφόρηση, δεδομένου ότι η λήψη πληροφοριών μέσω της επικοινωνίας με γνωστών, θεωρείται πιο αξιόπιστη, αλλά και πιο ασφαλής. Ειδικά για τα στάδια μέχρι την εγκατάσταση και αίτηση ασύλου, οι εκτοπισμένοι άνθρωποι, οι οποίοι προέρχονται από **καταστάσεις**

όπου υπάρχει απόλυτος έλεγχος και χειραγώγηση της ενημέρωσης, **εμπιστεύονται μόνο** την πληροφορία που θα λάβουν από τις **(κλειστές συνήθως) ομάδες μέσω κοινωνικής δικτύωσης**, στις οποίες έχουν επιλέξει να συμμετέχουν (Mason, Buchmann, 2016).

Ως συσκευές για την επικοινωνία τους, οι Σύριοι πρόσφυγες κυρίως, χρησιμοποιούν σε συντριπτικά μεγάλο ποσοστό **εξελιγμένα έξυπνα τηλέφωνα (smartphones)**, ανεξάρτητα του επιπέδου της ψηφιακής τους καλλιέργειας (που συχνά είναι χαμηλό) (Mason, Buchmann, 2016).

Συνοπτικά, η επικοινωνία μέσω ψηφιακής τεχνολογίας, εξασφαλίζεται κατ' αρχήν μέσω της χρήσης:

- **Κινητής τηλεφωνίας**, κυρίως μέσω της χρήσης **εφαρμογών διαδικτυακής τηλεφωνίας (VoIP)** που δεν απαιτούν συνδρομή και πληρωμή (μόνο σύνδεση στο διαδίκτυο), με πιο σημαντικές τις:
 - WhatsApp
 - Speakfree
 - Telegram
 - Viber
 - imo
 - WeChat
 - Skype
 - Line
- Ανάγκες επικοινωνίας καλύπτει και η χρήση **μέσων κοινωνικής δικτύωσης**, με κυρίαρχα τα:
 - Facebook
 - Instagram

(Σημείωση: οι περιπτώσεις αν και σημαντικές, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκαν καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

Στην περιοχή αυτή, έχουν αναπτυχθεί και κάποιες εξειδικευμένες εφαρμογές, με στόχο τη δημιουργία πλατφόρμας επικοινωνίας μεταξύ προσφύγων, οι οποίες είναι:

1. InfoMigrants
2. Syrian Forum in France
3. WeFugees
4. Wefugees App
5. Refugees Emancipation Project
6. Refugees Online

Οι περιπτώσεις αυτές εύλογα, **δεν παρουσιάζουν αξιόλογη διείσδυση**, εφόσον ουσιαστικά δεν προσφέρουν κάτι διαφορετικό από τις πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης).

Εικόνα 35: Wefugees - Κεντρική ιστοσελίδα

Μια σειρά πρωτοβουλιών, στις οποίες αξίζει να αναφερθούμε, δεδομένου ότι έχουν συνάφεια με το συγκεκριμένο θέμα, συσχετίζονται με δράσεις **συλλογής συσκευών ή εξασφάλισης πληρωμής συνδέσεων**, προκειμένου να καλυφθούν ανάγκες προσφύγων σε διάφορους καταυλισμούς και κέντρα συγκέντρωσης. Εντοπίσαμε τις ακόλουθες σχετικές δράσεις:

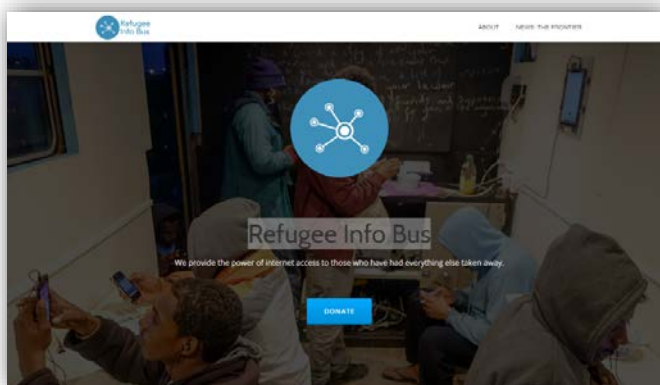
- GeeCycle (Αγγλία)
- Refugee Phones (Αγγλία)
- Refugee Phones Sweden (Σουηδία)
- Phone Credit for Refugees (Αγγλία)

(Σημείωση: οι περιπτώσεις δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αποτελούν ανάπτυξη τεχνολογίας ή εφαρμογής, αλλά υποστήριξη υποδομής)

Εικόνα 36: Refugee Phones - UK - Κεντρική ιστοσελίδα

Ένα άλλο πεδίο στη θεματική ενότητα της επικοινωνίας, αφορά την **εξασφάλιση υποδομής σύνδεσης και φόρτισης** ρεύματος, τόσο σε διάφορα σημεία της διαδρομής εκτοπισμένων πληθυσμών, όσο και σε κέντρα συγκέντρωσης και φιλοξενίας προσφύγων. Στο πεδίο αυτό, αποκλειστικά για πρόσφυγες, έχουν αναπτυχθεί οι ακόλουθες δράσεις δημιουργίας υποδομής σύνδεσης:

Εικόνα 37: Refugee Info Bus - UK - Κεντρική ιστοσελίδα

- **Refugee Info Bus:** Υποδομή παροχής σύνδεσης στο διαδίκτυο για πρόσφυγες σε κέντρα συγκέντρωσης στην Ελλάδα και τη Γαλλία, ενώ παράλληλα προσφέρει βοήθεια επί νομικών θεμάτων και δικαιωμάτων. Επίσης λειτουργούν υποστηρικτικά σε προσπάθειες σχετικής συμμετοχικής δημοσιογραφίας (citizen journalism), όπως και προγράμματα εκπαίδευσης σε διάφορους τομείς Ψ.Τ..

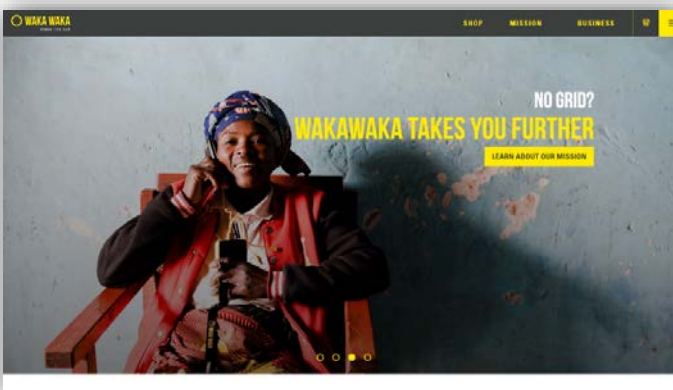

Εικόνα 38: Σελίδα προβολής της δράσης DadaabNet από το NetHope

.....

Τέλος, στην ίδια θεματική περιοχή, οι πρόσφυγες επωφελούνται από δράσεις ή προϊόντα που έχουν αναπτυχθεί με στόχο την κάλυψη αναγκών σύνδεσης του πληθυσμού γενικά, χωρίς να απευθύνονται συγκεκριμένα ή αποκλειστικά σε εκτοπισμένους πληθυσμούς. Αξιόλογες τέτοιες περιπτώσεις, είναι οι:

- **FreeBasics:** Εξαιρετικά σημαντική πρωτοβουλία από το Internet.org του Facebook, η οποία εξασφαλίζει δωρεάν πρόσβαση σε βασικές σελίδες του διαδικτύου, που συμμετέχουν στη δράση.
- **MeshPoint:** Συσκευή άμεσης παροχής (ανοικτής) σύνδεσης διαδικτύου, σε δύσκολες συνθήκες (περιπτώσεις καταστροφών κλπ.). Μπορεί να εξυπηρετήσει έως και 150 χρήστες και είναι μεταφερόμενη σε σακίδιο πλάτης.

Εικόνα 39: WakaWaka - Κεντρική ιστοσελίδα

(Σημείωση: οι περιπτώσεις δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αποτελούν ανάπτυξη τεχνολογίας ή εφαρμογής, αλλά υποστήριξη υποδομής και κυρίως δεν έχουν δημιουργηθεί καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

Αναλυτική λίστα και διευκύνσεις των περιπτώσεων αυτών, όπως και όσων παρουσιαστούν στη συνέχεια, υπάρχουν στο Παράρτημα Π.2.

- **DadaabNet:** Δημιουργία υποδομής σύνδεσης για τους χιλιάδες (μόνιμους) πρόσφυγες στο μεγαλύτερο καταυλισμό στον κόσμο στο Dadaab της Κένυας. Εξασφάλιση δυνατότητας διασύνδεσης για τους εργαζόμενους εκεί στις 43 ΜΚΟ, αλλά και διοργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων για τους πρόσφυγες.

(Σημείωση: Αμφότερες οι περιπτώσεις δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αποτελούν ανάπτυξη τεχνολογίας ή εφαρμογής, αλλά υποστήριξη υποδομής)

- **TSF Télécoms Sans Frontières:** Δράση παροχής τηλεφώνων για επικοινωνία σε ανθρώπους που δεν έχουν.

- **Freifunk:** Πρωτοβουλία δημιουργίας δικτύων ελεύθερης πρόσβασης διαδικτύου, μέσω διασύνδεσης κοινοτήτων ή μεμονωμένων χρηστών που συμμετέχουν στο έργο. Προσφέρει δυνατότητες απασχόλησης σε ενδιαφερόμενους εθελοντές.

- **WakaWaka:** Συσκευές ηλιακοί συσσωρευτές - φορτιστές - φακοί σχεδιασμένοι (και για τις ανάγκες των προσφύγων).

3.4.2. Ενημέρωση και πληροφόρηση (επικαιρότητα)

Η ίδια η λογική ανάπτυξης του **διαδικτύου**, το έχει αναδείξει σήμερα ως **κυρίαρχη πηγή ενημέρωσης**. Η πληροφόρηση που εξασφαλίζουν διάφορες μορφές της ψηφιακής τεχνολογίας, εξασφαλίζουν σε άτομα που βρίσκονται σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, τα δεδομένα και τις απαντήσεις, προκειμένου να καταλήξουν σε μια καλά μελετημένη απόφαση. Φυσικά, όπως ήδη αναλύθηκε, η δυνατότητα αυτή δεν αφορά όλους το ίδιο, λόγω του ψηφιακού χάσματος. Πέραν των περιορισμών που δημιουργεί το **ψηφιακό χάσμα**, στην περίπτωση χρήσης της Ψ.Τ. για ενημέρωση και πληροφόρηση, από εκτοπισμένους πληθυσμούς, συγκεκριμένοι παράγοντες, επιτείνουν το στοιχείο της ανισότητας:

- Το ποσοστό των **αναλφάβητων** ανθρώπων, αλλά και των ανθρώπων με χαμηλό έως ανύπαρκτο επίπεδο ψηφιακής καλλιέργειας, στις χώρες οι οποίες τροφοδοτούν σήμερα με μεγάλα ποσοστά τα μεταναστευτικά ρεύματα, όπως είναι χώρες της Υποσαχάριας Αφρικής, ή της Ασίας, είναι εξαιρετικά μεγάλο. Οι άνθρωποι αυτοί δεν έχουν πρόσβαση στην ενημέρωση, παρά μόνο μέσω τρίτων, εγγράμματων συνανθρώπων τους.
- Η πρόσβαση στο διαδίκτυο και ο βαθμός ενημέρωσης από αυτό, σε αρκετές χώρες υπόκειται στους **περιορισμούς** και τη **λογοκρισία** που τα διάφορα καθεστώτα επιβάλλουν, ενώ δυνατότητα πρόσβασης, δε σημαίνει αυτόματα αντικειμενική ή αξιόπιστη ενημέρωση. Δεν είναι λοιπόν περίεργο το ότι ακόμα και πληθυσμοί οι οποίοι είχαν δυνατότητα πρόσβασης, και κάποιο ανεκτό επίπεδο ψηφιακής καλλιέργειας (όπως στη Συρία), **δεν εμπιστεύονται** και άρα **δε χρησιμοποιούν το διαδίκτυο**, ως πηγή ενημέρωσης, εφόσον στην πατρίδα τους αποτελούσε στην ουσία ένα **μέσο χειραγώγησης** και παραπληροφόρησης.
- Τέλος, η πρόσβαση στην πληροφόρηση, εξαρτάται και από την **ποιότητα υποδομών**.

Όλοι αυτοί οι περιορισμοί και οι ανισότητες ισχύουν και δημιουργούν ένα αρκετά ιδιόμορφο και άνισο πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά, **η πρόσβαση που έχει ο σημερινός πολίτης του κόσμου (και οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί) στην πληροφόρηση**, αποτελεί μια **δυνατότητα πρωτόγνωρη** στην ανθρώπινη ιστορία. Όλο και πιο πολύ άνθρωποι, σε απομακρυσμένες κοινότητες αποκτούν πρόσβαση σε πληροφορίες, ενημέρωση και δεδομένα κάθε είδους. **Αρκεί ένα μέλος από τις κοινωνίες αυτές να γνωρίζει ανάγνωση και να έχει πρόσβαση, προκειμένου ολόκληρη η ομάδα, ή η κοινότητα να αποκτήσει γνώσεις και πληροφόρηση**, οι οποίες ποτέ στο παρελθόν δεν ήταν εφικτό να υπάρχουν. Ανοίγει έτσι ένα παράθυρο, όπου η **περιήγηση** στις άπειρες ιστοσελίδες, όπως και πρωταρχικά η **χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης**, δίνει τη δυνατότητα να αποκτήσει κανείς μια **πολυδιάστατη εικόνα** σε οποιοδήποτε πεδίο ενδιαφέροντος. Μέσα από τις δυνατότητες και τη διαδικασία αυτή, είναι τελικά δυνατό να **ληφθούν αποφάσεις και να σχεδιαστούν βήματα** και πορεία, πιο **οργανωμένα και εμπειρισταωμένα** από ποτέ.

Υποστηρικτικά στην περιοχή αυτή, οι διαρκώς εξελισσόμενες τεχνολογίες **τεχνητής νοημοσύνης** σε διάφορα πεδία, όπως αυτό της αυτόματης μετάφρασης, αλλά και η βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης στον ψηφιακό κόσμο, μέσω νέων, φθηνότερων και καλύτερων τεχνολογιών, βελτιώνει διαρκώς τα επίπεδα πρόσβασης στην πληροφόρηση.

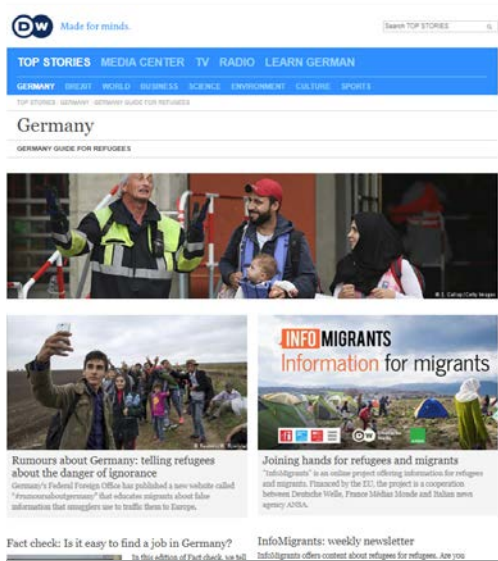
Ένας **σημαντικός αριθμός πρωτοβουλιών** ψηφιακής τεχνολογίας, καλύπτει μεταξύ άλλων, την παροχή επικαιροποιημένης ενημέρωσης, για την κατάσταση που επικρατεί σε διάφορα σημεία του πλανήτη, σχετικά με ζητήματα που αφορούν πρόσφυγες, εκτοπισμένους πληθυσμούς, ή πληθυσμούς που βρίσκονται υπό αντίστοιχη απειλή.

Από την έρευνα εντοπίστηκαν οι ακόλουθες περιπτώσεις στη συγκεκριμένη θεματική περιοχή:

1. (Arab-Deutschland)	16. Love Europe app for Refugees
2. (Refugee Guide in Germany)	17. Mobilearn
3. abwab	18. Mrefugee
4. Arab Almanya	19. Red Cross Refugee Buddy
5. Asylum Links	20. RefInfo
6. Balkan Route Info	21. "Refugee Aid App [RefAid]
7. Bamf.de	22. Refugee Streets
8. Berlin hilft!	23. refugee.zone
9. Eed be Eed	24. RefugeeGuide online
10. Feid	25. Sozialatlas Mitte
11. Germany Today	26. SWR News for refugees
12. Handbook Germany	27. SympatMe
13. InfoMigrants	28. Syrian Forum in France
14. Infomobile	29. w2eu.info
15. Kappeln Info	30. WeFugees και Wefugees App

Όλες αυτές οι περιπτώσεις θα τις συμπεριληφθούν και σε άλλες θεματικές κατηγορίες, εφόσον παράλληλα με την γενική ενημέρωση και πληροφόρηση που δίνουν, αποσκοπούν και στο να καλύψουν και κάποια πρόσθετη ανάγκη, η οποία ως επί το πλείστον, αφορά την ενημέρωση επί διαδικασιών ή/και την περιγραφή του τρόπου πρόσβασης σε βοηθητικές υποδομές. Όλες όμως οι περιπτώσεις αυτές, δίνουν μια ευρύτερη πληροφόρηση ζωής και καταστάσεων, και με την ιδιότητά τους αυτή, συμπεριλαμβάνονται και σε αυτή την ενότητα.

Εκτός αυτών των εξειδικευμένων εφαρμογών πάντως, **η περιήγηση στις σελίδες και πύλες του διαδικτύου**, για όσους έχουν ένα σχετικό επίπεδο μόρφωσης, δίνει τη δυνατότητα σφαιρικής και ολοκληρωμένης ενημέρωσης και προετοιμασίας.

Εικόνα 40: DW – Deutsche Welle –Refugee Guide

• DW – Deutsche Welle

Από το τεράστιο πλήθος των ιστοχώρων ενημέρωσης, επιλέγουμε να κάνουμε ιδιαίτερη αναφορά, σε μια σημαντική πρωτοβουλία που έχει αναπτύξει η DW, και αφορά την ανάπτυξη ενότητας, με **πληροφορίες που απευθύνονται εξειδικευμένα σε πρόσφυγες**, υπό τη μορφή οδηγού, ο οποίος έχει και αρθρογραφία επικαιρότητας.

Ο Οργανισμός αυτός συντάσσει επίσης εβδομαδιαία ένα Newsletter με νέα που αφορούν πρόσφυγες. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η DW, διαθέτει ούτως ή άλλως το περιεχόμενό της σε 30 γλώσσες

(Σημείωση: η περίπτωση των δράσεων της DW, αν και σημαντική, δεν προσμετρείται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας, δεδομένου ότι αποτελεί μόνο μια ενότητα της πύλης)

Τέλος, όπως αναφέρθηκε, κυρίαρχη πηγή ενημέρωσης αποτελεί καταρχήν η **χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης**, κατά βάση μέσω των κλειστών ομάδων που δημιουργούν οι πρόσφυγες ή υποψήφιοι πρόσφυγες.

3.4.3. Οργάνωση πριν την αναχώρηση

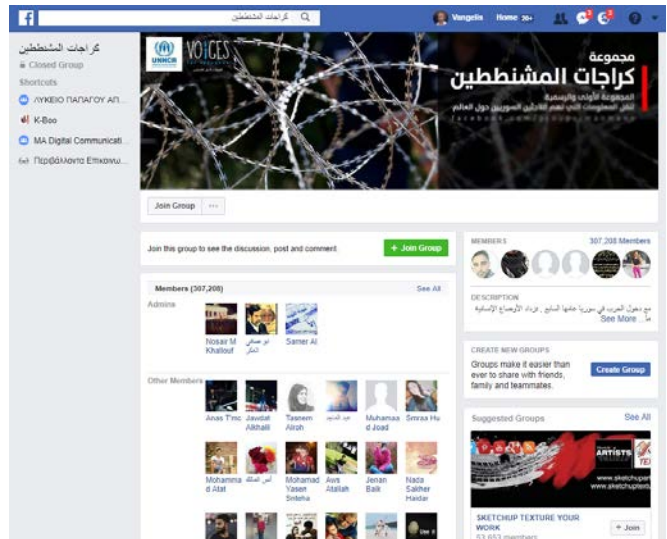
Η ανάγκη οργάνωσης πριν την αναχώρηση, στην πραγματικότητα, μπορεί να συμπεριλάβει τη χρήση των περισσότερων περιπτώσεων από αυτές που τελικά εντάχθηκαν στην κατηγορία. Το στοιχείο διάκρισης των περιπτώσεων που τελικά επιλέχθηκε, έχει να κάνει με το κατά πόσο η κάθε περίπτωση **αποσκοπεί συγκεκριμένα** (και) στο να βοηθήσει **πρακτικά και άμεσα** στην προετοιμασία του ταξιδιού, παρέχοντας πρόσβαση σε δεδομένα ή πληροφορίες.

Ως βασικό πεδίο αυτό-οργάνωσης, θα αναφερθούμε κατ' αρχήν στα ευρήματά μας, αναφορικά με τον τρόπο που τα προς αναχώρηση άτομα οργανώνονται ως προς τα **μέσα κοινωνικής δικτύωσης**.

Όπως περιεγράφηκε και στο υποθετικό οδοιπορικό της ενότητας 1.8., απαραίτητη ενέργεια, κατά το στάδιο της προετοιμασίας και οργάνωσης του «ταξιδιού» είναι η **δημιουργία ομάδων επικοινωνίας** και η διασύνδεση με ήδη υπάρχουσες (με κυρίαρχα σε διείσδυση τα WhatsApp, Viber, αλλά και το Facebook), όπως επίσης και η σύνδεση (παρακολούθηση) με σχετικές σελίδες, σε αυτά. Όπως θα αναλύσουμε, η συμμετοχή σε ομάδες πολλών μελών γίνεται κατά βάση ανώνυμα, για λόγους **ασφάλειας**. Για το λόγο αυτό, δημιουργούνται **εναλλακτικά προφίλ χρηστών**. Για λόγους ασφάλειας αντίστοιχα, η συμμετοχή σε σελίδες παροχής πληροφοριών πορείας κλπ. γίνεται συνήθως μέσω προσκλήσεων, προκειμένου να υπάρχει σχετικός έλεγχος και να αποφευχθεί η παρουσία ανθρώπων που θα αναρτήσουν σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες. Επώνυμη παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με αληθινού ονόματος και στοιχείων

στην ψηφιακή ταυτότητα, όταν και αν γίνεται, γίνεται μόνο σε κλειστές ομάδες συγγενών και στενών φίλων, των οποίων η πρόσβαση είναι απόλυτα ελεγχόμενη.

Ένα παράδειγμα μιας σχετικής σελίδας στο Facebook, αποτελεί η σελίδα με τον τίτλο **Karajat Al Mushuntiteen** (που σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει «πλατφόρμα ταξιδιωτών»), στη διεύθυνση <http://bit.ly/2iv9axe> και η οποία, τη στιγμή της συγγραφής είχε **316.567** μέλη. Στη σελίδα αυτή, που αποτελεί **ένα από τα πιο επιτυχημένα παραδείγματα διασύνδεσης και πληροφόρησης προσφύγων**, εμφανίζονται καθημερινά δεκάδες αναρτήσεις με κείμενο, εικόνες και χάρτες, που άλλοτε δίνουν ανανεωμένες πληροφορίες αναφορικά με την πορεία και την κατάσταση στα σημεία υποδοχής

Εικόνα 41: Η σελίδα του Facebook, «Karajat Al Mushuntiteen» σε ελεύθερη μετάφραση: «πλατφόρμα ταξιδιωτών». Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2iv9axe> στις 17/11/2017

προσφύγων, άλλοτε απαντούν σε συγκεκριμένες σχετικές ερωτήσεις. Εξασφαλίζεται έτσι, μια σχετικά ολοκληρωμένη και επίκαιρη εικόνα με τα τελευταία στοιχεία που χρειάζονται οι πρόσφυγες που κατευθύνονται από διάφορα μέρη της Αφρικής ή της Ασίας, προς την Ευρώπη. Η συμμετοχή στην ομάδα γίνεται με **πρόσκληση** (για λόγους ασφαλείας, προκειμένου να αποφευχθούν οι παρεμβολές λαθρεμπόρων και η μέσω αυτών ανάρτηση ανακριβών και παραπλανητικών πληροφοριών).

Απόδειξη πάντως του βαθμού διείσδυσης, του τομέα αυτού της Ψ.Τ., αποτελεί το γεγονός ότι πολλοί **διακινητές διαφημίζουν** τις υπηρεσίες τους (συχνά και με «ειδικές προσφορές» τιμών με οικογενειακά πακέτα κλπ.) στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως στο Facebook, σε σελίδες σχετικών ομάδων, παραπέμποντας για πληροφορίες στις σελίδες τους!

Το γεγονός πάντως, ότι οι περισσότερες διαφημίσεις, όπως και οι αντίστοιχες σελίδες είναι στην αραβική ή άλλες γλώσσες μεταναστών, **καθιστά δύσκολη** την μελέτη και **αναφορά** πολλών ενδεικτικών παραδειγμάτων. Αντίστοιχα, αδυναμία εντοπισμού και αναφοράς παραδειγμάτων,

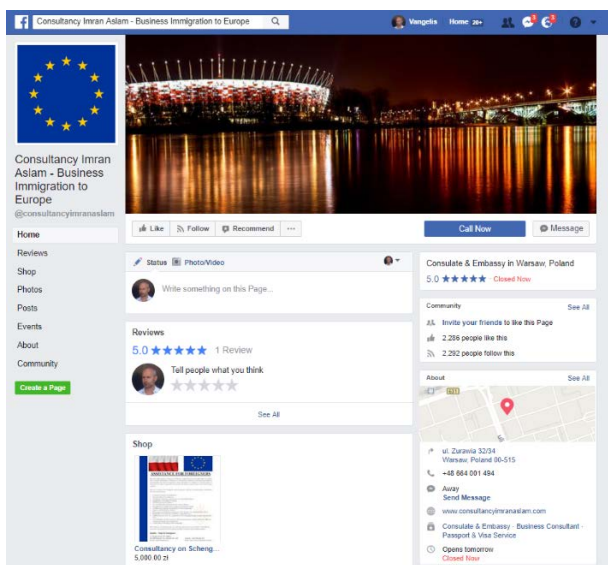

Εικόνα 42: Διαφήμιση διακινητών στο Facebook Η προσέγγιση θυμίζει διαφήμιση "κρουαζιέρας". Το φωτογραφικό αυτό απόσπασμα παρουσιάστηκε στο άρθρο της εφημερίδας Guardian " People smugglers using Facebook to lure migrants into 'Italy trips'" (8/5/2015).

Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2z2xiwY> στις 17/11/2017

προκύπτει και από την (σωστή) θέση του Facebook, να καταργεί τις σελίδες αυτές, όπως και τις αντίστοιχες διαφημίσεις, όταν τις εντοπίσει⁵⁰, όπως επί παραδείγματι έχει πράξει στις μέχρι πρότινος πολύ δημοφιλείς αντίστοιχες σελίδες: **“Smuggling Into the E.U.”** και **“How to Emigrate to Europe”**⁵¹, οι οποίες, μόνο ως αναφορά σε άρθρα ή στη βιβλιογραφία μπορούν πλέον να εντοπιστούν.

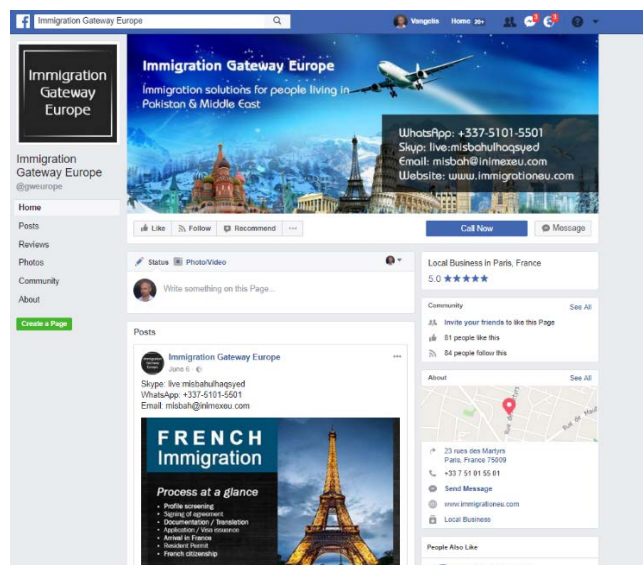
Κάποια άλλα ενεργά ενδεικτικά παραδείγματα πάντως που εντοπίστηκαν κατά την συγγραφή του παρόντος, αποτελούν τόσο η σελίδα **«Consultancy Imran Aslam - Business Immigration to Europe»**⁵², η οποία διαφημίζει υπηρεσίες εξασφάλισης visa σε διάφορες χώρες όπως στην Πολωνία ή τη Λιθουανία, όσο και η σελίδα **«Immigration Gateway Europe»**⁵³ με υπηρεσίες που απευθύνονται σε ανθρώπους που ζουν στο Πακιστάν ή σε χώρες της Μέσης Ανατολής.

Εικόνα 43: Σελίδα στο Facebook, με το όνομα «Consultancy Imran Aslam - Business Immigration to Europe».

Η σελίδα διαφημίζει υπηρεσίες εξασφάλισης visa για όσους προτίθενται να μεταναστεύσουν από διάφορες χώρες όπως στην Πολωνία ή τη Λιθουανία.

Πηγή: <http://bit.ly/2jrjyRt>, ανακτήθηκε στις 13/11/2017

Εικόνα 44: Σελίδα στο Facebook, με το όνομα «Immigration Gateway Europe».

Η σελίδα διαφημίζει υπηρεσίες απευθυνόμενες σε ανθρώπους που ζουν στο Πακιστάν ή σε χώρες της Μέσης Ανατολής και προτίθενται να μεταναστεύσουν.

Πηγή: <http://bit.ly/2zluKgh>, ανακτήθηκε στις 13/11/2017

Και οι δυο αυτές σελίδες, αποτελούν άλλο ένα δείγμα μιας νέας πραγματικότητας. Η μετανάστευσή είναι ένα ζήτημα που αναπτύσσεται πλέον σε μεγάλο ποσοστό στον ψηφιακό κόσμο.

Αντίστοιχα, δύσκολος είναι ο εντοπισμός σελίδων Facebook, όπου ανταλλάσσονται πληροφορίες για τη διαδρομή, όπως η σελίδα **“Smuggle Yourself to Europe Without a Trafficker.”**⁵¹, όχι τόσο γιατί είναι μόνο στην Αραβική γλώσσα, όσο για το ότι αποτελεί σελίδα κλειστής ομάδας, πρόσβαση την οποία απαιτεί πρόσκληση. Βεβαίως εξ’ αρχής δηλώσαμε ότι, στη συγκεκριμένη μελέτη, δεν επιδιώκουμε να

⁵⁰ Πληροφορίες στο από το άρθρο του Guardian με τον τίτλο «Facebook removes posts made by people smugglers aiming to lure migrants» των Karen McVeigh και Mona Mahmood (25/8/2017) ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2DnB3ZO> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

⁵¹ Οι πληροφορίες προέρχονται από το άρθρο Brunwasser, M. (2015, Αύγουστος 25). A 21st-Century Migrant’s Essentials: Food, Shelter, Smartphone. New York Time. Ανακτήθηκε από <http://nyti.ms/2julm3> (τελευταία πρόσβαση: 21/11/17)

⁵² Στη διεύθυνση <http://bit.ly/2jrjyRt> (τελευταία πρόσβαση: 21/11/17)

⁵³ Στη διεύθυνση: <http://bit.ly/2zluKgh> (τελευταία πρόσβαση: 21/11/17)

συμπεριλάβουμε ολοκληρωμένο κατάλογο σελίδων Facebook, εντούτοις στην ενότητα αυτή, θα ήταν δόκιμο και χρήσιμο να αναφερθούμε σε περισσότερα ενεργά παραδείγματα, δεδομένου ότι ειδικά στην συγκεκριμένη περίπτωση οι σελίδες του Facebook αποτελούν τα σημαντικότερα εργαλεία.

Ο τεράστιος και επίκαιρος όγκος των πληροφοριών, που έχει στη διάθεσή του ένας ενδιαφερόμενος μέσα από παρόμοιες σελίδες, **έχει περιοριστεί σημαντικά την ανάγκη χρήσης υπηρεσιών διακινητών**. Με την πληροφόρηση μέσα από ομάδες χρηστών και την χρήση χαρτών με GPS, δίνεται στην εποχή μας η δυνατότητα σε πολλούς πρόσφυγες να μετακινηθούν με αυτοπεποίθηση, αυτόνομα. Η νέα αυτή κατάσταση αποτελεί ένα νέο πρωτόγνωρο πλαίσιο μετακίνησης, αδιανόητο μέχρι πριν λίγα χρόνια.

Παράλληλα όμως με τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αναφορικά με τη συγκεκριμένη ανάγκη οργάνωσης έναντι του ταξιδιού, έχει δημιουργηθεί μια σειρά **εφαρμογών** οι οποίες έχουν στόχο να βοηθήσουν στο σχεδιασμό της διαδρομής, ή στην αλλαγή διαδρομών κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, προς αποφυγή εμποδίων, κινδύνων ή δυσκολιών. Οι περιπτώσεις αυτές είναι:

1. Ankommen App
2. Balkan Route Info
3. Bamf.de
4. InfoMigrants
5. First Contact
6. InfoAid
7. InfoMigrants
8. Love Europe app for Refugees
9. refugee.zone
10. w2eu.info
11. Western Balkan Route Map

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εφαρμογές αυτές, δεν έχουν αποκλειστικό αντικείμενο την οργάνωση, και διακρίνονται σε δυο υποπεριπτώσεις:

(α) Παροχή γενικών πληροφοριών για πρόσφυγες, στις οποίες δίνεται έμφαση σε πληροφορίες που αφορούν τη διαδρομή, αλλά και ότι πρέπει να γνωρίζει το άτομο τον πρώτο καιρό άφιξής του σε μια χώρα υποδοχής.

(β) Εφαρμογές επικαιροποιημένης πληροφόρησης επί της διαδρομής (αρκετές συμπεριλαμβάνονται και στην επόμενη θεματική κατηγορία).

Εικόνα 45: Ankommen App

Τέλος, ήδη υπάρχουσες ψηφιακές εφαρμογές, τεχνολογίες ή πύλες, καλύπτουν τη συγκεκριμένη ανάγκη. Εκτός λοιπόν της χρήσης μέσω κοινωνικής δικτύωσης (WhatsApp, Viber, Facebook και Facebook Messenger, Twitter), που ήδη αναλύθηκε, η χρήση **χαρτών** οι οποίοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν και **εκτός σύνδεσης** στο διαδίκτυο, και **ο σχεδιασμός της διαδρομής σε αυτούς εκ των προτέρων**, αποτελεί σημαντικό εργαλείο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην κατηγορία αυτή, το οποίο αναφέρεται συχνά κατά την έρευνά μας, αποτελούν οι χάρτες της εφαρμογής:

- **OsmAND**

(Σημείωση: Η περίπτωση αυτή,, δεν προσμετρείται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκε καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

3.4.4. Επικαιροποιημένη πληροφόρηση επί της διαδρομής

Μια ξεχωριστή και ιδιαίτερα σημαντική ανάγκη, στο ευρύ πεδίο της ενημέρωσης και πληροφόρησης, αποτελεί η λήψη επικαιροποιημένων πληροφοριών αναφορικά με **συμβάντα και καταστάσεις** επί των μεγάλων διαδρομών που ακολουθούν οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί, στην πορεία τους προς την Ευρώπη (και παρουσιάστηκαν στην ενότητα 1.8.).

Οι πληροφορίες αυτές, αποτελούν παράγοντες οι οποίοι **κυριολεκτικά σώζουν ζωές** και είναι **ένα από τα πιο σημαντικά και χρήσιμα πεδία**, μέσω των οποίων η συμβολή της Ψ.Τ. κυριολεκτικά δημιουργεί σήμερα πρωτόγνωρα δεδομένα και ευκαιρίες για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς.

Ασφαλώς, πρωταρχικό ρόλο στην κάλυψη της ανάγκης αυτής, έχει και σε αυτήν την περίπτωση η **χρήση τόσο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όσο και η δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας σε πραγματικό χρόνο**, με οποιοδήποτε από τους διαθέσιμους τρόπους.

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, οι οποίες δημιουργήθηκαν συγκεκριμένα, προκειμένου να καλύψουν την ανάγκη αυτή:

1. Balkan Route Info
2. First Contact
3. InfoAid
4. Infomobile
5. refugee.zone
6. Safegees (Unreleased)
7. Western Balkan Route Map

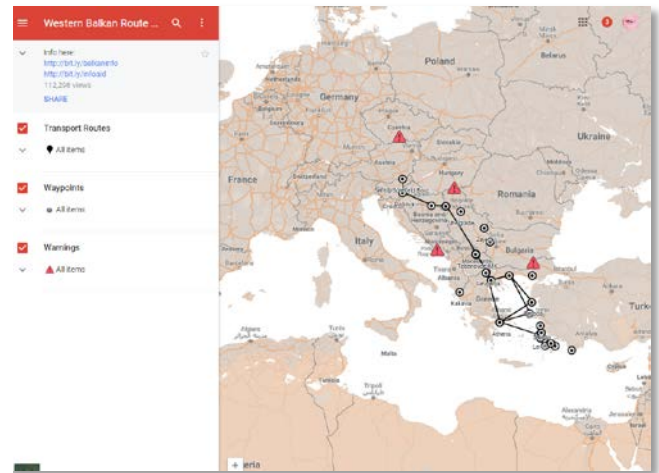
Είναι σημαντικό τέλος, να γίνει ειδική αναφορά σε μια ενδιαφέρουσα παράμετρο χρήσης της τεχνολογίας, όπου στον σχεδιασμό των βασικών διαδρομών σε χάρτες Google ή άλλων υπηρεσιών χαρτών, εντάσσονται πληροφορίες που αφορούν την κατάσταση σε διάφορα σημεία, με πληροφορίες που δίνουν οι χρήστες καθ' οδόν (επικαιροποίηση μέσω πληθοπορισμού).

alkan Info : Farsi	
العربية	Arabic
فارسی	Farsi
اردو	Urdu
WESTERN BALKAN ROUTE INFO updated 20 12 2016, 20 00	
Farsi Edition Map: bit.ly/balkanroute App: bit.ly/infoaid Asylum Info: http://www.w2eu.info/	Map: bit.ly/balkanroute App: bit.ly/infoaid Asylum Info: http://www.w2eu.info/
به علت تشنگانای موهوم، جریان حرکت جمعیت بعضی وقت ها متوقف میشود. لطفاً از خود و همسفران خود مراقبت کنید و در صورت نیاز به کمک از دوستانتان استفاده کنید. رستورانهای ناهنجار و غیر استاندارد در طول مسیر وجود دارد. پلیس و گارد مرزها در نقاط مختلف مسیر حضور دارند.	Because of bottlenecks, the flow of people is getting backed up sometimes. PLEASE be patient, remain calm, and stay warm. DO NOT USE SMUGGLERS. TAXI DRIVERS ARE NOT YOUR FRIENDS. PLEASE DO WHAT THE POLICE AND VOLUNTEERS SAY. This is for your own safety!!
لباس گرم بپوشید	DRESS WARM !!
پارچه را همیشه با خود نگه دارید	KEEP YOUR BLANKET ALWAYS!!
چکمه های ضد آب بپوشید	WEAR WATERPROOF BOOTS !!
برای خشک شدن کتان، ریزش و یا ناپدید شدن آب یا خود خردا داشته باشید	STAY DRY !! BRING A PONCHO !!
کلاه، روسری و جوراب بپوشید	WEAR A HAT AND SCARF AND SOCKS!!
به هیچ عنوان به صورت غیر قانونی از مرزها عبور نکنید	Do NOT cross borders ILLEGALLY !!
در گروه باقی بمانید. خانواده را از هم جدا نکنید	Stay in GROUPS, keep families together
فقط در مسیر رسمی تعیین شده حرکت کنید	Follow official route ONLY !!
کمک و راهنمایی در مسیر موهوم بپوشید	Help is along the route
شما میتواند در هر کشوری که وارد میشود تقاضای پناهندگی کنید	You can request asylum in any country you enter
در طول مسیر پلیس، ارتش و همچنین پلیس مرزهای مختلف دیگری وجود دارند.	Along the route there are different types of helpers as well as police and military.
بازی رستورانها با طبقه به رنگ آبی: کمپسرایان علمی سازمان ملل برای پناهندگان	Blue vests are UNHCR
بازی رستورانها با طبقه به رنگ قرمز: معمولاً به معنی مسافر است	Red vests are usually red cross
بازی رستورانها با طبقه به رنگ سفید و یا قرمز: در بعضی مواقع نشان دهنده پزشکان	Red or white vests can also be doctors
بازی رستورانها با طبقه به رنگ زرد و یا نارنجی: داوطلبان مستقل	Yellow or orange vests are independent volunteers
شما وارد کشورهای زیر خواهید شد:	You will enter the following countries: Greece, Macedonia, Serbia, Croatia, Slovenia, Austria
یونان، مقدونیه، صربستان، کرواسی، اسلواکی، اتریش	
اثر انگشت در بسیاری از مکانها گرفته خواهد شد، اما این امر سفر را تحت تاثیر قرار نخواهد داد	Fingerprints are taken in many places, but will not affect your onward journey
یسوس: http://bit.ly/lesrefmap یک ساعت و نیم راه از مولینوس به میتلین ثبت نام اجباری در میتلین تا سه ساعت انتظار جهت و بلیت و هزینه و دی تور تا آتن، یوازده ساعت یا با قطار تا کافالیا و ایوا تا کافالیا و بلیت تور، هشت ساعت و نیم تیم الیوس به تسالونیکه کیکس ایوا می شناسد و نیم تور، ای و نیم ساعت	Lesvos, GRC http://bit.ly/lesrefmap MOLYVOS to MYTILENE 1.5 hours Registration in MYTILENE mandatory, up to 3 days wait €45-72 to ATHENS, 12 hours or ferry to KAVALA €22-55, 8.5 hours, bus to THESSALONIKI-KILKIS-IDOMENI €16-50, 2.5 hours
یسوس: http://bit.ly/lesrefmap ثبت نام اجباری، تا دو ساعت انتظار جهت و بلیت تور تا آتن، دو روز یا با قطار تا کافالیا و ایوا تا کافالیا و بلیت تور، هشت ساعت تیم الیوس به تسالونیکه کیکس ایوا می شناسد و نیم تور، ای و نیم ساعت	Chios, GRC Registration mandatory, up to 2 days wait €45 to ATHENS, 8 hours, 2x/day or ferry to KAVALA €40, 13 hours, 2x/week, bus to THESSALONIKI-KILKIS-IDOMENI €16-50, 2.5 hours

Εικόνα 47: Σελίδα Balkan Route Info

3.4.5. Προσανατολισμός

Σε άμεση συνάφεια με την προηγούμενη κατηγορία, η δυνατότητα προσανατολισμού αποτελεί επίσης ένα από τα βασικά πεδία που αναδεικνύουν την ανυπολόγιστη αξία της χρήσης της Ψ.Τ., και της ανάδειξης της ως απαραίτητο στοιχείο για την μετακίνηση εκτοπισμένων πληθυσμών. Στην περίπτωση αυτή μάλιστα, όπως ήδη αναφέρθηκε, η αξία αυτή και συγκεκριμένη **αριθμητική προβολή**, δεδομένου ότι μέσω της δυνατότητας προσανατολισμού και εύρεσης πορείας,

Εικόνα 46: Western Balkan Route Map

Εικόνα 48: Πρόσφυγες φωτογραφίζουν χάρτη με τα κινητά τους, έχοντα φτάσει στη Μυτιλήνη στις 21/9/15
 Φωτογραφία: AFP Photo/Iakovos Hatzistavrou
 Πηγή: <http://bit.ly/2nhBiwO> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

αυτόνομα, **μειώνεται η ανάγκη παρουσίας διακινητών** και συνεπώς οι τιμές χρέωσης και ο ετήσιος τζίρος των 29 δις ευρώ.

Τη δυνατότητα προσανατολισμού, εξασφαλίζει η σύνδεση των κινητών τηλεφωνικών συσκευών με τα συστήματα ψηφιακής τεχνολογίας:

- Geographic Information System (GIS) - Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΣΓΠ)
- Global Positioning System (GPS), Παγκόσμιο Σύστημα Στιγματοθέτησης, ή Θεσιθεσίας

(Σημείωση: οι περιπτώσεις αν και σημαντικές, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκαν καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

Τα συστήματα αυτά, δίνουν τη δυνατότητα στους μετακινούμενους να εντοπίσουν τη θέση που βρίσκονται στο χάρτη, προκειμένου να σχεδιάσουν μια διαδρομή, να επιβεβαιώσουν την πορεία τους προς τον επιθυμητό προορισμό, να αλλάξουν την πορεία που ακολουθούν, ή ακόμα να ενημερώσουν τρίτους για το σημείο που βρίσκονται, **χωρίς την διαμεσολάβηση σύνδεσης** στο διαδίκτυο.

Η μοναδική αυτή δυνατότητα δημιουργεί **συνθήκες που καμία προηγούμενη γενιά στην ανθρώπινη ιστορία δεν μπορούσε να φανταστεί**. Άνθρωποι που συχνά **δεν έχουν καμία ταξιδιωτική εμπειρία**, μετακινούνται σε εντελώς άγνωστες σε αυτούς περιοχές, διαμορφώνουν εναλλακτικές διαδρομές, αποφεύγουν εμπόδια, διασχίζουν κράτη, χωρίς να έχουν άλλη ανάγκη καθοδήγησης ή γνώσης, πέραν της χρήσης της τεχνολογίας.

Αποτελεί συνηθισμένη πρακτική, για τους ανθρώπους αυτούς, το να **ενεργοποιούν την πρόσβαση στο στίγμα τους**, στους δικούς τους που αφήνουν, ή που σκοπεύουν να συναντήσουν, και έτσι δεν απαιτείται να περιγράψουν ή να ενημερώσουν για το που βρίσκονται. Με τον τρόπο αυτό, μπορούν να **λαμβάνουν οδηγίες πορείας**, ακόμα και χωρίς να έχουν οι ίδιοι πρόσβαση στο διαδίκτυο.

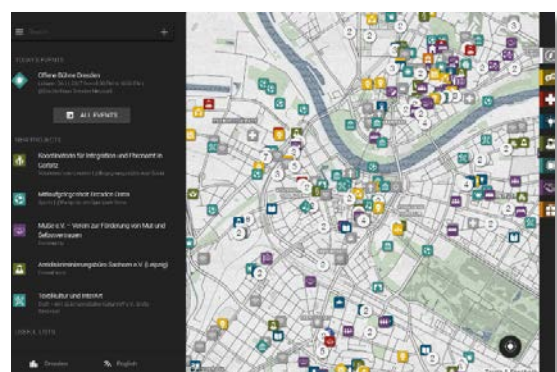
Αρκεί **ένα μέλος μιας ομάδας**, να έχει ένα κατάλληλο κινητό τηλέφωνο και μια βασική κατανόηση της τεχνολογίας, για να **καθοδηγηθεί** ολόκληρη η ομάδα προς τον επιθυμητό προορισμό. Ξεπερνιέται έτσι ένα επιπλέον σημαντικό **εμπόδιο**, αυτό της **γλώσσας επικοινωνίας**, εφόσον οι οδηγίες δεν απαιτούν γνώση

Εικόνα 49: Μέλος της οργάνωσης Mercy Corps βοηθά πρόσφυγες να βρουν το δρόμο για το πιο κοντινό κέντρο φιλοξενίας, μέσω εφαρμογής χάρτη στο κινητό τους.

Φωτογραφία: Karine Aigner / Mercy Corps

Πηγή: <http://bit.ly/2ngRIFL> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Εικόνα 50: Εφαρμογή Afeefa.de

άλλης γλώσσας, **ούτε καν γνώσεις ανάγνωσης της δικής τους μητρικής γλώσσας**. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, η διαδρομή καθορίζεται από άλλους πρόσφυγες, **με αποστολή ή ανάρτηση φωτογραφιών ή βίντεο, βοηθητικά ή αντικαθιστώντας την αναγκαιότητα χρήσης χαρτών**.

Ανεξάρτητα από τον τρόπο χρήσης της τεχνολογίας, μέσω αυτής πλέον, εξασφαλίζεται η απαραίτητη υποστήριξη και πληροφόρηση, προκειμένου να αντιμετωπίσουν οι δυσκολίες, το άγνωστο και οι αντιξοότητες, κατά τη διάρκεια της διαδρομής, στα σύνορα ή στα σημεία αφίξεων.

Θα πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι η αποστολή στίγματος σε συγγενείς και φίλους, λειτουργεί εμμέσως ως ένας **παράγοντας ασφάλειας** για τους μετακινούμενους.

Για όλους αυτούς τους λόγους που περιγράψαμε, η δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας στιγματοθέτησης, ακόμα και όταν δεν υπάρχει σύνδεση στο διαδίκτυο, την καθιστά ίσως το **πολυτιμότερο** βοήθημα που εξασφαλίζει **άμεσα** η χρήση της Ψ.Τ. σε όσους εγκαταλείψουν την εστία τους και αποφασίσουν να μετακινηθούν σε άγνωστα εδάφη και χώρες.

.....

Στη δυνατότητα αυτή, έχει βασιστεί η ανάπτυξη κάποιων εφαρμογών, ή ενότητες σε εφαρμογές οι οποίες **σηματοδοτούν χάρτες περιοχών ή πόλεων με σημεία και πληροφορίες** που είναι χρήσιμο να γνωρίζουν οι πρόσφυγες.

1. Afeefa
2. Arriving in Berlin App
3. First Contact
4. InfoAid
5. MapFugees
6. refugee.zone
7. Safegees (Unreleased)
8. Refugees Welcome Map
9. RefuGPS
10. Services Advisor

Στη συγκεκριμένη κατηγορία στην έρευνα εντάσσονται μόνο οι περιπτώσεις που αναφέρονται, και δεν συμπεριλαμβάνονται περιπτώσεις ενοτήτων ή σελίδων χαρτών σε εφαρμογές με ευρύτερο στόχο.

Τέλος, και σε αυτή τη θεματική ενότητα εντάσσεται η χρήση χαρτών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και εκτός σύνδεσης στο διαδίκτυο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την εφαρμογή:

- **OsmAND**

(Σημείωση: Η περίπτωση αυτή,, δεν προσμετρείται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκε καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

3.4.6. Ασφάλεια κατά την μετακίνηση (επικοινωνία σε φάση κινδύνου)

Ένα πεδίο που σχετίζεται με την επικοινωνία, το οποίο οφείλουμε να το μελετήσουμε αυτόνομα λόγω της σημαντικότητάς του για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς, αποτελεί η ασφάλεια που εξασφαλίζουν οι πολλαπλές δυνατότητες επικοινωνίας, είτε ως **μέτρο προστασίας έναντι κινδύνων** κάθε είδους, είτε ως **επικοινωνία σε επικίνδυνες φάσεις** κατά τη μετακίνηση ή κατά την εγκατάσταση των μετακινούμενων.

Δεδομένου ότι η μετακίνηση του μεγαλύτερου όγκου των ανθρώπων αυτών αφορά μεγάλες αποστάσεις, πορεία διαμέσου ξένων χωρών, με χρήση διάφορων μέσων και σε μεγάλο μέρος με τα πόδια, οι **κίνδυνοι**,

όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι τεράστιοι, ιδιαίτερα μάλιστα όταν οι «διαδρομές» έχουν εξαιρετικά μεγάλη χρονική διάρκεια, εβδομάδων ή μηνών.

Οι κίνδυνοι αυτοί δεν συσχετίζονται μόνο με φυσικούς κινδύνους κατά τη διαδρομή, ή με την δράση διακινητών. Εξίσου σοβαρά θέματα ασφάλειας θα αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι αυτοί στα ενδιάμεσα **σημεία συγκέντρωσης** σε διάφορες φάσεις της πορείας τους, αλλά και κατά την εγκατάστασή τους, όταν θα έχουν να αντιμετωπίσουν ανεπαρκείς ή **διεφθαρμένους κρατικούς μηχανισμούς** και δομές, ή ακόμα χειρότερα, **κυκλώματα εμπορίας και εκμετάλλευσης**.

Η ασφάλεια που δίνει η **δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας και πληροφόρησης**, αποτελεί ένα στοιχείο ανυπολόγιστης αξίας, για όσους βρίσκονται σε αυτή την εξαιρετικά ευάλωτη θέση. Η **ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών**, αναφορικά με πιθανούς κινδύνους και προβλήματα, γίνεται είτε μέσω απ' ευθείας επικοινωνίας, με όλα τα μέσα που αναφέρθηκαν ήδη, είτε (κυρίως) μέσω δημιουργίας ομάδων επαφής σε τεχνολογίες όπως το WhatsApp, χωρίς δημιουργία επιπλέον κόστους, με την προϋπόθεση ότι έχει εξασφαλιστεί ασύρματη σύνδεση διαδικτύου. Το στοιχείο αυτό, της δημιουργίας ομάδων επαφής, αποτελεί όπως έχει ήδη αναλυθεί, ένα από τα πρώτα απαραίτητα βήματα, που κάνει κάποιος που θα αποφασίσει να μεταναστεύσει.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα όπου η σύνδεση με ομάδες επαφής, δίνει τη δυνατότητα να επιβεβαιωθούν ή όχι πληροφορίες, και να συμβάλει προκειμένου να αποφευχθούν πιθανοί κίνδυνοι, αποτελούν τα δυο αποσπάσματα που παρατίθενται και προέρχονται από το blog «Idea's Odyssey» (είναι ένα ιστολόγιο που περιγράφει την πορεία ενός Σύριου πρόσφυγα μέχρι την Ολλανδία)⁵⁴.

Ideas gets a message via Whatsapp: a large group (600) of refugees entered Macedonia.

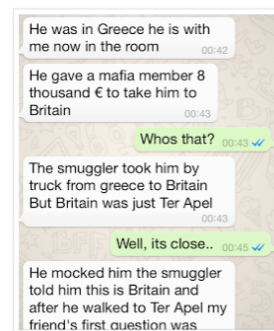
The police offers them to charter a train to bring them to Serbia. The refugees don't trust it and ask for advice. Soundbite from the scene:

Εικόνα 52: Ομάδα μεταναστών επικοινωνεί στην εφαρμογή WhatsUp.

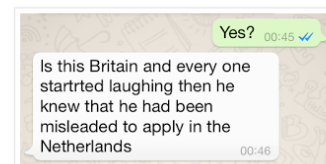
Η συγκεκριμένη επικοινωνία, αφορά επιβεβαίωση μιας πληροφορίας σχετικά με την πορεία τους.

(Πηγή: "Idea's Odyssey" <http://bit.ly/2AGH4xJ> (11/11/2017).

In a nightly chat session he tells me the story of his roommate who paid lots of money to be brought from Greece to the UK.

After a long ride he was dropped in front of the refugee centre of Ter Apel in the Netherlands. He kept asking people: where he was.

Εικόνα 53 Ανταλλαγή πληροφοριών για το πάθημα ενός πρόσφυγα μέσω ομάδας στην εφαρμογή WhatsUp.

(Πηγή: "Idea's Odyssey" <http://bit.ly/2yXlxa2> (11/11/2017)

⁵⁴ Το ιστολόγιο Ideas' odyssey υφίσταται, στη διεύθυνση <http://bit.ly/2AGH4xJ>, χωρίς να ενημερώνεται από το 2015 (τελευταία ενημέρωση 18/1/18)

Η σημαντικότητα της δυνατότητας διασύνδεσης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν θέματα που άπτονται της ασφάλειας πληθυσμών, σε καταστάσεις κρίσεων και καταστροφών, όπως όταν ξεσπά μια προσφυγική κρίση, αποτελεί πλέον επισήμως ανάγκη ζωτικής σημασίας, εξίσου σημαντική με την παροχή νερού, φαγητού και στέγης, και στο πνεύμα αυτό η **Υ.Α.** έχει θέσει ως προτεραιότητα και αναζητά **λύσεις** που θα εξασφαλίζουν **απρόσκοπτη διασύνδεση** σε πληθυσμούς σε κρίση. Στο πνεύμα αυτό και προκειμένου να βρεθούν λύσεις στο πεδίο αυτό η Υ.Α. συνεργάζεται με τον ιδιωτικό τομέα (UNHCR: Connecting Refugees, 2016).

Τέλος, υπάρχουν κάποιες ψηφιακές πρωτοβουλίες που καλύπτουν συγκεκριμένα την ανάγκη αυτή:

1. **RefugeeBuddy** (αποστέλλει το γεωγραφικό στίγμα του εν κινήσει πρόσφυγα κατά τη διαδρομή σε συγγενείς και φίλους).
2. **WatchTheMed-Alarmphone** (νούμερο τηλεφώνου έκτακτης ανάγκης για να δηλωθεί οτιδήποτε σχετικό με το μεταναστευτικό στη Μεσόγειο (αφίξεις κλπ.), να δοθούν οδηγίες χειρισμού και να εξασφαλιστεί ότι το περιστατικό δε θα αποσιωπηθεί. Διαδικτυακός χάρτης συμβάντων).

3.4.7. Οικονομικές συναλλαγές

Εικόνα 54: Διανομή κινητών σε πρόσφυγες στο κέντρο φιλοξενίας Gihembe της Ρουάντα.

Τα κινητά (3,500 συνολικά, ένα ανά οικογένεια) θα χρησιμοποιηθούν και για την αποστολή οικονομικής βοήθειας και ηλεκτρονικών πληρωμών.

Φωτογραφία: WFP/Amanda Lawrence-Brown

Πηγή: <http://bit.ly/2n3sk5Y> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Η αναγκαστική μετάβαση σε ένα ξένο τόπο, στη μεγαλύτερη πλειοψηφία αφορά πληθυσμούς που είτε **έχουν χάσει τα πάντα** λόγω των καταστάσεων που βίωναν, είτε βρίσκονταν ούτως ή άλλως σε **συνθήκες ανέχειας**. Η παροχή (ανθρωπιστικής) βοήθειας στις περιπτώσεις αυτές είναι απαραίτητη προκειμένου να επιβιώσουν. Η **παροχή οικονομικής βοήθειας** όμως, από την Υ.Α. ή τις διάφορες Μ.Κ.Ο. αντιμετωπίζει σοβαρές **δυσκολίες υλοποίησης**, δεδομένου ότι αρκετοί πρόσφυγες είτε

δεν είχαν ποτέ, είτε δεν μπορούν να αποκτήσουν πλέον πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα (διεθνώς περιγράφονται με τον όρο “unbanked”). Από την άλλη μεριά όμως, η παροχή χρηματικής βοήθειας σε αντιδιαστολή με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε είδος, έχει σημαντικά **πλεονεκτήματα**: μειώνει το **κόστος** συλλογής, διαχείρισης και **διανομής πόρων**, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις αποδεικνύεται τελικά πολύ μεγαλύτερος της αξίας τους (Riecke, 2017), ενώ παράλληλα, δίνοντας στους αποδέκτες τη δυνατότητα να θέσουν τις δικές τους **προτεραιότητες**, ενισχύει την **ψυχολογία** και την αυτοπεποίθησή τους.

Η χρήση της τεχνολογίας και στην περιοχή αυτή, λειτουργεί καταλυτικά, εξασφαλίζοντας αποτελεσματικά πλαίσια και λύσεις.

Η Υ.Α. το 2015, κάνοντας χρήση εφαρμογών Ψ.Τ., υλοποίησε 60 προγράμματα, μέσω των οποίων μοίρασε σε πρόσφυγες περίπου 465 εκατομμύρια δολάρια (GSMA - The Importance of mobile for Refugees, 2017).

- **Υπηρεσίες Mobile Money (Χρήματα μέσω κινητού)**

Οι βασικές εφαρμογές οι οποίες αξιοποιούνται με επιτυχία, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι συγκεκριμένες ανάγκες παροχής οικονομικής βοήθειας σε πληθυσμούς εκτοπισμένων ανθρώπων, εμπίπτουν κατά κανόνα στην κατηγορία των υπηρεσιών «**Mobile Money**». [Οι περιπτώσεις αυτές, που παρουσιάζονται στη συνέχεια, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας μας, εφόσον δεν αποτελούν εφαρμογές ειδικά για εκτοπισμένους πληθυσμούς]:

Οι υπηρεσίες «Mobile Money» (σε ελεύθερη μετάφραση «Χρήματα μέσω κινητού»), πρωτοεμφανίστηκαν στις Φιλιππίνες το 2001, ενώ από το 2016, η χρήση τους τα έχει μετατρέψει από ένα περιθωριακό προϊόν σε ένα **βασικό μέσο συναλλαγής για προσφυγικούς πληθυσμούς**. Η λογική ανάπτυξης των υπηρεσιών αυτών βασίζεται στην **χρηματική συναλλαγή μέσω κινητής τηλεφωνίας**, χωρίς να ακολουθείται η καθιερωμένη χρηματοπιστωτική διαδικασία.

Η πρακτική αυτή, **δίνει δυνατότητες συναλλαγών και χρηματοοικονομικής παρουσίας** σε άτομα που δεν είχαν προδιαγραφές ένταξης στο καθιερωμένο τραπεζικό σύστημα («unbanked»). Τα άτομα αυτά, μπορούν ακόμα και να λάβουν μισθό μέσω των υπηρεσιών αυτών. Επί πλέον, η λειτουργία των υπηρεσιών αυτών, αποδείχτηκε ότι **μειώνει τελικά το κόστος μεταφοράς χρημάτων** σε σύγκριση με το υφιστάμενο τραπεζικό σύστημα (Riecke, 2017).

Το 2016 λειτουργούσαν υπηρεσίες «Mobile Money» σε 92 χώρες, καλύπτοντας μάλιστα τα 2/3 των χωρών με χαμηλό ή μέσο ΑΕΠ. Συνολικά το 2016 υπήρχαν 500 εκατομμύρια μεμονωμένοι **λογαριασμοί «Mobile Money» (εκ των οποίων 118 εκατομμύρια ενεργοί)**, με ετήσιο **τζίρο άνω των 22 δις δολαρίων**, με **30,000 συναλλαγές το λεπτό**, κατά μέσο όρο (GSMA - State of the Industry Report on Mobile Money, 2017).

Επιτυχημένο παράδειγμα στην κατηγορία αυτή, αποτελεί η **M-PESA**, η οποία ξεκίνησε το 2007 και καθιερώθηκε σχεδόν άμεσα, δίνοντας τη δυνατότητα σε νεαρούς πρόσφυγες που ζούσαν στην Κένυα να στέλνουν χρήματα στις οικογένειές τους, μέσω τηλεφώνου, χωρίς την ανάγκη επαφής με το υφιστάμενο τραπεζικό σύστημα⁵⁵.

Στο **Πακιστάν**, το οποίο διαθέτει έναν από τους μεγαλύτερους προσφυγικούς πληθυσμούς στον κόσμο, η **κρατική χρηματική βοήθεια** προς τους προσφυγικούς πληθυσμούς δίνεται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων **μέσω σχετικών υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας** (χωρίς όμως η πρακτική αυτή να έχει

⁵⁵ The power of mobile money. (24/8/2009) The Economist. Ανακτήθηκε από: <http://econ.st/2zMeHYw> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2017)

δημιουργήσει τελικά συνήθεια ευρύτερης χρήσης του κινητού ως μέσο συναλλαγών) (GSMA - The Importance of mobile for refugees, 2017).

Στην **Ουγκάντα**, εκτιμάται ότι σχεδόν οι μισοί από τους εκτοπισμένους ανθρώπους που βρίσκονται σε κέντρα φιλοξενίας χρησιμοποιούν υπηρεσίες «MobileMoney» (GSMA - Disaster Response, 2014). Στη χώρα αυτή, σε ένα πρόγραμμα που έχει αναπτύξει η Υ.Α. σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς από το 2014, έχει εξασφαλίσει κινητά για 3,500 οικογένειες, μέσω των οποίων οι 14.600 πρόσφυγες στο κέντρο φιλοξενίας Gihembe, λαμβάνουν οικονομική βοήθεια.

Οικογένειες Σύριων προσφύγων στο **Ιράκ** λαμβάνουν βοήθεια για την αγορά τροφίμων μέσω της κάρτας ψηφιακών μετρητών SCOPE, η οποία δημιουργήθηκε από το United Nations World Food Programme (WFP)⁵⁶.

.....

Κάποιες περιπτώσεις στον τομέα αυτό είναι οι ακόλουθες:

- **MONI**

Η προπληρωμένη κάρτα MONI, αποτελεί ένα εναλλακτικό τρόπο πρόσβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η απόκτηση της κάρτας απαιτεί κάποιος να είναι άνω των 18 ετών και να έχει μια διεύθυνση και ένα τηλέφωνο σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω της κάρτας αυτής εκτός ηλεκτρονικών αγορών, μπορεί κάποιος να δεχτεί και να στείλει χρήματα σε άτομα με ένα απλό μήνυμα SMS,, χωρίς να απαιτείται αυτά αν έχουν αντίστοιχα την κάρτα, ενώ επιπλέον έχει τη δυνατότητα να μοιραστεί χρήματα, σα να υπάρχει ένα «κοινό πορτοφόλι» με ένα κύκλο ατόμων – χρηστών της κάρτας MONI⁵⁷.

- **TransferWise**

Αποτελεί μια περίπτωση ηλεκτρονικής πλατφόρμας συναλλαγών, που δίνει τη δυνατότητα λήψης και αποστολής χρημάτων σε διάφορες ισοτιμίες με χαμηλό κόστος, χωρίς να απαιτείται η μεσολάβηση του τραπεζικού συστήματος των αντίστοιχων κρατών. Η χρήση αυτής, αλλά και αντίστοιχων υπηρεσιών έχει οδηγήσει στη μείωση του κόστους των διεθνών συναλλαγών⁵⁸.

- **GiveDirectly**

Χρηματική βοήθεια (από συγκεκριμένους δωρητές) μέσω υπηρεσιών mobile money σε διάφορα σημεία του πλανήτη, για να καλυφθούν συγκεκριμένες ανάγκες ανθρώπων που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας (μεταξύ αυτών και πρόσφυγες ή εκτοπισμένα άτομα), για υλοποίηση επαγγελματικών τους σχεδίων κλπ.⁵⁹.

- **GiveWell**

Στόχος η προσέλκυση χρηματικής συνδρομής από εθελοντές, προκειμένου να δοθούν χρήματα, μέσω υπηρεσιών mobile money, για να καλυφθούν συγκεκριμένες ανάγκες ανθρώπων που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας. Μεταξύ αυτών και πρόσφυγες για υλοποίηση επαγγελματικών σχεδίων⁶⁰.

.....

⁵⁶ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο του World Food Programme στη διεύθυνση <http://bit.ly/2hJoiB8> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

⁵⁷ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της MONI, στη διεύθυνση <https://moni.com/> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

⁵⁸ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της TransferWise, στη διεύθυνση <https://transferwise.com/> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

⁵⁹ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της GiveDirectly, στη διεύθυνση <https://www.givedirectly.org/> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

⁶⁰ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της GiveWell, στη διεύθυνση <https://www.givewell.org/> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

Σήμερα, η χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών, δίνει λύσεις σε πολλά από τα προβλήματα και τις δυσκολίες του παρελθόντος. Αξίζει να επανέλθουμε σε μια παράπλευρη θετική συμβολή των δυνατοτήτων αυτών, την οποία αναφέραμε στην αρχή της ενότητας, η οποία αφορά την **ενίσχυση της ψυχολογίας**, στην περίπτωση που η λήψη οικονομικής βοήθειας γίνεται με κάποια από τις μεθόδους αυτές, σε σύγκριση με τη παραδοσιακή διανομή βοήθειας σε είδος, γεγονός που ανέδειξαν σχετικές **έρευνες** (GSMA - Disaster Response, 2014).

.....

Ο κύριος άξονας της χρήσης των δυνατοτήτων αυτών, αφορά την αποστολή ή λήψη χρημάτων. Εντούτοις, απέχει πολύ από το να μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές χρησιμοποιούνται κατά κανόνα από προσφυγικούς και εκτοπισμένους πληθυσμούς. Η **έλλειψη ταυτοποίησης** που συχνά παρουσιάζεται σε εκτοπισμένους πληθυσμούς, δημιουργεί ένα σοβαρό εμπόδιο στην εξάπλωση της χρήσης ώστε να διευκολυνθούν οι άνθρωποι αυτοί.

Για να αντιμετωπιστούν σχετικά προβλήματα ταυτοποίησης, έχουν αναπτυχθεί σχετικές ψηφιακές λύσεις, όπως για παράδειγμα οι ακόλουθες [που παρουσιάζονται χωρίς να προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας, εφόσον δεν αποτελούν εφαρμογές που αναπτύχθηκαν ειδικά για εκτοπισμένους πληθυσμούς]:

- **Taqanu** Ψηφιακή ταυτότητα blockchain που δίνει τη δυνατότητα συναλλαγών (και) σε πρόσφυγες εκτός τραπεζικού συστήματος⁶¹.
- **Trulioo** Τεχνολογία που μπορεί να εφαρμοστεί για να πιστοποιήσει την οικονομική κατάσταση ατόμων από τα ψηφιακά τους ίχνη και άρα να δώσει πρόσβαση σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες⁶².

.....

Ψηφιακές λύσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν με στόχο να αντιμετωπιστούν σχετικά ζητήματα προσφύγων, είναι οι:

1. **Bitnation** Εφαρμογή δημιουργίας ψηφιακής ταυτότητας για παροχή χρηματικής βοήθειας έκτακτης ανάγκης σε πρόσφυγες που λειτουργεί ως χρεωστική κάρτα.
2. **BizGees** Λύσεις παροχής οικονομικής βοήθειας που βασίζονται στην τεχνολογία blockchain.
3. **SureRemit** Αποστολή οικονομικής βοήθειας, ως πληρωμή εξ' αποστάσεως αναγκών εκτοπισμένων ανθρώπων (και όχι μόνο) που βασίζεται στην τεχνολογία blockchain.

Το βασικό **πρόβλημα** στην περαιτέρω εξάπλωση και χρήση των λύσεων αυτών, αποτελεί το γεγονός ότι, οι ίδιοι οι φορείς που βρίσκονται πίσω από τη δημιουργία των υπηρεσιών αυτών, δεν επενδύουν σημαντικά

⁶¹ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της Taqanu, στη διεύθυνση <https://www.taqanu.com/#overview> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

⁶² Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο της Trulioo, στη διεύθυνση <https://www.trulioo.com/> (τελ. πρόσβαση 10/10/17)

στην διείσδυσή τους σε εκτοπισμένους πληθυσμούς, εφόσον θεωρούν ότι υπάρχει ένα στοιχείο **παροδικότητας** στις καταστάσεις αυτές. Προτιμούν έτσι, να στρέψουν το ενδιαφέρον τους σε άλλες ομάδες ανθρώπων «χωρίς τράπεζα» (GSMA - Disaster Response, 2014). Η εκτίμηση αυτή της παροδικότητας είναι όπως είδαμε λανθασμένη. Οι εκτιμήσεις για την παρουσία προσφυγικών πληθυσμών σε διάφορα σημεία του πλανήτη, αποδεικνύουν το αντίθετο. Για το λόγο αυτό εξάλλου, όλοι οι αρμόδιοι φορείς, μελετούν την διάθεση και εφαρμογή προγραμμάτων ηλεκτρονικών συναλλαγών, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες εκτοπισμένων ανθρώπων. Μάλιστα, στο τελευταίο **Διεθνές Συνέδριο του Νταβός** το 2017, μετά από εισήγηση του Ο.Η.Ε., το θέμα αυτό, ήταν ένα από αυτά που συζητήθηκαν, προκειμένου να συμφωνηθούν οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την ηλεκτρονική διακίνηση ανθρωπιστικής βοήθειας και πληρωμών, οι οποίες και ανακοινώθηκαν τον Ιανουάριο του 2017⁶³.

3.4.8. Εφαρμογές πολλαπλών θεμάτων: Πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής (Άφιξη, τακτοποίηση αιτήσεως ασύλου και λοιπών τυπικών διαδικασιών, κοινωνική ένταξη κλπ.)

Η διαπίστωση ότι η ενημέρωση από τους επίσημους φορείς κάθε κράτους, μέσω ιστοσελίδων ή εφαρμογών, για οποιοδήποτε θέμα σχετικό με την τυπική και πρακτική τακτοποίηση προσφύγων, όταν υφίσταται, ήταν κυριολεκτικά και μεταφορικά σε γλώσσα μη κατανοητή, είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μεγάλου αριθμού εφαρμογών και ιστοχώρων, που στοχεύουν να καλύψουν το κενό αυτό.

Οι (πολλές) ψηφιακές λύσεις που αναπτύχθηκαν λοιπόν, στην ουσία καλύπτουν την ίδια βασική ανάγκη: να βοηθήσουν το εκτοπισμένο άτομο να τακτοποιηθεί τυπικά και ουσιαστικά σε μια ξένη χώρα. Κυρίαρχο ζητούμενο είναι, να μπορέσουν **να δώσουν απαντήσεις με τρόπο κατανοητό**, σε όλα τα βασικά θέματα που έχει να αντιμετωπίσει κάποιος τον πρώτο καιρό: να περιγράψουν με απλό τρόπο τις **τυπικές διαδικασίες** αίτησης ασύλου και να λειτουργήσουν **υποστηρικτικά στην εγκατάσταση και ένταξη** των προσφύγων σε μια διαφορετική κοινωνία, κουλτούρα και γλώσσα (πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, εύρεση στέγης, επαγγελματική εκπαίδευση και εύρεση εργασίας, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, βοήθεια – εκπαίδευση στην τοπική γλώσσα κλπ.). Αναπτύσσονται δηλαδή στη λογική «μιας και μόνης θυρίδας» («one-stop shops»).

Η **βασική δομική διαφορά** μεταξύ τους έχει να κάνει με την επιλογή η πληροφορία να δίνεται **εκ προοιμίου οργανωμένη** σε ομάδες δεδομένων, ή να προκύπτει **ως αποτέλεσμα ερωτήσεων** από ενδιαφερόμενους. Κατά τα άλλα, τα πεδία πληροφοριών, εκτείνονται σε όλες τις περιπτώσεις, σε όσο το δυνατόν περισσότερα θέματα, φιλοδοξώντας να αποτελέσουν μια μοναδική ολοκληρωμένη πηγή πληροφόρησης.

Αναμενόμενα, η κατηγορία συγκεντρώνει συγκριτικά το μεγαλύτερο αριθμό περιπτώσεων:

⁶³ Αναλυτική πληροφόρηση υπάρχει στον ιστοχώρο του Διεθνούς Οικονομικού Συνεδρίου του Νταβός στην διεύθυνση <http://bit.ly/2jvpa1t> (τελευταία πρόσβαση: 25 Οκτωβρίου 2017)

1. (Arab-Deutschland) 2. (Refugee Guide in Germany) 3. 8rbtna - Gherbtna 4. ADIA Erding 5. AIDROM 6. Alem Das Fronteiras 7. Alfanus 8. * Ankommen App 9. Arriving in Berlin App 10. Asylumdk 11. Asylum Links 12. Balkan Route Info 13. * Bamf.de 14. clarat 15. Fedasil 16. Feid 17. First Contact 18. Getting Started in Poland 19. Handbook Germany 20. Helping Hand 21. Hilfebuchen.de 22. I-Need 23. InfoAid 24. Infomobile 25. Informationen für Flüchtlinge 26. Integreat-App 27. Kappeln Info 28. Love Europe app for Refugees 29. LS Germany 30. Migreat 31. Mobile Info Team	31. * Mobilearn 32. Moin Refugee 33. * Neustart 34. Newcomers APK 35. NewsThatMoves 36. NMI - Nederlands Migratie Instituut 37. Red Cross Refugee Buddy 38. RefInfo 39. Refucomm 40. Refugee Aid App [RefAid] 41. Refugee Center Online 42. Refugee Text 43. Refugee.info 44. Refugee.Info (Crisis Info Hub) 45. refugee.zone 46. RefugeeGuide online 47. Refugermany 48. * RefuShe 49. Rights4Refugees 50. SchnellHelfen 51. * Sozialatlas Mitte 52. STARTINGTIME 53. SympatMe 54. Syrian Forum in France 55. w2eu.info 56. WeAnswer 57. Welcome App Dresden 58. * Welcome to NRW (Germany Says Welcome) 59. * Willkommensatlas

Οι 8 εφαρμογές που σημειώνονται με () αποτελούν κρατικές εφαρμογές.*

Ευρύτερος, άμεσος ή έμμεσος στόχος των περιπτώσεων αυτών, αλλά και όσων εντάσσονται στις υπόλοιπες κατηγορίες, πέρα από τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα αλληλεγγύης και βοήθειας, είναι να μπορέσουν οι άνθρωποι αυτοί να αισθανθούν **κοινωνικά αποδεκτοί**, προκειμένου να διατηρηθεί τελικά η κοινωνική ομαλότητα στη χώρα υποδοχής. Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί εφόσον υποστηριχθούν, προκειμένου να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό και στο κοινωνικό σύστημα, ως χρήσιμες και παραγωγικές μονάδες.

Παράλληλα, σε πρακτικό επίπεδο, οι περιπτώσεις αυτές, εφόσον πετύχουν το στόχο τους, δύναται να **αποσυμφορήσουν κρατικές υπηρεσίες** από άσκοπο συνωστισμό ανθρώπων που απλά δεν γνωρίζουν που πρέπει να απευθυνθούν για να ενημερωθούν. Αυτή η διάσταση αναδεικνύεται και από την υποστήριξη ορισμένων περιπτώσεων από κρατικές υπηρεσίες και φορείς.

Ένα σημαντικό πρόβλημα των προσπαθειών αυτών είναι η κατ' αρχήν αδυναμία τους να συναντήσουν το κοινό που απευθύνονται, εφόσον προϋποθέτουν ότι ο ενδιαφερόμενος θα τις αναζητήσει και θα τις βρει

(συνεπώς θα γνωρίζει την ύπαρξή τους). Επίσης, όλες προϋποθέτουν ένα επίπεδο ικανότητας ανάγνωσης και εξοικείωσης με τυπικές διαδικασίες και μηχανισμούς, χαρακτηριστικό που δεν υπάρχει στην πλειοψηφία του κοινού στόχου. Επίσης, εντυπωσιάζει αρνητικά το γεγονός ότι η παροχή της πληροφορίας σπάνια δίνεται στις βασικές γλώσσες των προσφυγικών πληθυσμών.

Ένα ακόμα σοβαρό πρόβλημα σχετικό με τις προσπάθειες αυτές, αφορά την ύπαρξη **μεγάλου αριθμού παρεμφερών εφαρμογών και ιστοχώρων** με το παρόμοιο περιεχόμενο, αλληλοκαλυπτόμενο σε μεγάλο ποσοστό, ως αποτέλεσμα της έλλειψης συντονισμού και της χωρίς σκεπτικό και στρατηγική λειτουργίας των φορέων που είχαν την πρωτοβουλία δημιουργίας τους. Ιδανικά, θα έπρεπε να δοθεί η απαραίτητη καθοδήγηση και βοήθεια από την Υ.Α. (ως αρμόδιο φορέα με βαθιά γνώση πάνω στο ζήτημα και κυρίως γνώση του πώς πρέπει να δοθεί η πληροφορία, προκειμένου να γίνει κατανοητή και αντιληπτή) σε κρατικούς φορείς, οι οποίοι με τη σειρά τους θα έχουν την επιμέλεια ανάπτυξης συγκεκριμένων πολύγλωσσων εφαρμογών, μη αλληλοκαλυπτόμενων, οι οποίες θα επικοινωνήσουν με τρόπο κατανοητό με ανθρώπους με διαφορετική κουλτούρα και γνωρίσματα. Σημαντικός παράγοντας μάλιστα στην όλη διαδικασία θα πρέπει να είναι και η συνεργασία με ενδιαφερόμενες ΜΚΟ και σχήματα εθελοντών, με γνώση και εξειδίκευση στο όλο θέμα.

Θέτοντας πάντως ως προτεραιότητα την κάλυψη της διασυνδεσιμότητας και αναγκών πρόσβασής τους στον κόσμο της ψηφιακής τεχνολογίας, φαίνεται ότι η Υ.Α. προτίθεται να αναλάβει ενεργό ρόλο συντονισμού όλων των προσπαθειών και στους τομείς αυτούς. Στόχος μεταξύ άλλων είναι να υπάρξει μια συγκέντρωση της ψηφιακής πληροφορίας και να μπορέσει στο εξής οι όποιες προσπάθειες να κατευθυνθούν σε συγκεκριμένα πεδία στα οποία υπάρχει πραγματική ανάγκη και κενό ενημέρωσης, μέσω κεντρικού σχεδιασμού και ελέγχου (UNHCR - Connecting Refugees, 2016).

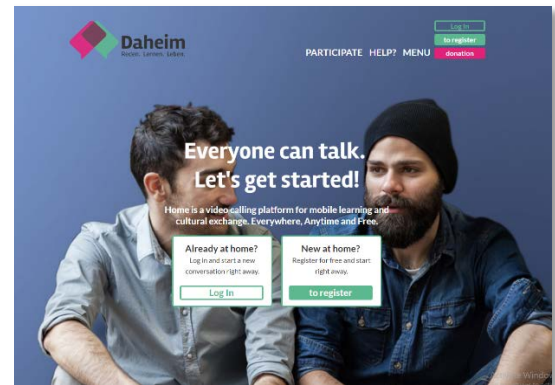
Εκτός από τις αρνητικές διαστάσεις που αναφέρθηκαν, σε γενικές γραμμές, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι το να εξαντλείται ένα τόσο σημαντικό μέρος των προσπαθειών, στην συγκεκριμένη θεματική περιοχή, **δεν αποτελεί την καλύτερη δυνατή επιλογή**. Οι ανάγκες των ανθρώπων αυτών είναι κατά πολύ σοβαρότερες και σημαντικότερες **πολύ πριν φτάσουν στη χώρα υποδοχής**, εφόσον όταν πλέον έχουν φτάσει, έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν άμεσα δομές και μηχανισμούς, που θα εξασφαλίσουν κάποιο επίπεδο βοήθειας. Στο διάστημα μέχρι τότε όμως, οι ανάγκες τους και οι κίνδυνοι που έχουν να αντιμετωπίσουν, είναι πολλοί και πολυδιάστατοι και εκεί είναι που χρειάζονται κατ' αρχήν βοήθεια...

3.4.9. Κοινωνική ένταξη

Οι περισσότερες από τις πρωτοβουλίες της προηγούμενης ενότητας «Πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής», αποσκοπούν και στο να βοηθήσουν στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης. Παράλληλα όμως,

έχουν αναπτυχθεί άλλες, αξιόλογες πρωτοβουλίες, με τη χρήση της Ψ.Τ., που στοχεύουν συγκεκριμένα, αφενός στο να βοηθηθούν οι άνθρωποι αυτοί να ενταχθούν στη νέα κοινωνία, αφετέρου στο να βοηθηθεί η κοινωνία να τους ενσωματώσει, καταπολεμώντας το φόβο και την ξενοφοβία, που όλο και συχνότερα εμφανίζεται.

Οι προσπάθειες αυτές, αναπτύσσονται είτε ως **παροχή ενημέρωσης και πληροφοριών** (συχνά μέσω δημιουργίας περιβάλλοντος **ερωτήσεων - απαντήσεων** με εθελοντές ή άλλους πρόσφυγες), είτε μέσω **δημιουργίας κοινωνικών δράσεων** που στοχεύουν να φέρουν σε επαφή τους νεοεισερχόμενους με ντόπιους, είτε μέσω τεχνολογίας, είτε σε φυσικό χώρο, προκειμένου επί παραδείγματι την από κοινού προετοιμασία φαγητού, ως βασικό πεδίο ανάπτυξης κοινωνικών επαφών.

Εικόνα 55: Daheim - Κεντρική σελίδα

Σημαντική είναι και η αξιοποίηση χαρτών, στην παροχή πληροφοριών, την οποία συναντούμε σε πολλές περιπτώσεις.

Πρωτοβουλίες που εντάσσονται στην κατηγορία αυτή και έχουν ως πρωτεύον κοινό – στόχο πρόσφυγες και εκτοπισμένα άτομα (ενώ οι περισσότερες απευθύνονται και σε εθελοντές) είναι:

1. Afeefa
2. Arab Almanyia
3. Bazaar
4. BR Guide
5. ClinicFinder
6. Daheim
7. DUO for a JOB
8. Eed be Eed
9. Germany Today
10. Hand in Hand
11. HELPU
12. HiMate!
13. ICOON for refugees
14. Konfetti4Change
15. Cricket
16. Let's integrate
17. Memorado - Alles Klar

18. Mrefugee
19. New2ukhealth
20. ref.connect
21. Refoodgee
22. Refoodgees
23. Refugee Streets
24. Refugees Welcome Map
25. SINGA Deutschland
26. Über den Tellerrand
27. WeFugees
28. Wefugees App
29. Welcome App
30. Welcome Dinner Berlin
31. WelcomeRide
32. Willkommen by Freunden
33. Yallah Deutschland

Επίσης, δυο πρωτοβουλίες που απευθύνονται σε εθελοντές, προκειμένου να βοηθήσουν την κοινωνική ένταξη προσφύγων, είναι:

1. Imagine Project Greece
2. ipso e care

3.4.10. Κατοικία

Μετά την άφιξη στη χώρα υποδοχής και την αίτηση ασύλου, βασικό βήμα για την **κοινωνική ένταξη** του ατόμου, αλλά και για τη σταδιακή **ψυχολογική αποκατάστασή** του, αποτελεί, μαζί με την εξεύρεση εργασίας, το να εξασφαλιστεί στέγη.

Εικόνα 56: Refugees at Home – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 57: Place4Refugees – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 58: Takecarebnb – Κεντρική σελίδα

Ενότητες παροχής ενημέρωσης και πληροφοριών, προκειμένου να κατατοπίσουν τους πρόσφυγες για δυνατότητες επί του θέματος, υπάρχουν στις περισσότερες ψηφιακές εφαρμογές υποστήριξης διαδικασιών και κοινωνικής ένταξης. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις χρήσης των δυνατοτήτων της Ψ.Τ., οι οποίες προσφέρουν συγκεκριμένες λύσεις, συχνά με το να δημιουργούν συγκεκριμένη πλατφόρμα που εξυπηρετεί την ανάγκη αυτή.

Οι πρωτοβουλίες οι οποίες οι οποίες έχουν αναπτυχθεί προκειμένου να λειτουργήσουν βοηθητικά στη συγκεκριμένη ανάγκη, αφορούν καταρχήν την **παροχή ενημέρωσης**, είτε ως περιγραφή των διαδικασιών, τις οποίες κάθε χώρα έχει ορίσει για το συγκεκριμένο θέμα, είτε ως αναφορά των επίσημων σημείων παροχής βοήθειας, είτε ως περιγραφή άλλων μηχανισμών και λειτουργιών υποστήριξης.

Κάποιες από τις πρωτοβουλίες αυτές, κάνουν χρήση των δυνατοτήτων ψηφιακής διασύνδεσης, προκειμένου να **προκαλέσουν την παροχή στέγης** ή συστέγασης, μέσα από διαδικασίες, οι οποίες λειτουργούν εμμέσως και ως μια **μορφή κοινωνικής ένταξης**.

Όλες οι περιπτώσεις αυτές, συμπεριλαμβάνονται στη λίστα που ακολουθεί:

1. (Arab-Deutschland)
2. (Refugee Guide in Germany)
3. 8rbtna - Gherbtna
4. ADIA Erding
5. Afeefa
6. AirBnb Open Homes
7. Arab Almanyá
8. Berlin hilft!
9. CALM
10. clarat
11. Flüchtlinge Willkommen
12. Hand in Hand

13. HELPU
14. Hilfebuchen.de
15. Place4Refugees
16. Refugee Hero
17. Refugees at Home
18. Refugees Welcome
19. SchnellHelfen
20. SympatMe
21. Room for Refugees
22. Takecarebnb
23. Willkommen by Freunden

3.4.11. Γλώσσα: εκμάθηση, υποστήριξη επικοινωνίας, αφορμή κοινωνικής επαφής

Εικόνα 59: Chatterbox – Κεντρική σελίδα

Ένας σημαντικός αριθμός εφαρμογών, έχει αναπτυχθεί, προκειμένου να εξευρεθούν λύσεις που να διευκολύνουν ή να καθιστούν δυνατή την επικοινωνία, για τους πρόσφυγες στις χώρες υποδοχής. Οι λύσεις αυτές, αφορούν **εκπαιδευτικά προγράμματα** είτε διαδικτυακά είτε σε φυσικούς χώρους, είτε συνδυασμό των δύο. Άξια ειδικής αναφοράς είναι η περίπτωση «**Erste Hilfe Deutsch**», η οποία παρέχει εκπαιδευτικό υλικό και μεθοδολογία σε **εκπαιδευτικούς** οι οποίοι

επιθυμούν να κάνουν μαθήματα σε πρόσφυγες.

Άλλες περιπτώσεις, αξιοποιούν την τεχνολογία, προκειμένου να **φέρουν σε επαφή** εθελοντές με πρόσφυγες για πρακτική εξάσκηση συνομιλίας.

Μια άλλη σημαντική κατηγορία αφορά την **εκμάθηση αραβικών**, δεδομένου ότι τα περισσότερα **παιδιά**, λόγω των καταστάσεων, δεν έχουν παρακολουθήσει ολοκληρωμένα το σχολικό πρόγραμμα. Για την περίπτωση αυτή, έχουν αναπτυχθεί και ειδικά ψηφιακά **παιχνίδια** (αξιοποίηση μεθόδου παιχνιδοποίησης – gamification).

Εικόνα 60: Antura and the Letters– Κεντρική σελίδα

Μια άλλη κατηγορία αφορά **προγράμματα μετάφρασης**, κάποια από τα οποία στοχεύουν στην αξιοποίηση υπηρεσιών **εθελοντών**, ψηφιακά ή μη, σε **συναντήσεις με γιατρούς ή επίσημες αρχές**.

Τέλος, η συνειδητοποίηση ότι σε μεγάλο ποσοστό οι άνθρωποι αυτοί **δεν γνωρίζουν ανάγνωση** ούτε στη γλώσσα τους, έχει οδηγήσει στη δημιουργία **ψηφιακών λεξικών με εικόνες**.

Αναλυτικά εφαρμογές οι οποίες αναπτύσσουν τις δυνατότητες αυτές είναι:

1. #germanforrefugees
2. Ankommen App
3. Antura and the Letters
4. AsylPlus
5. Chatterbox
6. clarat
7. DaFür
8. Daheim
9. Deutschstunde.eu
10. Erste Hilfe Deutsch
11. Feed the Monster
12. GetAcross
13. Handbook Germany
14. iconary
15. ICOON for refugees
16. Memorado - Alles Klar

17. Mobilearn
18. Merhaba Umut (Hello Hope)
19. Mini Lexicon
20. NaTakallam
21. ref.connect
22. phase6 hallo German Children
23. RefuChat
24. Refugee Phrasebook interactive
25. RefugeesLearn
26. Tarjimly
27. Welcome App
28. Vento.tv
29. Vluchtelingen App
30. Willkommen by Freunden
31. WhatsGerman

Βεβαίως, πολύ σημαντική είναι και η **χρήση των γνωστών εφαρμογών αυτόματης μετάφρασης**:

- Babelfish
- Google Translate

(Σημείωση: οι περιπτώσεις αν και σημαντικές, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκαν καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

Τέλος, η Ψ.Τ., προσφέρει λύσεις εκμάθησης γλωσσών, οι οποίες αν και δεν στοχεύουν ειδικά σε πρόσφυγες, μπορούν να αξιοποιηθούν από αυτούς. Μια αξιολογητική εφαρμογή αφορά την **εκμάθηση αραβικών** και είναι:

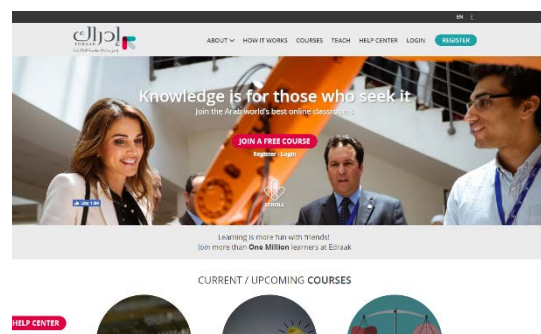
- **Edraak**

.....

Να σημειώσουμε πάντως ότι και σε αυτή την περίπτωση, οι περισσότερες εφαρμογές αναπτύσσονται στην ξένη γλώσσα, και σε «αφιλόξενο λειτουργικό περιβάλλον» συνεπώς, δεν είναι εύκολα προσεγγίσιμες από τους πρόσφυγες που στοχεύουν να βοηθήσουν.

Εικόνα 61: ICOON for refugees – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 62: Edraak – Κεντρική σελίδα

3.4.12. Εκπαίδευση

Ο παράγοντας εκπαίδευση έχει τεράστια σημασία για το μεταναστευτικό, σε πολλά επίπεδα. Καταρχήν, δεδομένου ότι τα στατιστικά στοιχεία της Υ.Α. αποτυπώνουν ότι πάνω από το 50% των προσφύγων είναι **ανήλικοι** ή πολύ νέοι, η ανάγκη εκπαίδευσης είναι προφανής. Πόσο μάλλον αν συνυπολογιστεί ότι μεγάλο ποσοστό των παιδιών αυτών, λόγω των συνθηκών που βίωσε, **δεν είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει ένα ολοκληρωμένο σχολικό πρόγραμμα**. Για κάποιες ομάδες παιδιών μάλιστα, όπως οι ασυνόδευτοι ανήλικοι Αφγανοί, η δυνατότητα εκπαίδευσης αποτέλεσε σημαντικό **κίνητρο** στην απόφασή τους να φύγουν από την πατρίδα τους.

Εικόνα 63: Μάθημα σε κέντρο φιλοξενίας της Κένυα (2014)

Φωτογραφία: UNHCR/ D.Mwanacha

Πηγή: <http://bit.ly/2nh9B7h> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Σε κάθε περίπτωση, η ίδια η **κοινωνία υποδοχής** οφείλει να έχει ως **βασική μέριμνα** την εκπαίδευση των προσφύγων, για δυο βασικούς λόγους: πρώτον γιατί οι άνθρωποι αυτοί προκειμένου **να ενταχθούν ομαλά** στη νέα κοινωνία, θα πρέπει να βοηθηθούν προκειμένου να κατανοήσουν όχι μόνο τη γλώσσα, αλλά και τα νέα κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα, τα οποία τις περισσότερες φορές δεν έχουν καμία σχέση με τα δεδομένα των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται. Δεύτερον, μόνο μέσα από την εκπαίδευση θα μπορέσουν οι άνθρωποι αυτοί να ενσωματωθούν στον **παραγωγικό ιστό** της κοινωνίας και να αποτελέσουν χρήσιμες μονάδες.

.....

Στον τομέα αυτό, χώρες όπως η **Γερμανία** αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση. Από την ανάλυση του ψηφιακών δράσεων που έχουν αναπτυχθεί και από το περιεχόμενο αυτών, προκύπτει ξεκάθαρα όχι μόνο η **προτεραιότητα** που δίνουν στην ανάγκη εκπαίδευσης των προσφύγων, αλλά και ο στρατηγικός **σχεδιασμός** προκειμένου να μορφώσουν και να αξιοποιήσουν τους πρόσφυγες, σε τομείς που η γερμανική κοινωνία έχει μεγαλύτερες ανάγκες. Η Γερμανία, η οποία υποδέχεται ένα μεγάλο όγκο εκτοπισμένων ατόμων, στην πράξη, όχι μόνο έχει αποδεχθεί το γεγονός, αλλά επιδιώκει να το μετατρέψει σε ένα **θετικό παράγοντα κοινωνικά**. Έμφαση δίνεται στην εκπαίδευση νέων προσφύγων σε **γλώσσες προγραμματισμού**, προκειμένου να συμπληρωθούν τα σημαντικά κενά της

Εικόνα 64: Coursera for Refugees – Κεντρική σελίδα

γερμανικής αγοράς εργασίας στον τομέα αυτό. Το πρακτικό ενδιαφέρον της Γερμανικής πολιτείας για το όλο θέμα, προκύπτει και από το πλαίσιο που έχει αναπτύξει, προκειμένου **να αναγνωρίσει υφιστάμενα επίπεδα μόρφωσης** και επαγγελματικών δεξιοτήτων των υποψήφιων κατοίκων της.

Ένα άλλο παράδειγμα επιτυχημένης υλοποίησης προγραμμάτων εκπαίδευσης, αποτελεί η **Σουηδία**. Στη χώρα αυτή έχουν αναπτυχθεί μια σειρά προγραμμάτων εκπαίδευσης προσφύγων σε συγκεκριμένα αγροτικά έργα στη σουηδική επαρχία, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι να βρουν τελικά εκεί μόνιμη απασχόληση⁶⁴. Αναφερθήκαμε τέλος ήδη στο παράδειγμα της **Φινλανδίας**, όπου διαπιστώνοντας ότι δεν ήταν δυνατόν να καλυφθούν οι ανάγκες της χώρας σε θέσεις που απαιτούν γνώσεις πληροφορικής, δημιούργησε προγράμματα εκπαίδευσης μεταναστών στον προγραμματισμό, με στόχο να καλύψουν τις ανάγκες της χώρας, αλλά και στη συνέχεια αυτές της Σουηδίας που είναι πολύ μεγαλύτερες. Το σκεπτικό ήταν ότι οι νέοι αυτοί δε χρειαζόταν να περιμένουν να μάθουν φινλανδικά για να εκπαιδευτούν, ενώ μπορούσαν άμεσα να ξεκινήσουν εκπαίδευση στα αγγλικά⁶⁵.

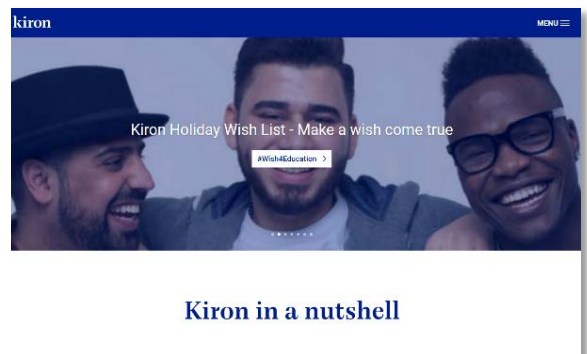

Εικόνα 65: HackYourFuture – Κεντρική σελίδα

Στον αντίποδα, η **ελληνική κοινωνία**, λειτουργώντας άνευ σχεδιασμού, δίνει την εντύπωση ότι αντιμετωπίζει ένα παροδικό φαινόμενο με ημερομηνία λήξης.

Ειδική αναφορά θα πρέπει επίσης να γίνει στην επίπτωση που έχει εξελικτικά η μόρφωση και η εκπαίδευση στην **ψυχολογία** και την αυτοπεποίθηση των ανθρώπων αυτών, στοιχείο που εύλογα αντανακλά θετικά στη συνέχεια, στην κοινωνική ζωή.

Οι λύσεις που μπορεί να εξασφαλίσει η Ψ.Τ. στον τομέα της εκπαίδευσης έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ενώ η διαρκής εξέλιξη του τομέα της **τεχνητής νοημοσύνης** δημιουργεί διαρκώς νέες δυνατότητες.

Εικόνα 66: Kiron Open Higher Education – Κεντρική σελίδα

⁶⁴ Σχετικές πληροφορίες για τα εγχειρήματα αυτά και τα αποτελέσματά τους υπάρχουν στο έγγραφο «Social inclusion of refugees and immigrants in Swedish rural areas» στη διεύθυνση: <http://bit.ly/2j565dX> (τελευταία ενημέρωση 20/11/2017).

⁶⁵ Περισσότερες πληροφορίες στο άρθρο «How asylum seekers could help ease Finland's tech skills shortage» του Guardian (7/6/2016) στη διεύθυνση: <http://bit.ly/2AUP39E> (τελευταία πρόσβαση 16/11/2017)

Από την ομάδα των εφαρμογών που μελετήθηκαν στην εργασία αυτή τον τομέα της εκπαίδευσης καλύπτουν οι περιπτώσεις που βρίσκονται στη λίστα που ακολουθεί:

1. 8rbtna - Gherbtna 2. ADIA Erding 3. Afeefa 4. Ankommen App 5. AsylPlus 6. Code Door 7. Coursera for Refugees 8. Devugees 9. HackYourFuture 10. Kiron 11. Ready for Study MOOC 12. Recognition in Germany	13. Refugees Emancipation Project 14. Refugees Online 15. Ready for Study MOOC 16. Refugee Center Online 17. ReDI School of Digital Integration 18. Refugee Aid App [RefAid] 19. Refugees Emancipation Project 20. Refugees on Rails 21. Refugees to attend lectures 22. SchnellHelfen 23. Imagine Project Greece 24. ipso e care

Στο συγκεκριμένο τομέα, αξίζει επίσης να αναφερθούμε στην **ανθρωπιστική πρωτοβουλία** που έχουν αναπτύξει οι εταιρίες **Erickson** και **Vodafone** και αφορά τη δημιουργία **εκπαιδευτικών υποδομών** σε κέντρα φιλοξενίας ομάδων που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι πρωτοβουλίες αυτές, (οι οποίες δεν συμπεριλαμβάνονται στο κύριο σώμα μελέτης, ως ενέργειες μη αποκλειστικά για πρόσφυγες), έχουν αντίστοιχα τις ονομασίες:

- **Connect To Learn**
- **Vodafone Instant Network Schools**

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στη **δυνατότητα** μόρφωσης που δίνουν **φορείς και οργανισμοί**, με τη χρήση **ψηφιακής τεχνολογίας**, για όλους και φυσικά και για πρόσφυγες, όπως είναι τα:

- **Δωρεάν διαδικτυακά μαθήματα πανεπιστημίων** και άλλων οργανισμών (MOOCs), όπως: Coursera, edX, British Council, DW, Leuphana, Goethe (για πρόσφυγες και όχι μόνο).
- **Kaya** (Πλατφόρμα δωρεάν πιστοποιημένης εκπαίδευσης σε θέματα ανθρωπιστικής βοήθειας).
- **RBK - ReBootKAMP.org** (Πλατφόρμα ενημέρωσης προσφύγων, μεταναστών και όχι μόνο για τη δυνατότητα να μάθουν προγραμματισμό στην Ιορδανία, ενώ παράλληλα συντονίζει τη συμμετοχή εθελοντών).
- **UoPeople** (Στο πλαίσιο της κοινωνικής δράσης του φορέα αυτού, εξασφαλίζεται αποκλειστικά για πρόσφυγες δωρεάν πανεπιστημιακή διαδικτυακή εκπαίδευση, με μια λογική για απόδοσης ελάχιστου κόστους διδάκτρων όμως).

(Σημείωση: οι περιπτώσεις αν και σημαντικές, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκαν καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

3.4.13. Εργασία

Το θέμα της επαγγελματικής αποκατάστασης συνδέεται άμεσα με τον τομέα εκπαίδευσης και παρουσιάζει **αντίστοιχα χαρακτηριστικά γνωρίσματα**, που ήδη αναλύθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο.

Μια ενδιαφέρουσα προοπτική για τους πρόσφυγες αφορά την **επιδίωξη υλοποίησης μιας δικής τους επιχειρηματικής ιδέας και πρωτοβουλίας**. Φυσικά, κάτι τέτοιο οφείλει να ξεπεράσει καταρχήν το θέμα της **χρηματοδότησης**, όχι μόνο ως εξεύρεση της αναγκαίας επένδυσης, αλλά και της **διαδικασίας** μέσω της οποίας θα μπορέσει ο πρόσφυγας να λάβει τη χρηματοδότηση, εφόσον συνήθως δεν έχει προϋποθέσεις να ενταχθεί στο τραπεζικό σύστημα.

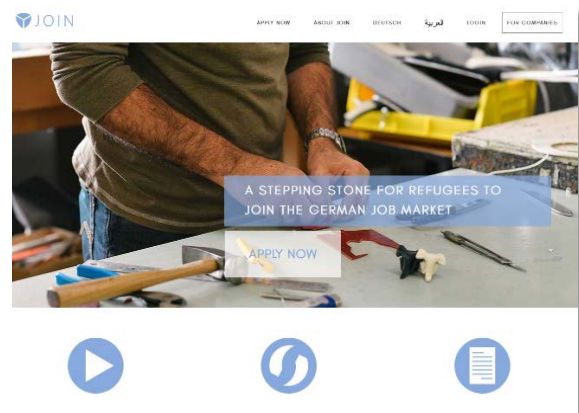
Υπενθυμίζεται ότι, στη μελέτη αυτή συμπεριλαμβάνονται μόνο εφαρμογές Ψ.Τ. και όχι γενικά σχετικές πρωτοβουλίες (οι οποίες είναι πολλές).

Λύσεις επαγγελματικής αποκατάστασης με **εργασία από απόσταση** μέσω διαδικτύου, αποτελούν μια σημαντική λύση για πολλούς από αυτούς τους ανθρώπους.

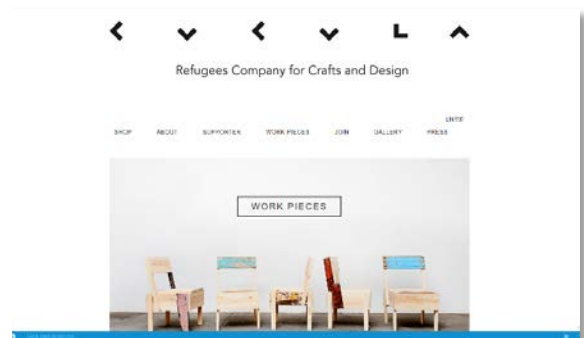
Επίσης, στο πεδίο αυτό είναι σημαντικό να τονίσουμε ξανά τη σημασία που δίνουν κάποιες χώρες στην **τυπική αναγνώριση προσόντων**, εκπαίδευσης και δεξιοτήτων των εκτοπισμένων ανθρώπων, προκειμένου είτε να συνεχίσουν τις σπουδές τους, είτε να μπορέσουν να ενταχθούν γρήγορα στο εργατικό δυναμικό και να προσφέρουν τόσο στους εαυτούς τους, όσο και στο κοινωνικό σύνολο. Για να ξεπεραστεί η δυσκολία

της τυπικής αναγνώρισης, διάφορες χώρες όπως η Γερμανία, η Αγγλία και η Ολλανδία, παροτρύνουν με έμφαση τους πρόσφυγες, να ενταχθούν στις διαδικασίες αναγνώρισης που έχουν ορίσει, μέσω σχετικών ενημερωτικών ψηφιακών εφαρμογών.

Κάποιες από τις πρωτοβουλίες αναπτύσσονται στο πεδίο **εκμάθησης ξένης γλώσσας** μέσω παροχής **μεταφράσεων**, δίνοντας σε πρόσφυγες μια **επαγγελματική διέξοδο**.

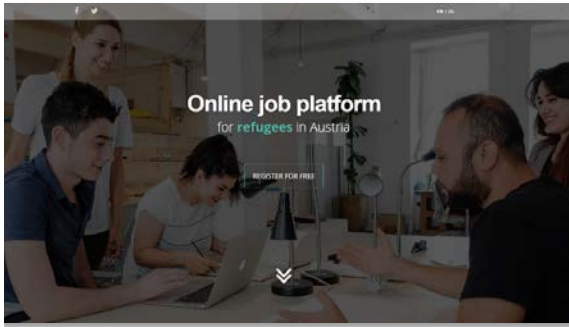
Εικόνα 67: JOIN – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 68: CUCULA – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 69: Jobs4refugees – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 70: RefugeesWork – Κεντρική σελίδα

Αρκετές περιπτώσεις αποτελούν **πλατφόρμα σύνδεσης προσφοράς και ζήτησης εργασίας**. Κάποιες άλλες, αναζητούν και παρέχουν (εθελοντική) βοήθεια από ειδικούς προκειμένου οι πρόσφυγες να ενταχθούν στην αγορά εργασίας.

Τέλος, αρκετές περιπτώσεις καλύπτουν το θέμα απλά, με την **παροχή ενημέρωσης** σχετικά με τις δυνατότητες που υπάρχουν.

Οι εφαρμογές που απευθύνονται καταρχήν σε πρόσφυγες ή εκτοπισμένα πρόσωπα, είναι οι ακόλουθες:

1. (Arab-Deutschland)
2. (Refugee Guide in Germany)
3. 8rbtna - Gherbnta
4. ADIA Erding
5. Afeefa
6. Arab Almania
7. Chatterbox
8. Bazaar
9. Carrers4Refugees
10. clarat
11. CUCULA
12. Dubarah
13. DUO for a JOB
14. Erfolgspaten
15. Hand in Hand
16. HELPU
17. Hilfebuchen.de
18. HIRE.social
19. hr_integrate
20. I am not a refugee

21. Incubators for Immigrants
22. Jobs4refugees MigrantHire
23. JOIN
24. Recognition in Germany
25. ME4CHANGE
26. mygreatjobs
27. Welcome App
28. Refucomm
29. SchnellHelfen
30. RefugeesWork
31. STARTINGTIME
32. SympatMe
33. Startup Refugees
34. Willkommen by Freunden
35. Upwardly Global
36. welcome2work
37. Work for Refugees (DE)
38. Worker (DE)

Σχετικές εφαρμογές που απευθύνονται καταρχήν σε εθελοντές προκειμένου να καλυφθεί η επαγγελματική αποκατάσταση προσφύγων, είναι:

1. AIDEN
2. Alle helfen jetzt
3. Imagine Project Greece

Η πλατφόρμα **AIDEN** εξασφαλίζει σε Γερμανούς ενδιαφερόμενους, **μέσα σε 30 λεπτά εργάτες** (κατά βάση Σύριους) για χειρωνακτικές εργασίες.

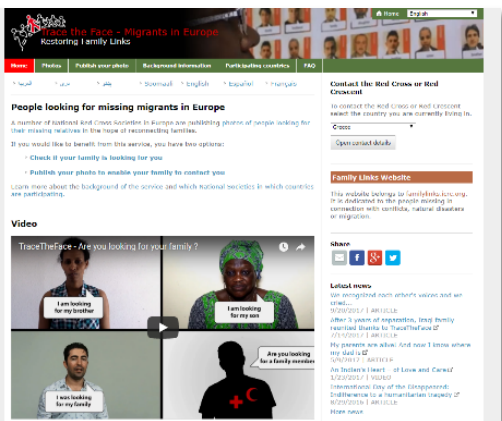
Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούν κάποιες ευρύτερες **ανθρωπιστικές** πρωτοβουλίες (όχι αποκλειστικά για πρόσφυγες), οι οποίες εξασφαλίζουν **χρηματική υποστήριξη** για την εκπλήρωση (και) **επιχειρηματικών** σχεδίων. Οι πρωτοβουλίες αυτές είναι οι:

- GiveDirectly
- GiveWell
- Shamal Start

(Σημείωση: οι περιπτώσεις αν και σημαντικές, δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας στη συγκεκριμένη κατηγορία, δεδομένου ότι δεν αναπτύχθηκαν καταρχήν για το μεταναστευτικό ζήτημα)

3.4.14. Επανένωση οικογενειών

Οι άγριες συνθήκες κάτω από τις οποίες οι οικογένειες αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, όπως και οι αγριότητες που θα συναντήσουν στο μακρύ ταξίδι προς τον προορισμό τους, οδηγούν σε πολλές περιπτώσεις τα μέλη οικογενειών να χάνονται μεταξύ τους. Η επανένωση των μελών μιας οικογένειας, αποτελεί κυρίαρχο στόχο όλων των φορέων ανθρωπιστικής βοήθειας. Η τεχνολογία και σε αυτό το θέμα έχει συμβάλει θετικά, δημιουργώντας νέες δυνατότητες, μέσω των:

Εικόνα 71: Trace the Face – Κεντρική σελίδα

1. Mobile Info Team
2. REFUNITE
3. Together Now
4. Trace the Face

Αντίστοιχη στόχευση, υποστηρίζοντας όμως το όλο ζήτημα από την πλευρά του **έργου των εθελοντών**, για τον συγκεκριμένο σκοπό, έχει η εφαρμογή:

1. RapidFTR

3.4.15. Λοιπά πρακτικής φύσης θέματα και ψυχαγωγία

Η δυνατότητα επικοινωνίας μέσω κινητού τηλεφώνου, συχνά και με εικόνα, δημιουργεί νέα δεδομένα και στην ψυχολογία των σημερινών εκτοπισμένων ανθρώπων. Εκτός όλων των άλλων στοιχείων που αναφέρθηκαν, η δυνατότητα επικοινωνίας λειτουργεί και ως **αντίδοτο στη μελαγχολία**, όπως με πολύ όμορφο τρόπο περιγράφει η σχετική ταινία «Lebanon: Overcoming Loneliness With A Smartphone» που βρίσκεται αναρτημένη από την Υ. Α. στη διεύθυνση <https://www.youtube.com/watch?v=v7-oDNGFvrU>.

Γενικά μιλώντας, ο ψηφιακός κόσμος προσφέρει ένα **εξαιρετικό περιβάλλον ψυχαγωγίας** για τα εκτοπισμένα άτομα, τα οποία βιώνουν δύσκολες καταστάσεις ψυχολογικά, με τα στοιχεία της **μοναξιάς** και της **αποξένωσης** να κυριαρχούν. Η χρήση της Ψ.Τ. εκτός της δυνατότητας επικοινωνίας δίνει πολλές δυνατότητες ψυχαγωγίας.

Παράλληλα, **μέσα από το διαδίκτυο, καθίσταται δυνατή η εξοικείωση με τις νέες κοινωνικές συνθήκες, καταστάσεις και νοοτροπίες, μέσα από ένα ψυχαγωγικό οπτικοακουστικό περιβάλλον.**

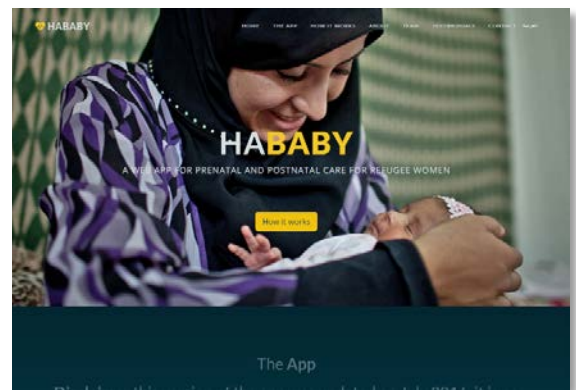
Διάφορες πρωτοβουλίες έχουν αναπτυχθεί προκειμένου να αντιμετωπιστούν πρακτικής φύσης θέματα, όπως η **προσφορά ειδών**, και η βοήθεια και καθοδήγηση σε θέματα αναγκών **υγείας και περίθαλψης**.

Η πρωτοβουλία «**WelcomeRide**», συντονίζει την προσφορά εθελοντών, προκειμένου να καλύψουν **ανάγκες μεταφοράς**, σχετικών με πρόσφυγες.

Η ένταξη των σημείων ενδιαφέροντος σε **χάρτη**, και σε αυτή την περίπτωση είναι εξαιρετικά βοηθητική και συναντάται σε πολλές των περιπτώσεων.

Εικόνα 72: I-Need– Κεντρική σελίδα

Εικόνα 73: HaBABY– Κεντρική σελίδα

1. Ankommen.eu
2. Arriving in Berlin App
3. BETO
4. ClinicFinder
5. Germany Today
6. GetAcross
7. HaBaby
8. Hand in Hand
9. helphelp2
10. HELPU
11. I-Need
12. iRefugee.de
13. Merhaba Umut (Hello Hope)
14. Moin Refugee
15. Mrefugee
16. New2ukhealth
17. Newcomers APK
18. ref.connect
19. Refoodgees
20. Refugee Center Online
21. Refugee.info
22. Refugees Welcome Map
23. RefuShe
24. SchnellHelfen
25. Services Advisor
26. w2eu.info
27. Welcome to NRW (Germany Says Welcome)"
28. WelcomeRide
29. Willkommen by Freunden
30. Willkommensatlas

Ένας ιστοχώρος ο οποίος **συγκεντρώνει και ομαδοποιεί** ένα αριθμό εφαρμογών για πρόσφυγες, προκειμένου να επιλέξει ο ενδιαφερόμενος τι τον ενδιαφέρει, είναι ο:

1. AppsForRefugees

Επίσης, μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση αξιοποίησης της τεχνολογίας **Chatbot** (με την ονομασία Karim), βασίζεται στη λειτουργία της τεχνητής νοημοσύνης και στοχεύει να βελτιώσει την ψυχολογική κατάσταση προσφύγων και ανθρώπων που έχουν υποστεί ψυχολογική πίεση λόγω σκληρών κοινωνικών καταστάσεων (προσφύγων και όχι μόνο):

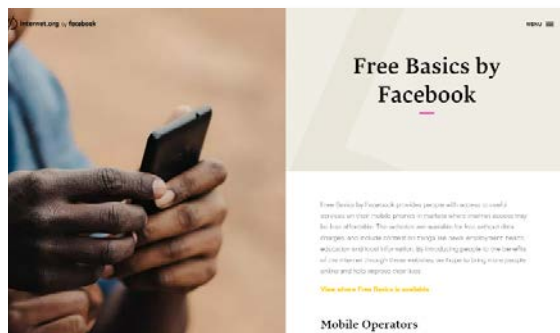
- **X2AI**

3.4.16. Βοηθητικές υποδομές

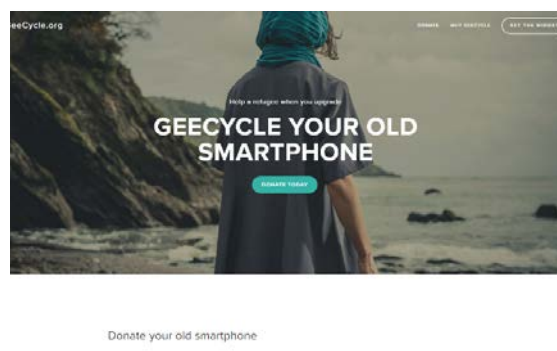
Στην παρούσα ανάλυση επικεντρωνόμαστε σε κατηγορίες ψηφιακών τεχνολογιών, εφαρμογών και ιστοχώρων, που στοχεύουν στο να υποστηρίξουν τους πρόσφυγες και τα εκτοπισμένα άτομα πριν, κατά τη διάρκεια της «διαδρομής» και κατά την άφιξη και παραμονή τους στη χώρα φιλοξενίας. Ως εκ τούτου, η θεματική περιοχή δημιουργίας υποδομών, δεν εντάσσεται στο βασικό στόχο της συγκεκριμένης έρευνας. Οφείλουμε πάντως να σημειώσουμε, ότι είναι **σημαντική η ενεργοποίηση** της πλειοψηφίας των μεγάλων εταιριών υψηλής τεχνολογίας, αλλά και μικρότερων οργανισμών, φορέων και ΜΚΟ, ως ανάληψη πρωτοβουλιών δημιουργίας βοηθητικών υποδομών τεχνολογίας που καλύπτουν βασικές ανάγκες προσφύγων (και πληθυσμών σε καταστάσεις επείγουσας ανάγκης, γενικότερα). Ο κατάλογος βοηθητικών υποδομών με χρήση ή προς εξυπηρέτηση της Ψ.Τ. είναι τόσο μεγάλος που απαιτεί ξεχωριστή μελέτη. Κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις αξίζει να αναφερθούν ως οι πιο αντιπροσωπευτικές ή περιπτώσεις ειδικού ενδιαφέροντος στο πεδίο της δημιουργίας βοηθητικών υποδομών, έστω και επιγραμματικά, είναι:

Στον **τομέα της επικοινωνίας μέσω εξασφάλισης δωρεά σύνδεσης ή συσκευών** έχουν ήδη αναφερθεί οι πρωτοβουλίες που έχουν αναπτυχθεί ειδικά για τους πρόσφυγες:

- DadaabNet
- GeeCycle
- Phone Credit for Refugees
- Refugee Info Bus
- Refugee Phones
- Refugee Phones Sweden

Εικόνα 74: Παρουσίαση δράσης Free Basics

Εικόνα 75: GeeCycle– Κεντρική σελίδα

Επίσης, αναφέρθηκαν ήδη πρωτοβουλίες ευρύτερες που συμπεριλαμβάνουν **λύσεις** και για προσφυγικούς πληθυσμούς:

- FreeBasics
- MeshPoint
- TSF Télécoms Sans Frontières
- Freifunk
- WakaWaka

Εικόνα 76: MeshPoint– Κεντρική σελίδα

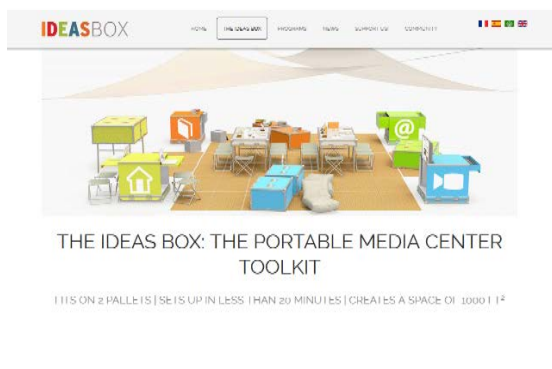
Άλλες σημαντικές ενέργειες που αφορούν τη δημιουργία υποδομών στις οποίες αξιοποιείται η ψηφιακή τεχνολογία, προκειμένου να δοθούν λύσεις σε πρακτικά ζητήματα εκτοπισμένων πληθυσμών, είναι οι:

1. RFRC - Refugee First Response Center

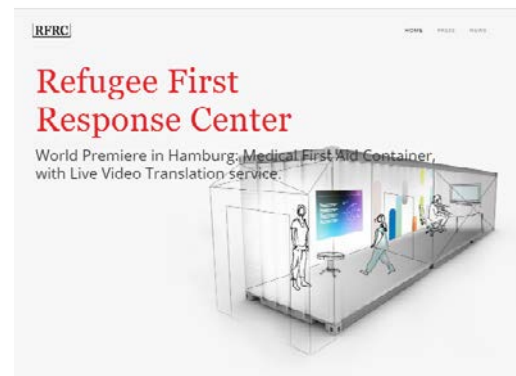
Αφορά τη μετατροπή εμπορευματοκιβωτίων (Containers), σε ιατρικά εξεταστήρια. Σε αυτά, μέσω Ψ.Τ. (διασύνδεση με εικόνα), δίνεται η δυνατότητα σε Γερμανούς γιατρούς να επικοινωνούν σε 50 γλώσσες μέσω αυτόματης μετάφρασης.

2. Ideas Box

Δημιουργία κινητής μονάδας απασχόλησης, επιμόρφωσης και ψυχαγωγίας προσφύγων που στήνεται εύκολα, μέσα σε 20 λεπτά, σε καταυλισμούς. Διαθέτει υποδομές τεχνολογίας και σημαντική ενεργειακή αυτάρκεια. Έχει σχεδιαστεί από τον διάσημο σχεδιαστή Philippe Starck και η όλη υποδομή περιλαμβάνεται σε δυο μόνο παλέτες.

Εικόνα 77: Ideas Box– Κεντρική σελίδα

Εικόνα 78: RFRC– Κεντρική σελίδα

- **Vodafone Instant Network Schools**

Η εταιρία Vodafone, έχει αναπτύξει μια σειρά πρωτοβουλιών, κάτω από το γενικό τίτλο «Instant Network Emergency Response», οι οποίες **εξασφαλίζουν εξοπλισμό και προσωπικό** για τη δημιουργία **ελεύθερης διασύνδεσης σε καταστάσεις κρίσεων**, όπου απαιτείται ανθρωπιστική βοήθεια⁶⁶. Χρησιμοποιώντας

⁶⁶ Αναλυτικές πληροφορίες για τις δράσεις αυτές, υπάρχουν στη διεύθυνση <http://bit.ly/2nftvmy>, όπως και στη διεύθυνση <http://bit.ly/2BjkcE8> (τελευταία πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2017).

εύκολα μεταφερόμενες κινητές μονάδες εξοπλισμού, δίνεται η δυνατότητα παροχής **διασύνδεσης και φόρτισης** σε μονάδες συγκέντρωσης προσφύγων. Ένα σημαντικό έργο εξασφάλισης σύνδεσης, το οποίο έχει αναπτυχθεί σε συνεργασία με την Υ.Α., είναι αυτό στο Nyagugusu της Τανζανίας, που αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα φιλοξενίας που έχουν ποτέ δημιουργηθεί, με περίπου 160.000 εκτοπισμένους ανθρώπους.

Με το ίδιο σκεπτικό κοινωνικής δράσης, η συγκεκριμένη εταιρία έχει υλοποιήσει ένα αξιόλογο έργο παροχής διασύνδεσης και ψηφιακού **εκπαιδευτικού** υλικού σε 31 σχολεία (κατά τη στιγμή της συγγραφής), που βρίσκονται σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, σε διάφορες αφρικανικές χώρες⁶⁷.

- **Connect To Learn**

Πρωτοβουλία της Ericsson που ξεκίνησε το 2000 και έχει αναπτυχθεί σε 21 χώρες μέσα σε αυτές και σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, όπου δημιουργούνται **υποδομές ψηφιακής τεχνολογίας για εκπαίδευση και διασύνδεση**.

Εικόνα 79: Connect To Learn – Κεντρική σελίδα

Εκτός αυτών, σημαντικές δράσεις παροχής υποδομών συνδεσιμότητας σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, έχουν αναπτύξει και οι:

- Η τουρκική εταιρία **Turkcell** (για την οποία εξάλλου ο προσφυγικός πληθυσμός αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα πελατών), και
- Η γερμανική **Deutsche Telekom**

Άλλες σημαντικές πρωτοβουλίες δημιουργία υποδομών αποτελούν οι:

- **EMILY E.R.S**

Ρομπότ θαλάσσιας διάσωσης ελεγχόμενο από απόσταση, που δίνει τη δυνατότητα άμεσης παροχής βοήθειας πιο γρήγορα από την αποστολή πληρωμάτων.

- **FaceSearch**

Υπηρεσίες αναγνώρισης προσώπων όπως το FaceSearch, χρησιμοποιούνται πλέον συστηματικά από υπηρεσίες δίωξης δουλεμπορίου, σε όλο τον κόσμο. Οι υπηρεσίες διασταυρώσουν οποιαδήποτε ανάρτηση ή διαφήμιση παρουσιάσει πρόσωπο, με τα δεδομένα της βάσης για να εντοπίσει εξαφανισμένα άτομα.

Εικόνα 80: EMILY E.R.S – Σελίδα παρουσίασης

⁶⁷ Οι πληροφορίες προέρχονται από τον ιστοχώρο της εταιρίας στη διεύθυνση <http://bit.ly/2hJ4TR9> (τελευταία πρόσβαση: 25 Νοεμβρίου 2017).

- **iRespond.or**, και
- **IrisGuard**

Και οι δύο αυτές περιπτώσεις, κάνουν χρήση της τεχνολογίας αναγνώρισης και ταυτοποίησης, βάσει βιομετρικών δεικτών της **ίριδας** του ματιού. Η τεχνολογία αυτή, αξιοποιείται από σημαντικούς φορείς, όπως UNHCR, UNICEF, WFP, IOM, για την ταυτοποίηση ανθρώπων μέσω της ίριδας, προκειμένου να γίνει η **διανομή χρηματικής** ή άλλης (εμπράγματος) βοήθειας σε πρόσφυγες σε διάφορες χώρες της Μ. Ανατολής και της Αφρικής (κυρίως Σύριους, όπου έχει ήδη ολοκληρωθεί η καταγραφή και ταυτοποίηση ενός μεγάλου ποσοστού). Η σημαντική ανάγκη την οποία εξυπηρετεί αυτού του είδους η ταυτοποίηση, έχει να κάνει με το γεγονός ότι, οι εκτοπισμένοι άνθρωποι, συχνά στερούνται των απαραίτητων δικαιολογητικών ταυτοποίησης, είτε λόγω των συνθηκών που εγκατέλειψαν το σπίτι τους, χάνοντας όλα τα υπάρχοντά τους, είτε λόγω αδυναμίας διασταύρωσης στοιχείων με την πατρίδα τους, είτε τέλος, λόγω ανυπαρξίας στοιχείων, στις περιπτώσεις ανιθαγενών. Η τεχνολογία αυτή είναι πολύ χρήσιμη και ως τρόπος ταυτοποίησης, αλλά και ως μέθοδος αρχειοθέτησης ιατρικών δεδομένων, από τις ΜΚΟ, οι οποίες προσφέρουν εθελοντική ιατρική βοήθεια σε φτωχές χώρες, και με τη χρήση της δυνατότητας αυτής, δεν αναγκάζονται να δημιουργήσουν δικές τους αυτόνομες και συχνά αλληλοκαλυπτόμενες λίστες.

- **MedShr**

Αποτελεί **πλατφόρμα επικοινωνίας γιατρών** προκειμένου να συζητήσουν τους προβληματισμούς και τις αμφιβολίες τους για συγκεκριμένες περιπτώσεις και να λάβουν μια δεύτερη γνώμη).

Εικόνα 81: IrisGuard – Σελίδα παρουσίασης

Εικόνα 82: MedShr – Σελίδα παρουσίασης

3.4.17. Συντονισμός και προώθηση εθελοντισμού και σχετικών δράσεων

Αρκετές από τις περιπτώσεις που ήδη παρουσιάστηκαν και απευθύνονται πρωταρχικά σε πρόσφυγες, έχουν **παράλληλη στόχευση** την εξυπηρέτηση αναγκών **εθελοντικών δράσεων**. Στις περισσότερες των περιπτώσεων αυτών, επιχειρείται είτε η δημιουργία περιβάλλοντος στο οποίο **θα συναντηθεί η προσφορά** βοήθειας (από εθελοντές, σε είδος ή υπηρεσίες) **με αντίστοιχα αιτήματα αναγκών** (προσφύγων), είτε η δημιουργία **πλατφόρμας όπου θα αναρτηθεί** κατηγοριοποιημένα η προσφορά εθελοντών, προκειμένου να ενημερωθούν οι δυνητικοί αποδέκτες.

Αρκετές από τις περιπτώσεις που ήδη παρουσιάστηκαν και απευθύνονται πρωταρχικά σε πρόσφυγες, έχουν **παράλληλη στόχευση** την εξυπηρέτηση αναγκών **εθελοντικών δράσεων**. Στις περισσότερες των περιπτώσεων αυτών, επιχειρείται είτε η δημιουργία περιβάλλοντος στο οποίο **θα συναντηθεί η προσφορά** βοήθειας (από εθελοντές, σε είδος ή υπηρεσίες) **με αντίστοιχα αιτήματα αναγκών** (προσφύγων), είτε η δημιουργία **πλατφόρμας όπου θα αναρτηθεί** κατηγοριοποιημένα η προσφορά εθελοντών, προκειμένου να ενημερωθούν οι δυνητικοί αποδέκτες.

Κάποιες από τις πλατφόρμες αυτές, επιδιώκουν να λειτουργήσουν ως **σημεία διασύνδεσης** προσφύγων με εθελοντές, προκειμένου να απαντηθούν συγκεκριμένα ερωτήματα, ενώ ως επόμενο στάδιο, η κατηγοριοποίηση και η ταξινόμηση των απαντήσεων αυτών δημιουργεί μια βάση ενημέρωσης και παροχής απαντήσεων στα σχετικά ερωτήματα.

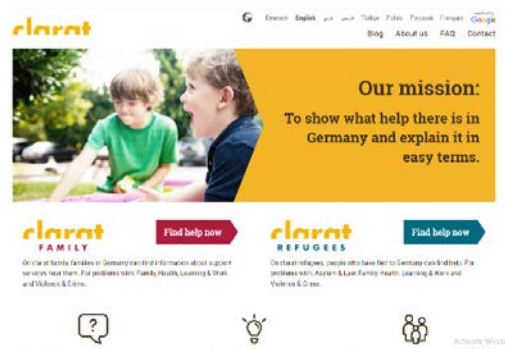
.....

Σημαντική επίσης, είναι η λειτουργία πολλών ψηφιακών εφαρμογών που στοχεύουν **να προσελκύσουν εθελοντές** που επιθυμούν **να βοηθήσουν την εκπαίδευση** προσφύγων σε μια γλώσσα ή άλλες δεξιότητες (πληροφορικής κλπ.).

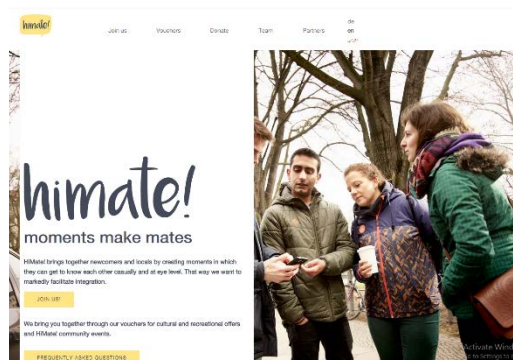
Η χρήση **χάρτη** και **ημερολογίου** δράσεων, αλλά και η χρήση **πλατφόρμας επικοινωνίας**, αποτελούν ψηφιακά χαρακτηριστικά τα οποία απαντώνται σε πολλές από τις περιπτώσεις αυτές.

Ο κατάλογος με περιπτώσεις που **απευθύνονται εξίσου σε εθελοντές και πρόσφυγες** είναι ο εξής:

1. Ankommen.eu	13. HELPU
2. Bazaar	14. HiMate!
3. Berlin hilft!	15. InfoAid
4. BETO	16. Kricket
5. clarat	17. Memorado - Alles Klar
6. Code Door	18. NaTakallam
7. Deutschstunde.eu	19. ref.connect
8. Erste Hilfe Deutsch	20. Refoodgee
9. GiveNow	21. Refugee Center Online
10. GoVolunteer	22. SchnellHelfen
11. Hand in Hand	23. Über den Tellerrand
12. helphelp2	24. Welcome App

Εικόνα 84: Clarat – Σελίδα παρουσίασης

Εικόνα 83: HiMate! – Σελίδα παρουσίασης

Σημαντικός αριθμός περιπτώσεων που καταγράφηκαν, αφορά εφαρμογές «συντονισμού» και ενημέρωσης δράσεων, που έχουν δημιουργηθεί με **σημείο αναφοράς τους εθελοντές ή/ και τις εθελοντικές οργανώσεις**, που δραστηριοποιούνται προκειμένου να προσφέρουν βοήθεια σε διάφορα προσφυγικά ζητήματα.

Η αναγκαιότητα ύπαρξης συντονισμού, όπως μάλιστα εκφράζεται μέσα από την ανάπτυξη τόσο μεγάλου αριθμού συντονιστικών εφαρμογών, **αναδεικνύει** με τον πιο σαφή τρόπο ένα **σημαντικό και δομικό πρόβλημα**: την ανάπτυξη πλήθους δράσεων και πρωτοβουλιών, **χωρίς να υπάρχει μια ευρύτερη στρατηγική** και χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό και συντονισμό από κάποιο κεντρικό φορέα, ενώ παράλληλα, δεν έχει εξαρχής προβλεφθεί πώς οι δράσεις αυτές θα επιτύχουν το στόχο τους και **θα προσεγγίσουν** το κοινό το οποίο απευθύνονται. Καταλήγουμε συνεπώς ο **αριθμός** των πρωτοβουλιών συντονισμού δράσεων, να μην είναι πολύ διαφορετικός από τον αριθμό των ίδιων των δράσεων.

Κάποιες (λίγες) από τις περιπτώσεις του καταλόγου που ακολουθεί και συμπεριλαμβάνει συντονισμό και βοήθεια εθελοντικών δράσεων, αποσκοπούν παράλληλα στην **παροχή πληροφοριών** που θα διευκολύνουν τη λειτουργία των εθελοντών στα σημεία υποδοχής (όπως η Lesvos Volunteers Information).

1. Aider les réfugiés

2. Alle helfen jetzt

3. betterplace.org

4. Bunt&Verbindlich

5. CampFire Innovation

6. Das Saarland hilft

7. GreeceVol.info

8. Helfer-Atlas

9. HelpCamp

10. Helpto

11. Ich helfe - Flüchtlingshilfe NRW

12. ichhelfe.jetzt

13. Imagine Project Greece

14. Information for Volunteers on Lesvos

15. Lale

16. lesvol.info

17. Lesvos Volunteers Information

18. MarhaCar

19. NeedsList

20. NetHope

21. Refugee Board

22. Volunteer Planner

23. Willkommens-netz

24. Wohindamit

25. Zusammen für Flüchtlinge

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθούμε σε πρωτοβουλίες ενθάρρυνσης και υποστήριξης του κόσμου της τεχνολογίας, προκειμένου να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία για τη δημιουργία λύσεων σε θέματα που αφορούν το μεταναστευτικό, αλλά και γενικότερα ανθρωπιστικούς τομείς. Σημαντικό έργο στον τομέα αυτό επιτελούν οι ακόλουθες δράσεις (αναφέρονται ενδεικτικά):

- **Techfugees**

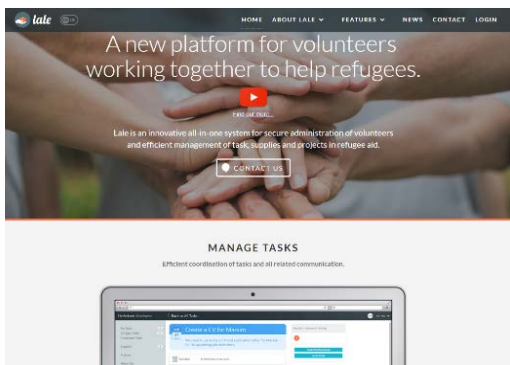
Δημιουργία συνεδρίων, hackathons, και συντονισμός κοινότητας εθελοντών πληροφορικής σε όλο τον κόσμο για ανάπτυξη και υποστήριξη ανάπτυξης εφαρμογών τεχνολογίας που θα βελτιώσουν ζητήματα μεταναστευτικού και άλλων ανθρωπιστικών αναγκών.

Εικόνα 85: betterplace – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 86: ROW Refugee Open Ware – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 87: Lale – Κεντρική σελίδα

- **BetterPlace Lab**

Γερμανικό εργαστήριο μελέτης στο οποίο διερευνάται το πώς η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να συνεισφέρει σε τομείς ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος, με ιδιαίτερη έμφαση στο μεταναστευτικό.

- **ROW - Refugee Open Ware**

Αποτελεί μια πρωτοβουλία λειτουργίας εργαστηρίου, αλλά και υποστήριξη και χρηματοδότηση ανάπτυξης εφαρμογών ανθρωπιστικού σκοπού, με προεξάρχον πεδίο ενδιαφέροντος το μεταναστευτικό. Σημαντικό έργο που βρίσκεται σε εξέλιξη από τη δράση αυτή, είναι το **3Dmena**, το οποίο αφορά την προσθετική μελών στο ανθρώπινο σώμα με την τεχνική 3D printer.

- **Emergency Information Sharing Web Portal**

Πλατφόρμα παροχής **επικαιροποιημένων στοιχείων** για το μεταναστευτικό διαθέσιμα σε όλους τους φορείς από τον UNHCR.

- **Lale**

Δημιουργία και παροχή **πλατφόρμας συντονισμού** φιλανθρωπικών δράσεων, που συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία των task management systems.

- **Souktel**

Παρέχει (επί πληρωμή) **υποστηρικτικές υπηρεσίες**, με τη μορφή δημιουργίας ολοκληρωμένων πακέτων σε ενδιαφερόμενους φορείς που αναζητούν ψηφιακές λύσεις **ανθρωπιστικού** ενδιαφέροντος. Οι περιοχές στις οποίες προσφέρει ολοκληρωμένες λύσεις είναι: (1) Δημιουργία πλατφόρμας περιεχομένου με ήχο και εικόνα, προσαρμόσιμο σε κινητά, (2) Πλατφόρμα που αναπτύσσεται στη λογική σύνδεσης προσφοράς με ζήτηση, (3) Δημιουργία πλατφόρμας διασύνδεσης μικρών ομάδων με επίβλεψη (4) Διαμόρφωση ολοκληρωμένου σχεδίου, διαχείρισης και εκπαίδευσης, (5) Ενσωμάτωση συλλογής στοιχείων μέσω κινητών εφαρμογών και διαδικτύου, δόμηση, οργάνωση και ανάλυση των στοιχείων αυτών για τη διαμόρφωση στρατηγικής. Ο οργανισμός αυτός δημιούργησε την πολύ ενδιαφέρουσα σειρά εφαρμογών για κινητές συσκευές «Learn English», που στοχεύουν στην εκμάθηση αγγλικών σε πρόσφυγες και άλλες ομάδες ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος, εκ μέρους του British Council⁶⁸.

⁶⁸ Περισσότερες πληροφορίες στη διεύθυνση <http://bit.ly/2zMuSxT> και στη διεύθυνση <http://bit.ly/2j3DkhU> (τελευταία πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2017).

- **Metacollect**

Ένα έργο ανοικτού λογισμικού που συλλέγει υλικό, πληροφορίες και δεδομένα σχετικά με το μεταναστευτικό, τα οποία και παρέχει σε ενδιαφερόμενους ως δεδομένα API.

- **Asb**

Η γερμανική αυτή φιλανθρωπική οργάνωση, έχει ένα μεγάλο εύρος δράσεων, πολλές από τις οποίες αφορούν χρήση ψηφιακής τεχνολογίας για να αντιμετωπιστούν συγκεκριμένες ανάγκες προσφύγων, εκτοπισμένων ανθρώπων και ομάδων που χρίζουν ανθρωπιστικής βοήθειας σε διάφορα σημεία του πλανήτη.

- **Solidarityapp**

Ανάλογα με τη χρήση παιχνιδιών ή το κατέβασμα αυτών, χρηματοδοτούνται φιλανθρωπικές δράσεις, τις οποίες επιλέγει ο χρήστης. Μεταξύ των δράσεων υπάρχουν και δράσεις που αφορούν πρόσφυγες.

- **Social Innovation Community (SIC)**

Ο ευρωπαϊκός φορέας SIC, συστάθηκε ως επιδοτούμενο έργο στα πλαίσια του προγράμματος Horizon 2020 της Ε.Ε. το Φεβρουάριο 2016, από 12 σημαντικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς έρευνας και τεχνολογίας, προκειμένου να συντονίσουν και να υποστηρίξουν τις διάφορες προσπάθειες κοινωνικής καινοτομίας, οι οποίες αναφύονται όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια.

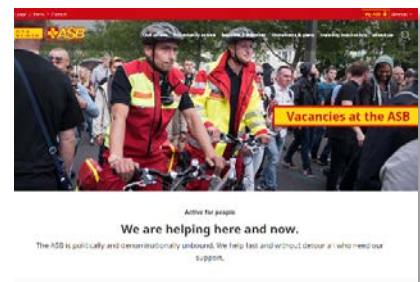
3.4.18. Τεχνολογίες διαχείρισης μεταναστευτικών ρευμάτων

Η ψηφιακή τεχνολογία εξασφαλίζει σημαντικές δυνατότητες, και ως προς τη διαχείριση μεταναστευτικών ρευμάτων. Η ανάπτυξη εφαρμογών **δημιουργίας βάσεων δεδομένων** μέσω καταγραφής στοιχείων εκτοπισμένων πληθυσμών, προσβάσιμων από διάφορες χώρες, ήδη **από το 1990**, με τον πόλεμο στο Κόσοβο και το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα που προκάλεσε, απέδειξε την **αναγκαιότητά της χρήσης** της και σε αυτόν τον τομέα.

Η δυνατότητα **εξακρίβωσης ταυτότητας και ταυτοποίησης** προσώπων προκειμένου οι εκτοπισμένοι άνθρωποι να μπορέσουν να ενταχθούν σε επίσημες καταμετρήσεις και να συμπεριληφθούν σε καταλόγους παροχής βοήθειας, αποτελεί ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα. Οι άνθρωποι αυτοί όπως αναφέραμε ήδη, συχνά αδυνατούν να παρουσιάσουν έγγραφα και πιστωτικά πιστοποίησης για διάφορους λόγους, είτε γιατί αυτά καταστράφηκαν στο πλαίσιο εμπόλεμων καταστάσεων στην πατρίδα τους, είτε γιατί εγκατέλειψαν τη χώρα τους υπό συνθήκες βίας, χωρίς να πάρουν μαζί τους αποδεικτικά πιστοποίησης, είτε γιατί τα έχασαν ή κλάπηκαν στην πορεία, είτε γιατί σκοπίμως αποκρύπτουν την

Εικόνα 88: Metacollect – Κεντρική σελίδα

Εικόνα 89: ASB – Κεντρική σελίδα

παρουσία τους. Σε πολλές περιπτώσεις από την άλλη μεριά, ακόμα και όταν υπάρχουν πιστοποιητικά, είναι δύσκολο να διασταυρωθεί η εγκυρότητά τους μέσω της χώρας προέλευσης. Προφανώς, η απουσία πιστοποιητικών ταυτοποίησης, καθιστά σχεδόν αδύνατη οποιαδήποτε κοινωνική και οικονομική δράση τους στη χώρα υποδοχής: αδυνατούν να αγοράσουν κάρτες τηλεφωνικών συνδέσεων, να αποκτήσουν πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, να δεχτούν ανθρωπιστική χρηματική ενίσχυση, να εργαστούν κλπ.. Τεχνολογίες όπως η **IrisGuard**, όπως αναφέραμε, δίνουν τη δυνατότητα καταγραφής και πιστοποίησης ταυτότητας, βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών (στην προκειμένη περίπτωση αναγνώριση της ίριδας του ματιού). Η εφαρμογή της συγκεκριμένης τεχνολογίας, έδωσε τη δυνατότητα να **εξοικονομηθούν σημαντικοί πόροι ανθρωπιστικής βοήθειας**, σε χρήμα και είδος, αποκλείοντας απατεώνες που δήλωναν ψεύτικη ταυτότητα, όπως συνέβη στην περίπτωση των κέντρων φιλοξενίας προσφύγων Kakuma και Dadaab το 2013, όπου από τη στιγμή που εφαρμόστηκαν βιομετρικές μέθοδοι πιστοποίησης εξοικονομήθηκε 1,4 εκ δολάρια το μήνα⁶⁹!

3.4.19. Ευαισθητοποίηση

Η τελευταία κατηγορία περιπτώσεων, αφορά τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, προκειμένου να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί το **ευρύ κοινό** σε θέματα προσφυγικού.

Οι περισσότερες από τις δράσεις της ενότητας, η οποία συμπεριελάμβανε περιπτώσεις προβολής και συντονισμού της εθελοντικής βοήθειας, έχουν και ένα ρόλο ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, μέσω του στόχου τους να προκαλέσουν έμπρακτη δράση. Εντοπίστηκαν όμως και ορισμένες συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες έχουν αναπτυχθεί στοχευμένα για το σκοπό αυτό, οι οποίες είναι:

1. **Cloudchasers**
2. **My life as a refugee**
3. **Finding Home**
4. **UNHCR - against all odds**

Και οι τρεις περιπτώσεις, αφορούν **ψηφιακά παιχνίδια** τα οποία μέσα από την ιστορία κάποιων μικρών ηρώων – προσφύγων, στοχεύουν να ενημερώσουν και να θέσουν το ζήτημα στην πραγματική του διάσταση, με στόχο να καταπολεμηθεί ο φανατισμός και η ξενοφοβία..

5. **Kinder auf der Flucht**

Στο πλαίσιο της αντικειμενικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, έχει δημιουργηθεί **ψηφιακό υλικό με εικόνα – ήχο και κείμενο** ως ιστορία τριών νέων προσφύγων, που διατίθεται ως **εκπαιδευτικό υλικό** για μαθήματα σε σχολεία.

6. **Hoaxmap**

Σημαντική προσπάθεια ενημέρωσης, με στόχο την **αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων** που αφορούν τους πρόσφυγες. Στο χώρο συλλέγονται και ταξινομούνται θεματικά και γεωγραφικά,

⁶⁹ Η πληροφορία αναφέρεται στο άρθρο «Phones are now indispensable for refugees» από το The Economist της 11/2/2017 (ανακτήθηκε από το <http://econ.st/2zOIGsO> ημερομηνία πρόσβασης 10/10/2017)

Εικόνα 91: Cloud Chasers – Σελίδα παρουσίασης

Εικόνα 90: Ηοαχmap – Κεντρική σελίδα

Μια ακόμα περίπτωση η οποία εντάσσεται στο πεδίο δράσης και δημιουργίας προϋποθέσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, χωρίς να έχει δημιουργηθεί επί τούτου για το μεταναστευτικό (και έτσι δεν προσμετράται στις ποσοτικά αποτελέσματα της έρευνας), είναι η:

- **Internews**

Αποτελεί μια σημαντική προσπάθεια δημιουργίας υποδομών και υποστήριξης τοπικών μέσων προκειμένου να ενισχυθεί η αντικειμενική και ανεξάρτητη ενημέρωση.

Εικόνα 92: Internews – Κεντρική σελίδα

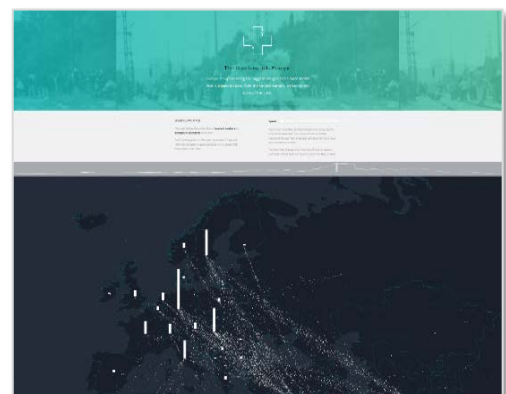
Τέλος, υπάρχουν τρεις αξιόλογες περιπτώσεις, στις οποίες οφείλουμε να αναφερθούμε, έστω και αν δεν προσφέρουν λύσεις διευκόλυνσης προσφυγικών και εκτοπισμένων πληθυσμών (εξ' ου και δεν προσμετρώνται στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας). Και οι τρεις αυτές περιπτώσεις αφορούν συλλογή και παράθεση στοιχείων και δεδομένων σχετικών με το μεταναστευτικό ζήτημα:

- **The Community Map**

Συγκέντρωση καλών πρακτικών αναφορικά με δράσεις για τους πρόσφυγες και παρουσίασή τους σε χάρτη, σε ιστοχώρο που επιμελείται ο UNHCR

- **The flow towards Europe**

Διαδραστικός χάρτης, όπου αποτυπώνονται οι μεταναστευτικές ροές στον πλανήτη από και προς την Ευρώπη, βάσει στοιχείων του ΟΗΕ από το 2012. Το έργο έχει αναπτυχθεί από τους φορείς Lucify και Ville Saarinen

Εικόνα 93: The flow towards Europe – Κεντρική σελίδα

- **The Refugee Project**

Διαδραστικός χάρτης, όπου αποτυπώνονται οι μεταναστευτικές ροές στον πλανήτη από το 1975.

.....

Εικόνα 94: The Refugee Project – Κεντρική σελίδα

3.5. Καλές πρακτικές και περιπτώσεις που ξεχώρισαν

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση των περιπτώσεων, θα αναφερθούμε σε περιπτώσεις που ξεχώρισαν και αποτελούν αξιολογικά είτε τις καλύτερες προσπάθειες, είτε / και καλές πρακτικές, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

[A] Περιπτώσεις που ξεχώρισαν (ως προς τα συνολικά τους χαρακτηριστικά):

- **Εκπαίδευση**

Kiron	Πρόσβαση στην ανώτερη εκπαίδευση μέσω ψηφιακής τεχνολογίας: διαδικτυακά μαθήματα σε πρόσφυγες από Πανεπιστήμια, με παράλληλη δυνατότητα φυσικής παρουσίας σε κενές θέσεις πανεπιστημιακών ιδρυμάτων που συμμετέχουν.
ReDI School of Digital Integration	Εκπαίδευση προγραμματισμού σε Σύριους και άλλους πρόσφυγες, σε σχολή στο Βερολίνο. Στόχος να καλυφθεί το μεγάλο κενό στη ζήτηση θέσεων προγραμματιστών στη Γερμανία.
Coursera for Refugees	Προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα σε πρόσφυγες, όπως και σε στελέχη ΜΚΟ που ασχολούνται με πρόσφυγες.

- **Εργασία**

Startup Refugees	Φινλανδική ηλεκτρονική πλατφόρμα υποστήριξης επαγγελματικής αποκατάστασης με σειρά δράσεων: μέσω εκπαίδευσης, υποστήριξης επιχειρηματικότητας, εύρεσης εργασίας ως σύνδεση προσφοράς και ζήτησης, αλλά και συμβουλευτικές υπηρεσίες για πρόσφυγες.
Workeer (DE)	Ηλεκτρονική πλατφόρμα εύρεσης εργασίας για πρόσφυγες στη Γερμανία. Σύνδεση προσφοράς και ζήτησης. Διαθέτει διαδικτυακή βάση δεδομένων, που δίνει δυνατότητα άμεσης διαπίστωσης δυνατοτήτων.
ME4CHANGE	Υποστήριξη επιχειρηματικότητας νέων προσφύγων.

- **Εφαρμογές πολλαπλών θεμάτων**

Love Europe app for Refugees	Ευρύ πεδίο πληροφοριών, όπως: πληροφορίες ασύλου, εγκατάσταση, χάρτης με σημεία ενδιαφέροντος, ημερολόγιο εκδηλώσεων και δράσεων με δυνατότητα προσθήκης εκδηλώσεων από τους χρήστες, λεξιλόγιο, μετάφραση, πυξίδα, πληροφορίες για την κοινωνία κλπ.
Refugee Center Online	Ευρύ πεδίο πληροφοριών για πρόσφυγες στις Η.Π.Α. Διαθέτει επιπλέον διαδικτυακά μαθήματα.

- **Περιπτώσεις που αξιοποιούν τη μέθοδο της παιχνιδοποίησης**

Antura and the Letters	Παιχνίδι εκμάθησης αραβικών για παιδιά που προέκυψε από τη Νορβηγική πρωτοβουλία EduApp4Syria.
Feed the Monster	Παιχνίδι εκμάθησης αραβικών για παιδιά που προέκυψε από τη Νορβηγική πρωτοβουλία EduApp4Syria.
Cloudchasers	Online παιχνίδι για να ευαισθητοποιήσει για το μεταναστευτικό.

- **Άλλες περιπτώσεις**

REFUNITE	Δράση επανένωσης οικογενειών. Συμμετέχει στο Facebook's Free Basics. Η δράση λειτουργεί μόνιμα στην Κένυα με εμβέλεια σε πολλές χώρες της Αφρικής. Αξιοσημείωτη η πρωτοβουλία δράσης αναβάθμισης της εικόνας των προσφύγων στην κοινωνία.
----------	---

[B] Περιπτώσεις καλών πρακτικών:

- **Εργασία**

AIDEN	Κοινωνική υπηρεσία που εξασφαλίζει μέσα σε 30 λεπτά, εργάτες (κατά βάση Σύριους) για χειρωνακτικές εργασίες σε περιοχές της Γερμανίας (με δέσμευση πληρωμής τους τουλάχιστον με το ελάχιστο ωρομίσθιο).
DUO for a JOB	Σύνδεση προσφύγων με έμπειρους εθελοντές άνω των 50 ετών, προκειμένου να κατευθυνθούν επαγγελματικά.
Refoodgees	Υπηρεσία παραγγελίας φαγητού ή μαγειρικής στο σπίτι από Σύριους για Συριακή κουζίνα. Επιπλέον πλατφόρμα με συνταγές και βίντεο.
CUCULA	Ηλεκτρονικό κατάστημα πωλήσεων αντικειμένων που κατασκευάζουν στη Γερμανία ομάδες προσφύγων με επίβλεψη σχεδιαστών.
Incubators for Immigrants	Κατάθεση επιχειρηματικών σχεδίων από πρόσφυγες, προκειμένου να υποστηριχθεί η υλοποίησή τους.

- **Εκπαίδευση**

Erste Hilfe Deutsch	Παροχή σε εθελοντές δασκάλους και εκπαιδευτικούς πολυμεσικών εκπαιδευτικών βοηθημάτων εκμάθησης γερμανικών σε πρόσφυγες.
WhatsGerman	Εκμάθηση βασικών γερμανικών για Άραβες μέσω χρήσης της εφαρμογής WhatsApp (αποτελεί τεχνολογία Messenger Marketing)

- **Εφαρμογές πολλαπλών θεμάτων / βοήθεια**

RefuShe	Πληροφορίες για γυναίκες πρόσφυγες στην περιοχή Βεστφαλίας. Κρατική εφαρμογή.
Newcomers APK	Απευθύνεται σε ασυνόδευτους ανήλικους στο Μόναχο. Ηχητικά αρχεία με βασικές πληροφορίες σε 9 γλώσσες, χάρτες με σύμβολα της Γερμανίας και της Μεσογείου, χάρτες συγκοινωνιών Μονάχου, κανόνες υγιεινής με κινούμενα σχέδια, βασικές φράσεις και λέξεις με σχήματα ειδικά σχεδιασμένα για παιδιά.
GetAcross	Εφαρμογή που εξασφαλίζει σε πρόσφυγες δυνατότητα μετάφρασης μέσω εθελοντών μεταφραστών, προκειμένου να βοηθηθούν σε συναντήσεις τους με γιατρούς κλπ. (λειτουργία λογικής πληθοπορισμού).
Syrian Forum in France	Ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών μεταξύ Σύριων προσφύγων σχετικά με διαδρομές προσφύγων, κέντρα συγκέντρωσης, την κατάσταση σε διάφορες χώρες, διαδικασίες κλπ. Οι καλύτερες αναρτήσεις επιλέγονται και γίνονται σημείο αναφοράς.
Refugee Text	Εφαρμογή μέσω των υπηρεσιών "Facebook messenger /chatbot" ή "Telegram", μέσω της οποίας, δίνονται απαντήσεις μέσα σε 48 ώρες, σε ερωτήσεις μεταναστών (οι οποίες αποστέλλονται με SMS), από ένα δίκτυο ενημερωμένων ειδικών. Οι πληροφορίες δίνονται σε αγγλικά ή αραβικά, με στόχο να καλυφθούν και οι γλώσσες Φαρσί και Νταρί.
Bunt&Verbindlich	Συνδέει προσφορές υπηρεσιών ή προϊόντων με όσους θέλουν να χρησιμοποιήσουν τις προσφορές για την ενσωμάτωση εθελοντών.

- **Κοινωνική Ένταξη**

HiMate!	Ηλεκτρονικά κουπόνια για εκδηλώσεις και παροχή δωρεάν προϊόντων στη Γερμανία (από αντίστοιχες προσφορές επιχειρήσεων), τα οποία χρησιμοποιούνται προκειμένου να έρθουν σε επαφή πρόσφυγες με ντόπιους. (πρώην Waslchiraa).
WelcomeRide	Δηλώνοντας ένας Γερμανός πολίτης μια διαδρομή που κάνει τακτικά με το αυτοκίνητό του, μπορεί να γνωριστεί και να εξυπηρετήσει ένα πρόσφυγα που έχει αντίστοιχα δηλώσει ότι τον εξυπηρετεί η ίδια διαδρομή.
Welcome Dinner Berlin	Πλατφόρμα που συντονίζει προσκλήσεις Βερολινέζων στα σπίτια τους, σε πρόσφυγες για φαγητό.
Über den Tellerrand	Μεμονωμένοι ενδιαφερόμενοι, συγκεκριμένες ομάδες ή εταιρίες συμμετέχουν σε εκδηλώσεις όπου μαγειρεύουν πρόσφυγες και έτσι έρχονται σε επαφή και μαθαίνουν συνταγές και μια διαφορετική κουλτούρα. Αντίστοιχα διοργανώνονται εκδηλώσεις κοινωνικής επαφής με διάφορους θεματικούς άξονες, όπως μελισσοκομία, απογεύματα συζητήσεων με καφέ, χορωδία, ποδόσφαιρο, κηπουρική, "Οι γυναίκες μαγειρεύουν", εργαστήρια κλπ. (Γερμανία)

- Άλλες περιπτώσεις

RefugeeBuddy	Ενημερώνει συγγενείς και φίλους, για το γεωγραφικό στίγμα ενός πρόσφυγα, που βρίσκεται εν μέσω διαδρομής.
UNHCR Verify-MY	Επιβεβαίωση πιστοποιητικών προσφύγων από την Υ.Α. Μαλαισίας, για χρήση από όλες τις σχετικές υπηρεσίες.
iRefugee.de	Καταχώρηση στοιχείων υγείας, εξετάσεων κλπ. Πληροφορίες και οδηγίες υγείας. (δωρεάν εκδοχή εφαρμογής επί πληρωμή).
ipso e care	Εκπαιδεύει άτομα με προίστορία προσφύγων, προκειμένου να αναλάβουν να υποστηρίξουν ψυχολογικά πρόσφυγες από τα ψυχικά τραύματα, λόγω της κατάστασης που βίωσαν.
Kinder auf der Flucht	Η ιστορία 3 νέων προσφύγων στη Γερμανία, χρησιμοποιείται ως βάση δημιουργίας ενός πολυμεσικού αφηγήματος, που δίνεται σε σχολεία προκειμένου να χρησιμοποιηθεί σε μαθήματα, με στόχο την σωστή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση.
RapidFTR	Λειτουργεί ως βάση δεδομένων και βοηθά εθελοντές, υπηρεσίες και ΜΚΟ να ενώσουν παιδιά με τις οικογένειες που έχουν χάσει, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης και καταστροφών.
Zusammen für Flüchtlinge	Αναζητά πληθοποριστική χρηματοδότηση για οργανισμούς και πρωτοβουλίες σχετικά με το μεταναστευτικό.

[Γ] Άλλες σημαντικές ψηφιακές πρωτοβουλίες και δράσεις

- Οικονομικές συναλλαγές

BizGees	Λύσεις παροχής οικονομικής βοήθειας που βασίζονται στην τεχνολογία blockchain.
Bitnation	Εφαρμογή δημιουργίας ψηφιακής ταυτότητας για παροχή χρηματικής βοήθειας έκτακτης ανάγκης και χρεωστικής κάρτας σε πρόσφυγες που βασίζεται στο Bitnation.

- Εργασία

Jobs4refugees MigrantHire	Τόπος συνάντησης όσων ψάχνουν εργασία και όσων προσφέρουν. Δημιουργία βάσης δεδομένων για ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.
---------------------------	--

- Άλλες περιπτώσεις

Willkommen by Freunden	Οι πρόσφυγες ρωτάνε εθελοντές μέσω μηνυμάτων για θέματα που χρειάζονται βοήθεια και καθοδήγηση. Χάρτης με σημεία καλής πρακτικής Υποστηρίζεται και προωθείται από τις κρατικές υπηρεσίες.
ClinicFinder	Οδηγός εύρεσης κλινικών σε όλη την Ευρώπη.
lesvol.info	Συντονισμός εθελοντικής βοήθειας στη Λέσβο. Ενεργή λίστα έργων σε εξέλιξη και άλλες σημαντικές πληροφορίες.
WatchTheMed-Alarmphone	Νούμερο τηλεφώνου έκτακτης ανάγκης για να δηλωθεί οτιδήποτε σχετικό με το μεταναστευτικό στη Μεσόγειο (αφίξεις κλπ.), ώστε να δοθούν οδηγίες χειρισμού και να εξασφαλιστεί ότι το περιστατικό δε θα αποσιωπηθεί. Διαδικτυακός χάρτης συμβάντων.
Hoaxmap	Κατηγοριοποιημένη σε χάρτη καταγραφή όλων των δημοσιεύσεων που καταρρίπτουν ψευδείς ειδήσεις.
InfoMigrants	Εβδομαδιαία ενημέρωση για τους πρόσφυγες πριν το ταξίδι - κατά τη διάρκεια και μετά από κεντρικούς οργανισμούς ενημέρωσης: της γερμανικής Deutsche Welle, της γαλλικής France Médias Monde και του ιταλικού ANSA. Έμφαση στην καταπολέμηση ψευδών ειδήσεων.

3.6. Συμπεράσματα από την επεξεργασία των δεδομένων

Aπό την ομαδοποίηση και ανάλυση επιμέρους χαρακτηριστικών των περιπτώσεων που εντοπίσαμε και παρουσιάσαμε, προκύπτει μια σειρά εξαιρετικά διαφωτιστικών συμπερασμάτων, τα οποία θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια. Τα σχόλια που θα ακολουθήσουν αφορούν την αξιολόγηση των εφαρμογών, οι οποίες στοχεύουν στη διευκόλυνση ζητημάτων εκτοπισμένων πληθυσμών. Η ψηφιακή τεχνολογία ως περιβάλλον επικοινωνίας, αλλά και ως δυνατότητα προσανατολισμού (βασικές και καθολικές ανάγκες και χρήσεις για τους πληθυσμούς αυτούς), προφανώς και δεν έχει νόημα να σχολιαστούν περαιτέρω.

➔ **Γράφημα: Διαχωρισμός περιπτώσεων ως προς τη βασική τους λειτουργία**

Γράφημα 9: Γράφημα Έρευνας - Κατηγορίες περιπτώσεων

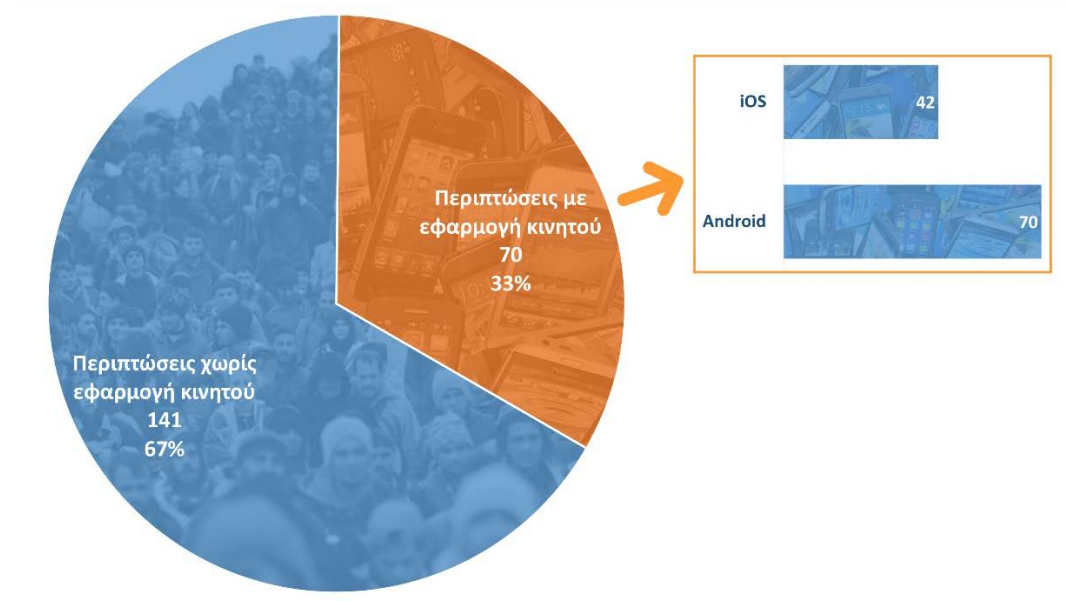
Διευκρινίσεις

- Οι περιπτώσεις «υποδομών για το μεταναστευτικό», δεν συμπεριλαμβάνονται, εφόσον οι υποδομές εξαιρέθηκαν συνολικά ως κατηγορία, δεδομένου ότι η συγκέντρωση όλων των σχετικών περιπτώσεων δεν ήταν εφικτή.
- Οι δυο περιπτώσεις που είναι σε αναστολή, υπάρχουν ως ιστοχώροι, αλλά δεν ενημερώνονται πλέον.
- Στις άλλες δυο κατηγορίες, συμπεριλαμβάνονται μεν περιπτώσεις σχετικές με το θέμα, δεν αποτελούν όμως περιπτώσεις που λειτουργούν μόνο με στόχο ζητήματα προσφυγικού.
- Στις «Λοιπές (ψηφιακές) δράσεις» συμπεριλαμβάνονται κυρίως δράσεις φιλανθρωπικών πρωτοβουλιών.

Σχόλια

- Ο αριθμός των περιπτώσεων που εντοπίστηκαν και αφορούν εφαρμογές ειδικά για το μεταναστευτικό, είναι μεγάλος (**213 από τις συνολικά 281**). Δεδομένου μάλιστα ότι η δημιουργία σχετικών εφαρμογών στην ουσία ξεκίνησε το 2015, ο αριθμός αυτός αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα.
- 9 από τις 213 περιπτώσεις αφορούν ανάπτυξη λογισμικού για διευκόλυνση προσφυγικών θεμάτων.

➔ **Γράφημα: Ύπαρξη ή μη, εφαρμογής για κινητές συσκευές στις περιπτώσεις**

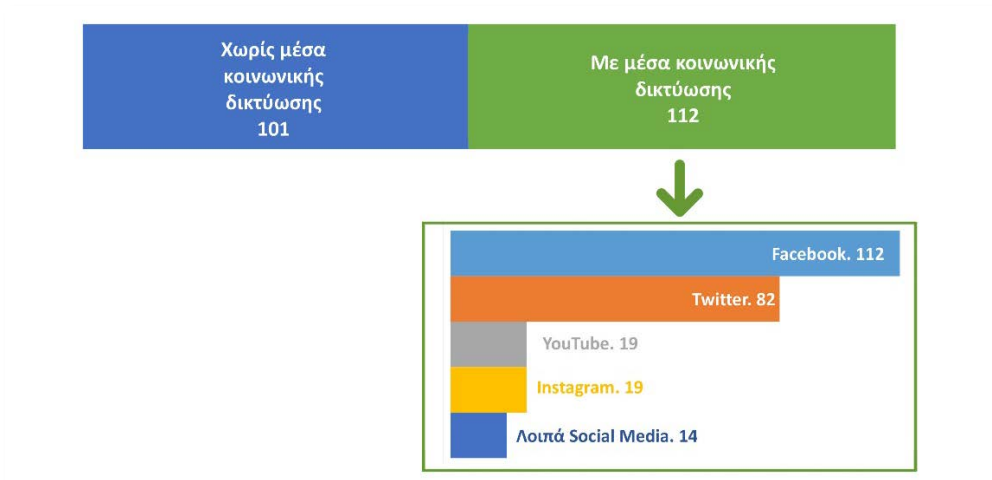
Γράφημα 10: Γράφημα Έρευνας - Ύπαρξη ή μη εφαρμογής για κινητά

- Συνολικά, **μόνο η μία στις τρεις** περιπτώσεις (70 συνολικά), διαθέτουν ειδική εφαρμογή και για κινητά. Ο αριθμός είναι **εξαιρετικά χαμηλός**, για τους εξής λόγους:
 - (α) Οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί είναι ως επί το πλείστον σε κατάσταση μετακίνησης, συνεπώς χρησιμοποιούν κινητά τηλέφωνα.
 - (β) Αν η εκτίμηση των δημιουργών των ιστοχώρων στηρίζεται στη λογική ότι θα δημιουργήσουν σελίδες προσαρμόσιμες και σε κινητές συσκευές, είναι λάθος. Η εξοικείωσή της πλειοψηφίας των ανθρώπων αυτών με το διαδίκτυο (αν υπάρχει) είναι περιορισμένη, και όπως είδαμε, εμφανίζουν ελλείψεις βασικών ψηφιακών γνώσεων (Mason, Buchmann, 2016).
 - (γ) Το ποσοστό αυτών που διαθέτει ηλεκτρονικούς υπολογιστές ή έχει πρόσβαση σε αυτούς είναι πολύ χαμηλό.
- Σε όλες τις περιπτώσεις που υπάρχει αντίστοιχη εφαρμογή για κινητό, αυτή είναι κατ' αρχήν λογισμικού **Android** (μόνο μια ήταν αποκλειστικά για συστήματα iOS), ενώ το 60% αυτών περίπου είχε εφαρμογή και στα δυο λειτουργικά συστήματα.

➔ **Παρουσία των περιπτώσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης**

- Συνολικά, **μόνο 112 περιπτώσεις**, περίπου οι μισές, διέθεταν παρουσία σε τουλάχιστον μια πλατφόρμα μέσων κοινωνικής δικτύωσης (στο χρονικό πλαίσιο διεξαγωγής της έρευνας). Ο αριθμός είναι εξαιρετικά μικρός, με δεδομένη τη γνώση μας ότι η βασική επαφή και χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας από εκτοπισμένους πληθυσμούς, αφορά την επικοινωνία είτε μέσω τηλεφώνου, είτε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η έλλειψη παρουσίας στα μέσα αυτά, ουσιαστικά περιορίζει τη δυνατότητα να τις ανακαλύψουν οι δυνητικοί χρήστες.
 - Το Facebook αποτελεί (σωστά) μονόδρομο, δηλαδή όταν υπάρχει παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αυτή κατ' αρχήν γίνεται μέσω Facebook.

- Υψηλό είναι και το νούμερο του Twitter (στοιχείο ανεξήγητο, ειδικά δεδομένου του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου των χρηστών).

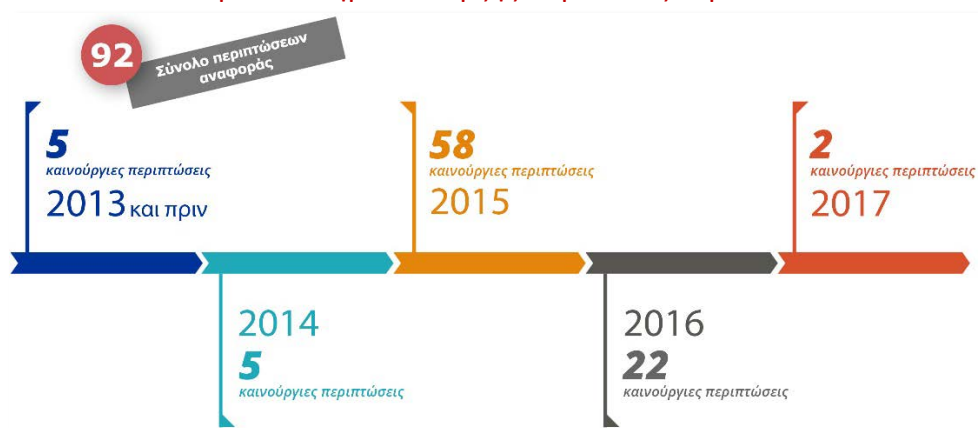
Γράφημα 11: Γράφημα Έρευνας - Παρουσία των περιπτώσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

➔ Δυνατότητα χρήσης εκτός σύνδεσης

17 περιπτώσεις

- Όντας άμεσα συνδεδεμένη με την ύπαρξη αντίστοιχης εφαρμογής κινητών, **η δυνατότητα αυτή, θα έπρεπε να αποτελούσε βασική προδιαγραφή** στην ανάπτυξη εφαρμογών, δεδομένου του χαρακτήρα μετακίνησης των πληθυσμών που στοχεύουν να προσεγγίσουν. Απογοητευτικά χαμηλό, είναι το νούμερο αυτό, ακόμα και επί του (επίσης χαμηλού) αριθμού περιπτώσεων με εφαρμογή για κινητά. Ενδεικτικό άγνοιας ή προχειρότητας.
- Η έλλειψη της δυνατότητας αυτής, αποτελεί παράγοντα αρνητικό για τη δημιουργία συνήθειας χρήσης εφαρμογών γενικά (μεταξύ των εξεταζόμενων πληθυσμών).

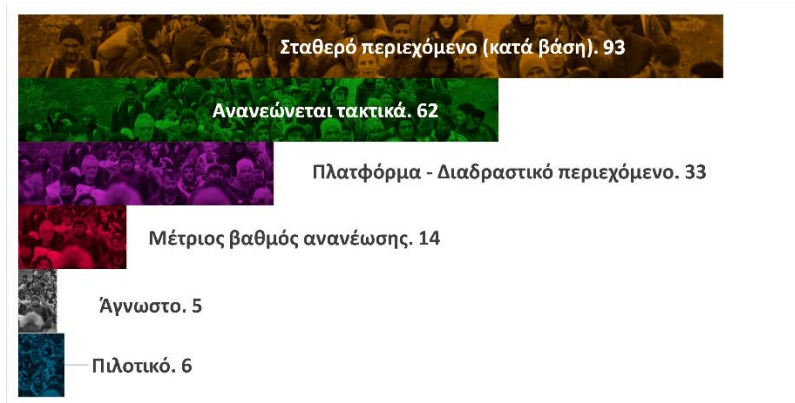
➔ Χρονικό σημείο έναρξης παρουσίας περιπτώσεων

Γράφημα 12: Γράφημα Έρευνας - Χρονικό σημείο έναρξης παρουσίας περιπτώσεων

- Σε 91 περιπτώσεις εντοπίστηκε η χρονολογία έναρξης.
- Είναι αναμενόμενο η πλειοψηφία τους (81) να δημιουργήθηκε μετά το 2015, ενώ μόνο 10, πριν.
- Το 2016, υπήρξε μείωση** της δραστηριοποίησης, **όπως και το 2017** (έστω και αν δεν ολοκληρώθηκε η χρονιά στο χρονικό πλαίσιο της έρευνας, εντοπίστηκε μόνο μια εφαρμογή με έναρξη το 2017).

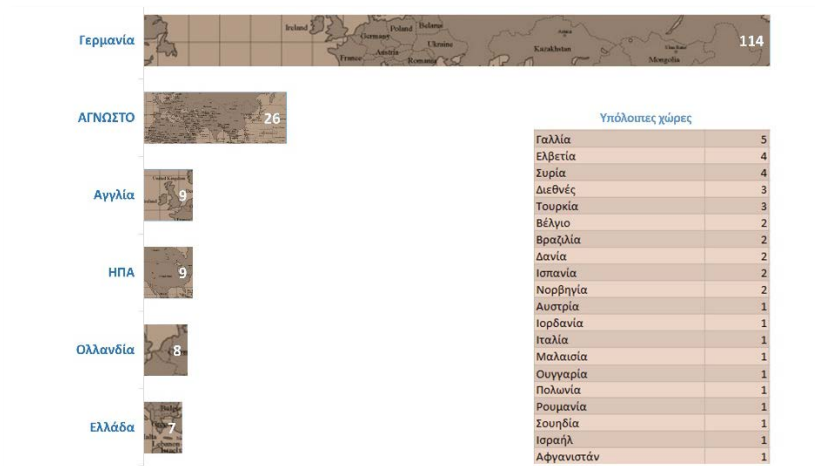
→ Γράφημα: Βαθμός ανανέωσης περιεχομένου

Γράφημα 13: Γράφημα Έρευνας - Βαθμός ανανέωσης περιεχομένου

- Βασικό συστατικό στοιχείο των εφαρμογών και του διαδικτύου είναι η παροχή δυναμικού περιεχομένου με το στοιχείο της αμεσότητας να κυριαρχεί. Εκτοπισμένοι πληθυσμοί έχουν ανάγκη πρόσβασης σε επικαιροποιημένα στοιχεία, προκειμένου να λάβουν αποφάσεις. Η λειτουργία παροχής αρχαικού υλικού σε ηλεκτρονική μορφή, ούτε ελκυστική είναι, ούτε σημαντική χρησιμότητα έχει για τους πληθυσμούς αυτούς, οι οποίοι έχουν μεγάλο ποσοστό χαμηλού επιπέδου μόρφωσης και ψηφιακής επάρκειας. Το γεγονός ότι μόνο 62 περιπτώσεις επί των 211, είχαν χαρακτηριστικό τακτικής ανανέωσης, αποτελεί άλλο ένα δείγμα λάθος προσέγγισης του όλου ζητήματος.
- 33 περιπτώσεις αποτελούν πλατφόρμες κάποιας μορφής διαδραστικού περιεχομένου, ως αποτέλεσμα της συμμετοχής χρηστών.
- 6 περιπτώσεις κατά δήλωση βρίσκονται σε πιλοτική φάση. Το γεγονός ότι ως έτος δημιουργίας αναφέρεται το 2016 και πριν, μάλλον οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δε θα περάσουν ποτέ σε φάση κανονικής λειτουργίας.

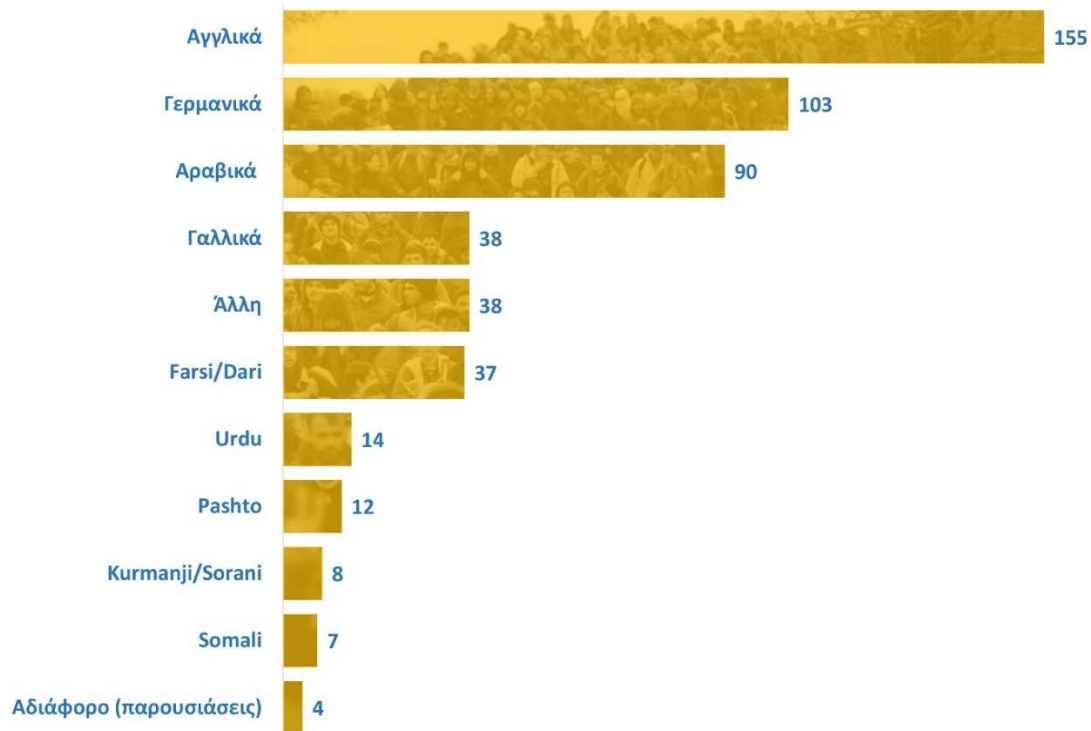
→ Γράφημα: Χώρα προέλευσης εφαρμογών

Γράφημα 14: Γράφημα Έρευνας - Χώρα προέλευσης

- Η δραστηριοποίηση των Γερμανών στην ανάπτυξη εφαρμογών είναι εντυπωσιακή. Δίνεται η εντύπωση ότι η ανάπτυξη εφαρμογών αποτελεί μια υπόθεση αποκλειστικά γερμανική ...
- Αξίζει να σημειώσουμε επίσης ότι οι άνθρωποι της τεχνολογίας είναι πολύ δραστήριοι στην Ελλάδα και στην Ολλανδία (αναλογικά με τον πληθυσμό), όπως και στις Αγγλία και ΗΠΑ.
- Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί η μεγάλη διασπορά εγχειρημάτων σε πολλές χώρες.

→ Γράφημα: Γλώσσα εφαρμογής

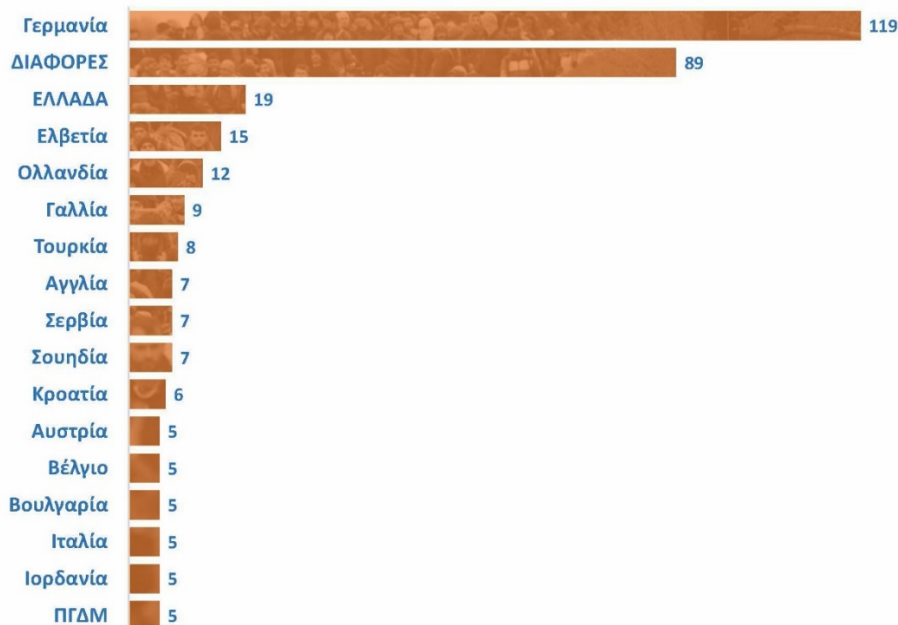

Γράφημα 15: Γράφημα Έρευνας - Γλώσσα

- Αποτελεί το πεδίο, στο οποίο **αποτυπώνεται πιο χαρακτηριστικά** από οπουδήποτε αλλού, το γιατί τελικά όλος αυτός ο όγκος δουλειάς και δεδομένων, **αδυνατεί να προσεγγίσει το ζητούμενο στόχο**.
- **Μόνο 90** στις 211 περιπτώσεις αναπτύσσονται σε (οποιαδήποτε) **γλώσσα εκτοπισμένων** πληθυσμών!
- Ως γλώσσα προσφυγικών πληθυσμών καλύπτεται σε όλες τις περιπτώσεις κατ' αρχήν η Αραβική, ενώ λιγότερες περιπτώσεις αναπτύσσονται και σε κάποια άλλη γλώσσα εκτοπισμένων ανθρώπων.
- Η χρήση της **δυνατότητας αυτόματης μετάφρασης**, που προσφέρουν πολλές μηχανές αναζήτησης, ή εξειδικευμένα προγράμματα, ως λύση, σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί την επιλογή αυτή. Προκειμένου να προσεγγιστούν οι άνθρωποι αυτοί και να κατανοήσουν τη δυνατότητα λήψης βοήθειας μέσα από μια εφαρμογή ή μια ιστοσελίδα, πρέπει πρωταρχικά να **αισθανθούν** ότι το όλο εγχείρημα **τους αφορά** (όπως και συμβαίνει στην πραγματικότητα). Απαραίτητη απόδειξη αυτού είναι κατ' αρχήν η επικοινωνία στη γλώσσα τους. Σε πρόσφατη έρευνα το 89% των ερωτηθέντων μεταναστών δήλωσε ότι προτιμά να λάβει πληροφορίες στη μητρική του γλώσσα, ενώ λιγότερο από 25% είχε κάποια εξοικείωση ή κατανοούσε τα αγγλικά (TWB, 2017).
- Με δεδομένο ότι, το μορφωτικό επίπεδο των περισσότερων είναι χαμηλό, πόσο μάλλον το επίπεδο γνώσης μιας ξένης γλώσσας, το (πιθανό) επιχείρημα ότι ευρισκόμενοι στη χώρα υποδοχής, **θα πρέπει να μάθουν τη γλώσσα, στερείται λογικής**, δεδομένου ότι η βοήθεια θα χρειαστεί στη διαδρομή και στο πρώτο διάστημα της εγκατάστασής τους και όχι όταν πλέον έχουν εγκλιματιστεί και εξασφαλίσει την παραμονή τους. Ασφαλώς επίσης, δεν μπορεί να υποθέσει κανείς **ότι υπήρχε ο χρόνος** και η ψυχραιμία **προετοιμασίας** και εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας (μη γνωρίζοντας μάλιστα που θα καταλήξουν τελικά), στα περιβάλλοντα από τα οποία προέρχονται.

- Το ίδιο ισχύει και για την εξοικείωσή τους με θέματα τεχνολογίας, όπου αντίστοιχα ο βαθμός **ψηφιακής καλλιέργειας** είναι χαμηλός. Συνεπώς, δεν μπορεί να στηριχτεί το επίσης πιθανό επιχείρημα ότι θα χρησιμοποιηθούν από τους πρόσφυγες δυνατότητες τεχνολογιών αυτόματης μετάφρασης. Αντίστροφα, οι δυνατότητες αυτές θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν σε επίπεδο **δημιουργίας** εφαρμογών, έστω και χωρίς την απαραίτητη επιμέλεια, η οποία ακόμα είναι τεχνικά απαραίτητη ως προς τη χρήση αυτόματων μεταφράσεων.
- Η **ποικιλία γλωσσών και διαλέκτων** μεταξύ των εκτοπισμένων πληθυσμών, επίσης δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία, εφόσον λόγω της δυνατότητας χρήσης αυτόματης μετάφρασης που αναφέραμε θα μπορούσαν να καλυφθούν κάποιες βασικές γλώσσες. Εξάλλου και μόνο η παρουσία της Αραβικής, **σηματοδοτεί** την προσπάθεια εκ μέρους της πρωτοβουλίας να επικοινωνήσει στη γλώσσα των προσφύγων και αυτό αποτελεί μια σημαντική (απαραίτητη) ένδειξη ή **μήνυμα** διάθεσης προσέγγισης.
- Παρατηρείται τέλος ότι η πλειοψηφία (155) των περιπτώσεων είναι στα Αγγλικά (45 μάλιστα είναι μόνο στα αγγλικά), ενώ **μια στις δύο (103) στα Γερμανικά** (35 μόνο στα Γερμανικά), στοιχείο που αποδεικνύει ότι ελάχιστες από τις 114 πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν στη Γερμανία, προϋποθέτουν ότι οι πληθυσμοί τους οποίους επιχειρούν να βοηθήσουν, δεν γνωρίζουν ήδη Γερμανικά ή έστω Αγγλικά.
- Έχει ενδιαφέρον πάντως να επισημανθεί ότι στην περίπτωση της (πολύ καλής εφαρμογής που υποστηρίζεται από την Turkcell για τους 1,7 εκ Σύριους πρόσφυγες πελάτες της) Merhaba Umut (Hello Hope), ως επιλογή γλώσσας, υπάρχουν μόνο τα Τούρκικα και τα Αραβικά

➔ **Γράφημα: Χώρα/ χώρες που καλύπτει κάθε περίπτωση**

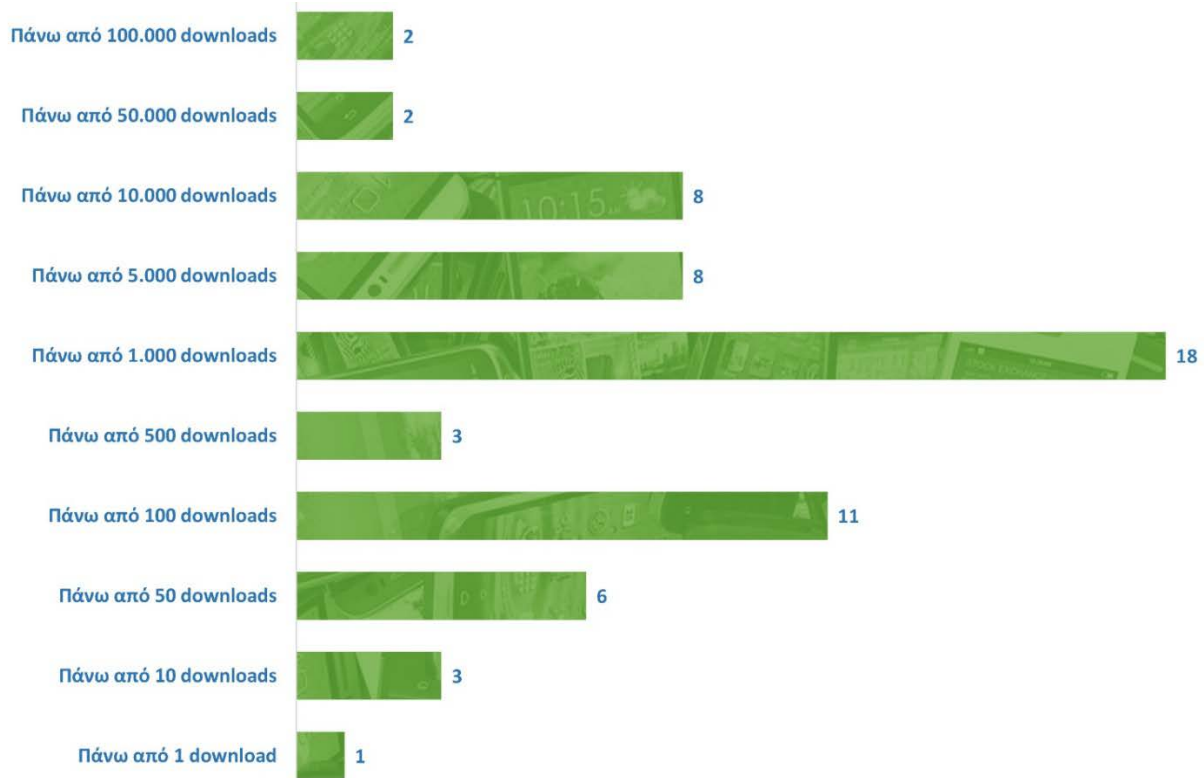

Γράφημα 16: Γράφημα Έρευνας - Χώρα δράσης περίπτωσης

- Αναμενόμενα οι περιπτώσεις αφορούν στην πλειοψηφία τους, τη Γερμανία.
- Οι κατηγορία «Διάφορες» συμπεριλαμβάνει περιπτώσεις που δε συνδέονται δεσμευτικά με κάποια χώρα, ή λειτουργούν βοηθητικά και ανεξάρτητα της χώρας ή των χωρών που καλύπτουν.

- Η Ελλάδα αποτελεί τη δεύτερη χώρα που αποτελεί σημείο αναφοράς ως προς την ανάπτυξη βοηθητικών εφαρμογών και δράσεων που υποστηρίζουν εκτοπισμένους πληθυσμούς, ενώ ακολουθούν η Ελβετία και η Ολλανδία.
- Δεν υπάρχουν πολλές εφαρμογές με σημείο αναφοράς την Τουρκία και πολύ περισσότερο την Ιταλία.
- Θα πρέπει πάντως να τονιστεί ότι το πλήθος των περιπτώσεων, δεν συσχετίζεται με την επιτυχή κάλυψη αναγκών. Στην Τουρκία για παράδειγμα μέσα σε αυτές τις λίγες εφαρμογές υπάρχουν κάποιες που καλύπτουν αποτελεσματικά το στόχο τους, όπως η περίπτωση του ME4CHANGE, που αποσκοπεί στην υποστήριξη προσφύγων στην υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων.

➔ **Γράφημα: Βαθμός διείσδυσης (μεταφόρτωση) εφαρμογών Android**

Γράφημα 17: Γράφημα Έρευνας - Βαθμός διείσδυσης (μεταφόρτωση) εφαρμογών Android

- **Μόνο δυο από τις 61** περιπτώσεις, που υπάρχουν στοιχεία λήψης εφαρμογών (ενημέρωση που υπάρχει μόνο για συστήματα Android), βρίσκονται στην κατηγορία άνω των 100.000: Το τουρκικό Merhaba Umut (Hello Hope) που αποτελεί εφαρμογή εκμάθησης Τούρκικων σε αραβόφωνους και αυτόματης μετάφρασης και προσφέρει πληροφορίες για σημεία ενδιαφέροντος κλπ. και το γερμανικό Ankommen App, που αποτελεί οδηγό για όλα όσα χρειάζεται να ξέρει ένας πρόσφυγας μέχρι να εξοικειωθεί στη Γερμανία, εφαρμογή, ή οποία μάλιστα αποτελεί κρατικό έργο.
- **Δύο** περιπτώσεις ξεπερνούν τις 50.000, και οι δυο της UNHCR Μαλαισίας: Το Verify-MY, αφορά διαδικασίες επιβεβαίωσης πιστοποιητικών προσφύγων από την Υ.Α., και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλες τις σχετικές υπηρεσίες και το παιχνίδι Finding Home με στόχο την ευαισθητοποίηση.
- Το γεγονός ότι μόλις 8 περιπτώσεις ξεπερνούν τις 10.000, είναι **ενδεικτικό της ανεπιτυχούς έκβασης** των προσπαθειών, για όλους τους λόγους που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα.

Γενικά συμπεράσματα

Συνολική ανασκόπηση και αξιολόγηση της συμβολής της ψηφιακής τεχνολογίας στο μεταναστευτικό, θα γίνει στο Κεφάλαιο 6, αφού ληφθούν υπόψη και τα συμπεράσματα της ποιοτικής έρευνας, μέσα από τη διαδικασία δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων και τις συνεντεύξεις που έγιναν προκειμένου να επιβεβαιώσουν ή όχι τα συγκεκριμένα συμπεράσματα.

Ως γενική διαπίστωση, σχετικά με το σύνολο των εξειδικευμένων εφαρμογών που έχουν δημιουργηθεί (και όχι στη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας γενικά), προκύπτει ότι ενώ έχει γίνει μια αξιοσημείωτη προσπάθεια, αποτέλεσμα γνώσης, ενδιαφέροντος και ταλέντου και έχει δημιουργηθεί ένας σημαντικός αριθμός πρωτοβουλιών, με αξιόλογα στοιχεία, η επί μέρους μελέτη των περιπτώσεων ως προς την αποτελεσματικότητά τους, συνολικά, **απογοητεύει**. Αυτό οφείλεται, όχι μόνο στην προφανή **γενική έλλειψη στρατηγικής στόχευσης και συντονισμού**, αλλά και **σε λανθασμένες επί μέρους επιλογές** και ελλείψεις. Το αποτέλεσμα είναι η **περιορισμένη διείσδυση** των προσπαθειών αυτών και η αποτυχία να προσεγγίσουν το κοινό που απευθύνονται, καλύπτοντας τις ανάγκες του, όπως στοχεύουν.

Είναι περιττό να διευκρινιστεί ότι τα συμπεράσματα αυτά δεν αφορούν το σύνολο των περιπτώσεων. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις οι οποίες είναι και αξιόλογες και αποτελεσματικές.

4. Ποιοτική έρευνα - ψηφιακές αφηγήσεις

4.1. Ερευνητικοί στόχοι

Σ

το πρώτο στάδιο της μελέτης, διερευνήθηκε η έκταση και τα βασικά χαρακτηριστικά των διαθέσιμων εφαρμογών οι οποίες αναπτύχθηκαν προκειμένου να αντιμετωπιστούν ζητήματα σχετικά με το μεταναστευτικό. Το δεύτερο στάδιο, συμπεριλαμβάνει ποιοτική έρευνα, η οποία διεξήχθη μέσω συνεντεύξεων σε πρόσφυγες, προκειμένου:

- να ελεγχθούν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από το πρώτο στάδιο της έρευνας,
- πιθανά να συμπληρωθούν,
- να αποτυπωθεί η σημασία που έχει τελικά το όλο θέμα στην αντίληψη και πρακτική των ίδιων των χρηστών. Θα επιδιωχθεί δηλαδή να ανιχνευθεί τι πραγματικά πιστεύουν τυχαίοι χρήστες για τις εφαρμογές που έχουν αναπτυχθεί, να καταγραφεί η στάση τους και πιθανές αντιδράσεις από την επαφή τους με τις εφαρμογές αυτές. Η διαδικασία αυτή θα βοηθήσει να κατανοηθούν καλύτερα τα συμπεράσματα που εξήχθησαν στο στάδιο της ποσοτικής έρευνας.
- Μέσω δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, ως ερευνητικής μεθόδου και εναλλακτικής μορφής έκφρασης και επικοινωνίας, θέλουμε να διαπιστωθεί και να αποτυπωθεί, σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, την άποψη των ίδιων των προσφύγων για το ρόλο της τεχνολογίας στη ζωή τους, μέσα από τα δικά τους λόγια και τον τρόπο έκφρασης που θα επιλέξουν.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιδιώκεται να αξιολογηθεί η ίδια η ερευνητική μεθοδολογία που επιλέχθηκε. Συγκεκριμένα:

- Να καταγραφεί η εμπειρία τους από τη δημιουργία ψηφιακών αφηγημάτων.
- Να διερευνηθούν διαστάσεις της μεθοδολογίας της ψηφιακής αφήγησης που την καθιστούν ενδιαφέρουσα ως μέσο επικοινωνίας και κοινωνικής παρέμβασης.
- Να διαπιστωθούν τρόποι και μέθοδοι αξιοποίησής της ως ερευνητική διαδικασία.
- Να αξιολογηθεί πόσο αποτελεσματική είναι η μεθοδολογία που επιλέχθηκε στη διαμόρφωση συνθηκών ειλικρινούς διαλόγου, προσέγγισης και επικοινωνίας.
- Τέλος, θα διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα της χρήσης της διαδικασίας δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, ως ερευνητική ποιοτική μέθοδος.

4.2. Μεθοδολογία

Ερευνητικές δυσκολίες σε όλα τα στάδια της έρευνας

Η έρευνα σε πληθυσμούς προσφύγων δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως τυπική εφαρμογή της ερευνητικής μεθοδολογίας. Λόγω της ψυχολογικής και της (ευαίσθητης) κατάστασης νομιμότητας παραμονής, στην οποία βρίσκονται οι πρόσφυγες, η προσέγγισή τους και η διεξαγωγή έρευνας καλείται να αντιμετωπίσει σειρά ζητημάτων, που απαιτούν προσεκτική οργάνωση και εκ των προτέρων ιδιαίτερη μελέτη και ενημέρωση, ενώ παράλληλα οφείλει να απαντήσει σε σοβαρά ηθικά ζητήματα (Schweitzer & Steel, 2008).

Επιλογή δείγματος

Η προσέγγιση μεταναστών, αποτελεί στάδιο με καταγεγραμμένη σημαντική παράμετρο δυσκολίας στη διεξαγωγή σχετικών ερευνών (Brown, 2015), ως αποτέλεσμα συνδυασμού σειράς συνθηκών:

- ➔ **Γλώσσα:** οι περισσότεροι έχουν ελάχιστη γνώση αγγλικών.
- ➔ **Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και ψηφιακή καλλιέργεια.** Ο συνήθως άριστος χειρισμός συγκεκριμένων λειτουργιών του κινητού τηλεφώνου, συνοδεύεται συχνά από εντυπωσιακή άγνοια για οποιαδήποτε άλλη λειτουργία της ψηφιακής τεχνολογίας. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο λειτουργεί επίσης ανασταλτικά στην προσπάθεια να συζητηθεί η συγκεκριμένη θεματική περιοχή.
- ➔ **Επιφυλακτικότητα - καχυποψία - φόβος:** Τα στοιχεία αυτά, απόρροια των συνθηκών που βίωσαν και βιώνουν, κυριαρχούν και δυσκολεύουν εξαιρετικά την προσέγγιση και την επικοινωνία.
- ➔ **Νομική κατοχύρωση παρουσίας:** Το καθεστώς παραμονής της πλειοψηφίας των περιπτώσεων, δημιουργεί σημαντικά εμπόδια προσέγγισης. Ακόμα και στην περίπτωση που έχει εξασφαλιστεί άδεια, ο χαρακτήρας παροδικότητας που αυτή έχει, δημιουργεί συνθήκες φόβου και ανασφάλειας που δυσκολεύει την προσέγγιση και επικοινωνία. Στις περιπτώσεις επίσης όπου έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες επίσημης αποδοχής αιτήματος, με δεδομένο ότι αυτές θα διαρκέσουν πολύ, η επιφυλακτικότητα και η ανασφάλεια αυξάνονται, ενώ όλοι οι υπόλοιποι, ζουν περιθωριοποιημένοι και κυριολεκτικά κρύβονται.
- ➔ **Στοιχείο «προσωρινού»:** Τα άτομα μπορεί να εξαφανιστούν απρόσμενα για διάφορους λόγους.

.....

Εκτός των παραμέτρων αυτών, στη συγκεκριμένη έρευνα, επιπλέον παράγοντες δυσκολίας δημιουργούσαν τα ζητούμενα της διάθεσης και ικανότητας δημιουργίας ψηφιακών αφηγημάτων, όπως και της αντιπροσώπευσης **ποικιλίας χωρών προέλευσης**, προκειμένου τα ευρήματα να αποκτήσουν μεγαλύτερη αντικειμενικότητα.

Ως αποτέλεσμα του συνδυασμού των περιορισμών αυτών, το βασικό κριτήριο στην επιλογή των (12) ατόμων που τελικά συμμετείχαν στην ομάδα ποιοτικών συνεντεύξεων, ήταν η δυνατότητα πρόσβασης και επικοινωνίας μαζί τους. Ακολουθήθηκε δηλαδή **δειγματοληψία σκοπιμότητας και διαθεσιμότητας**.

Επιλογή είδους συνέντευξης.

Επιλέχθηκε σε πρώτη φάση να διενεργηθούν **ημι-δομημένες** (semi-structured) εστιασμένες (focused) συνεντεύξεις.

Σε δεύτερη φάση, μετά τη δημιουργία των ψηφιακών αφηγήσεων, διεξήχθησαν **μη δομημένες** συνεντεύξεις.

Οδηγός-πλαίσιο συνεντεύξεων

Συγκροτήθηκε ένα ερωτηματολόγιο (ανοικτών και κλειστών ερωτήσεων), στο οποίο απάντησαν (προφορικά) όλοι οι συμμετέχοντες. Κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων, η σειρά και η τελική διατύπωση των ερωτήσεων παρουσίασε αναπόφευκτα διακυμάνσεις, δεδομένου του διαφορετικού επιπέδου γνώσης αγγλικών, αλλά και του ευρύτερου μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων.

Οι βασικές ενότητες ερωτήσεων ήταν οι ακόλουθες:

- ◆ Προσωπικά στοιχεία – Καταγωγή – Σύσταση οικογένειας
- ◆ Γνώσεις και μορφωτικό επίπεδο
- ◆ Επίπεδο ψηφιακής μόρφωσης
- ◆ Απόψεις και προσδοκίες (θρησκεία – επάγγελμα)
- ◆ Περιγραφή συνθηκών εκτοπισμού – πορεία – σταθμοί – δυσκολίες – «μαθήματα»
- ◆ Σχέση με τη χώρα καταγωγής
- ◆ Περιγραφή καθημερινότητας
- ◆ Άποψη για την Ελλάδα
- ◆ Χρήση τεχνολογίας ως πρόσφυγες
- ◆ Άποψη χρησιμότητας ψηφιακής τεχνολογίας - εφαρμογών

Το ερωτηματολόγιο παρατίθεται στο Παράρτημα Π.2

Διεξαγωγή συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο κέντρο της Αθήνας σε ώρες και μέρες που εξυπηρετούσαν τους συμμετέχοντες (έγιναν ξεχωριστές επαφές με τον καθένα), την περίοδο Δεκεμβρίου 2017 – Φεβρουαρίου 2018.

Προστασία προσωπικών δεδομένων

Προκειμένου να προστατευθεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων δεν συμπεριλαμβάνονται τα ακριβή στοιχεία. οι προσωπικές πληροφορίες και οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες στη διαδικασία

των συνεντεύξεων. Είναι σαφές από την έκταση και το είδος των ερωτήσεων (αναφέρονται αναλυτικά στο Παράρτημα Π.2.), ότι ακόμη και στην περίπτωση που δεν αποκαλυφθεί η ταυτότητα και το όνομα των συμμετεχόντων, οι πληροφορίες που δίνονται, (εφόσον δημοσιοποιηθούν), μπορεί να οδηγήσουν στην αποκάλυψη της ταυτότητάς τους. Από την άλλη μεριά, στοχεύοντας στη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων, ήταν απαραίτητο οι ερωτήσεις να υπεισέρχονται σε πολύ προσωπικά θέματα και λεπτομέρειες. Σε κάθε περίπτωση η εξασφάλιση πλήρους ανωνυμίας ήταν απαίτηση απολύτως σεβαστή των συμμετεχόντων.

Το υλικό που δημιουργήθηκε για τις ψηφιακές αφηγήσεις, αφορά το σκοπό της παρουσίασης της εργασίας και μόνο. Σε κάθε περίπτωση η χρήση οποιουδήποτε υλικού ή πληροφοριών απαιτεί ειδική άδεια χρήσης.

Διεξαγωγή εκπαιδευτικών συναντήσεων προετοιμασίας ψηφιακών αφηγήσεων

Τις συνεντεύξεις ακολούθησε σειρά συναντήσεων (δύο τουλάχιστον ανά συνεντευξιζόμενο), προκειμένου να περιγράψει το θεωρητικό πλαίσιο και η λογική ανάπτυξης μιας ψηφιακής αφήγησης, και να δοθεί η απαραίτητη υποστήριξη στη διαδικασία επιλογής θέματος και τρόπου ανάπτυξής του.

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων ακολουθήθηκε συγκεκριμένη δομή, ως οδηγός-πλαίσιο. Η τελική διαδικασία όμως διαφοροποιήθηκε σύμφωνα με το προφίλ και το επίπεδο γνώσεων και εξοικείωσης του κάθε συμμετέχοντα.

Οι βασικές ενότητες ήταν:

- ◆ Περιγραφή του τι σημαίνει ψηφιακή αφήγηση
- ◆ Παρουσίαση παραδειγμάτων ψηφιακής αφήγησης (μεταξύ των οποίων και ιστορίες σχετικά με το μεταναστευτικό).
- ◆ Παρουσίαση διαφορετικών μορφών, δομών και λογικής ανάπτυξης ιστοριών
- ◆ Παρουσίαση μεθόδου και τρόπου εργασίας
- ◆ Προσπάθεια εντοπισμού δεξιοτήτων και επιπέδου σχετικής γνώσης και εξοικείωσης
- ◆ Βασική περιγραφή τεχνικών δυνατοτήτων (για τις περιπτώσεις που υπήρχε κάποια γνώση ή αντίληψη, και άρα ήταν εφικτό να αποτελέσει έναυσμα δημιουργίας αφήγησης).
- ◆ Συζήτηση εντοπισμού πιθανών περιοχών που θα είχαν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη προσωπικής ιστορίας, βάσει των απαντήσεων του ερωτηματολογίου.

Σημαντική διευκρίνιση: ένα καίριο της διαδικασίας δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, αυτό της δημιουργίας κύκλου-ιστοριών (**story-circle**), στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, δεν ήταν εφικτό να υλοποιηθεί, αν και επιδιώχθηκε αρχικά. Το εγχείρημα να βρεθούν στο ίδιο τραπέζι άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων, είναι από μόνο του ένα τεράστιο πρόβλημα, δεδομένου ότι, όπως διαπιστώθηκε, υπάρχουν

σοβαρά θέματα κοινωνικών, αλλά και θρησκευτικών αντιθέσεων, τα οποία φτάνουν συχνά σε σημείο απόλυτα εχθρικής στάσης (η περιγραφή κάποιων περιπτώσεων, θα δώσει περισσότερες πληροφορίες για αυτό το ζήτημα). Στην υποθετική περίπτωση που επιχειρηθεί, ως πείραμα, η δημιουργία σύνθετης ομάδας εργασίας, θα πρέπει πρώτα να ξεπεραστούν τα εμπόδια από τις δυναμικές, που μοιραία θα αναπτυχθούν λόγω των αντιθέσεων αυτών και στη συνέχεια να επιχειρηθεί η επίτευξη ενός ελάχιστου επιπέδου ομαδικού πνεύματος -απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργία του κύκλου-ιστοριών. Η περίπτωση αυτή, απαιτεί ψυχαναλυτική και κοινωνιολογική προσέγγιση και γνώσεις, πεδία που δεν εμπίπτουν στο στόχο και τις δυνατότητες της συγκεκριμένης έρευνας.

Θα πρέπει πάντως να επισημανθεί, ότι η δημιουργία κύκλου, είναι εφικτή, υπό την προϋπόθεση ότι θα δημιουργηθούν παράλληλες ομάδες εργασίας, κάθε μια εκ των οποίων θα αποτελείται από μια εθνότητα και συναφείς θρησκευτικές αντιλήψεις. Η προσέγγιση αυτή, αναμένεται να δώσει πολλά και ενδιαφέροντα συμπεράσματα, αναφορικά με τα ζητούμενα χρήσης της τεχνολογίας ως αντίληψη διαφορετικών ομάδων χρήσης και προτείνεται ως ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο περαιτέρω έρευνας.

Φάση δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων

Οι ψηφιακές αφηγήσεις δημιουργήθηκαν από τους ίδιους, με υποστήριξη σε όλη τη διαδικασία, κυρίως ως προς την οργάνωση και τη και τη μεθοδολογία σε τεχνικά θέματα.

Συνεντεύξεις μετά τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων

Η διαδικασία ολοκληρώθηκε, μέσω μη δομημένων συνεντεύξεων σε βάθος, με τον κάθε συμμετέχοντα, όπου καταγράφηκε η εμπειρία από την διαδικασία δημιουργίας ψηφιακής αφήγησης.

Βασική επιδίωξη των ερωτήσεων στη φάση αυτή ήταν:

- ◆ Απολογισμός και εντυπώσεις εμπειρίας
- ◆ Ενδιαφέρον μελλοντικής αξιοποίησης μεθόδου ή δεξιοτήτων
- ◆ Προσωπικές προσδοκίες από την αφήγηση

4.3. Τι είναι η ψηφιακή αφήγηση

Η ψηφιακή αφήγηση, αποτελεί μια μέθοδο δημιουργίας προσωπικών ιστοριών, όπου παράλληλα με τις παραδοσιακές τεχνικές αφήγησης εμπλέκονται οι τεχνολογίες και τα μέσα της ψηφιακής εποχής. Με μια διαφορετική διατύπωση: «είναι ένας επιπλέον τρόπος να λέμε ιστορίες στην ψηφιακή εποχή» (Μεϊμάρης, 2013).

Η ψηφιακή αφήγηση έχει ως αφετηρία το αξίωμα ότι «**όλοι έχουν μια ιστορία να πουν**». Η **θεματολογία** των ψηφιακών ιστοριών, δεν έχει περιορισμούς και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα, όπως (Lambert, 2010):

- Ιστορίες που αφορούν πρόσωπα: μπορεί να αφορά την προσωπική ιστορία του αφηγητή, την ιστορία κάποιου προσώπου, διάσημου ή μη, αναμνήσεις από ένα πρόσωπο που έχει πεθάνει, κλπ.
- Ιστορίες που αφορούν γεγονότα: περιπέτειες, ιστορίες που περιγράφουν κατορθώματα και επιτυχίες, ή αποτυχίες, γεγονότα στην ιστορία, τραγικά γεγονότα κλπ.
- Ιστορίες που περιγράφουν τόπους και σημεία.
- Ιστορίες που περιγράφουν επαγγέλματα ή εργασίες.
- Ιστορίες επανάκαμψης μετά από κάποιο γεγονός.
- Ιστορίες που περιγράφουν συναισθήματα ή έρωτες.
- Ιστορίες αποκαλύψεων και ανακαλύψεων.

Ως πρακτική και εκπαιδευτική διαδικασία, η Ψ.Α. απέκτησε τη συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται πλέον ευρέως, από τους Joe Lambert και Dana Atchley στο Κέντρο για την Ψηφιακή Αφήγηση (Center for Digital Storytelling) στο Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνια το 1993. Κεντρική θέση στη μεθοδολογία αυτή, έχει ο προσδιορισμός **επτά στοιχείων που χαρακτηρίζουν συνήθως μία καλή ψηφιακή ιστορία** (Lambert, 2010). Τα στοιχεία αυτά είναι:

- Άποψη (κεντρικό θέμα ιστορία και άποψη δημιουργού).
- Ένα δραματικό ερώτημα (Ένα ερώτημα που συντηρεί το ενδιαφέρον του θεατή μέχρι το τέλος της ιστορίας, όπου και θα απαντηθεί).
- Συναισθηματικό περιεχόμενο (προσωπικό ύφος που έχει στόχο και να προκαλέσει τη συναισθηματική συμμετοχή του θεατή).
- Το δώρο της φωνής σας (χρήση προσωπικής αφήγησης - προσωπικός τόνος).
- Η δύναμη του ήχου (χρήση μουσικής).
- Οικονομία (μόνο το απαραίτητο περιεχόμενο).
- Ρυθμός (ρυθμός εξέλιξης της ιστορίας, αυξομειώσεις και παύσεις).

Σε μεταγενέστερο στάδιο, ο Lambert τροποποίησε την προτεινόμενη μεθοδολογία των επτά σημείων, δίνοντας έμφαση περισσότερο στην ίδια τη διαδικασία δημιουργίας, αντί των επί μέρους στοιχείων. Σύμφωνα με τη νέα αυτή θεωρητική οπτική (Lambert, 2010), ο αφηγητής – δημιουργός μιας ιστορίας, θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τα ακόλουθα **στάδια**:

- Βήμα 1: Να είναι ξεκάθαρο όχι μόνο το προφανές θέμα της ιστορίας, αλλά και ο πραγματικός λόγος αφήγησής της, τι σημαίνει για το δημιουργό.
- Βήμα 2: Να υπάρχει αντίληψη της συναισθηματικής σχέσης με την ιστορία.
- Βήμα 3: Να είναι ξεκάθαρο το κρίσιμο χρονικό σημείο καμπής της ιστορίας.
- Βήμα 4: Να έχει εκ των προτέρων ολοκληρωμένη οπτική εικόνα της ιστορίας του.
- Βήμα 5: Να έχει εκ των προτέρων ολοκληρωμένη ηχητική εικόνα της ιστορίας του.
- Βήμα 6: Να συνθέσει την ιστορία.
- Βήμα 7: Να μοιραστεί την ιστορία.

Κομβικής σημασίας παράγοντας στην μέθοδο των Lambert και Atchley, είναι η **δημιουργία ομάδων εργασίας**, τις οποίες ονομάζουν «κύκλο-ιστοριών» και το στοιχείο του **διαμοιρασμού**. Σύμφωνα με τη θεωρία τους, η δημιουργία ιστοριών, μέσα από τη συνεργασία και την ανταλλαγή απόψεων μιας ομάδας, αναπτύσσει δυναμικές και βοηθά το δημιουργό να ξεκαθαρίσει και να τοποθετηθεί καλύτερα σε όλα τα στάδια που αναφέραμε, ενώ η συμμετοχή στην ομάδα, η οποία οικοδομείται σταδιακά, ικανοποιεί όπως γνωρίζουμε μια βασική ανάγκη του ανθρώπου, την ανάγκη του «ανήκειν».

.....

Η ψηφιακή αφήγηση, ως συνδυασμός μέσου και «μεσολαβητή»-διανομέα (Couldry, 2007), την τελευταία δεκαετία χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο. Η **ανάπτυξη** αυτή, οφείλεται κατ' αρχήν στην **εξέλιξη των δυνατοτήτων** λήψης βίντεο, σε ποιότητα διαρκώς βελτιούμενη, τόσο μέσω κινητών τηλεφώνων, όσο και μέσω άλλων συσκευών. Παράλληλα, η εξέλιξη και η διάδοση, σε σημαντικό ποσοστό δωρεάν, πολλών προγραμμάτων επεξεργασίας βίντεο, αυτόνομα ή ενσωματωμένα σε άλλες εφαρμογές όπως σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης διευκολύνει όλο και περισσότερο την όλη διαδικασία, προσφέροντας συνεχώς νέες δυνατότητες.

Στα σημαντικά **πλεονεκτήματα** χρήσης της μεθόδου, πέραν της ευκολίας μάθησης και εφαρμογής, συμπεριλαμβάνεται όχι μόνο η ικανοποίηση της **προσωπικής έκφρασης** και η ικανοποίηση της **δημιουργίας**, αλλά και οι **ψυχολογικές διεργασίες** που προκαλεί η ίδια η διαδικασία. Ο δημιουργός στην επεξεργασία της ιστορίας έχει την ευκαιρία να επανατοποθετηθεί στο θέμα από μια άλλη οπτική και ιδιότητα, διαδικασία η οποία σε πολλές περιπτώσεις λειτουργεί **λυτρωτικά**, σε άλλες βοηθά στην επώλωση τραυμάτων, ενώ σημαντικά ενισχύει και το επίπεδο αυτογνωσίας. Πολύ ενδιαφέρουσα επίσης

είναι και η επίδραση που μπορεί να έχουν κάποιες ιστορίες στους θεατές, όπως συμβαίνει με όλες τις μορφές αφήγησης, στην περίπτωση μάλιστα των ψηφιακών αφηγημάτων, η αμεσότητα και η προσωπική σφραγίδα, μέσα από ένα πολυμεσικό περιβάλλον έκφρασης, δύναται να φέρουν το θεατή σε θέση αυξημένης **ενσυναίσθησης**, αυξάνοντας τα επίπεδα κατανόησης των θέσεων και των συναισθημάτων του «άλλου». Αυξημένα επίπεδα ενσυναίσθησης, είναι σημαντικά για το κάθε άτομο, δεδομένου ότι λειτουργούν τελικά βελτιώνοντας τα συνολικά επίπεδα κατανόησης και αντίληψη του κάθε ατόμου.

.....

Τα βασικά χαρακτηριστικά της μεθόδου, ερμηνεύουν την ευρεία αξιοποίησή της ως **εκπαιδευτικό εργαλείο**, εφόσον δίνει τη δυνατότητα απόκτησης ψηφιακών και τεχνολογικών δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα προσφέρει τη δυνατότητα και τη χαρά της προσωπικής έκφρασης και της δημιουργίας (Frazel, 2010 και Jakes, 2009). Ένα ακόμα σημαντικό πλεονέκτημα της χρήσης της μεθόδου στην εκπαιδευτική διαδικασία αφορά τη δυνατότητα επεξεργασίας θεμάτων δύσκολων στην κατανόησή τους. Η προετοιμασία για τη δημιουργία της αφήγησης, δίνει εξελικτικά τη δυνατότητα στο δημιουργό να εμβαθύνει και να κατανοήσει καλύτερα δύσκολες έννοιες και περίπλοκα ζητήματα (Garrety, 2008). Αντίστοιχα ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα έχει η χρήση της μεθόδου στην εκπαίδευση προκειμένου να διαπραγματευτούν θέματα ευαίσθητα, όπως θέματα που αφορούν ταυτότητα και τη διαφορετικότητα στο πλαίσιο μιας ομάδας εργασίας (Gachago, 2014). Σημαντική είναι και χρήση της μεθόδου ως διαδικασία διαγενεακής μάθησης (Μελιάδου et al., 2011). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει επίσης η αξιοποίησή της ως διαδικασία ψυχολογικής υποστήριξης για την **επούλωση τραύματος**, μέσα από τη λειτουργία του κύκλου ιστοριών και την πορεία δημιουργίας των ίδιων των ιστοριών, όπως και για τη βελτίωση επιπέδων αυτοεκτίμησης μελών ομάδων (Garrety, 2008). Τέλος, χρησιμοποιείται συχνά στον τομέα της υγείας, των κοινωνικών υπηρεσιών, σε **μουσεία**, αλλά και στον τομέα των **επιχειρήσεων** και της **διαφήμισης**.

.....

Ανεξάρτητα πάντως του πεδίου χρήσης της μεθόδου, ή των επιλογών μέσων και μεθόδων επεξεργασίας, η **ιστορία** είναι και θα είναι πάντα το επίκεντρο μιας καλής αφήγησης. Η χρήση των πολυμεσικών δυνατοτήτων, απλά θα υπογραμμίσει ή θα υποβιβάσει σημεία της ιστορίας διευκολύνοντας τη διήγηση και την κατανόηση της ιστορίας.

Μέσω της μεθόδου αυτής, τελικά, ακόμα και άνθρωποι οι οποίοι με δυσκολία χειρίζονται το λόγο, βρίσκουν ένα εναλλακτικό τρόπο έκφρασης και κατάθεσης απόψεων και της οπτικής τους, μέσα από μια διαδικασία που τεχνικά απλοποιείται όλο και περισσότερο.

4.4. Η Ψηφιακή αφήγηση ως μέσο έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικής παρέμβασης

Οι ιστορίες μπορούν να αποτελέσουν σημείο αναφοράς στη διεκδίκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εφόσον δίνουν τη δυνατότητα υπέρβασης των πολιτισμικών και πολιτικών διαφορών και καλλιεργούν αισθήματα αλληλεγγύης (Gready, 2010). Τη δύναμη αυτή των ιστοριών εξάλλου την περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο το σύνθημα του StoryCenter: «*όταν ακούμε και αφηγούμαστε ιστορίες, χτίζουμε ένα δικαιότερο και πιο υγιή κόσμο*».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι ψηφιακές αφηγήσεις, ως εναλλακτικός τρόπος γραφής, κατάθεσης λόγου και άποψης, **ανθρώπων, οι οποίοι έμεναν σιωπηλοί, ή κοινωνικών ομάδων που ζουν στο περιθώριο** και η «φωνή» τους δεν είχε τρόπο να «ακουστεί» (Lynn, 2006). Βασική επιδίωξη εξάλλου του Κέντρου για την Ψηφιακή Αφήγηση (Center for Digital Storytelling), από την έναρξη της λειτουργίας του, είναι η διάδοση ιστοριών, και ιδιαίτερα των ιστοριών που έχουν μείνει σιωπηλά στο περιθώριο, προκειμένου να ενεργοποιήσουν ανθρώπους και κοινωνίες σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο (Reed & Hill, 2010). Στην περίπτωση αυτή συμπεριλαμβάνονται και οι ομάδες εκτοπισμένων ανθρώπων. Οι Ψ.Α. των ανθρώπων αυτών, ξεπερνούν τελικά τα όρια των ίδιων των ιστοριών, και λειτουργούν ως πεδίο καταγραφής κοινών εμπειριών κοινωνικών ομάδων ανθρώπων, γίνονται **μέρος ενός συλλογικού αφηγήματος**, το οποίο κοινοποιεί ιστορίες που αποτελούν μέρος των **καταγραφών της συλλογικής μνήμης** της ομάδας (Gubrium & Turner, 2010). Με τη λειτουργία αυτή, η ψηφιακή αφήγηση αποκτά τελικά και ένα **συνεκτικό ρόλο** στη διαμόρφωση ομάδων (Yang, 2007), εφόσον μέσα από την ανταλλαγή επί μέρους εμπειριών στον κύκλο ιστοριών, τα μέλη της ομάδας, αναπτύσσουν σταδιακά μια **κοινή κριτική αντίληψη** γύρω από το θέμα που εξετάζουν (Gubrium & Scott, 2010).

Ως μέσο επικοινωνίας, μια καλή ψηφιακή ιστορία, θα δώσει την ευκαιρία στον θεατή να δει μέσα από τα μάτια και την οπτική του αφηγητή, θα προκαλέσει δηλαδή **ενσυναίσθηση**, και μάλιστα με ένα τρόπο εξαιρετικά διεισδυτικό, δεδομένης της ταυτόχρονης χρήσης ήχου και εικόνας. Αποτελεί συνεπώς ένα μέσο που έχει τη δύναμη να **γεφυρώνει** αξίες, πολιτισμούς και κοινωνικές πρακτικές (Μεϊμάρης 2013).

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι επίσης η δυνατότητα που έχει ο δημιουργός να **διαχειριστεί** την ιστορία του **όπως ακριβώς πιστεύει**, εφόσον ως παραγωγός θα επεξεργαστεί αυτόνομα το υλικό του, χωρίς την επέμβαση τρίτου, όπως επί παραδείγματι θα συνέβαινε στην περίπτωση αφήγησης στο πλαίσιο ενός ντοκιμαντέρ, όπου η ματιά του δημοσιογράφου, του εικονολήπτη ή του μοντέρ, θα επηρεάσει το τελικό αποτέλεσμα (Meadows, 2003).

Οι δυνατότητες **διαμοιρασμού** των ιστοριών, μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, δίνουν ευκαιρία πρόσβασης στο ευρύ παγκόσμιο κοινό, στοιχείο που δίνει στην εφαρμογή της μεθόδου της Ψ.Α., **διάσταση κοινωνικής διαδικασίας**, η οποία μεταξύ άλλων, ενισχύει τη **δημοκρατική λειτουργία**

(Couldry, 2008). Αναπτύσσεται δηλαδή εξελικτικά ένας **παγκόσμιος διάλογος** στον οποίο οι ψηφιακές ιστορίες αποτελούν οχήματα επικοινωνίας, δίνοντας **αφορμές κοινωνικής κατανόησης και σύγκλισης**, στοιχεία αναγκαία στο σύγχρονο περιβάλλον οξύτητας και φανατισμού. Ιδιαίτερα σημαντικός στη λειτουργία αυτή, είναι ο ρόλος των **αντί-ιστοριών (counter-narratives)**, ιστοριών δηλαδή, οι οποίες καταθέτουν μια εναλλακτική άποψη σε κοινωνικά ζητήματα, και προκαλούν την κυριαρχούσα οπτική, ιδιαίτερα σε θέματα σχετικά με κοινωνικές ανισότητες και αδικίες (de Jager et al., 2017).

Σημαντική επίσης είναι και η δυνατότητα που δίνει η εφαρμογή του κύκλου ιστοριών σε ομάδες, ως παράλληλη **θεραπευτική διαδικασία** αντιμετώπισης ή διαχείρισης του τραύματος που δημιούργησαν οι καταστάσεις που βίωσαν τα μέλη της ομάδας (de Jager et al., 2017).

Αναφερθήκαμε ήδη στη χρήση της Ψ.Α. στην εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου να διαπραγματευτούν θέματα ευαίσθητα που αφορούν κοινωνική ισότητα και δικαιοσύνη.

Η **ψηφιακή δημοσιογραφική αφήγηση**, αποτελεί σήμερα το καλύτερο παράδειγμα της χρήσης αλλά και της επίδρασης που μπορεί να έχει αυτός ο τρόπος γραφής και έκφρασης, ως κοινωνική θέση και παρέμβαση. Το **κοινό** για πρώτη φορά στην ιστορία, εκτός από αποδέκτης, **γίνεται παραγωγός και διανεμητής** περιεχομένου. Απλοί πολίτες, δημιουργούν ιστορίες και μέσα από αυτές έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν θέσεις και κοινωνικά και πολιτικά μηνύματα (δημοσιογραφία πολιτών), που έχουν στη συνέχεια τη δυνατότητα να αποτελέσουν σημείο αναφοράς (και αναδιανομής) στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε άλλες εφαρμογές του διαδικτύου, δίνοντας μάλιστα και τη δυνατότητα στους δημιουργούς (και όχι μόνο), να δεχτούν σχόλια και απόψεις για τη δουλειά τους. Μέσα από τον ψηφιακό διάλογο που δημιουργείται, παρατηρείται συχνά μια δυναμική επέμβαση στην ιεράρχηση της επικαιρότητας και στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας (Shah et al., 2015).

4.5. Η Ψηφιακή αφήγηση ως ερευνητικό εργαλείο

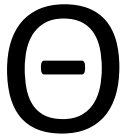
Η χρήση της ψηφιακής αφήγησης ως ερευνητικό εργαλείο, αποτελεί μια **πολύ πρόσφατη πρακτική**. Ως εκ τούτου, οι σχετικές μελέτες και η βιβλιογραφία επί του θέματος είναι περιορισμένες.

Είναι γνωστό ότι η **ένταξη τεχνικών οπτικής αναπαράστασης στην ερευνητική διαδικασία** ενισχύει τη δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών και επικοινωνίας (Gauntlett, 2007). Με αυτό το σκεπτικό, την τελευταία δεκαετία διάφορες διαδικασίες καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας, χρησιμοποιούνται όλο και πιο συχνά ως εργαλεία και μέθοδοι ποιοτικής έρευνας βασισμένες στην τέχνη (arts-based research). Μεταξύ αυτών, η δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων ξεχωρίζει, εφόσον ως ερευνητική μέθοδος, προσφέρει ενδιαφέρουσες δυνατότητες, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις **ερευνών που απαιτούν συμμετοχή** των μελών του υπό εξέταση δείγματος (Conrad & Sinner, 2015). Το περιβάλλον συμμετοχικής δημιουργικής διάθεσης που αναπτύσσεται στο πλαίσιο του κύκλου των ιστοριών, δίνει τη δυνατότητα μελέτης απόψεων και στάσεων ειδικών **ομάδων κοινού, όπως οι πρόσφυγες**, που είναι πολύ δύσκολο να μελετηθούν και να αποκωδικοποιηθούν υπό άλλες συνθήκες (Lenette & Boddy, 2013). Μια άλλη ενδιαφέρουσα διάσταση της Ψ.Α. ως εναλλακτικής ερευνητικής μεθοδολογίας, συσχετίζεται με τη δυνατότητα που δίνει στο δημιουργό **να επανεξετάσει και να επανατοποθετηθεί** απέναντι σε καταστάσεις και γεγονότα μέσα από διαφορετική θέση και οπτική γωνία. **Αναδεικνύονται έτσι, στοιχεία και πληροφορίες**, που με άλλη μεθοδολογία θα έμεναν στο περιθώριο, ενώ απόψεις και θέσεις ιεραρχούνται και εκφράζονται με νέα επικοινωνιακά μέσα, με ένα τρόπο που δίνει τη δυνατότητα να προκληθεί μεγαλύτερος βαθμός εμπάθειας στο θεατή. Οι απόψεις κατατίθενται **τελικά ακριβώς με τον τρόπο που επιθυμεί** ο δημιουργός και **ελαχιστοποιείται** η περίπτωση παρερμηνειών ή λάθους στην καταγραφή και «μετάφρασή» τους. Η δυνατότητα χρήσης συνδυασμού μέσων, δίνει τη δυνατότητα ουσιαστικών περιγραφών με σαφήνεια, **ξεπερνώντας γλωσσικούς ή πολιτιστικούς φραγμούς** (de Jager et al., 2017). Δίνεται έτσι η δυνατότητα περιγραφής καταστάσεων και εννοιών **σύνθετων** που είναι δύσκολο να εξηγηθούν με άλλες ερευνητικές μεθόδους. Αντίστοιχα, **ο ερευνητής έχει την ευκαιρία πολλαπλών αναγνώσεων** του υλικού, συνεπώς μπορεί να διερευνήσει σε βάθος και να κατανοήσει καλύτερα τους συσχετισμούς δυνάμεων που λειτουργούν και διαμορφώνουν απόψεις, αντιλήψεις και θέσεις γύρω από ευαίσθητα κοινωνικά ζητήματα, τα οποία αποτελούν κατά κανόνα ερευνητικό αντικείμενο με τη μέθοδο της ψηφιακής αφήγησης (Gubrium & Scott, 2010). Συνεπώς, η χρήση της μεθόδου σε συγκεκριμένα πεδία, εξασφαλίζει συνθήκες στις οποίες η γνώση και η κατανόηση του αντικειμένου της έρευνας φτάνει σε επίπεδα που δύσκολα εξασφαλίζουν άλλες μεθοδολογίες.

Για όλους αυτούς τους λόγους, η αφήγηση και η δημιουργία ψηφιακών ιστοριών, αξιοποιούνται εδώ και καιρό σε ένα **ευρύ πεδίο ερευνητικών αναγκών** (Wilkins, 2004). Αναφέρονται κάποια ενδεικτικά παραδείγματα χρήσης της μεθόδου σε ερευνητικές διαδικασίες:

- Για τον προσδιορισμό αναγκών χρηστών στα πρώτα ερευνητικά στάδια σχεδιασμού και ανάπτυξης πληροφοριακών συστημάτων (Sanders, 2000),
- ως τεχνική καλύτερης κατανόησης ερευνητών για τα συναισθήματα και τις αντιλήψεις χρηστών πριν τη διεξαγωγή μιας έρευνας (IDEO, 2015),
- σε ομάδες ερευνητών προκειμένου να ενισχύσει τα μεταξύ τους επίπεδα συντονισμού και κοινής αντίληψης (IDEO, 2015),
- στην έρευνα καταναλωτικής συμπεριφοράς και αντιλήψεων (Rooney et al., 2005),
- αποτελεί μια αποτελεσματική μέθοδο στην οποία μπορεί να βασιστεί η ανάπτυξη συμμετοχικών ερευνών (CBPR - Community-based participatory research),
- στην ανάπτυξη ερευνών καταγραφής και διατήρησης πολιτιστικών δεδομένων και παραδόσεων.
- σε κοινωνικές έρευνες
- σε έρευνες στον τομέα της υγείας
- Εξαιρετικά αποτελεσματική έχει αποδειχτεί η μέθοδος σε έρευνες στον τομέα της παιδείας, ιδιαίτερα όταν η περιοχή έρευνας αναζητούσε απαντήσεις στην περιοχή της κοινωνικής ταυτότητας, των κοινωνικών ανισοτήτων, της διαδικασίας δημιουργίας γνώσης, όπως και σε θέματα παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά (Gubrium & Turner, 2010).
- Τέλος, η μέχρι τώρα εμπειρία χρήσης της ως μεθόδου ποιοτικής έρευνας, αποδείχτηκε πολύ θετική, σε έρευνες που αφορούν ομάδες που βρίσκονται στο κοινωνικό περιθώριο, όπως οι ομάδες που εξετάζουμε (de Jager et al., 2017).

4.6. Περιγραφή συμμετεχόντων και των ιστοριών τους

α χρησιμοποιηθούν ψευδώνυμα για τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, για λόγους προστασίας δεδομένων και ασφάλειας των συμμετεχόντων, όπως αναφέρθηκε.

Συνολικά, στην έρευνα συμμετείχαν 12 άτομα, ενώ όσοι κατάφεραν τελικά να δημιουργήσουν ψηφιακές ιστορίες ήταν οι εξής 8.

Όνομα	Ηλικία	Καταγωγή	Ψηφιακή Ιστορία
Pateh	26	Γκάμπια	Pictures
Omar	24	Ιράκ	Lost at Sea
Abraham	24	Ερυθραία	The best night
Raoul	27	Καμερούν	Don't you see?
Krubaly	22	Mali	Company
Abdul	25	Αφγανιστάν	Identity
Hussein	15	Αφγανιστάν	Escape
Nizar	22	Συρία	Reconnecting with my Family

Γενική παρατήρηση

Σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις, γίνεται αναφορά στην εμπειρία παραμονής στο κέντρο της Μόριας της Μυτιλήνης, ως μια εφιαλτική ανάμνηση. Αρκετοί μάλιστα χρησιμοποίησαν στις ψηφιακές ιστορίες τους φωτογραφίες που απεικονίζουν την κατάσταση εκεί, οι οποίες πραγματικά αποκαλύπτουν συνθήκες ντροπής. Δεδομένου ότι όλες οι αναφορές είχαν το ίδιο ύφος και σκεπτικό, δεν γίνεται επί μέρους αναφορά στο θέμα της Μόριας στην παρουσίαση των ιστοριών που ακολουθεί.

Οι αρχές, η ευγένεια, η αξιοπρέπεια και οι ανθρώπινες αξίες που χαρακτήρισαν το σύνολο των συμμετεχόντων, χρίζουν ειδικής αναφοράς. Να σημειωθεί ότι την πλειοψηφία αποτελούσαν ιδιαίτερα θεοσεβούμενοι ισλαμιστές.

Όπως θα διαπιστώσουμε, οι ιστορίες ως ενιαίο σύνολο, επιβεβαιώνουν την σημασία των νέων μέσων και δυνατοτήτων να λειτουργούν ως πεδίο καταγραφών μνήμης και μέσω αυτών ως περιβάλλον διαμόρφωσης της συλλογικής μνήμης, σε άμεσο συσχετισμό με τη διαχείριση τραυμάτων και ποικιλίας συναισθημάτων όπως οργή, θλίψη, αγωνία κλπ. (Kok, Rogers, 2016)

Ο Pateh και η ιστορία του [«Pictures»]

Pateh έφυγε από την Γκάμπια και την οικογένειά του για πολιτικούς λόγους, πριν από τρία χρόνια. Χρεώνει στο καθεστώς της χώρας το θάνατο του πατέρα του, χωρίς όμως να έχει αποδείξεις. Αισθάνθηκε ότι απειλείται η ζωή του και αποφάσισε να διαφύγει. Ταξίδεψε από τη χώρα του με αεροπλάνο στην Τουρκία. Έμεινε στην Τουρκία λιγότερο από έξι μήνες, Έχει πολύ στενές σχέσεις με την οικογένειά του και μεγάλη αγάπη για την πατρίδα του στην οποία σκοπεύει να επιστρέψει κάποια στιγμή στο μέλλον. Εν τω μεταξύ προσπαθεί να αξιοποιήσει το χρόνο του όσο μπορεί καλύτερα, επιδιώκοντας να μορφωθεί και να δουλέψει. Σήμερα σπουδάζει με υποτροφία από την Αμερικάνικη Πρεσβεία και μαθαίνει ελληνικά μέσω των δωρεάν προγραμμάτων της οργάνωσης Generation 2.0. Στο παρελθόν παρακολούθησε πολλά από τα προγράμματα εκπαίδευσης που παρέχουν οι φιλανθρωπικές οργανώσεις. Ήταν ο πιο ενημερωμένος από όλους ως προς τις διάφορες δυνατότητες που υπάρχουν. Εκτός από διάβασμα, περνά το υπόλοιπο της μέρας του με τη συστηματική αναζήτηση εργασίας.

Η αφήγησή του, συμπεριλαμβάνει κατ' αρχήν την πιο ενδιαφέρουσα επιλογή φωτογραφιών για τη Μόρια. Οι φωτογραφίες επιλέχθηκαν μετά από πολύ σκέψη και με πολύ ξεκάθαρο ζητούμενο. Η σειρά που έχουν τοποθετηθεί έχει επίσης μεγάλη σημασία. Ως κεντρικό θέμα στην αφήγησή του, είναι η δυνατότητα που δίνει η τεχνολογία ως καταγραφή αναμνήσεων, αλλά και ως μέσο κοινωνικής παρέμβασης και διαμαρτυρίας. Η ιστορία καθλώνει με τη λιτότητα των μέσων και του λόγου, ενώ οι εικόνες είναι αυτές που στην πραγματικότητα αναλαμβάνουν ρόλος αφήγησης. Κυρίαρχο τόνο και χαρακτήρα δίνει επίσης το τραγούδι που επιλέχτηκε, το οποίο αποτελεί σύγχρονη εκδοχή παραδοσιακού τραγουδιού της Σενεγάλης (η Σενεγάλη και η Γκάμπια για κάποια περίοδο αποτελούσαν ενιαίο κράτος με το όνομα Σενεγκάμπια). Η ιστορία τελειώνει με μια αφίσα διαμαρτυρίας και κοινωνικής εγρήγορσης, αναφορικά με τις ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες που επικρατούν το χειμώνα στη Μόρια. Στην ιστορία του θίγεται εμμέσως και το θέμα του ψηφιακού χάσματος, εφόσον όπως λέει, απέκτησε έξυπνη συσκευή τηλεφώνου αφού έφυγε από τη χώρα του.

Ο Omar και η ιστορία του [«Lost at Sea»]

Ο Omar είναι ο μόνος ο οποίος (έχοντας λάβει την απαραίτητη δέσμευση εχεμύθειας), αναφέρει στην ψηφιακή του ιστορία το πραγματικό του όνομα και έχει συμπεριλάβει βίντεο όπου εμφανίζεται και ο ίδιος. Η ιστορία του, αποτελεί παράδειγμα επιμονής προς την επίτευξη του στόχου, που ήταν να μεταβεί στην Ελβετία, όπου βρίσκεται σήμερα, εργαζόμενος πλέον σε φιλανθρωπική οργάνωση. Μέχρι να φτάσει όμως στον προορισμό του, πέρασε ένα χρόνο με πολλές αποτυχημένες απόπειρες διαφυγής από την Τουρκία στην Ελλάδα. Αντίστοιχα πολλές αποτυχίες και απογοητεύσεις είχε η προσπάθειά του να φύγει από την Ελλάδα. Κατάγεται από το Ιράκ.

Η αφήγησή του, έχει ως κεντρικό θέμα την ανεκτίμητη συμβολή της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας, ως μέσο προσανατολισμού. Σε τρεις περιπτώσεις, η χρήση συστημάτων GPS, αποδείχτηκε πολύτιμη, ενώ σε

δυο από αυτές, θεωρεί ότι έσωσε τη ζωή σε αυτόν και στα μέλη της ομάδας των συνταξιδιωτών του. Η πρώτη αναφορά γίνεται όταν χρησιμοποίησαν τους χάρτες και το σύστημα προσανατολισμού του κινητού, για να βρουν το δρόμο να γυρίσουν στο κέντρο φιλοξενίας όπου διέμεναν, όταν απελευθερώθηκαν από τον τουρκικό στρατό που τους είχε συλλάβει σε μια από τις πολλές προσπάθειες διαφυγής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει, ο στρατός επίτηδες τους άφησε στο άγνωστο, χωρίς να τους καθοδηγήσει για την επιστροφή τους, ενδεικτικό της σκληρής στάσης των τουρκικών αρχών. Η δεύτερη αναφορά αφορά την περίπτωση που χάλασε η μηχανή του σκάφους που επέβαιναν σε μια από τις απόπειρες μετάβασης από την Τουρκία στην Ελλάδα. Τη φορά αυτή κατόρθωσαν, αποστέλλοντας τις συντεταγμένες σε ένα γνωστό του, να ειδοποιήσουν μέσω αυτού την τουρκική ακτοφυλακή. Τέλος, στην τελευταία απόπειρα να φτάσουν στην Ελλάδα, μπόρεσαν να βρουν τελικά την κατεύθυνσή τους, και να κατευθυνθούν προς τη Μυτιλήνη, αφού πρώτα είχαν χαθεί επί μια ώρα στη θάλασσα, χωρίς να ξέρουν που βρίσκονται και υπό τον πανικό ότι θα εντοπιστούν από τις αρχές και θα τους γυρίσουν πίσω για μια ακόμα φορά.

Ο Abraham και η ιστορία του [« The best night»]

Η περίπτωση του Abraham, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτυχίας του ισχύοντος νομικού συστήματος και των διαδικασιών. Έφυγε από την Ερυθραία, θέλοντας να ξεφύγει από την υποχρεωτική προοπτική ένταξης στο στρατό, σε μόνιμη βάση και χωρίς μισθό, όπως έχει επιβάλει το μονοκομματικό καθεστώς της χώρας. Πέρασε το μεγαλύτερο διάστημα από όλους στην Τουρκία. Όπως όλοι, περιγράφει την εκεί εμπειρία και συνθήκες ως ιδιαίτερα δραματικές. Το στοιχείο αυτό μάλιστα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένου ότι όλοι στη συνέχεια θα βρεθούν στις απαράδεκτες συνθήκες της Μόρια. Από τις συζητήσεις, εξήχθη το συμπέρασμα, ότι είναι η συμπεριφορά των τουρκικών αρχών, αλλά και των κατοίκων, οι βασικοί παράγοντες δημιουργίας εχθρικού κλίματος απέναντι στους πρόσφυγες. Ο Abraham, έχει ταλαιπωρηθεί και χάσει πολλά χρήματα επί ένα χρόνο στην Ελλάδα, προσπαθώντας, άδικα όπως αποδείχτηκε, να ακολουθήσει τη νόμιμη διαδικασία και να μεταβεί στη Γερμανία, παρά τις αντίθετες συστάσεις γνωστών και φίλων. Τελικά έχει αποφασίσει και βρίσκεται στη διαδικασία να το επιτύχει με πλαστά έγγραφα. Ο Abraham είχε το χαμηλότερο βαθμό ψηφιακής καλλιέργειας και γνώσης από όλη την ομάδα.

Η αφήγησή του, αποτελεί την πιο ξεχωριστή προσέγγιση, εφόσον χαρακτηρίζεται από διάχυτα χαρούμενο ύφος. Γι αυτόν η πιο σημαντική συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας, σχετίζεται με τη δυνατότητα που δίνει στην επικοινωνία. Μέσων των δωρεάν τρίλεπτων επικοινωνιών που δίνει ο Ερυθρός Σταυρός, περνάει κάθε Σάββατο την πιο ωραία μέρα της εβδομάδας, όπως αναφέρει, με την επικοινωνία με τους δικούς του στην Ερυθραία. Μέσα από την επικοινωνία αυτή μεταφέρεται νοερά πίσω στην πατρίδα του. Όλο το αφήγημα είναι ένας ύμνος στη χώρα του, ενώ ως χαρούμενη μουσική υπόκρουση, επέλεξε μια σύγχρονη επιτυχία της Ερυθραίας.

Ο Raoul και η ιστορία του [«Don't you see? »]

Ο Raoul ήταν ο πιο χαρούμενος χαρακτήρας από όσους συμμετείχαν στη διαδικασία. Βρίσκεται ήδη ένα χρόνο στην Ελλάδα και δε θέλει να επιστρέψει, παρά τα πολλά εμπόδια που συναντά. Όπως χαρακτηριστικά είπε, αρνήθηκε να πάει στη Γερμανία, όταν πρόσφατα του δόθηκε η δυνατότητα, γιατί είναι σίγουρος ότι «αυτή είναι η χώρα που θέλει να ζήσει μέχρι να επιστρέψει στην πατρίδα του». Εργάζεται σε τηλεφωνικό κέντρο (μιλώντας αγγλικά). Πολιτικός ακτιβιστής με άποψη και γνώσεις, διέφυγε από τη χώρα του τη Σιέρα Λεόνε, όπου διωκόταν για τις πολιτικές του απόψεις, όπως συνέβη με τον πατέρα του πριν μερικά χρόνια, ο οποίος τελικά δολοφονήθηκε, λόγω των απόψεων του. Είναι παιδί πολυμελούς οικογένειας, η οποία εκτοπίστηκε εσωτερικά κατά τον εμφύλιο του 2002. Πιστεύει ότι η πρόσφατη επιδημία του ιού Έμπολα που οδήγησε στο θάνατο χιλιάδες συμπατριώτες του το 2014, αποτέλεσε τη χαριστική βολή σε ένα κράτος με πολλά πολιτικά ζητήματα και εξαιρετικά προβληματική οικονομία. Ανέλυσε με πολλές λεπτομέρειες την κατάσταση στη χώρα του, ενώ έντονο ήταν και το ενδιαφέρον του για πληροφορίες αναφορικά με την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στην Ελλάδα.

Η αφήγησή του, αποτελεί στην πραγματικότητα μια πολιτική τοποθέτηση – διαμαρτυρία, με έναν παράδοξο και ιδιόμορφο τρόπο, δεδομένου ότι έχει επιλέξει μια πολύ χαρούμενη μουσική, για να προβάλλει εικόνες που με σκληρό τρόπο καταγγέλλουν την πραγματικότητα των προσφύγων στην Ελλάδα. Η επιλογή της λέξης και του συμβόλου της «ειρήνης», αποτελεί επίσης ένα μήνυμα αλλαγής στάσης. Και στην περίπτωση αυτή συναντάμε τη δύναμη κοινωνικής παρεμβολής που δίνει η ψηφιακή τεχνολογία, η οποία χρησιμοποιείται απόλυτα συνειδητοποιημένα. Σε δεύτερο επίπεδο, γίνεται αναφορά στην εντατική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία αποτελούν την κυρίαρχη πλατφόρμα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας και για τους προσφυγικούς πληθυσμούς.

Ο Krubaly και η ιστορία του [«Company»]

Ο Krubaly με τα αδέρφια του αποφάσισαν να φύγουν από το Μάλι, μετά από τις αναταραχές που προκάλεσαν (και συνεχίζουν να προκαλούν) τρομοκρατικές επιθέσεις τζιχαντιστών. Διέθετε το καλύτερο επίπεδο ψηφιακής καλλιέργειας από όλους όσους συμμετείχαν στη διαδικασία. Παρακολουθεί συστηματικά προγράμματα εκπαίδευσης και μαθαίνει ελληνικά. Το επίπεδο γνώσης αγγλικών ήταν επίσης πολύ καλό συγκριτικά. Δουλεύει περιστασιακά όπου μπορεί, προκειμένου να μπορεί να συντηρείται. Ζει με τα δυο αδέρφια του και άλλους δυο φίλους τους σε ένα διαμέρισμα στην οδό Φυλής. Η πρόσφατη σχετικά εμπειρία του για την κατάσταση στην Τουρκία, αναφέρει ότι παρατηρείται μια σαφής στροφή της κοινωνίας και φυσικά των αρχών, ενάντια στην παραμονή προσφύγων και μεταναστών στο τουρκικό έδαφος. Όπως είπε, η Τουρκία είναι πλέον «μια χώρα σχεδόν εχθρική» για τους πρόσφυγες.

Η αφήγησή του, αποτελεί την πιο ενδιαφέρουσα μαρτυρία ως προς την ψυχολογία των εκτοπισμένων πληθυσμών. Αναφέρεται ξεκάθαρα στην κατάθλιψη που βίωνε εσώκλειστος στη Μόρια, την οποία προκάλούσε ο συνδυασμός απραξίας, αβεβαιότητας και άθλιων συνθηκών διαβίωσης. Η ειλικρίνεια και η

αμεσότητα της διήγησης πραγματικά ξαφνιάζει. Μέσα από τη διήγηση γίνεται αναφορά σε ένα σύνολο αναγκών το οποίο καλύπτει η χρήση των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας, για ενημέρωση, επικοινωνία, μόρφωση, αλλά και ψυχαγωγία. Η σημαντικότερη συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας, είναι γι' αυτόν η υποστήριξη της ψυχολογικής του ισορροπίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι αισθάνεται ότι πρέπει να απολογηθεί για την ψυχαγωγική διάσταση της χρήσης της τεχνολογίας, η οποία συντελείται μέσα από την παρακολούθηση ταινιών και ανάγνωση βιβλίων. Απαντά σε όσους (υποθετικά) σχολιάσουν τη στάση του αυτή ως «socializing», ότι για τον ίδιο έχει σωτήρια λειτουργία, εφόσον του δίνει τη δυνατότητα να καταπολεμήσει την κατάθλιψη και το στρες. Η θέση αυτή αφορά προφανώς απάντηση σε σχετική κριτική που έχει δεχτεί. Άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία που προκύπτουν από την αφήγηση είναι η αναφορά στην ελπίδα που μπορεί να καλλιεργηθεί από πληροφορίες, όπως οι ειδήσεις για θέματα μεταναστευτικού, αλλά και η ανάγκη για χαλαρή επικοινωνία και χιούμορ, ως αντίδοτο στην απελπισία. Καταλήγει ότι δε θα μπορούσε να φανταστεί τη ζωή στη Μόρια χωρίς διασύνδεση.

Ο Abdul και η ιστορία του [«Identity»]

Ο Abdul είναι ο μικρότερος γιος μιας πολυμελούς οικογένειας σιτών Χαζάρα, μιας φυλής του Αφγανιστάν (αποτελεί περίπου το 20% του πληθυσμού), η οποία διώκεται από το καθεστώς των Ταλιμπάν. Ακολούθησε και αυτός το δρόμο της φυλετικής αυτής ομάδας (το ποσοστό τους επί του συνόλου του πληθυσμού είναι περίπου 20%), προς την εξορία, προκειμένου να σώσουν τη ζωή τους. Είναι η δεύτερη φορά που έρχεται στην Ελλάδα, εφόσον το 2010 γύρισε πίσω, πιστεύοντας ότι το κλίμα άλλαξε. Η οικογένειά του είναι διασκορπισμένη στη Γερμανία, στην Αυστραλία, στην Αμερική και εδώ ζει με το μεγαλύτερο αδερφό του. Τη δεύτερη φορά διέφυγε κυριολεκτικά το θάνατο, εφόσον πληροφορήθηκε τελευταία στιγμή ενέδρα των Ταλιμπάν, στην οποία σκοτώθηκε ο αδερφός του. Συγκλονίζει η πληροφορία ότι οι Ταλιμπάν προσπάθησαν να τους σκοτώσουν, γνωρίζοντας ότι είναι η τελευταία τους μέρα πριν φύγουν για το Πακιστάν, εφόσον είναι αποφασισμένοι να σκοτώσουν όλα τα αρσενικά μέλη της οικογένειας, όπως έκαναν με τον πατέρα του, ως μέρος της επιχειρούμενης γενοκτονίας των Χαζάρα. Οι περισσότεροι της εθνότητας, συνήθιζαν να διαφεύγουν στο Πακιστάν, όπου υπάρχουν σημαντικός αριθμός Χαζάρα, αλλά πρόσφατα και στη χώρα αυτή φανατικοί ισλαμιστές έχουν βάλει στόχο την εξόντωσή τους. Το μίσος αυτό τους ακολουθεί και στην Ελλάδα, εφόσον αναφέρθηκε πρόσφατη απόπειρα εναντίον μέλους της φυλής από το Πακιστάν. Παρά τις δύσκολες καταστάσεις στη χώρα του, εύχεται να μπορέσει να γυρίσει. Συγκλονιστικό επίσης είναι το γεγονός ότι στην απάντηση τι του λείπει από τη χώρα του, απάντησε «το σχολείο και οι φίλοι», έστω και αν σχολείο πήγε μόνο τέσσερα χρόνια...

Η αφήγησή του, αφορά το πώς με τη βοήθεια των σύγχρονων δυνατοτήτων, μπόρεσε να αποκτήσει ξανά «ταυτότητα» και να παρουσιάσει έγγραφα που πιστοποιούν την ύπαρξή του προκειμένου να επιστρέψει στην Ελλάδα. Το συγκλονιστικό στοιχείο στην ιστορία αυτή είναι ότι ξεκινά με ένα δραματικό γεγονός: οι Ταλιμπάν είχαν στήσει ενέδρα για να τους προλάβουν τις τελευταίες ώρες πριν φύγουν από τη χώρα,

θέλοντας να σκοτώσουν αυτόν και τον αδερφό του, εφόσον ως άρρενες θεωρούνται συνεχιστές της φυλής, την οποία επιθυμούν να εξολοθρεύσουν. Στην ενέδρα σκοτώθηκε τελικά ο αδερφός του. Ένα νέο παιδί λοιπόν, καλείται για τις ανάγκες της έρευνας, και επιτυγχάνει, να αναμετρηθεί με τα ψυχολογικά του τραύματα και να εστιάσει στην πρακτική διάσταση και χρησιμότητα της χρήσης της τεχνολογίας...

Ο Hussein και η ιστορία του [«Escape»]

Ο Hussein ήταν ο πιο μικρός από όσους συμμετείχαν στη διαδικασία. Ο δεύτερος μικρότερος γιός μιας τυπικής οικογένειας του Αφγανιστάν, απήχθη από τους Ταλιμπάν, μαζί με άλλους συνομήλικους του, με προορισμό να ενταχθεί στο στρατό τους. Ο Hussein δεν μπορούσε να φανταστεί τον εαυτό του σε μόνιμη υπηρεσία στο στρατό και κυρίως τη ζωή του χωρίς μόρφωση. Με τη χρήση του κινητού μπόρεσε να εντοπίσει που βρίσκεται και να ειδοποιήσει τον (θετό) πατέρα του, ο οποίος κανόνισε τη διαφυγή του στο Πακιστάν. Έχει σημασία να σημειώσουμε τη δύναμη του στρατού των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, εφόσον στην πραγματικότητα, ούτε η άποψη του πατέρα ενός παιδιού, μπορεί να σταθεί ενάντια στις αποφάσεις τους. Προτίμησε συνεπώς, με κίνδυνο της ζωής του, να πάρει το ρίσκο να εγκαταλείψει την πατρική του εστία, ακολουθώντας το δρόμο που είχαν ήδη πάρει τα υπόλοιπα αδέρφια του. Από το Πακιστάν έφτασε σταδιακά στην Ελλάδα, σε μια διαδρομή αρκετών εβδομάδων, μεγάλο μέρος της οποίας έκανε με τα πόδια. Στην Ελλάδα έμεινε ένα εξάμηνο, μέχρι να αναχωρήσει για τη Γερμανία, όπου μένει ο αδερφός και η αδερφή του.

Η αφήγησή του, περιγράφει την πορεία του αυτή και τη σημασία που έχει για αυτόν το κινητό τηλέφωνο, εφόσον κυριολεκτικά του έσωσαν τη ζωή. Θαρραλέος και απίστευτα φιλοσοφημένος για την ηλικία του, ήταν από τους λίγους που άφησαν να φανεί κάπως το πρόσωπό του, παρά το ότι για αυτόν ο κίνδυνος εξακολουθεί να είναι μεγάλος (οι διώξεις των Ταλιμπάν φαίνεται ότι δε σταματούν ποτέ). Η επιλογή να φανεί το πρόσωπό του, έγινε μετά από σκέψη, πολύ συνειδητά, στην προσπάθειά του να δώσει πιο προσωπικό τόνο στην ιστορία του. Με μεγάλη επιμέλεια και προσοχή ασχολήθηκε με κάθε λεπτομέρεια μέχρι την ολοκλήρωση της ψηφιακής του αφήγησης, είτε από κοντά, όσο διάστημα ήταν στην Ελλάδα, είτε από τη Γερμανία, μέσω Skype. Η περίπτωση του πάντως, είναι από αυτές που θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται ως παράδειγμα προς μίμηση, με πολλαπλές αναγνώσεις, σε ελληνόπουλα αντίστοιχων ηλικιών...

4.7. Παρατηρήσεις και συμπεράσματα από την όλη διαδικασία (μεθοδολογικά)

Η εμπειρία από την όλη διαδικασία, τόσο ως προς την προσέγγιση και την δημιουργία πλαισίου επικοινωνίας, όσο και ως προς την αξιοποίηση της μεθόδου ως ερευνητικής διαδικασίας, έδωσαν τη δυνατότητα να εμπλουτιστεί η γνώση μας με σημαντικές πληροφορίες και στοιχεία, πέραν των πληροφοριών που αναζητήθηκαν σε πρώτο επίπεδο.

Η συνεργασία με πρόσφυγες και ιδιαίτερα με πρόσφυγες από τόσο διαφορετικά κράτη, σε ερευνητικό ή εκπαιδευτικό πλαίσιο εργασίας, είναι μια ιδιαίτερη διαδικασία, κατά την οποία θα πρέπει πρώτα να αντιμετωπιστούν συγκεκριμένα ζητήματα, προκειμένου να εξελιχθεί ικανοποιητικά και να αποδώσει έργο. Φυσικά, η επιστημονικά σωστή προσέγγιση του θέματος **απαιτεί τη συνεργασία και συμβολή κοινωνιολόγων, εθνολόγων και ψυχολόγων**, οι οποίοι ως ειδικοί, είναι οι πλέον αρμόδιοι να προσδιορίσουν ένα σωστό πλαίσιο προσέγγισης και μεθοδολογίας. Χωρίς προφανώς να υπάρχει πρόθεση υποκατάστασης αυτής της αναγκαίας επιστημονικής συμβολής, η εμπειρία της διαδικασίας που ακολουθήθηκε, δίνει τη δυνατότητα **κατάθεσης κάποιων παρατηρήσεων**, που ενδεχομένως αποδειχτούν χρήσιμες σε μελλοντικές αντίστοιχες προσεγγίσεις. Το όλο θέμα είναι αρκετά σύνθετο και πολύπλοκο. Η εμπειρική μαρτυρία μπορεί να αποδειχτεί εξαιρετικά χρήσιμη στη δημιουργία γνώσης, **δεδομένου ότι προς το παρόν δεν υπάρχει επαρκής επιστημονική κατάρτιση σε σχέση με το εξεταζόμενο θέμα**. Η καταγεγραμμένη εμπειρία θα πρέπει στη συνέχεια να αξιοποιηθεί συστηματικά από ειδικούς επιστήμονες, προκειμένου να αρχίσει να δημιουργείται ένα ικανοποιητικό μεθοδολογικό πλαίσιο αναφοράς. Η σύγκλιση πολιτισμών, η οποία αναπτύσσεται και μέσω του μεταναστευτικού, αποτελεί πλέον δεδομένο, βάσει του οποίου, οφείλουμε να αναπτύξουμε αποτελεσματικούς τρόπους και διαδικασίες λειτουργίας σε όλα τα επίπεδα συμπεριλαμβανομένου του ερευνητικού.

Συνεργασία με πρόσφυγες από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα για τη διεξαγωγή ποιοτικών συνεντεύξεων και την εκπαίδευση και δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων:

Σύνοψη συμπερασμάτων ως προς τη μεθοδολογία της όλης διαδικασίας

❖ **Η δημιουργίας κλίματος εμπιστοσύνης και η δέσμευση προστασίας της ταυτότητας και εχεμύθειας, αποτελούν συνθήκες απαραίτητες και αδιαπραγμάτευτες**

Η συμμετοχή στη διαδικασία δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, σε κάθε περίπτωση φέρνει τον συμμετέχοντα σε μια ευάλωτη κατάσταση, την οποία πρέπει να ξεπεράσει προκειμένου να προχωρήσει στο στάδιο της ελικρινούς δημιουργίας (Lambert, 2013). Είναι προφανές ότι στις συγκεκριμένες ομάδες, η αίσθηση αυτή είναι πολύ πιο έντονη.

Σε προηγούμενη ενότητα αναφέρθηκε η **δυσκολία προσέγγισης** εκτοπισμένων ατόμων, προκειμένου να συμμετάσχουν στην έρευνα. Μετά το στάδιο της προσέγγισης, αντιμετωπίστηκε σημαντικά μεγαλύτερη

δυσκολία στην επικοινωνία, στο στάδιο των συνεντεύξεων. Η δυσκολία αυτή είχε βαθύτερες και πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμες αιτίες, πέραν της προφανούς δυσκολίας που δημιουργεί το χαμηλό επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας και το γενικότερα χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (ίσως μάλιστα αυτοί να ήταν τελικά και οι πιο εύκολα διαχειρίσιμοι παράγοντες). Παρά το γεγονός, ότι όσοι συμμετείχαν **γνώριζαν το ζητούμενο και είχαν οικειοθελώς επιλέξει να συμμετάσχουν**, ο παράγοντας **επιφύλαξη**, εξακολούθησε να είναι κυρίαρχος και να δημιουργεί επικοινωνιακά προβλήματα και αναστολές, τουλάχιστον στην πρώτη συνάντηση. Η αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων, ενέχει για τους ανθρώπους αυτούς αντικειμενικά, ένα σημαντικό βαθμό επικινδυνότητας, εφόσον στην περίπτωση που εντοπιστούν ίχνη τους ή αποκαλυφθούν ευαίσθητες πληροφορίες που τους αφορούν ή τους χαρακτηρίζουν, είναι δυνατόν μέσω των δεδομένων αυτών, να προκληθούν η να διευκολυνθούν εγκληματικές ενέργειες ή πιέσεις εναντίον τους. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα, ο κίνδυνος αυτός λαμβάνει υπερβολικές μη ρεαλιστικές διαστάσεις, αναπόφευκτα, εφόσον συνδέεται με τις μέχρι τώρα εμπειρίες τους, από τη χρήση πληροφοριών από τις αρχές των καθεστώτων από τα οποία προέρχονται. Συχνά επίσης υπήρξε έντονος προβληματισμός κατά πόσο μπορεί να προκληθεί πιθανό πρόβλημα στις διαδικασίες νομιμοποίησης ή τακτοποίησης της παραμονής τους (για όσους εκκρεμούσαν).

Απαραίτητο πρώτο βήμα συνεπώς στην επικοινωνία και συνεργασία σε αντίστοιχο πλαίσιο, αποτελεί η **δημιουργία αίσθησης ασφαλούς περιβάλλοντος**, όπου οι συμμετέχοντες θα έχουν τη βεβαιότητα ότι μπορούν να καταθέσουν χωρίς κανένα φόβο και αμφιβολία προσωπικά στοιχεία και πληροφορίες.

❖ **Το χρονικό πλαίσιο της διαδικασίας διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τους συμμετέχοντες**

Ο παράγοντας χρόνος αποτελεί μια βασική και συχνά απρόβλεπτη συνθήκη στην όλη ερευνητική διαδικασία (Gauntlett, 2007). Κατά τη διάρκεια της έρευνας, έστω και αν δόθηκαν εξ αρχής οι απαραίτητες διαβεβαιώσεις και δεσμεύσεις εχεμύθειας και προστασίας προσωπικών δεδομένων (μη αποκάλυψη ταυτότητας κλπ.), η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης αποτέλεσε μια διαδικασία δύσκολη και **χρονοβόρα**, δεδομένου ότι ουσιαστικά αποτέλεσε το βασικό ζητούμενο της πρώτης συνάντησης. Οι συναντήσεις στην πράξη, έγιναν παραγωγικές από τη δεύτερη συνάντηση και μετά. Το κάθε άτομο εξάλλου είχε το δικό του ρυθμό αποδοχής και κατανόησης της όλης διαδικασίας, συνεπώς ο χρόνος έναρξης ουσιαστικής συμμετοχής στη διαδικασία ήταν διαφορετικός ανά περίπτωση.

❖ **Διαφορές πολιτισμών: αναγκαία η εκ των προτέρων πληροφόρηση και προετοιμασία**

Η επαφή με άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων και πολιτιστικών δεδομένων, απαιτεί από τον ερευνητή (όπως κάθε εθνογραφική κοινωνική μελέτη) να έχει προετοιμαστεί κατάλληλα, έχοντας λάβει προηγούμενη γνώση βασικών δεδομένων που αφορούν τον κάθε πολιτισμό και τα αποδεκτά πλαίσια κοινωνικής συμπεριφοράς, που αφορούν τον κάθε συμμετέχοντα, προκειμένου τουλάχιστον να αποφευχθούν λάθη και αστοχίες, οι οποίες μπορεί να αποδειχτούν μοιραίες και να διαρρήξουν το αναγκαίο επίπεδο εμπιστοσύνης και ειλικρινούς επικοινωνίας.

❖ **Διαφορές πολιτισμών – περιοχές που συνίσταται να αποφεύγονται**

Υπάρχουν ανυπέρβλητες θρησκευτικές και φυλετικές – κοινωνικές διαφορές, οι οποίες ξεπερνούν κατά πολύ την αντίληψη των δυτικών κοινωνιών περί αντιθέσεων. Στις χώρες αυτές οι αντιθέσεις κυριολεκτικά αποτελούν πεδία ζωής ή θανάτου. Βάσει αυτού του δεδομένου, η περίπτωση δημιουργίας ομάδας εργασίας με σύνθεση διαφορετικών εθνικοτήτων, θα αντιμετωπίσει σημαντικές δυσκολίες (Settles, 2014). Στην πραγματικότητα για αντίστοιχους σκοπούς έργου, δεν υπάρχει κανένα νόημα να επιχειρηθεί το οποιοδήποτε πείραμα συγκέντρωσης πολιτισμών σε κοινή ομάδα. Με συναφή έθνη πάντως, ο κύκλος ιστοριών σε ομάδες προσφύγων, ή η δημιουργία ομάδων εστίασης σε ποιοτικές έρευνες, θα έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον και προτείνεται ως διαδικασία σε μελλοντικές εργασίες (Novoa, 2014). Στη συγκεκριμένη ερευνητική διαδικασία όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν κατέστη δυνατό, στο χρονικό πλαίσιο της μελέτης να ακολουθηθεί η δημιουργία κύκλου ιστοριών, δεδομένου του περιορισμένου χρόνου και του ζητούμενου για εκπροσώπηση ποικιλίας λαών.

❖ **Διαφορές πολιτισμών: διαφορά τοποθετήσεων, οπτικής και επιδιώξεων**

Οι διαφορές μεταξύ πολιτισμών είναι τεράστιες. Συνεπώς, οι απαντήσεις που αφορούν τη χρησιμότητα που έχει η τεχνολογία για τους Σύριους πρόσφυγες επί παραδείγματι, έχουν τελείως διαφορετική έννοια από τις αντίστοιχες μιας άλλης ομάδας από μια αφρικανική χώρα. Οι ομαδοποιήσεις αποτελεσμάτων και η εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων που αφορούν πληθυσμούς διαφορετικών εθνοτήτων, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με μεγάλη προσοχή και ιδανικά να αποφευχθούν.

❖ **Αναγκαία η διπλή επιβεβαίωση απαντήσεων προς αποφυγή παρανοήσεων**

Τα κοινωνικά και εννοιολογικά δεδομένα των δυτικών κοινωνιών σε πολλούς τομείς δυσκολεύουν την επικοινωνία και την κατανόηση προσφυγικών πληθυσμών. Οι προσλαμβάνουσες από τις κοινωνίες που προέρχονται είναι πολύ διαφορετικές, συνεπώς θα πρέπει να πραγματοποιεί ο ερευνητής διπλή επιβεβαίωση των απαντήσεων που δίνονται, προκειμένου να διαπιστώσει αν ανταποκρίνονται όντως στο προφανές ζητούμενο για τα δυτικά δεδομένα και αντιλήψεις. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να ακολουθείται ακόμα και σε ερωτήσεις που θεωρούνται βασικές.

❖ **Εκ των προτέρων αποδοχή «ακατανόητων» συμπεριφορών**

Παρά τη σοβαρότητα και υπευθυνότητα όλων, συχνά η στάση τους παρουσίασε διακυμάνσεις ως προς τον παράγοντα συνέπεια, ενώ είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπιστεί σε κάποιες περιπτώσεις και ξαφνική διακοπή επικοινωνίας, εξαιτίας του πρόσκαιρου και «εύθραυστου» χαρακτήρα της παραμονής τους.

❖ **Αποφυγή έκθεσης μεγάλου όγκου δεδομένων**

Όπως είναι αναμενόμενο, η παράθεση μεγάλου όγκου δεδομένων και πληροφοριών, όπως το ξεφύλλισμα του καταλόγου σχετικών ιστοχώρων και εφαρμογών, δημιουργεί αυτόματα κόπωση που οδηγεί σε αδιαφορία, έστω και αν προηγηθεί χρονικά. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες συμμετοχής, η έλλειψη

συγκέντρωσης, όταν πρόκειται για επεξεργασία σύνθετων δεδομένων, ήταν εμφανής. Οι πληροφορίες οφείλουν να δίνονται απλά και μονοσήμαντα.

❖ **Ο ρόλος και η σημασία της οικογένειας**

Τα άτομα που συμμετείχαν στο δείγμα, ήταν νέοι άνθρωποι οι οποίοι ζούσαν μακριά από τις οικογένειές τους, οι περισσότεροι για μεγάλο διάστημα. Για όλους, η οικογένεια, αποτελεί τον κεντρικό παράγοντα ελέγχου και τη βασική περιοχή - «άβατο». Η τοποθέτηση όλων και το κυρίαρχο κριτήριο αξιολόγησής τους ως προς το πώς πρέπει να δράσουν ή να τοποθετηθούν, είχε σχέση με το αν από την ενέργεια ή την πιθανή θέση τους υπάρχει ή όχι περίπτωση να εκτεθεί η οικογένειά τους. Η διαπίστωση αυτή, ήταν εντυπωσιακή δεδομένης της απόστασης από τους γονείς ή κηδεμόνες, όπως και της μακροχρόνιας παραμονής μακριά τους. Ακόμα και για απλά θέματα όπως η μεταφόρτωση μιας εφαρμογής, το κριτήριο επιλογής ήταν αν θα ήταν εφικτή η μεταφόρτωσή της ώστε να χρησιμοποιηθεί από την οικογένεια, έστω και αν αυτή δεν είχε κανένα λόγο να τη χρησιμοποιήσει! Εξάλλου, συχνό φαινόμενο, όπως διαπιστώθηκε, αποτελεί η δημιουργία διαφορετικών προφίλ χρήστη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προκειμένου το επίσημο προφίλ, στο οποίο έχει πρόσβαση και η οικογένεια, να μην έχει «επιλήψιμες» αναρτήσεις ή αναρτήσεις οι οποίες μπορεί να εκθέσουν ή να φέρουν σε δύσκολη θέση την οικογένεια. Ο τόσο σημαντικός αυτός παράγοντας, οφείλει να λαμβάνεται υπόψη σε οποιαδήποτε επικοινωνία, ή διαδικασία εμπλέκει εκτοπισμένους πληθυσμούς.

❖ **Γνώση (και «αποδοχή») μη αληθών θέσεων, ως αναγκαίο στοιχείο ...**

Δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι σε μεγάλο ποσοστό οι άνθρωποι αυτοί χρησιμοποιούν καταστάσεις και στοιχεία μη αληθή, αναφορικά με την πορεία και το ιστορικό τους, προκειμένου να ενταχθούν στις προδιαγραφές που εξασφαλίζουν άδεια παραμονής. Η παράμετρος αποτελεί κανόνα στις περισσότερες περιπτώσεις, ως εκ τούτου όλα τα ερευνητικά δεδομένα και οι πληροφορίες που συλλέγονται, ειδικά όσα αφορούν στοιχεία και καταστάσεις, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνουν υπόψη και τη συγκεκριμένη παράμετρο. Δεν έχει νόημα ως εκ τούτου, να εντοπίσει κανείς ασυνέπειες και ασυμβατότητες περιγραφών και πληροφοριών, πόσο μάλλον να προσπαθήσει να αποσαφηνίσει καταστάσεις, εφόσον μπορεί να προκαλέσει καχυποψία και οριστική διακοπή της ουσιαστικής επικοινωνίας. Όσο κάποιες τέτοιες λεπτομέρειες δεν αλλοιώνουν τη συνολική εικόνα, καλό είναι να μένουν ως έχουν ...

.....

Περαιτέρω μελέτη του τρόπου προσέγγισης και ένταξης προσφύγων σε σχετικές ερευνητικές ή μη διαδικασίες, είναι απαραίτητη, προκειμένου να προσδιοριστεί επιστημονικά έγκυρη μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος.

4.8. Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας χρήσης της μεθόδου

4.8.1. Αξιολόγηση αποτελεσματικότητας της μεθόδου ως ερευνητικό εργαλείο

Σε γενικές γραμμές το ουσιαστικό συμπέρασμα που αφορά την ερευνητική μεθοδολογία η οποία επιλέχθηκε, είναι ότι η επιλογή της διαδικασίας δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης ενός ειλικρινούς πλαισίου επικοινωνίας, το οποίο ταυτόχρονα εξασφαλίζει τις κατάλληλες συνθήκες για την περαιτέρω εμβάθυνση στη διερεύνηση στάσεων και απόψεων.

Εφόσον ληφθούν υπόψη οι επισημάνσεις και τα συμπεράσματα της προηγούμενης ενότητας, τα οποία συσχετίζονται με μεθοδολογικούς περιορισμούς και επισημάνσεις, θα ακολουθήσει σύνοψη συμπερασμάτων από την εμπειρία της αξιοποίησης της μεθόδου ως ερευνητικής διαδικασίας:

- Στα πολύ θετικά στοιχεία που προσφέρει η συγκεκριμένη μεθοδολογία είναι η δυνατότητα που δίνει για τη **δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης** από τη δημιουργία «ζώνης ασφάλειας», στοιχείο απαραίτητο, προκειμένου να εξασφαλιστεί περιβάλλον κατάλληλο για τη δημιουργία ιστοριών. Στο κλίμα αυτό οι τοποθετήσεις και οι πληροφορίες επί του εξεταζόμενου θέματος χαρακτηρίζονται από **ειλικρίνεια και εμβάθυνση**, σε βαθμό που είναι δύσκολο να επιτευχθεί με άλλες ερευνητικές διαδικασίες.
- Η **δυνατότητα έκφρασης και τοποθέτησης**, ειδικά σε άτομα που προέρχονται από κοινωνικές ομάδες που έχουν περιορισμένη δυνατότητα κοινωνικής παρουσίας, αποτελεί σημαντικό **κίνητρο και δημιουργεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον** για την όλη διαδικασία, η οποία αντιμετωπίζεται με **προσοχή και σοβαρότητα**.
- Αντίστοιχα οφέλη προκύπτουν λόγω του πλαισίου συνεργασίας που δημιουργείται μεταξύ ερευνητή-εκπαιδευτή και συμμετέχοντα προκειμένου να υποστηριχθεί η δημιουργία ψηφιακής αφήγησης. Ο **δεσμός** που αναπτύσσεται επίσης δημιουργεί προϋποθέσεις ειλικρινούς διαλόγου και άντλησης πληροφοριών και θέσεων απαλλαγμένων από πιθανά εμπόδια που μπορεί να προκαλέσει η σκοπιμότητα, η ανειλικρίνεια ή η αδιαφορία. Ο ερευνητής μπορεί να κατευθύνει τη συζήτηση και την όλη διαδικασία, διερευνώντας περιοχές που θα ήταν δύσκολο να προσεγγιστούν με άλλες μεθόδους.
- Η **παρακολούθηση και ο σχολιασμός ιστοριών σχετικών με το θέμα, ως πρώτο στάδιο**, δημιουργεί προϋποθέσεις αποτελεσματικότερης επικοινωνίας, ενώ δίνει ευκαιρία εκ των προτέρων επανεξέτασης και **προβληματισμού** επί του ζητήματος, με αποτέλεσμα οι τοποθετήσεις και οι απαντήσεις που θα ακολουθήσουν να είναι **εμπεριστατωμένες** και ουσιαστικές.
- Σε όλη τη διαδικασία των συναντήσεων και των συζητήσεων, **τα συμπεράσματα της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας αποτελούσαν σημείο αναφοράς** και σταδιακά **ερμηνεύτηκαν** και απέκτησαν νόημα, διαμορφώνοντας μια ολοκληρωμένη και ξεκάθαρη εικόνα. Η ερμηνεία των συμπερασμάτων και γενικά η κατανόηση του όλου θέματος, πολύ δύσκολα θα μπορούσε να φτάσει σε τέτοιο βάθος και διαύγεια με άλλη προσέγγιση. Η αξιοποίηση της μεθόδου προκειμένου **να κατανοηθούν έννοιες**

σύνθετες και συμπεράσματα, πριν ή μετά από μια ποσοτική ή/και ποιοτική έρευνα, όταν δηλαδή υπάρχουν συγκεκριμένα δεδομένα προς αξιολόγηση, είναι εξαιρετικά **αποτελεσματική** και προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα εμβάθυνσης στον ερευνητή.

- Όπως σε όλες τις ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους, ο **υποκειμενικός παράγοντας είναι κυρίαρχος, αλλά και ζητούμενο**. Στην περίπτωση της αξιοποίησης της δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, η συμμετοχή προϋποθέτει διάθεση και ικανότητα συμμετοχής στη συγκεκριμένη διαδικασία. **Δεν αποτελεί μέθοδο** δηλαδή στην οποία οι συμμετέχοντες θα μπορούσαν να επιλεγούν **με τυχαία δειγματοληψία**, συνθήκη που δημιουργεί **ερευνητικούς περιορισμούς** και προβληματισμούς.
- Η εφαρμογή της μεθόδου απαιτεί σημαντική **προετοιμασία** και σωστή πληροφόρηση σε ένα **ευρύ πεδίο θεμάτων**, όχι απαραίτητα συνδεδεμένων με το αντικείμενο της έρευνας, προκειμένου να επιτευχθεί το ζητούμενο κλίμα εμπιστοσύνης και να αποφευχθούν λανθασμένοι χειρισμοί που μπορεί να αποδειχτούν μοιραίοι.
- Η πρόσβαση σε **προσωπικά στοιχεία και πληροφορίες**, ειδικά σε σχέση με εκτοπισμένους πληθυσμούς, αποτελεί ένα πεδίο ευαίσθητο και κρίσιμο, στο οποίο εγείρονται πολλά **ηθικά ζητήματα και διλήμματα**. Θα πρέπει εκ των προτέρων να έχει εξασφαλιστεί απόλυτα η **προστασία προσωπικών δεδομένων**, και ως προϋπόθεση προσέλκυσης συμμετοχών, αλλά και για την ασφάλεια των συμμετεχόντων.

.....

Είναι προφανές ότι βάσει της συγκεκριμένης εμπειρίας, η αξιοποίησή της μεθόδου σε αντίστοιχες μελλοντικές ερευνητικές διαδικασίες, θα πρέπει να εξεταστεί πολύ σοβαρά ως εναλλακτική. Περαιτέρω έρευνα σχετικά με τη συγκεκριμένη διαδικασία είναι επίσης απαραίτητη και πολύ χρήσιμη.

4.8.2 Η ψηφιακή αφήγηση ως υποστηρικτική λειτουργία κοινωνικής ενσωμάτωσης

Παρά το ότι δεν αποτελούσε ερευνητικό στόχο της μελέτης, είναι σημαντικό να γίνει συνοπτική αναφορά στην εμπειρία και στις διαπιστώσεις που διαμορφώθηκαν αναφορικά με τη δυνατότητα που δίνει η εφαρμογή της μεθόδου της ψηφιακής αφήγησης, στην υποστήριξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης προσφύγων.

❖ **Η δυνατότητα δημιουργίας και κατάθεσης άποψης, αποτελεί θετική διαδικασία που αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα και υπευθυνότητα**

Η δημιουργία και η δυνατότητα κατάθεσης άποψης, αναγνωρίστηκε από όλους ως μια πολύ σημαντική διαδικασία. Έστω και αν ήταν γνωστή και περιορισμένη στα όρια της πανεπιστημιακής έρευνας η προοπτική μετάδοσης των ιστοριών, και παρά το γεγονός ότι είχε εξασφαλιστεί η μη αποκάλυψη της ταυτότητάς τους, η διαδικασία αντιμετωπίστηκε από όλους με εξαιρετική προσοχή και υπευθυνότητα. Από τη στιγμή που δημιουργήθηκε κλίμα εμπιστοσύνης, ήταν έκδηλη η ανάγκη όλων να τοποθετηθούν και να αναγνωριστούν ως υπεύθυνα μέλη μιας παγκόσμιας κοινωνίας. Χωρίς να χρησιμοποιούν μελοδραματισμούς στις περιγραφές γεγονότων, όλοι προσπάθησαν να πάρουν μια σοβαρή, υπεύθυνη και αντικειμενική θέση απέναντι στις καταστάσεις που συζητήθηκαν, ενδεχομένως ως μέρος μιας (συνειδητής ή ασυνειδητής) προσπάθειας έμμεσης διεκδίκησης της θέσης τους ως υπεύθυνα μέλη της κοινωνίας που βρίσκονται. Το στοιχείο μάλιστα της απουσίας δραματικού τόνου στις περιγραφές, όπως και στις αφηγήσεις που δημιουργήθηκαν, ήταν το πλέον ενδεικτικό της αξιοπρέπειας και της ωριμότητας που χαρακτήρισε τη στάση όλων. Η διαπίστωση αυτή, αναδεικνύει ένα σημαντικό πλεονέκτημα της μεθόδου, ως διαδικασία εκπαίδευσης, κοινωνικής κατανόησης και ενσωμάτωσης.

❖ **Αφορμή δραστηριοποίησης - απασχόληση**

Η όλη διαδικασία αποτέλεσε μια ευκαιρία για τους συμμετέχοντες, να ξεφύγουν από τη μονοτονία και την απραξία και να βρουν ένα νόημα. Η ανταπόκριση ήταν παραπάνω από θετική και η ανάγκη δραστηριοποίησης παραπάνω από εμφανής. Να σημειωθεί πάντως, ότι αρχικά η εντύπωση που δίνεται είναι ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν επιθυμούν να ξεφύγουν από τη μονοτονία και την απραξία της ζωής τους και η επιφυλακτική στάση τους, μπορεί να παρερμηνευτεί ως άρνηση ή οκνηρία. Μόνο όταν καλλιεργηθούν οι συνθήκες εμπιστοσύνης, αποκαλύπτεται η πραγματική τους ανάγκη για δραστηριοποίηση και συμμετοχή.

❖ **Η διαδικασία λειτούργησε για τους συμμετέχοντες σαν ευκαιρία κοινωνικοποίησης και απόκτησης κοινωνικής γνώσης**

Το ενδιαφέρον που έδειξαν οι συμμετέχοντες επί της συγκεκριμένης μεθοδολογίας και της δυνατότητας απόκτησης συγκεκριμένων τεχνικών δεξιοτήτων, δεν ήταν μεγάλο. Αναζητώντας την ερμηνεία της στάσης αυτής, δεδομένου μάλιστα του έντονου ενδιαφέροντος για συμμετοχή στη διαδικασία, καταλήγουμε ότι η

περιορισμένη διάρκεια του χρόνου των συναντήσεων (τρεις συναντήσεις ανά συμμετέχοντα), ο (ακατάλληλος) χώρος (καφετέριες στο κέντρο της Αθήνας) και η έλλειψη ομαδικής λειτουργίας, δε συνέβαλαν στη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος απόκτησης γνώσεων. Παρόλα αυτά, οι συναντήσεις ήταν για τους συμμετέχοντες μια ευκαιρία να θέσουν ερωτήσεις για την ελληνική κοινωνία και τα τρέχοντα πολιτικά δρώμενα. Από τη στιγμή που δημιουργήθηκε κλίμα εμπιστοσύνης, ήταν φανερό ότι όλοι είχαν εξαιρετικά μεγάλο ενδιαφέρον να πάρουν πληροφορίες, προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα την κοινωνία στην οποία ζουν αυτή την περίοδο, την ιστορία και τους πολίτες του τόπου. Από την όλη εμπειρία κατέστη προφανές ότι σχετικές μέθοδοι και προγράμματα μπορούν να αποτελέσουν εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και αποτελεσματικές διαδικασίες κοινωνικής ένταξης.

❖ **Δημιουργία ομαδικού πνεύματος - κοινότητας**

Η δυνατότητα δημιουργίας ομαδικού πνεύματος και της αίσθησης της κοινότητας, αποτελούν επίσης αξιοποιήσιμα χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρονται, έστω και αν οι συνθήκες διεξαγωγής της έρευνας δεν επέτρεψαν να υπάρξει εμβάθυνση.

.....

Η αξιοποίηση της μεθόδου ψηφιακής αφήγησης, προκειμένου να υποστηριχθεί η κοινωνική ενσωμάτωση προσφύγων αποτελεί πεδίο με εξαιρετικό ενδιαφέρον, το οποίο είναι σημαντικό να διερευνηθεί όχι μόνο με σχετικές έρευνες και μελέτες, αλλά και μέσω της ανάπτυξης σχετικών δράσεων.

4.9. Συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις και το συνολικό ψηφιακό αφήγημα ως προς τη χρήση της τεχνολογίας

Η ποιοτική έρευνα, η διαδικασία δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, όπως και οι ίδιες οι αφηγήσεις, έδωσαν στην κυριολεξία μια διαφορετική διάσταση στη γνώση γύρω από το θέμα που εξετάζεται. Μια πολύ ενδιαφέρουσα διαπίστωση είναι ότι οι ψηφιακές αφηγήσεις, ως μεμονωμένες καταθέσεις συμπληρώνουν διαφορετικά στοιχεία ενός μεγάλου αφηγήματος, το οποίο τελικά ως σύνολο, συμπεριλαμβάνει όλα τα επί μέρους ευρήματα από την ποσοτική και ποιοτική έρευνα.

Συνοψίζονται οι πιο ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις και πληροφορίες, που προέκυψαν από την όλη διαδικασία:

- **Επιβεβαιώθηκαν** συνολικά τα συμπεράσματα της ποσοτικής έρευνας.
- Η **χρήση κινητών τηλεφώνων** για επικοινωνία, κοινωνικοποίηση και ψυχαγωγία, αποτελεί απαραίτητο στοιχείο, **ζωτικής σημασίας** στη ζωή των προσφύγων, το οποίο δηλώνουν αυθόρμητα και συνειδητά. Κανείς δε θα μπορούσε να φανταστεί τη ζωή του χωρίς το κινητό. Όλοι το δήλωσαν στα τρία πράγματα που θα έπαιρναν μαζί τους, αν ξεκινούσαν τώρα το «ταξίδι» τους.

“Can’t imagine life without mobile phone or digital access in Moria” [Video: “Mobile company”]

“I believe this is a great gift of technology” [Video: “The best night”]

“to keep myself busy in the camp, where I had nothing to do, but only waiting in the darkness” [Video: “Mobile company”]

- Οι **εφαρμογές** που παρουσιάστηκαν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία ήταν **άγνωστες** στο σύνολο των ερωτώμενων. Κανείς από το δείγμα δεν ανέφερε αυθόρμητα στο πεδίο χρησιμότητας της ψηφιακής τεχνολογίας, την ύπαρξη εξειδικευμένων εφαρμογών.

“I am not seeing anyone who is using these apps at all” [Σχόλιο Krubaly]

- Ανεξάρτητα του βαθμού γνώσης της ύπαρξης εφαρμογών, με έμφαση διατυπώθηκε από πολλούς, όταν ενημερώθηκαν για την ύπαρξή τους, ότι δεν αξιολογούνται ως **ιδιαίτερα χρήσιμες**, δεδομένου ότι «*όλες οι σχετικές πληροφορίες υπάρχουν σε σελίδες του Facebook*».

“Everything is on Facebook” [Σχόλιο Pateh]

- Συνολικά οι εξειδικευμένες εφαρμογές πληροφοριών και ενημέρωσης φαίνεται ότι δεν έχουν κατοχυρωθεί ως **σημεία αναφοράς** σε οποιοδήποτε θέμα.

“... no powerful app with universal language” [Σχόλιο Omar]

- Από αρκετούς διατυπώθηκαν **επιφυλάξεις επί της διαδικασίας** μεταφόρτωσης εφαρμογών (**downloading**) ως «επικίνδυνης», όπως και ευρύτατος ήταν ο σκεπτικισμός και η ανησυχία για θέματα ασφάλειας χρήσης και προστασίας προσωπικών δεδομένων.

- Το **χαμηλό μορφωτικό επίπεδο** και οι έλλειψη ικανοποιητικών γραμματικών γνώσεων, αποτελεί βασικό και προφανή ανασταλτικό παράγοντα στην περαιτέρω χρήση των δυνατοτήτων και εφαρμογών της ψηφιακής τεχνολογίας. Το **Facebook**, αντίθετα δίνει τη δυνατότητα επικοινωνίας σε πολύγλωσσα περιβάλλοντα.

“Facebook is in the language that you understand best” [Σχόλιο Pateh]

- Υπάρχουν **τεράστιες διαφορές μεταξύ λαών**, επί παραδείγματι, το επίπεδο ενημέρωσης, όπως και γενικότερα η προσέγγιση των Σύριων, δεν συγκρίνεται με το αντίστοιχο επίπεδο ατόμων προερχόμενων από αφρικανικές χώρες (ως συγκριτική αναφορά επί των περιπτώσεων του δείγματος). Οι διαφορές αυτές οφείλουν να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό ψηφιακών δράσεων που απευθύνονται σε διαφορετικούς λαούς και πολιτισμούς.

- Μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας, καθίσταται εφικτή η ενημέρωση και η **εξοικείωση με τα διαφορετικά πολιτιστικά δεδομένα** των ευρωπαϊκών κοινωνιών έστω και χωρίς η διαδικασία αυτή να είναι πάντα συνειδητή. Η εξοικείωση αυτή πραγματοποιείται κυρίως μέσα από την παρακολούθηση βίντεο στο YouTube, ενώ σημαντικές πληροφορίες λαμβάνονται ειδικά από τα μουσικά βίντεο.

- Η ανάγκη επικοινωνίας με τρόπους, **σύμβολα και προσέγγιση νεανική** ήταν παραπάνω από προφανής. Σε όλες τις περιπτώσεις η επαφή με ιστοσελίδες που δεν χαρακτηρίζονταν από το στοιχείο της **ζωντάνιας και του δυναμισμού**, ή δεν είχαν να επιδείξουν ελκυστικά στοιχεία και σύγχρονη οπτική προσέγγιση, (όπως οι περισσότερες), δεν τραβούσε καθόλου την προσοχή.

- Η **δυνατότητα κατάθεσης άποψης και προσωπικής έκφρασης** που δίνει η τεχνολογία, αποτελεί σημαντικό παράγοντα και πεδίο που ενδιαφέρει πολύ τους πρόσφυγες. Η παράμετρος αυτή εξάλλου ενισχύει και την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση των δημιουργών.

“I am not sure that it helps me, when I look at them, but I am sure it helps to share them” [Video: “Pictures”]

- Η χρήση της τεχνολογίας αποτελεί **αντίδοτο στην μελαγχολία** και στα αρνητικά συναισθήματα.

“... this is what makes it possible for me to live without being depressed” [Video: “Mobile company”]

“..... that will give me some hope ...” [Video: “Mobile company”]

- Η χρήση **μέσων κοινωνικής δικτύωσης** είναι **ευρύτατη**.

“I spent a lot of time on Facebook” [Video: “Don’t you see?”]

- Η χρήση των **δυνατοτήτων προσανατολισμού** κυριολεκτικά σώζει ζωές.

“...at this time we was using the map and we the GPS and we know exactly where we go with the map. So it was very important for us, it was saving the life” [Video: “Lost at Sea”]

- Η χρήση των εφαρμογών **και από την οικογένεια** είναι σημαντική, στα πλαίσια της αφοσίωσης στην οικογένεια και της σημαντικότητας αυτής.

“... my family doesn’t have the app” [Σχόλιο Koneh]

5. Επιπτώσεις από την παρουσία της ψηφιακής τεχνολογίας στην ψυχολογία εκτοπισμένων ατόμων

Μέχρι τώρα, αξιολογήθηκαν η συνεισφορά, αλλά και οι ελλείψεις ή αστοχίες, που χαρακτηρίζουν τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, ως προς το άμεσο, προφανές, πρακτικό επίπεδο αντιμετώπισης των ζητημάτων, τα οποία επιχειρούν να καλύψουν οι διάφορες εφαρμογές της. Θα επιχειρηθεί στη συνέχεια, να διερευνηθεί η **έμμεση επίπτωση** της χρήσης της στην ψυχολογία των εκτοπισμένων πληθυσμών.

Εικόνα 95: Πρόσφυγας στο Calais, Β. Γαλλία (30/7/15)

Φωτογραφία: REUTERS/Pascal Rossignol

Πηγή: <http://bit.ly/2nqgpLR> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Στην ανάλυση που προηγήθηκε, υπήρξε συχνή αναφορά στον ψυχολογικό παράγοντα. Εκτός των καταστάσεων βίας και πολέμου, τις οποίες βίωσαν σε μεγάλο ποσοστό, οι εκτοπισμένοι πληθυσμοί καλούνται να διαχειριστούν ψυχολογικά την κατάσταση που συχνά περιγράφεται με το γενικό όρο «τραύμα», και η οποία επιβαρύνει την ψυχική και σωματική υγεία των πληθυσμών αυτών. Η κατάσταση αυτή, προκαλείται από ένα συνδυασμό

συνθηκών όπως είναι η απώλεια εισοδήματος, επαγγέλματος και υπαρχόντων, η απώλεια οικογένειας, ή η απουσία δυνατότητας υποστήριξης από την οικογένεια, η αναγκαστική μετεγκατάσταση, η αντιμετώπιση πολιτισμικών διαφορών κλπ. (Ahearn, 2000). Συνδυάζοντας επί μέρους ευρήματα και παρατηρήσεις, από την ποσοτική έρευνα και τις συνεντεύξεις που έγιναν σε πρόσφυγες, με στοιχεία και θέσεις από σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία, καταλήγουμε σε μια σειρά διαπιστώσεων που ακολουθούν. Είναι σημαντικό να υπενθυμίσουμε ότι η επιρροή από τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, δεν αφορά μόνο τους άμεσους χρήστες, αλλά και όσους εμμέσως επωφελούνται από αυτήν. Θα ξεκινήσουμε από τις θετικές επιπτώσεις.

Αίσθηση ασφάλειας – προσωπική ενδυνάμωση

Καταρχήν η αίσθηση που δίνει η δυνατότητα επικοινωνίας από οπουδήποτε και οποτεδήποτε, αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα δημιουργίας αίσθησης ασφάλειας, στοιχείο εξαιρετικά σημαντικό για ανθρώπους που βρίσκονται σε πορεία προς το άγνωστο, κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Πρόσφατη έρευνα εκ μέρους του BBC, έδειξε ότι οι πρόσφυγες οι οποίοι διατηρούσαν τακτική επαφή με άλλους μέσω τηλεφώνων ή μέσω κοινωνικής δικτύωσης, αισθάνονταν τελικά πολύ λιγότερο ευάλωτοι σε σχέση με άλλους που λειτουργούσαν πιο αποξενωμένοι (Hannides, Bailey, Kaoukji, 2016).

Αίσθημα ανεξαρτησίας – απελευθέρωση

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η χρήση της τεχνολογίας, δίνει σήμερα πρακτικές δυνατότητες, τις οποίες καμία

Εικόνα 96: Πρόσφυγας από την Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία στο κέντρο φιλοξενίας του Αν. Καμερούν
Φωτογραφία: WFP/Sofia Engdahl.
Πηγή: <http://bit.ly/2DzPQCL> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

προηγούμενη γενιά εκτοπισμένων πληθυσμών δεν μπορούσε να φανταστεί ότι θα υπάρχουν. Μέσα από τη χρήση χαρτών και επικοινωνίας, άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σπίτι τους, υπό συνθήκες διωγμού και κινδύνου, αντλούν την αυτοπεποίθηση να κινηθούν στο άγνωστο, να πληροφορηθούν και να διασταυρώσουν στοιχεία, προκειμένου να μετακινηθούν αυτόνομα και να λάβουν αποφάσεις με γνώση, χωρίς την ανάγκη μεσαζόντων και διακινητών. Το στοιχείο αυτό,

αποτυπώθηκε σε πρόσφατη έρευνα όπου καταγράφηκε ότι **πρόσφυγες χωρίς πρόσβαση στην πληροφόρηση**, είναι δεσμευμένοι στη χρήση υπηρεσιών διακινητών προκειμένου να μετακινηθούν, σε αντίθεση με άλλους, οι οποίοι διατηρώντας συστηματική επαφή με την οικογένειά τους, φίλους και γνωστούς, είτε μέσω τηλεφώνου, είτε με τη χρήση μέσω κοινωνικής δικτύωσης και της πρόσβασης στο διαδίκτυο, εξασφαλίζουν την απαραίτητη ενημέρωση και προχωρούν ανεξάρτητοι, στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής τους χωρίς την ανάγκη διακινητών (Hannides, Bailey, Kaoukji, 2016). Με την συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας, καταρρίπτονται λοιπόν γλωσσικοί, γεωγραφικοί, ακόμα και κοινωνικοί περιορισμοί, ενώ τα άτομα ανακαλύπτουν εφόδια, δυνατότητες και ευκαιρίες. Και μόνο το γεγονός της **απόδρασης** εξάλλου, είναι παράγοντας που δημιουργεί την αίσθηση της απελευθέρωσης. Όταν η πραγματικότητα αυτή συνδυαστεί με την διερεύνηση δυνατοτήτων και προοπτικών, όπως μπορεί να γίνει μέσα από την ενημέρωση και τη χρήση νέων εφαρμογών, η αίσθηση αυτή ενισχύεται σημαντικά.

Αυτοπεποίθηση – Αισιοδοξία – αίσθηση προοπτικής

Οι ραγδαίες αλλαγές που προκαλεί η νέα ψηφιακή πραγματικότητα, δημιουργούν νέες δυνατότητες **πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους**, αυξάνουν τις πιθανότητες χρηματοδότησης επιχειρηματικών σχεδίων με νέους τρόπους όπως η συμμετοχική χρηματοδότηση (crowdfunding), ή προσφέρουν εναλλακτικές μορφές εργασίας (όπως εργασία από απόσταση). Οι δυνατότητες αυτές, έστω και υπό τους περιορισμούς του ψηφιακού χάσματος, δημιουργούν σίγουρα πολλές ευκαιρίες σε περισσότερους ανθρώπους σήμερα, σε σύγκριση με το παρελθόν. Η δυνατότητα αυτή, αποτελεί ένα ψυχολογικά θετικό

παράγοντα ελπίδας για όσους αναζητούν ευκαιρίες. Ας μην ξεχνάμε, ότι οι άνθρωποι αυτοί, όχι μόνο δεν είχαν/έχουν πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις χωρών της Υποσαχάριας Αφρικής, δεν υπήρχε ορατή προοπτική να αποκτήσουν. Το νέο αυτό πλαίσιο, δημιουργεί συνθήκες, όπου όχι μόνο δίνουν τη δυνατότητα να ξεφύγουν από τις σκληρές συνθήκες που βίωναν, αλλά δημιουργεί ελπίδα και προοπτικές.

Εικόνα 97: Οικογένεια Σύριων προσφύγων στην Αμερική (16/9/15)
Φωτογραφία: AP/Julio Cortez
Πηγή: <http://bit.ly/2nhgWnn> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

Στον ψυχολογικό παράγοντα ενίσχυσης της αυτοπεποίθησης, έχει ήδη γίνει αναφορά, με την επισήμανση αποτελεσμάτων έρευνας, η οποία έδειξε ότι, η παροχή χρηματικής βοήθειας σε αντιδιαστολή με την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε είδος, ενισχύει την ψυχολογία και την αυτοπεποίθηση των εκτοπισμένων πληθυσμών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να θέσουν τις δικές τους **προτεραιότητες** (Riecke, 2017).

Στην ίδια λογική, ενισχυτικά στην ψυχολογία εκτοπισμένων πληθυσμών, λειτουργούν οι δυνατότητες **εκπαίδευσης** και απόκτησης δεξιοτήτων, μέσω διαδικτύου. Άλλωστε, αυτό που στις πιο αναπτυγμένες κοινωνίες θεωρείται δεδομένο δικαίωμα, η πρόσβαση στην μόρφωση και την εκπαίδευση δηλαδή, για πολλούς νέους, όπως σε περιπτώσεις νέων Αφγανών, αποτελεί όνειρο ζωής και σε αρκετές περιπτώσεις, καθοριστικό παράγοντα στο να λάβουν την απόφαση να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.

Αίσθηση επιτυχίας

Φτάνοντας στον προορισμό τους, όλοι όσοι τα κατάφεραν, θα βιώσουν το αίσθημα της εφορίας από την επιτυχή έκβαση της προσπάθειάς τους. Ειδικά τα άτομα τα οποία στηρίχτηκαν στις δυνάμεις τους και στην πληροφόρηση που είχαν μέσα από την αξιοποίηση της τεχνολογίας, τα οποία συχνά λειτούργησαν ως καθοδηγητές ομάδων, μέσα από την δυνατότητά τους αυτή, έχουν ακόμα περισσότερους λόγους να αισθάνονται επιτυχημένοι και αναγνωρίζουν και τη συμβολή του μέσου (της τεχνολογίας) που τους βοήθησε και οδήγησε στην εκπλήρωση του ονείρου τους.

Εξέλιξη – Αυτοβελτίωση – Θεραπεία τραύματος

Οι νέες δυνατότητες μπορούν να επιδράσουν θετικά στην εξέλιξη της προσωπικότητας, όσων ανθρώπων το επιδιώξουν. Το γεγονός ότι το σύνολο των περιπτώσεων προέρχεται από καταστάσεις άγριες, έχει αναμφίβολα αφήσει βαθιά ψυχικά τραύματα. Όσοι μπορέσουν να διερευνήσουν τις νέες δυνατότητες και να επικεντρωθούν σε κάποιο βαθμό στην αυτοβελτίωση και στην αναζήτηση προοπτικών, επιχειρούν συνειδητά ή ασυνείδητα, ένα πρώτο βήμα να ξεπεράσουν τον εφιάλτη που έζησαν.

Αυτοσεβασμός

Προερχόμενοι από περιβάλλοντα και καταστάσεις σκληρές και απάνθρωπες, όπου όχι μόνο η ανθρώπινη ζωή δεν αποτελεί υπολογίσιμη αξία, αλλά θεωρούνται **αόρατες και ανεπιθύμητες ολόκληρες ομάδες** πληθυσμού, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με την φυλή των σιτών Χαζάρα στο Αφγανιστάν, δεν αποτελεί έκπληξη ότι όταν αυτοί οι άνθρωποι αποκτήσουν πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ξαφνικά αισθάνονται ότι **απέκτησαν φωνή και οντότητα** στην κοινωνία. Για πρώτη φορά στη ζωή τους αισθάνονται ότι αποκτούν υπόσταση και σημασία, τους ακούν και τους υπολογίζουν, κατάσταση, την οποία πιθανότητα δεν περίμεναν ότι θα βιώσουν.

Ενδυνάμωση μέσα από κοινό σκοπό και προσπάθεια

Η πορεία προς την προσέγγιση της χώρας προορισμού, αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις, ένα κοινό εγχείρημα ανθρώπων, οι οποίοι βρίσκουν τρόπο αυτοοργάνωσης και κατανομής ρόλων, προκειμένου να επιτύχουν το σκοπό τους. Αυτή η πλευρά της κοινής προσπάθειας όμως ενισχύεται σε κάποιο βαθμό και από την οργάνωση σε ομάδες **μέσων κοινωνικής δικτύωσης**, οι οποίες συχνά θα υποστηρίξουν την ψυχολογία των ανθρώπων σε δύσκολες στιγμές και σε κάθε περίπτωση έχουν δημιουργήσει μια νέα έννοια του «ανήκειν» στους ανθρώπους των σύγχρονων κοινωνιών.

Διαμόρφωση συλλογικής ταυτότητας. Βοήθεια κοινωνικής ενσωμάτωσης. Κοινωνικός ρόλος

Η τελευταία αυτή παρατήρηση, αναφορικά με τη συλλογική δράση και προσπάθεια, οδηγεί στην θεματική επόμενη περιοχή αναφοράς, που αφορά την επίδραση της χρήσης νέων τεχνολογιών στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας, του κοινωνικού ρόλου και εν γένει της κοινωνικής συμπεριφοράς του ατόμου.

Είναι κατ' αρχήν προφανές ότι η γνωριμία και η εξοικείωση με άλλα πολιτισμικά δεδομένα και καταστάσεις, μέσα από την περιήγηση στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αμβλύνει πιθανές εντάσεις και οξυτήτες, οι οποίες μπορεί να προκύψουν εξ' αιτίας ακριβώς αυτών των διαφορών. Κάθε άτομο μαθαίνει συνειδητά ή ασυνείδητα τα πρέπει και τα μη άλλων κοινωνιών μέσα από μια πληθώρα υλικού, το οποίο μπορεί να εκτείνεται από την παρακολούθηση μουσικών video clip, μέχρι την ενημέρωση μέσα από εφαρμογές που δημιουργήθηκαν για το σκοπό αυτό. Διευκολύνεται μέσα από τη διαδικασία αυτή η **κοινωνική ένταξη** του ατόμου αλλά και η λειτουργία της κοινωνίας εν γένει..

Παράλληλα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η διαδικτυακή πολύμορφη ενημέρωση, εφόσον χρησιμοποιηθούν αντικειμενικά για τη μετάδοση πραγματικών δεδομένων και πληροφοριών γύρω από το συγκεκριμένο θέμα, μπορούν να επιτελέσουν σημαντικό έργο στην μείωση ακραίων θέσεων και ξενοφοβίας (αντί να τα επιτείνουν).

.....

Θα αναφερθούν στη συνέχεια κάποιες **αρνητικές επιπτώσεις** στον ψυχολογικό τομέα, οι οποίες προκύπτουν ως επακόλουθα της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας.

Η πρόκληση αρνητικών συναισθημάτων μέσω «συγκρίσεων»

Σε ένα πρώτο επίπεδο παρατηρείται, ότι η υπερπληροφόρηση για το επίπεδο ζωής και των ευκαιριών που απολαμβάνουν πολίτες προηγμένων χωρών, και η **σύγκριση** που μοιραία θα έχει με τις ακραίες καταστάσεις από τις οποίες προέρχονται, είναι λογικό να λειτουργεί αρνητικά για ορισμένα από τα άτομα που προέρχονται από «τραυματισμένους» εκτοπισμένους πληθυσμούς (να σημειωθεί πάντως, ότι το ίδιο στοιχείο για κάποιους άλλους, μπορεί να αποτελεί αντίστοιχα κίνητρο).

Η αναπαραγωγή σκληρών εικόνων ως συνεχής υπενθύμιση

Σε επίπεδο χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης επίσης, οι σελίδες εκτοπισμένων ανθρώπων είναι συχνά γεμάτες από **ακραία σκληρές εικόνες** και video. Η αναπαραγωγή αυτή σίγουρα δε βοηθά να ξεπεραστούν οι καταστάσεις και να επουλωθούν τραύματα.

Καλλιέργεια φανατισμού

Αναρτήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χρησιμοποιούνται συχνά ως **μέσο χειραγώγησης** και δημιουργίας εντυπώσεων, από διακινητές, προκειμένου να εξασφαλίσουν πελατεία, από εγκληματικές οργανώσεις εμπορίας ανθρώπων, από κέντρα που στοχεύουν στην αποσταθεροποίηση και στη δημιουργία ή τη συντήρηση εντάσεων. Η συστηματική καλλιέργεια αισθημάτων μίσους και φανατισμού επιτυγχάνεται μέσα από τη χειραγωγούμενη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των πληροφοριών που διαμέσου αυτών αναπαράγονται.

Η επικριτικός σχολιασμός πολλών στη χρήση τεχνολογίας από πρόσφυγες

Τέλος, συχνά οι κοινωνίες της δύσης τοποθετούνται εξαιρετικά σκληρά και **επικριτικά** σε πρόσφυγες οι οποίοι χρησιμοποιούν συσκευές έξυπνων τηλεφώνων, με το σκεπτικό πως είναι δυνατόν άτομα τα οποία έχουν ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας, να έχουν στη διάθεσή τους τέτοιες συσκευές (Pellander, 2017). Βεβαίως, αυτή η απλοϊκή

Εικόνα 98: Νεαροί πρόσφυγες από το Μπουρούντι στη Μαχατα της Ρουάντα. Οι πρόσφυγες επικοινωνούν με τις οικογένειές τους στο πλαίσιο δράσης παροχής δωρεάν τηλεφωνίας. Φωτογραφία: CC BY-NC-ND / CICR / Emmanuel Kagimbura
Πηγή: <http://bit.ly/2n1SuGj> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018)

προσέγγιση, δεν λαμβάνει υπόψη την ιδιότητα του «εργαλείου» που έχει για τα άτομα αυτά η συσκευή. και έτσι λειτουργεί τελικά εντείνοντας τον κοινωνικό αρνητισμό απέναντι στις ομάδες αυτές.

6. Σύνοψη: Αξιολόγηση της συμβολής της ψηφιακής τεχνολογίας σε θέματα μεταναστευτικού

Η σημαντικότητα και ο καθοριστικός ρόλος που διαδραματίζει σήμερα η ψηφιακή τεχνολογία ως προς το μεταναστευτικό, είναι αδιαμφισβήτητος. Αναζητήθηκε, αποτυπώθηκε και αξιολογήθηκε ο ρόλος αυτός στις διαφορετικές του εκφράσεις, μέσα από ποιοτική και ποσοτική έρευνα. Ακολουθεί συγκέντρωση των παρατηρήσεων και ευρημάτων της μελέτης που προηγήθηκε, τόσο ως προς τις θετικές, όσο και ως προς τις αρνητικές επιδράσεις και ελλείψεις που εντοπίστηκαν (θα αναφερθούν επιγραμματικά, τα σημεία τα οποία έχουν ήδη αναλυθεί). Στην ανακεφαλαίωση αυτή, θα επισημανθούν και θα αναλυθούν λίγο περισσότερο τις αρνητικές πλευρές, προκειμένου να διατυπωθούν οι προτάσεις που αποτελούν το τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης.

7.1. Γενικά συμπεράσματα

Η ψηφιακή τεχνολογία αποτελεί παράγοντα ζωτικής σημασίας στη ζωή των εκτοπισμένων ανθρώπων, κυρίως μέσα από τη χρήση των κινητών τηλεφώνων και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τη δυνατότητα που εξασφαλίζουν για επικοινωνία, διασυνδεσιμότητα και μέσω αυτών ενημέρωση και άντληση πληροφοριών.

Η σημαντική σε όγκο προσπάθεια του κόσμου της ψηφιακής τεχνολογίας να δημιουργήσει ένα μεγάλο αριθμό εφαρμογών για το μεταναστευτικό ζήτημα, δεν έχει ιδιαίτερη ανταπόκριση από τους άμεσους αποδέκτες, οι οποίοι είτε δε γνωρίζουν την ύπαρξή τους, ή και να τις γνωρίζουν δεν έχουν πειστεί για την χρησιμότητά τους, ως εκ τούτου δεν τις έχουν «υιοθετήσει» σε κάποιο αξιόλογο ποσοστό. Σε κάθε περίπτωση πάντως, άνθρωποι της τεχνολογίας απ' όλο τον κόσμο εξακολουθούν να δραστηριοποιούνται με πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα στο χώρο της κοινωνικής ψηφιακής καινοτομίας (social digital innovation), διαμορφώνοντας μια νέα τάξη πραγμάτων σε όλους τους τομείς και φυσικά στο μεταναστευτικό (Buchmann et al., 2014).

Είναι σημαντικό πάντως να επισημανθεί ότι όπως υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ λαών και πολιτισμών, στην προσέγγιση όλων των θεμάτων, το ίδιο ισχύει και ως προς την αξιοποίηση και αξιολόγηση της χρησιμότητάς της ψηφιακής τεχνολογίας. Συνεπώς τα συμπεράσματα που ακολουθούν έχουν διαβαθμίσεις σημαντικότητας ως αναφορά σε συγκεκριμένα έθνη ή φυλετικές ομάδες.

7.2. Η θετική συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας στο μεταναστευτικό

Η ψηφιακή τεχνολογία σώζει ζωές

Όχι μόνο μεταφορικά, αλλά και κυριολεκτικά η χρήση των σύγχρονων δυνατοτήτων λειτουργεί ως σανίδα σωτηρίας στην επικίνδυνη διαδρομή, την οποία οι πρόσφυγες αναγκαστικά επιλέγουν. Η ενημέρωση και

η δυνατότητα διασταύρωσης στοιχείων, σε συνδυασμό με την αμεσότητα επικοινωνίας, ειδικά σε ώρες ανάγκης, δημιουργούν ασπίδες σωτηρίας πρωτόγνωρες σε σχέση με το κοντινό παρελθόν.

Ανεξαρτησία και δυνατότητα ανεξάρτητης πορείας - Απεξάρτηση από διακινητές

Όπως φάνηκε στις ενότητες 3.4.2-6, με έμμεσο ή άμεσο τρόπο, οι σύγχρονοι πρόσφυγες είναι εξοπλισμένοι με γνώση και πληροφορίες, αλλά και με συγκεκριμένα εργαλεία, όπως η δυνατότητα προσανατολισμού και λήψης γεωγραφικών πληροφοριών, τα οποία τους δίνουν τη δυνατότητα να οργανωθούν και να τολμήσουν να προχωρήσουν ανεξάρτητοι, χωρίς την ανάγκη των δαπανηρών και κυρίως επικίνδυνων, υπηρεσιών των διακινητών.

Επικοινωνία

Η πρωταρχική και κυρίαρχη αυτή ανάγκη, αποτελεί το βασικό (σε πολλές περιπτώσεις μοναδικό) πεδίο χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς. Μέσω της δυνατότητας επικοινωνίας, εξάλλου, όπως περιγράφεται στην ενότητα 3.4.1, καλύπτεται μια σειρά αναγκών πρακτικών και ψυχολογικών (κεφάλαιο 5).

Ενημέρωση

Όχι μόνο μέσα από την περιήγηση στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και μέσα από την χρήση εφαρμογών που έχουν αναπτυχθεί για το σκοπό αυτό, ο πρόσφυγας στον 21^ο αιώνα μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση σε κάθε είδους δεδομένα και πληροφορίες (ενότητα 3.4.8).

Μόρφωση και καλλιέργεια – απόκτηση δεξιοτήτων

Πληθυσμοί οι οποίοι προέρχονται από κοινωνίες στις οποίες οι ευκαιρίες απόκτησης μόρφωσης και γνώσεων, είναι συχνά εξαιρετικά περιορισμένες ή και ανύπαρκτες (λόγω ειδικών καταστάσεων), μέσα από την επαφή με τις ψηφιακές δυνατότητες μπορούν να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, που ξεκινούν από το να μαθαίνουν να γράφουν και φτάνουν μέχρι την απόκτηση πανεπιστημιακών πτυχίων (ενότητες 3.4.11-12 και 3.5). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η δυνατότητα αυτή αξιοποιείται από λίγους.

Κοινωνική προσαρμογή και ένταξη

Όπως χαρακτηριστικά περιέγραψαν οι πρόσφυγες στις ποιοτικές συζητήσεις, μέσα από την παρακολούθηση βίντεο, εικόνων και περιγραφών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κατάφεραν να εξοικειωθούν και να μπορέσουν στη συνέχεια να προσαρμοστούν σε κοινωνικά δεδομένα, εντελώς διαφορετικά από αυτά των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται. Μέσα από τη μουσική και τα μουσικά βίντεο, γνώρισαν ένα εντελώς διαφορετικό τρόπο ζωής, αλλά και (στην περίπτωση των αγοριών) το άλλο φύλο, όπως λειτουργεί στις δυτικές κοινωνίες, δεδομένου ότι σε πολλές χώρες ο ρόλος της γυναίκας και η κοινωνική της παρουσία είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Στον τομέα αυτό διάφορες κοινωνικές πρωτοβουλίες, όπως αναπτύχθηκαν διαδικτυακά, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον (ενότητα 3.4.9 και 3.5).

Κοινωνική ταυτότητα –διατήρηση πολιτισμικών δεδομένων

Ιδιαίτερα σημαντικός, είναι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι κύκλοι επαφών και γενικότερα η δραστηριοποίηση στα συλλογικά μέσα, στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας. Μέσω των επιλογών αυτών, αναπαράγονται και διατηρούνται βασικά πολιτισμικά δεδομένα και αντιλήψεις των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται οι πληθυσμοί (Marino, 2015).

Βοήθεια σε μια ποικιλία πρακτικών θεμάτων ζωής (στέγη, εξεύρεση εργασίας, υγεία κλπ.).

Εφαρμογές της ψηφιακής τεχνολογίας μπορούν να λειτουργήσουν βοηθητικά σχεδόν σε όλα τα πεδία στα οποία ένα εκτοπισμένο από την πατρίδα του άτομο, θα χρειαστεί βοήθεια (Felton, 2015). Προσανατολισμός, οικονομικές συναλλαγές, πρακτική και τυπική τακτοποίηση της παραμονής, κοινωνική προσαρμογή και ένταξη, εύρεση κατοικίας, εκμάθηση γλώσσας και υποστήριξη επικοινωνίας, εκπαίδευση, αναζήτηση εργασίας, αναζήτηση ιατρικής περίθαλψης και συμβουλών, ψυχαγωγία, αλλά και συμβολή στην επανένωση οικογενειών, είναι μια σειρά πεδίων στα οποία σήμερα έχουν αναπτυχθεί και αναπτύσσονται συνεχώς, λύσεις που προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες.

Θετική ενίσχυση της ψυχολογικής κατάστασης

Η επαφή και οι δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας, όπως αναλύθηκε στο κεφάλαιο 5, λειτουργούν ενισχυτικά στην ψυχολογία των προσφύγων, οι οποίοι στην πλειοψηφία έχουν να διαχειριστούν βαθιά ψυχολογικά τραύματα. Μέσα από τις ποικίλες ψηφιακές δυνατότητες, φάνηκε ότι υπάρχει η ευκαιρία να αναπτυχθούν μια σειρά θετικών επιρροών που δημιουργούν αίσθηση επιτυχίας, ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και τον αυτοσεβασμό, δίνουν αισιοδοξία, αίσθηση προοπτικής, ανεξαρτησίας και ασφάλειας, καταλήγοντας στην προσωπική ενδυνάμωση και αυτοβελτίωση, είτε μέσα από την ατομική προσπάθεια, είτε μέσα από την συλλογική προσπάθεια στις επί μέρους ομάδες που συμμετέχει το κάθε άτομο. Εξελικτικά δημιουργούνται έτσι οι συνθήκες εκείνες που θα βοηθήσουν το κάθε άτομο στη θεραπεία των ψυχικών τραυμάτων, τα οποία δημιούργησαν οι συνθήκες στις οποίες βρέθηκε.

Συμβολή στη δημιουργία συνθηκών κοινωνικής ηρεμίας

Τα οφέλη από τις ψηφιακές δυνατότητες, αντανakλούν και στο κοινωνικό σύνολο, εφόσον μέσα από την ενημέρωση με παροχή αντικειμενικών πληροφοριών, αμβλύνονται οι εντάσεις και οξύτητες, οι οποίες δημιουργούνται από την παραπληροφόρηση και χειραγώγηση του κοινωνικού ιστού.

Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης

Η αντικειμενική ενημέρωση και πληροφόρηση, συμβάλει στην αναγκαία αύξηση του βαθμού ευαισθητοποίησης της κοινωνίας ως προς το θέμα, συνθήκη απαραίτητη, δεδομένου του διαχρονικού χαρακτήρα του φαινομένου και των προβλέψεων που υπάρχουν για τη μελλοντική του εξέλιξη και η δραστηριοποίηση των προσφύγων προς την κατεύθυνση αυτή είναι απαραίτητη (Costanza-Chock, 2014).

Ακριβέστερη απογραφή – καταμέτρηση – διαχείριση προσφυγικών ροών

Σε επίπεδο συνολικού σχεδιασμού και μελέτης, η παροχή επικαιροποιημένων δεδομένων από επίσημες πηγές πληροφόρησης, όπως αυτή της Υ.Α., και η βελτίωση των εργαλείων διασταύρωσης και ταυτοποίησης, εξασφαλίζει την ύπαρξη όλο και περισσότερο αξιόπιστων δεδομένων, για ένα φαινόμενο που είναι πολύ δύσκολο να καταμετρηθεί με ακρίβεια. Οι λόγοι της εγγενούς δυσκολίας στην καταμέτρηση των προσφυγικών ροών, σχετίζονται με μια σειρά επί μέρους συνθηκών, όπως είναι ο χαρακτήρας της διαρκούς μεταβλητότητάς του, οι συνθήκες παράνομης εισόδου υπό τις οποίες εισέρχονται τα εκτοπισμένα άτομα σε μια χώρα, η αμφίβολη αξιοπιστία δεδομένων από χώρες σε πόλεμο ή σε άθλιες συνθήκες ή από καθεστώτα που σκόπιμα επιχειρούν να παραπλανήσουν, η δυσκολία επαφής και διασταύρωσης στοιχείων με τις χώρες αυτές, και τέλος ο παράγοντας σκοπιμότητα στον οποίο συχνά καταφεύγουν οι εκτοπισμένοι άνθρωποι, προκειμένου να τους επιτραπεί η παραμονή σε μια χώρα.

Ακριβέστερη καταγραφή, οδηγεί επίσης σε καλύτερη διαχείριση ροών και πόρων, όπως και στην αντικειμενική ενημέρωση της κοινωνίας με πραγματικά δεδομένα, τα οποία είναι τα μόνα που μπορούν να αποτελέσουν αντίδοτο σε φαινόμενα ακραίων θέσεων, ξενοφοβίας και μίσους, τα οποία αναπτύσσονται μέσα από ψευδείς ειδήσεις και τραυματίζουν τη συλλογική συνείδηση των κοινωνιών.

Αποσυμφόρηση Υπηρεσιών

Πέρα από τα προφανή οφέλη που προκύπτουν από τις διαφορετικές κατηγορίες χρήσης της τεχνολογίας, η κοινωνία έχει να ωφεληθεί πολλαπλά από τις τεχνολογικές εξελίξεις στον ανθρωπιστικό τομέα. Κατ' αρχήν η ανάπτυξη πολλών ενημερωτικών και κατατοπιστικών εφαρμογών, έστω και με τα πολλά αρνητικά που προς το παρόν τις χαρακτηρίζουν, αποφορτίζουν σ' ένα ποσοστό, φορείς και υπηρεσίες, μέσω της ενημέρωσης που παρέχουν.

Νέα δεδομένα και δυνατότητες ως προς την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας

Ένας πολύ σημαντικός τομέας στον οποίο η συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας είναι καθοριστική, είναι αυτός της διαχείρισης της ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι νέες δυνατότητες ταυτοποίησης προσώπων με ψηφιακά εργαλεία και μεθόδους που γνωρίσαμε στην ενότητα 3.4.15, όπως και οι δυνατότητες ψηφιακών οικονομικών συναλλαγών (ενότητα 3.4.7), και φυσικά η επίτευξη ακριβέστερων μεθόδων καταγραφής, δημιουργούν νέα δεδομένα στην διευθέτηση πόρων ανθρωπιστικής βοήθειας.

Αντίστοιχα, οι ψηφιακές δυνατότητες συντονισμού εθελοντικών δράσεων, όπως και οι νέες τεχνολογίες διαχείρισης μεταναστευτικών ρευμάτων στις χώρες και στα σημεία υποδοχής, δημιουργούν νέες συνθήκες λειτουργίας στους φορείς βοήθειας, σε άμεσο πρακτικό επίπεδο.

Δεν θα πρέπει να παραβλέπουμε όμως και τη συμβολή που προκύπτει ως αποτέλεσμα της καλύτερης ενημέρωσης των ίδιων των προσφύγων, μέσα από τα ψηφιακά εργαλεία, η οποία λειτουργεί βοηθητικά όχι μόνο ως προς την ενημέρωσή τους για τις δυνατότητες ανθρωπιστικής βοήθειας, αλλά και ως προς την

ενεργό συμμετοχή τους με προτάσεις και ιδέες, που συχνά επενεργούν κατευθύνοντας πόρους με αποτελεσματικότερο τρόπο.

Η τεχνολογία δίνει εύκολα πολλές δυνατότητες σε πολλούς

Τέλος, έστω και αν οι συνθήκες ψηφιακού χάσματος είναι δεδομένες, δεν θα πρέπει να υποτιμούμε και τις ευκαιρίες που δίνονται πλέον μέσω της χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης και περιήγησης στο διαδίκτυο, σε πολλούς ανθρώπους και μέσα σε αυτούς και σε εκτοπισμένους ανθρώπους, να διεκδικήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής. Απόδειξη αυτού, οι περιπτώσεις προσφύγων στην ομάδα της ψηφιακής αφήγησης, οι οποίοι από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πληροφορήθηκαν για διάφορες δυνατότητες παροχής υποτροφιών και δωρεάν μαθημάτων, τις οποίες αξιοποίησαν, πραγματοποιώντας επιθυμίες, που δεν φανταζόταν ότι θα πετύχουν αναχωρώντας από τις πατρίδες τους...

7.3 Ελλείψεις και αρνητικές διαστάσεις της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας

7.3.1. Ελλείψεις, κενά και αστοχίες των υφιστάμενων εφαρμογών και ψηφιακών δράσεων

Πάρα την έντονη δραστηριοποίηση και τη δημιουργία αξιόλογου αριθμού πρωτοβουλιών για το μεταναστευτικό, η όλη δραστηριοποίηση, φαίνεται να αδυνατεί να επιτύχει το στόχο της, όπως αποτυπώνουν σχετικές έρευνες (Hannides, Bailey, Kaoukji, 2016 και Mason, Buchmann, 2016), αποδεικνύουν οι χαμηλοί δείκτες διείσδυσης των εφαρμογών, αλλά και οι συζητήσεις με τους ίδιους τους πρόσφυγες, στο πλαίσιο της παρούσας ερευνητικής εργασίας. Σήμερα, εξακολουθεί να καταγράφεται η ίδια ανάγκη, και να διαπιστώνεται το ίδιο κενό πληροφόρησης, πάρα τον μεγάλο όγκο των υφιστάμενων περιπτώσεων. Οι συσκευές κινητής τηλεφωνίας, χρησιμοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά για λόγους επικοινωνίας και όχι για την αναζήτηση πληροφοριών και προσανατολισμού, μέσω των ειδικών εφαρμογών. Εκτός από την έλλειψη ψηφιακής καλλιέργειας των υπό εξέταση πληθυσμών (Mason, Buchmann, 2016), η χαμηλή εμβέλεια υποδοχής των ψηφιακών εγχειρημάτων, οφείλεται σε ένα συνδυασμό συνθηκών, που είναι οι ακόλουθοι:

Έλλειψη κεντρικής στρατηγικής και συντονισμού

Η προφανής έλλειψη κεντρικού στρατηγικού σχεδιασμού και συντονισμού, αποτελεί βασικό παράγοντα αποτυχίας πολλών ψηφιακών εγχειρημάτων, πολλά από τα οποία είναι αξιόλογα. Στη διαπίστωση αυτή, καταλήγουν διεθνείς οργανισμοί (όπως η Υ.Α.⁷⁰, και ο οργανισμός SIC⁷¹), και σχετικές μελέτες⁷². Το γεγονός αυτό, αποτελεί αιτία δημιουργίας δράσεων όπως οι Techfugees, όπου αναζητούνται λύσεις συντεταγμένης αξιοποίησης της διάθεσης και της δυνατότητας του κόσμου της τεχνολογίας.

Συνωστισμός εφαρμογών – Αλληλοκάλυψη που δημιουργεί τελικά αδυναμία επιλογής

Η έλλειψη συντονισμού (ενδεχόμενα όμως και η προσδοκία εύρεσης χρηματοδότησης), οδήγησε στη δημιουργία πολλών παρόμοιων εφαρμογών, κυρίως στη λογική της «μίας και μόνης θυρίδας» («one-stop shops»), ο συνωστισμός των οποίων τελικά αποθαρρύνει τη χρήση τους (Benton, Glennie, 2016). Η σε βάθος μελέτη αρκετών, αναδεικνύει ότι ενώ στην ουσία προσφέρουν το ίδιο περιεχόμενο, η όποια προσπάθεια διαφοροποίησης εξαντλείται στην επιδίωξη διαφορετικής εμφάνισης των πληροφοριών και όχι στην ανασύνθεση του περιεχομένου σε πιο φιλική προς το χρήστη, μορφή και δομή. Όπως προέκυψε από τις ποιοτικές συνεντεύξεις, για τον πιθανά ενδιαφερόμενο πρόσφυγα, αυτή η ποικιλία μορφών προκαλεί σύγχυση και μη έχοντας κριτήριο επιλογής, αδιαφορεί τελικά για την ύπαρξη των εναλλακτικών αυτών. Η αδυναμία κάποιων περιπτώσεων να ξεχωρίσουν και να καθιερωθούν ως μοναδικά σημεία αναφοράς, μέσα σε ένα περιβάλλον συνωστισμού, λειτουργεί τελικά αρνητικά για το σύνολο της κατηγορίας, εφόσον δεν χτίζεται συνήθεια χρήσης τους.

⁷⁰ UNHCR - Connecting Refugees, 2016

⁷¹ Ahad, A., Benton, M. (17/11/2015). Humanitarian Innovation: Lasting Solutions to Big Challenges? *Social Innovation Community*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Dj7CDR> (τελευταία πρόσβαση: 21/12/2017)

⁷² Ενδεικτικά αναφέρουμε (Benton, Glennie, 2016), (Mason, Buchmann, 2016).

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα του συνωστισμού που εμφανίζεται, είναι ο μεγάλος αριθμός εφαρμογών συντονισμού των μεμονωμένων εφαρμογών συντονισμού δράσεων. Είναι δε τόσο μεγάλος ο αριθμός αυτός, που δεν είναι απίθανη η δημιουργία εφαρμογής συντονισμού των εφαρμογών συντονισμού ...

Ανυπαρξία στρατηγικής ανάπτυξης και συντήρησης - Έλλειψη χρηματοδότησης

Η έλλειψη ευρύτερου στρατηγικού πλαισίου ανάπτυξης και δυνατότητας συντήρησης και υποστήριξης μιας προσπάθειας, ακόμα και αν αυτή έχει τις καλύτερες προδιαγραφές, θα καταλήξει σε αποτυχία. Το στοιχείο αυτό το συναντήσαμε σε αρκετές αξιόλογες περιπτώσεις (πχ HaBaby), οι οποίες τελικά εγκαταλείφθηκαν, εφόσον προφανώς από την αρχή δεν υπήρχε στρατηγική συντήρησης και χρηματοδότησης, ή αν υπήρχε, αποδείχτηκε ανεπαρκής.

Η ασυνέπεια ως ανασταλτικός παράγοντας δημιουργίας συνήθειας χρήσης

Η διαρκής βελτίωση των ψηφιακών εργαλείων και δυνατοτήτων, καθιστά όλο και πιο εύκολη την δημιουργία ψηφιακών εγχειρημάτων. Όσο εύκολο όμως είναι να δημιουργηθεί μια εφαρμογή, άλλο τόσο εύκολο είναι και να εγκαταλειφθεί. Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται σε πολλές προσπάθειες και σίγουρα αποτελεί άλλο ένα ανασταλτικό παράγοντα στην δημιουργία συνήθειας χρήσης τους.

Προχειρότητα – Η εξασφάλιση χρηματοδότησης πιθανά κυρίαρχο κίνητρο

Είναι προφανές ότι οι αρκετές από αυτές τις προσπάθειες, δημιουργήθηκαν με απώτερο στόχο την εξασφάλιση χρηματοδότησης από αρμόδιους φορείς (όπως συμβαίνει με αρκετές ΜΚΟ). Εκεί οφείλεται σε σημαντικό βαθμό η προχειρότητα με την οποία έχουν στηθεί, και το γεγονός ότι εξαντλούνται στην απλή αναπαραγωγή στοιχείων, με διαφορετική δομή, χωρίς να επιδιώκουν να προσφέρουν πρωτογενές υλικό και λύσεις. Η εγκατάλειψη αρκετών από τις προσπάθειες, οι οποίες είτε έχουν μείνει σε δοκιμαστικό στάδιο, είτε έχουν σταματήσει να ανανεώνονται, ενδεχόμενα επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό αυτό.

Ανυπαρξία (;) στρατηγικών προώθησης των περιπτώσεων

Ασφαλώς για την τεκμηρίωση της θέσης αυτής απαιτείται ξεχωριστή μελέτη, όμως σε ένα πρώτο επίπεδο επαφής με τις περιπτώσεις αυτές, αναδύεται εμφανώς η έλλειψη λογικής προώθησης τους, όπως και η έλλειψη δραστήριας παρουσίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, απουσιάζει παντελώς η μεταξύ τους διασύνδεση και προώθηση. Αντίστοιχα απουσιάζουν τα οποιαδήποτε κίνητρα συστηματικής χρήσης τους. Σήμερα με τις πολλές και εξελιγμένες δυνατότητες διαδικτυακής προώθησης, θα αρκούσε η έρευνα στο συγκεκριμένο πεδίο για να κατακλειστεί ο ερευνητής με προωθητικές ενέργειες και μηνύματα σχετικά με το υπό μελέτη αντικείμενο. Κάτι τέτοιο δε συνέβη. Η αναφορά αυτή σε ενέργειες προώθησης, δεν συσχετίζεται απαραίτητα με δράσεις που απαιτούν κόστος, δεδομένου ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι προώθησης με μόνο προαπαιτούμενο τη σχετική γνώση και το χρόνο εφαρμογής της.

Δεν επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν την επιφυλακτικότητα και καχυποψία

Η άγνοια, αλλά και η αδιαφορία για τις υπάρχουσες εξειδικευμένες ψηφιακές εφαρμογές που ήταν έκδηλη στο τυχαίο δείγμα της ομάδας που συμμετείχε στη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων, ανάδειξε και άλλον ένα ανασταλτικό παράγοντα, αυτόν της επιφυλακτικότητας. Οι καταστάσεις των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται, και η αδύναμη θέση και η ανασφάλεια στην οποία βρίσκονται, συμβάλουν στη δημιουργία γενικότερης στάσης καχυποψίας απέναντι σε πρόσωπα και καταστάσεις. Ας μην ξεχνάμε ότι σε αρκετές από τις χώρες προέλευσης, οι πηγές ενημέρωσης και πληροφόρησης ελέγχονται και χρησιμοποιούνται ως μέσο προπαγάνδας και επίτευξης συγκεκριμένων σκοπών. Απαιτείται συνεπώς, παράλληλα με τη δημιουργία ψηφιακών προορισμών, η καλλιέργεια προϋποθέσεων αλλαγής της στάσης επιφυλακτικότητας και δημιουργίας προϋποθέσεων εμπιστοσύνης.

Έλλειψη κρατικής υποστήριξης και δράσης

Αναφέρθηκε ήδη ότι οι κρατικοί φορείς, απέχουν συνήθως από διαδικασίες δημιουργίας σχετικών ψηφιακών εγχειρημάτων, όχι τόσο λόγω της ανυπαρξίας τεχνογνωσίας που τους διακρίνει, όσο γιατί δε θέλουν να δώσουν την εντύπωση στο κοινό (στους ψηφοφόρους τους), ότι υποστηρίζουν την υποδοχή εκτοπισμένων ανθρώπων, μέσω της υποστήριξης των προσπαθειών αυτών. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις, πολιτικοί κυβερνητικοί φορείς, στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν το ζήτημα ως παροδικό πρόβλημα (ελπίζοντας ότι οι πρόσφυγες θα αναχωρήσουν για τις πατρίδες τους σύντομα), με μια λογική στρουθοκαμηλισμού, δεν προωθούν λύσεις που θεωρούν ότι θα παγιώσουν αντίστοιχα φαινόμενα, όπως για παράδειγμα είναι οι δράσεις που αφορούν την κοινωνική ένταξη προσφύγων. Εξάλλου, παραδοσιακά οι κρατικοί μηχανισμοί, δεν έχουν κουλτούρα συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα, πέραν των αναθέσεων έργων. Στην περίπτωση που εξετάζουμε όμως, όπως πολύ σωστά επισημαίνουν οι Benton και Glennie (Benton, Glennie, 2016), είναι απαραίτητη η ανταλλαγή γνώσης, εμπειρίας και δεδομένων μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών φορέων, προκειμένου να αναδειχτούν βέλτιστες λύσεις προσέγγισης των πληθυσμών αυτών και των προβλημάτων τους. Και οι δυο πλευρές, οι κρατικοί μηχανισμοί και ο κόσμος της τεχνολογίας, προσπαθούν χωρίς θεαματικά αποτελέσματα όμως, να διαχειριστούν κάποιες πλευρές του ίδιου ζητήματος. Η ανταλλαγή γνώσης κυρίως ως προς τις περιοχές αποτυχίας, μπορεί να δώσει τη δυνατότητα δημιουργίας αποτελεσματικών λύσεων.

Η πιστοποίηση εγχειρημάτων και η προώθησή τους ως λύσεις από κρατικούς φορείς πάντως, θα μπορούσε να μειώσει τη στάση επιφυλακτικότητας και να προκαλέσει συστηματική χρήση κάποιων, εφόσον έχουν τις απαραίτητες προδιαγραφές, ώστε να αποφορτιστεί ο κρατικός μηχανισμός από ένα μέρος της διαχείρισης προσφυγικών ροών, που αφορά κατ' αρχήν στην ενημέρωση.

Αδυναμία επικαιροποίησης λόγω μεγάλου αριθμού εφαρμογών

Η ύπαρξη τόσο μεγάλου αριθμού περιπτώσεων, καθιστά πρακτικά αδύνατο το να εξασφαλιστεί ικανοποιητικός βαθμός επικαιροποίησης και ακρίβειας στοιχείων.

Κρίσιμες αστοχίες και ελλείψεις σε βασικές επιλογές δομής, μορφής και γλώσσας επικοινωνίας

Οι πλειοψηφία των περιπτώσεων, ενώ έχει αναπτυχθεί για να βοηθήσει τους πρόσφυγες να κατατοπιστούν μέσα στα περίπλοκα και άγνωστα σε αυτούς, γραφειοκρατικά και κοινωνικά συστήματα, στην πραγματικότητα, χρησιμοποιεί γλώσσα και προσέγγιση που δεν απευθύνεται σε πρόσφυγες, αλλά σε μόνιμους κατοίκων των χωρών υποδοχής. Κατ' αρχήν η δυνατότητα επιλογής γλώσσας προσφυγικών πληθυσμών, είναι όπως είδαμε περιορισμένη και αποτελεί πρακτική μειοψηφίας των περιπτώσεων. Οι περισσότερες από αυτές, δεν έχουν αναπτύξει εφαρμογές κινητών, παρά το ότι αυτό είναι το εργαλείο που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στους οποίους απευθύνονται. Αντίστοιχα δεν κάνουν εντατική χρήση μέσω κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, σε πολλές των περιπτώσεων οι πληροφορίες δίνονται σε μορφή μακροσκελών κειμένων, τα οποία προφανώς και λειτουργούν αποτρεπτικά σε πληθυσμούς με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, ακόμα και στη γλώσσα τους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του αναποτελεσματικού τρόπου επικοινωνίας, ο οποίος δυστυχώς χαρακτηρίζει το σύνολο των περιπτώσεων, αποτελεί το γεγονός ότι ενώ οι εφαρμογές αυτές απευθύνονται σε ένα πληθυσμό ο οποίος κατά το ήμισυ είναι ανήλικος, επιλέγεται να αναπτυχθούν με δομές, μορφή και λεξιλόγιο προσφιλή σε μορφωμένους ενήλικες (μόνη εξαίρεση οι περιπτώσεις διαδικτυακών εκπαιδευτικών παιχνιδιών). Στο ίδιο πνεύμα, απουσιάζουν εντελώς μέθοδοι προσέγγισης όπως η παιχνιδοποίηση και η ιστοριοποίηση, οι οποίες χρησιμοποιούνται ευρέως πλέον και θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην δημιουργία ελκυστικής μορφής περιεχομένου (και) για νεότερες ηλικίες. Αντίστοιχα στην πλειοψηφία των περιπτώσεων υπάρχει παντελής απουσία στοιχείων που μπορεί να δημιουργήσουν πιο ζωντανό και χαρούμενο περιβάλλον. Ενδεχόμενα επικρατεί η αντίληψη ότι πρέπει το όποιο εγχείρημα να «δείχνει» σοβαρό, εφόσον πραγματεύεται σοβαρά ζητήματα. Όπως όμως φάνηκε και από τη διαδικασία δημιουργίας ψηφιακών αφηγήσεων, οι άνθρωποι αυτοί, οι οποίοι βίωσαν και βιώνουν πολύ δύσκολες καταστάσεις, έχουν ανάγκη να επικοινωνήσουν μέσα από ένα ευχάριστο περιβάλλον.

Ασαφείς ή ανεπαρκείς κανόνες ασφάλειας ως προς τη χρήση προσωπικών δεδομένων

Οι περιπτώσεις που μελετήθηκαν, και ιδιαίτερα εκείνες οι οποίες προκαλούν συμμετοχή και διαδραστική λειτουργία των χρηστών, δεν δίνουν κατ' αρχήν την εντύπωση ότι τηρούν διαδικασίες που εξασφαλίζουν την προστασία των προσωπικών δεδομένων των χρηστών. Η παρουσία σε ιστοχώρους και εφαρμογές που επιδιώκουν την συμμετοχή ευαίσθητων κοινωνικά ομάδων, θα έπρεπε να δίνει ξεκάθαρα και σε πρώτο επίπεδο πληροφορίες ύπαρξης και τήρησης προδιαγραφών ασφάλειας, κάτι το οποίο δεν διαπιστώθηκε κατά την ερευνητική διαδικασία της μελέτης. Ασφαλώς το σοβαρό αυτό πεδίο, χρίζει περαιτέρω έρευνας, εφόσον πολύ πρόσφατα άρχισε να αντικείμενο ακαδημαϊκής μελέτης. Κάποιες αναλύσεις υφίστανται ήδη πάντως για το θέμα αυτό (όπως των Wall et al., 2017) και αναδεικνύουν ξεκάθαρα και τη σημασία του για τους πρόσφυγες και το κενό ασφάλειας ως προς τη χρήση προσωπικών δεδομένων που υπάρχει.

7.3.2. Προβληματικές περιοχές της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας

Πέραν των ελλείψεων και των αδυναμιών που παρουσιάστηκαν, σε πολλές περιπτώσεις, η χρήση ή και η κατάχρηση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας, δημιουργεί αρνητικές καταστάσεις και κινδύνους. Τόσο στο κεφάλαιο 5, όπου εξετάστηκαν οι ψυχολογικές επιπτώσεις, όσο και σε πολλά σημεία της ανάλυσης ως τώρα, εντοπίστηκαν και αναφέρθηκαν σε σχετικά σημεία που χρίζουν ιδιαίτερης προσοχής. Ακολουθεί σύνοψη των ευρημάτων και συμπερασμάτων, που παρουσιάζουν την αρνητική πλευρά της χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας για το μεταναστευτικό.

.....

Διακινδύνευση προσωπικής ασφάλειας, μέσα από την έκθεση στοιχείων και προσωπικών δεδομένων

Ο βασικός τομέας αρνητικής συμβολής της τεχνολογίας συσχετίζεται με τον τομέα της **ασφάλειας**. Τα ψηφιακά ίχνη, μέσα από τη δημόσια έκθεση προσώπων, στοιχείων και κινήσεων, αποτελούν εύκολα προσεγγίσιμη πηγή πληροφόρησης εγκληματικών οργανώσεων εμπορίας ανθρώπων, εμπορίας ανθρώπινων οργάνων, ναρκωτικών, συμμοριών εκμετάλλευσης και εκβιασμών, ομάδων που αναζητούν θύματα να κλέψουν κλπ. Οι οργανώσεις ή τα άτομα αυτά, παρακολουθούν την πορεία, τις αναρτήσεις, τις αναζητήσεις και γενικότερα τις κινήσεις και τους κύκλους επαφής εκτοπισμένων ανθρώπων και μέσα από τη γνώση αυτή τους προσεγγίζουν, προσφέροντας το δέλεαρ της διευκόλυνσης μεταβίβασης στη χώρα που επιθυμούν και της τακτοποίησής τους εκεί. Τα άτομα αυτά είναι ευάλωτα, όχι μόνο λόγω της κατάστασής τους και λόγω του ότι βρίσκονται, σε μια κατάσταση απόλυτης ανασφάλειας, σε μια ξένη χώρα, παράνομα, αλλά και επειδή σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν προηγούμενη εμπειρία χρήσης μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των κινδύνων που υπάρχουν. Συχνές είναι οι περιπτώσεις που διαπιστώνεται υψηλός βαθμός αφέλειας, ως προς το εύρος στο οποίο η δημόσια έκθεση στοιχείων, μέσω των εξελιγμένων δυνατοτήτων που υπάρχουν, μπορεί να αποκαλύψει τελικά πολύ περισσότερα από τα προφανή και να οδηγήσει στο να μπορούν να ανιχνευθούν με ακρίβεια οι κινήσεις ενός προσώπου (Wall et al., 2017).

Βεβαίως, για το λόγο αυτό, σε ανθρώπους οι οποίοι έχουν μια κάποια εμπειρία και σχετική πληροφόρηση, η συμμετοχή σε ομάδες πολλών μελών γίνεται κατά βάση ανώνυμα, για λόγους ασφάλειας. Για τον ίδιο λόγο, δημιουργούνται εναλλακτικά προφίλ χρηστών. Αντίστοιχα, η συμμετοχή σε οργανωμένες κεντρικά σελίδες παροχής πληροφοριών γίνεται συνήθως μέσω προσκλήσεων, προκειμένου να προηγηθεί κάποιος έλεγχος και να αποφευχθεί η παρουσία ανθρώπων που θα αναρτήσουν σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες, επιχειρώντας να προσεγγίσουν θύματα. Η εμπειρία αυτή όμως δεν υπάρχει σε όλες τις ομάδες πληθυσμών, αλλά και όταν υπάρχει δεν αρκεί, δεδομένου ότι τα κυκλώματα, έχουν στη διάθεσή τους πολύ περισσότερη γνώση και χρήματα, προκειμένου να διεισδύσουν και να αποκτήσουν τις πληροφορίες που επιθυμούν.

Να σημειωθεί επίσης, ότι ο συνολικός διεθνής τζίρος των εγκληματικών οργανώσεων αυτών είναι τόσο μεγάλος, που τους δίνει τη δυνατότητα τεράστιας προστασίας μέσω χρηματισμού, και για το λόγο αυτό, δύσκολα εξαρθώνονται.

.....

Κοινωνικοί και πολιτικοί κίνδυνοι, λόγω έκθεσης στοιχείων

Απολυταρχικές κυβερνήσεις και καθεστώτα, βρίσκουν σήμερα στην ψηφιακή τεχνολογία εξαιρετικά εξελιγμένους τρόπους ελέγχου και παρακολούθησης (Gready, 2010). Η ανάγκη προστασίας και ασφάλειας έναντι της έκθεσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, που επιχειρείται με τη χρήση διαφορετικών προφίλ, εκτός της αποφυγής εντοπισμού από λαθρεμπόρους ή από άλλους εγκληματίες, σε κάποιες χώρες, είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου να αποφύγει το κάθε άτομο έλεγχο δράσης και φρονημάτων, από τις καθεστωτικές αρχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η αναφορά σε ελέγχους στα συριακά σύνορα ή σε σημεία στρατιωτικού ελέγχου του Ισλαμικού κράτους, όπου απαιτείται να αποκαλυφθεί ο κωδικός πρόσβασης στο Facebook, προκειμένου να διαπιστωθούν τα φρονήματα ενός ατόμου⁷³.

.....

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων ως «παγίδα»

Μια ακόμα προβληματική περιοχή, που έχει απόλυτη σχέση με τα παραπάνω, αφορά τη διασπορά ψευδών ειδήσεων με την τεράστια ευκολία άμεσης ανεξέλεγκτης αναπαραγωγής που εξασφαλίζει η ψηφιακή τεχνολογία. Η δυνατότητα αυτή, πέραν της προφανούς σκοπιμότητας χειραγώγησης των μαζών και συχνά της δημιουργίας κοινωνικών εντάσεων και μίσους, στην περίπτωση των εκτοπισμένων ανθρώπων έχει και μια άλλη λειτουργία. Μέσω μεταφοράς ψευδών ειδήσεων, οι οποίες συχνά συνοδεύονται από φωτογραφίες και video για να γίνουν πιο πειστικές, δημιουργούνται καταστάσεις προκειμένου να πειστούν δυνητικοί αγοραστές υπηρεσιών διακινητών να τους χρησιμοποιήσουν. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε σε μια περίπτωση των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν, μια από τις περιπτώσεις όπου υπήρξε έξαρση βίας εκτός ελέγχου για ένα διάστημα στο Κέντρο Υποδοχής Προσφύγων της Μοριάς της Μυτιλήνης, αποδείχτηκε εκ των υστέρων ότι ήταν απόλυτα υποκινούμενη από διακινητές, προκειμένου να παρακινήσουν πρόσφυγες να πληρώσουν για να φύγουν άμεσα, φοβούμενοι για την εξέλιξη της κατάστασης.

Να σημειώσουμε επίσης, ότι συχνά η διασπορά ψευδών ειδήσεων έχει στόχο τη δημιουργία εντυπώσεων κατά των προσφύγων, στους οποίους χρεώνουν καταστάσεις και εγκλήματα για τα οποία δεν έχουν σχέση. Εξαιρετικό έργο ενάντια στα φαινόμενα αυτά, κάνει ο ιστοχώρος Hoaxmap, όπως αναφέρθηκε στην παράγραφο 3.4.19.

.....

⁷³ Οι πληροφορίες προέρχονται από άρθρο των The New York Times με τον τίτλο «A 21st-Century Migrant's Essentials: Food, Shelter, Smartphone» του M. Brunwasser (25/8/2015) ανακτήθηκε από <http://nyti.ms/2juJlM3> (τελευταία πρόσβαση: 20/1/2018)

Δράσεις χωρίς έλεγχο, ευθύνη και κανόνες

Έστω και αν δεν εμπίπτει στην κατηγορία διασποράς ψευδών ειδήσεων (με την έννοια της σκοπιμότητας ή/και του ψεύδους), η χωρίς έλεγχο και ευθύνη λογοδοσίας, ευκολία δημιουργίας πηγών ενημέρωσης με τη μορφή εφαρμογών, ενημερωτικών σελίδων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης κλπ., μπορεί να προκαλέσει τελικά προβλήματα αντί να επιλύσει και να οδηγήσει σε επικίνδυνες καταστάσεις, ανεξάρτητα των (ενδεχόμενα καλών) αρχικών προθέσεων. Η απουσία ελέγχου δίνει τη δυνατότητα χειρισμού και κατεύθυνσης των πληροφοριών σε εγκληματίες, οι οποίοι τις χρησιμοποιούν για να δημιουργήσουν εντυπώσεις και να πετύχουν το σκοπό τους (Gillespie et al., 2016). Σε άλλες περιπτώσεις, το στοιχείο της ανευθυνότητας ή της άγνοιας, αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία προβλημάτων και όχι απαραίτητα ο δόλος και η σκοπιμότητα. Έτσι κι αλλιώς πάντως, ο μεγάλος αριθμός περιπτώσεων, χωρίς φορείς κεντρικού ελέγχου και επίβλεψης, καθιστά πρακτικά αδύνατη την εξασφάλιση ικανοποιητικού βαθμού επικαιροποίησης και ακρίβειας στοιχείων και αυτό από μόνο του είναι ένα πολύ σοβαρό ζήτημα.

Εικόνα 99: Ο πρόσφυγας *Muhammad Ayub* δείχνει φωτογραφία του παππού του στο κινητό του. Ο *Ayub* πιστεύει ότι ο παππούς του σκοτώθηκε σε συγκρούσεις στη Μυανμάρ.
Φωτογραφία: AP /Daniel Chan
Πηγή: <http://bit.ly/2njz4NA>

Δυσκολίες κοινωνικής ένταξης από τη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Όταν το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνικής ζωής πραγματοποιείται μόνο μέσα από τους κλειστούς κύκλους γνωστών και φίλων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως συμβαίνει με τα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα, το κάθε άτομο ουσιαστικά εξακολουθεί να ζει στην κοινωνία από την οποία προέρχεται και καθυστερεί έτσι ή ένταξή του σε νέα κοινωνικά δεδομένα (Komito, 2011).

7. Προτάσεις

Οι δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας και η σημαντική προσπάθεια, η οποία γίνεται για να καλύψει υπαρκτές και επείγουσες για επίλυση ανάγκες, μπορούν να αποτελέσουν εφαλτήριο για σημαντικές αλλαγές προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης του φαινομένου. Ακολουθούν κάποιες προτάσεις βελτίωσης, οι οποίες προέκυψαν από τα ευρήματα της συγκεκριμένης μελέτης, και οι οποίες αφορούν μεγάλες ή μικρές αλλαγές, προσθήκες ή τροποποιήσεις στην όλη διαδικασία δημιουργίας και ενασχόλησης του κόσμου της ψηφιακής τεχνολογίας με το μεταναστευτικό.

Ανάγκη κεντρικού συντονισμού και στρατηγικής

Η ύπαρξη κεντρικού συντονισμού, βασικών οργανωτικών δομών, όπως και η διαμόρφωση κεντρικού στρατηγικού πλάνου ως προς τις λύσεις που καλείται να δώσει η ψηφιακή τεχνολογία και τις προδιαγραφές βάσει των οποίων αυτές θα αναπτυχθούν, αποτελούν παράγοντες κομβικής σημασίας και αναγκαία συνθήκη προκειμένου οι δυνατότητες και η όλη κινητοποίηση του κόσμου της ψηφιακής τεχνολογίας να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Η ανάγκη αυτή **προσκρούει στην υπάρχουσα κατανομή δικαιοδοσίας και αρμοδιοτήτων**, εφόσον δεν προβλέπεται λειτουργία κεντρικού συντονισμού. Σήμερα, η διαχείριση του ζητήματος υπάγεται στη δικαιοδοσία των κρατικών μηχανισμών των χωρών υποδοχής, ενώ η Υ.Α., έχει ρόλο επιβλέπουσας αρχής ως προς την όλη διαδικασία, την τήρηση των διεθνών δεσμεύσεων και του νόμιμου των αποφάσεων και πρακτικών που ακολουθούνται. Παρ' όλα αυτά, ο παγκόσμιος χαρακτήρας του φαινομένου, οι προβλέψεις της εξέλιξής του, οι οποίες αναδεικνύουν το στοιχείο της μονιμότητας τουλάχιστον για τα επόμενα χρόνια, και τέλος το ίδιο το μέγεθος των εκτοπισμένων πληθυσμών, δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι το όλο ζήτημα μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο στο πλαίσιο της παγκόσμια κοινότητας και όχι μεμονωμένα. Εξάλλου, για το λόγο αυτό και ο ρόλος της Υ.Α. σήμερα, δεν περιορίζεται σε επίβλεψη, εφόσον συχνά αναλαμβάνει δυναμική δράση και πρωτοβουλίες, μέσω ανάπτυξης συγκεκριμένων προγραμμάτων, κυρίως μέσω ΜΚΟ, διαχειριζόμενη ένα σημαντικό **προϋπολογισμό 6,9\$ δις** (για το 2018)⁷⁴. Παράλληλα, η Υ.Α. έχει σημαντική επιρροή και στην κατεύθυνση μεγάλου μέρους των 27,3\$ δις που αποτελούν την πιο πρόσφατη εκτίμηση αναφορικά με τη συνολική παγκόσμια δαπάνη για λόγους ανθρωπιστικής βοήθειας (Development Initiatives, 2017)⁷⁵.

Η Υ.Α. αποτελεί συνεπώς τον καταλληλότερο φορέα που μπορεί να αναλάβει τον απαραίτητο ρόλο της ευθύνης χάραξης γενικότερης στρατηγικής και συντονισμού υλοποίησης δράσεων. Ιδιαίτερα ενθαρρυντικό ως προς τη δυνατότητα ανάληψης του ρόλου αυτού από την Υ.Α., είναι το γεγονός ότι στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της επί του θέματος, έχει αναπτύξει **πλαίσιο συνεργασίας** με τις κατά τόπους **κρατικές αρχές**, ενώ φαίνεται ότι υπάρχει επίσης ένα σημαντικό επίπεδο συνεργασίας και με τους άλλους σχετικούς

⁷⁴ Το στοιχείο προέρχεται από τον ιστότοπο της Υ.Α. στη διεύθυνση <http://bit.ly/2DUq3pn> (τελευταία πρόσβαση: 31 Ιανουαρίου 2018)

⁷⁵ Η Εκτίμηση αφορά το άθροισμα \$27,3 δις δαπανών από επίσημους φορείς και οργανισμούς και \$6,9 δις δαπανών ιδιωτικών φορέων.

διεθνείς οργανισμούς, όπως το Migration Policy Institute⁷⁶, το IOM, την Διεθνή Αμνηστία (Amnesty International)⁷⁷, την οργάνωση Caritas⁷⁸, τον οργανισμό European Council on Refugees and Exiles (ECRE)⁷⁹, τον οργανισμό Exile International⁸⁰ και την International Rescue Committee (IRC)⁸¹, και φυσικά με ένα σημαντικό αριθμό **ΜΚΟ**, τις οποίες επιλέγει και χρηματοδοτεί, στην ανάπτυξη διάφορων έργων. Παράλληλα, επιδίωξη της Υ.Α., είναι και η συνεργασία με τον **ιδιωτικό τομέα**, εφόσον ειδικά στην περιοχή της ψηφιακής τεχνολογίας είναι απαραίτητη. Η δυνατότητα να υπάρξουν «**συνεργασίες**», μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών αποτελεί τον πιο κρίσιμο παράγοντα, προκειμένου οι προσπάθειες να έχουν τελικά επιτυχία.

Η αναγκαιότητα κεντρικού συντονισμού και σχεδιασμού, ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, οφείλει να λειτουργήσει σε τρεις άξονες:

(α) **ως προς την κατεύθυνση των προσπαθειών** (και αντίστοιχα της χρηματοδότησής τους), που αφορά τον προσδιορισμό συγκεκριμένων τομέων και θεματικών περιοχών, στα οποία η ανάπτυξη ψηφιακών λύσεων και υποστηρικτικών υποδομών κάθε είδους, μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά, περιορίζοντας την τάση δημιουργίας πολλών παρόμοιων δράσεων.

(β) **ως προς τον προσδιορισμό προδιαγραφών** και την παροχή υποστηρικτικών κατευθυντήριων γραμμών, προκειμένου η γνώση που υπάρχει όχι μόνο ως προς τις ανάγκες, αλλά και ως προς τον αποτελεσματικότερο δυνατό τρόπο επικοινωνίας και προσέγγισης των διαφορετικών λαών και πολιτισμών, να κοινοποιηθεί σε ενδιαφερόμενους φορείς και οργανισμούς.

(γ) **ως προς την δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης**, μέσω των οποίων θα καλυφθεί η ανάγκη επικαιροποίησης στοιχείων, όπως και η ανάγκη προώθησης και συνεργασίας δράσεων, προκειμένου να γίνουν γνωστές και να αποτελέσουν σημεία αναφοράς.

Βελτίωση δυνατότητας διασυνδεσιμότητας

Η εξασφάλιση διασυνδεσιμότητας αποτελεί **πρωταρχική** συνθήκη προκειμένου να έχει νόημα και απήχηση οποιαδήποτε ψηφιακή ενέργεια. Θετικό και ελπιδοφόρο είναι το γεγονός ότι η Υ.Α. έχει αναγνωρίσει τη σημαντικότητα της ψηφιακής τεχνολογίας και για το λόγο συνεργάζεται ήδη με τον ιδιωτικό τομέα, προκειμένου να αναζητηθούν λύσεις που θα εξασφαλίζουν απρόσκοπτη διασύνδεση σε πληθυσμούς σε κρίση, ώστε οι πληθυσμοί αυτοί να διευκολυνθούν σε τομείς που αφορούν:

«την προστασία τους, την επικοινωνία, την εκπαίδευση, την υγεία, την ανεξαρτητοποίηση, την ενίσχυση κοινωνικοποίησης και γενικότερα την εξεύρεση μόνιμων λύσεων». (UNHCR: Connecting Refugees, 2016).

⁷⁶ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <https://www.migrationpolicy.org/>

⁷⁷ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <https://www.amnesty.org/en/>

⁷⁸ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <https://www.caritas.org/>

⁷⁹ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <https://www.ecre.org/>

⁸⁰ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <http://exileinternational.org/>

⁸¹ Πληροφορίες για τη δράση του οργανισμού στη διεύθυνση: <https://www.rescue.org/>

Εξασφάλιση βιωσιμότητας περιπτώσεων- Ανάπτυξη κάθε (και) περίπτωσης με όρους «εμπορικούς»

Το γεγονός ότι οι δράσεις εντάσσονται στον τομέα της ανθρωπιστικής υποστήριξης και αλληλεγγύης, δεν θα πρέπει να αποκλείει την αντιμετώπιση της ανάπτυξής τους με όρους οποιουδήποτε εμπορικού προϊόντος. Οι περιπτώσεις αυτές οφείλουν να κάνουν έρευνα και να γνωρίσουν το κοινό που στοχεύουν να απευθυνθούν, να μελετήσουν τις ανάγκες και τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνεί και αντιλαμβάνεται, να διαμορφώσουν σχέδιο δράσης προκειμένου να έρθουν σε επαφή μαζί του και τακτικές με τις οποίες θα χτίσουν συνήθεια χρήσης. Παράλληλα θα πρέπει να ανατροφοδοτηθούν με πληροφορίες αναφορικά με το βαθμό που καλύπτουν τα ζητούμενα και με επισημάνσεις αναφορικά με πιθανές αναγκαίες αλλαγές κατά την άποψη των χρηστών. Πρώτα απ' όλα όμως, πρέπει να σχεδιαστεί το πλαίσιο βάσει του οποίου η εφαρμογή θα είναι βιώσιμη, όπως και οι δείκτες μέτρησης επιτυχούς απόδοσης. Βασικό είναι όχι μόνο να βρεθεί χρηματοδότηση, αλλά να έχει σχεδιαστεί και αναπτυχθεί μηχανισμός και πλαίσιο που θα εξασφαλίζει χρηματοδότηση και άρα βιωσιμότητα (Mason et al., 2017). Με λίγα λόγια θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως οποιοδήποτε έργο παροχής υπηρεσιών. Σε κάθε άλλη περίπτωση αναφερόμαστε σε ερασιτεχνικούς πειραματισμούς, οι οποίοι δεν έχουν πιθανότητες επιτυχίας.

Ανταλλαγή γνώσης και δεδομένων εμπλεκομένων

Η σημαντική γνώση που έχει ήδη δημιουργηθεί, κυρίως όσον αφορά σε προσπάθειες οι οποίες δεν βρήκαν ανταπόκριση, δίνει τη δυνατότητα να εξαχθούν πολύτιμα συμπεράσματα. Την εμπειρική αυτή γνώση, την οποία διαθέτουν αμφότεροι οι ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς, που ασχολούνται με το θέμα, οφείλουν να ανταλλάξουν και να αποτυπώσουν μέσω σχετικών διαβουλεύσεων, προς γνώση και συμμόρφωση σε επόμενα βήματα. Εξαιρετικά χρήσιμη για τη συνέχεια θα ήταν μελέτη αναφορικά με τα αίτια της χαμηλής διεϊσδυσης - ανταπόκρισης που είχαν οι εφαρμογές και το σύνολο της δράσης του τομέα της τεχνολογίας.

Συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων

Σε κάθε περίπτωση η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, είτε σε επίπεδο κεντρικών οργανισμών όπως η Υ.Α., είτε σε επίπεδο κρατικών υπηρεσιών, είναι **αυτονόητα επιβεβλημένη και αναπόφευκτη**, σε δράσεις όπου η ψηφιακή τεχνολογία έχει κεντρικό ρόλο. Βάσει της μέχρι σήμερα εμπειρίας εξάλλου, έχει αποδειχτεί ότι καμία πλευρά, δεν έχει να επιδείξει σημαντική επιτυχία στην ενασχόλησή της με το ζήτημα. Παρά το γεγονός ότι ως επί το πλείστον, παραδοσιακά οι κρατικοί μηχανισμοί δεν έχουν παράδοση και κουλτούρα συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα (πέραν της ανάθεσης έργων με προδιαγραφές), είναι δυνατόν η αποτυχία αμφοτέρων να αποτελέσει εφιαλτήριο αλλαγής στάσης. Η αναφορά στη συνεργασία δεν πρέπει να συγχέεται με την ανάθεση έργων, αλλά με την υποστήριξη έργων με διάφορους τρόπους, όπως είναι υιοθέτηση επάθλων και **επιβραβεύσεων** πρωτοβουλιών οι οποίες μπορεί να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά συγκεκριμένες ανάγκες. Η επιβράβευση δεν συσχετίζεται με χρηματικό έπαθλο, μπορεί επί παραδείγματι να σημαίνει **πιστοποίηση** μιας εφαρμογής και **προώθησή** της ως βέλτιστης στον τομέα

της. Με τον τρόπο αυτό και οι εφαρμογές μπορεί να αποκτήσουν πρόσβαση σε δυνητικούς χρήστες και οι ίδιοι οι χρήστες θα διευκολυνθούν στην επιλογή τους.

«Υιοθέτηση» περιπτώσεων από δημόσιους ή διεθνείς οργανισμούς

Είναι λογικό να συμπεράνουμε ότι οι όποιες πρωτοβουλίες, μη έχοντας εξασφαλίσει τρόπο χρηματοδότησης, δεν έχουν μεγάλες πιθανότητες επιβίωσης. Αντίστοιχα, οι κρατικές πρωτοβουλίες διακρίνονται από τις παθολογικές που χαρακτηρίζουν διεθνώς τον δημόσιο τομέα. Στον αντίποδα, κάποιες από τις πολλές υφιστάμενες δράσεις, έχουν τη δυνατότητα, με τις κατάλληλες προσθήκες και τροποποιήσεις, να καλύψουν συγκεκριμένες ανάγκες προσφύγων ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά. Προτείνεται για το λόγο αυτό να εξεταστεί η περίπτωση να «υιοθετηθούν», ή να υποστηριχθούν από αρμόδιους κρατικούς ή διεθνείς οργανισμούς υφιστάμενες περιπτώσεις (**ως χρηματοδότηση, ως πιστοποίηση, αλλά και ως παροχή δεδομένων**, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επικαιρότητα και ανανέωση του περιεχομένου τους), έτσι ώστε να μπορέσουν να εξελιχθούν και να καλύψουν αποτελεσματικά συγκεκριμένες ανάγκες, αντί να δημιουργηθούν νέες ελαφρά διαφοροποιημένες, πρακτική η οποία ακολουθείται σήμερα. Ευρύτερος στόχος θα πρέπει να είναι η **υποστήριξη με κάθε μέσο εφαρμογών αναφοράς** ως προς συγκεκριμένες ανάγκες και στη συνέχεια η **προώθησή τους**. Μπορούν έτσι να αντιμετωπιστούν άμεσα κάποιες ανάγκες εκτοπισμένων πληθυσμών, κυρίως στον τομέα της ενημέρωσης, **αποσυμφόριζοντας αντίστοιχα τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες**.

Η «υιοθέτηση» κάποιων σημαντικών πρωτοβουλιών εξάλλου, δίνει τη δυνατότητα όχι μόνο αυτές να επιβιώσουν και να εξελιχθούν, αλλά και μέσω της σταθερής και μόνιμης παρουσίας τους να υπάρξει **συνέπεια**, στοιχείο απαραίτητο, προκειμένου να μπορέσουν οι δυνητικοί χρήστες να αξιολογήσουν τη σοβαρότητα των προσπαθειών, και να δημιουργηθεί **συνήθεια χρήσης**. Η εικόνα σήμερα μέσου του πλήθους των εγχειρημάτων, και της παροδικότητας παρουσίας τους, δίνει περισσότερο την αίσθηση πειραματισμού, γεγονός αποθαρρυντικό.

Τακτικές αποσυμφόρησης περιβάλλοντος

Ενέργειες όπως αυτή που μόλις αναφέρθηκε, μπορούν να λειτουργήσουν θετικά και προς την (αναγκαία) αποσυμφόρησή της όλης κατάστασης, από τον πολύ μεγάλο αριθμό υφιστάμενων αλληλοκαλυπτόμενων πρωτοβουλιών, γεγονός που λειτουργεί αποτρεπτικά στη δημιουργία συνήθειας. Σήμερα, υπάρχουν περιπτώσεις, οι οποίες αν και αξιολογες, αδυνατούν να ξεχωρίσουν μέσα σε ένα πλήθος ομοειδών περιπτώσεων. Η παρουσία πλήθους εφαρμογών χωρίς έλεγχο και στοιχεία διάκρισης, απομακρύνει εξάλλου ανθρώπους οι οποίοι διακρίνονται ούτως ή άλλως στην πλειοψηφία τους από επιφυλακτική στάση, στην ψηφιακή παροχή στοιχείων και πληροφοριών, λόγω της μέχρι τώρα εμπειρίας τους. Η **πιστοποίηση** ή άλλου είδους **επίσημη προώθηση**, κάποιων περιπτώσεων έναντι των υπολοίπων, μπορεί να διευκολύνει τους δυνητικούς χρήστες, προτείνοντας ένα απαραίτητο στοιχείο διάκρισης. Η διάκριση αυτή θα δημιουργήσει και σαν ένα άτυπο, αλλά αναγκαίο σύστημα αποσυμφόρησης.

Δημιουργία συνθηκών που εξασφαλίζουν εμπιστοσύνη

Η προσέγγιση «δημιουργώ την εφαρμογή και θα την ανακαλύψουν οι ενδιαφερόμενοι», η οποία φαίνεται να κυριαρχεί, δεν αρκεί, για όλους τους λόγους που ήδη έχουν αναφερθεί. Είναι απαραίτητο να διαμορφωθεί συγκεκριμένο σκεπτικό και στρατηγικές κινήσεις αναφορικά με την αντιμετώπιση της (απόλυτα λογικής) επιφυλακτικότητας των δυνητικών χρηστών έναντι των εφαρμογών. Η συνεργασία ή η αιγίδα φορέων όπως ο ΟΗΕ και η Υ.Α., ή αντίστοιχοι κρατικών οργανισμών, αποτελούν παράγοντες που μπορούν να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση αυτή, χωρίς να είναι οι μοναδικοί. Συνολικά όπως έχει ήδη αναφερθεί η σταθερότητα παρουσίας και η τακτική ενημέρωση δεδομένων, αποτελούν επίσης αυτονόητα βασικές προϋποθέσεις προκειμένου να αναπτυχθεί εμπιστοσύνη και αξιοπιστία ως προς τη χρήση σχετικών εφαρμογών.

Δυναμική παρουσία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Η δυναμική παρουσία κάθε δράσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι απαραίτητη εφόσον αποτελούν το χώρο που κατά κανόνα «βρίσκονται» (και) οι πληθυσμοί αναφοράς.

Ανάπτυξη τακτικών προώθησης και δεσμών συνεργασίας

Η έλλειψη στρατηγικής και τακτικών προώθησης των ψηφιακών πρωτοβουλιών, χαρακτηρίζει τις περισσότερες πρωτοβουλίες, ενώ και η παρουσία τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όταν υπάρχει, δεν είναι δυναμική. Η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών δράσεων και η ανάπτυξη ενεργειών αλληλοϋποστήριξης, αποτελεί ένα πρώτο απλό βήμα προώθησης των δράσεων. Επίσης η ανάπτυξη δράσεων προώθησης, όπως η υιοθέτηση κινήτρων επιβράβευσης σταθερής παρουσίας, η βελτιστοποίηση παρουσίας στις μηχανές αναζήτησης (SEO) κλπ., αποτελούν μεθόδους διαδικτυακής προώθησης, ευρύτατα διαδεδομένες στα ψηφιακά περιβάλλοντα, οι οποίες χωρίς κόστος, ή με ελάχιστο κόστος, μπορούν να δημιουργήσουν τεράστια διαφορά σε επίπεδο διείσδυσης.

Περιβάλλον που ανταποκρίνεται σε διαφορετικά πολιτισμικά και κοινωνικά δεδομένα

Η **συνεργασία** μεταξύ φορέων (κρατικών, ιδιωτικών, ΜΚΟ και διεθνών οργανισμών) και η ανταλλαγή γνώσεων και δεδομένων είναι απαραίτητη και σε ένα άλλο πεδίο που αφορά τον προσδιορισμό του κατάλληλου τρόπου επικοινωνίας, προκειμένου προσεγγιστούν με αποτελεσματικό τρόπο, εκτοπισμένοι πληθυσμοί με τεράστιες εθνολογικές διαφορές και αντιλήψεις.

Κεντρικό ζητούμενο και απαραίτητη προϋπόθεση οποιασδήποτε δράσης, οφείλει να είναι η **διαμόρφωση γλώσσας και στοιχείων επικοινωνίας, κατανοητών** από τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες αποσκοπεί. Όχι μόνο θα πρέπει οι ενδιαφερόμενοι φορείς να έχουν πρόσβαση στη σχετική γνώση και εμπειρία, αλλά θα πρέπει να **αποθαρρύνεται** με κάθε τρόπο η ανάπτυξη εφαρμογών, εφόσον δεν πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις (με αποκλεισμό πιθανής χρηματοδότησης, επικαιροποίησης στοιχείων, δυνατότητας προβολής κλπ.).

Η δυνατότητα επιλογής γλωσσών τις οποίες μιλούν οι προσφυγικοί πληθυσμοί αποτελεί βασική προτεραιότητα προκειμένου να διαμορφωθεί πλαίσιο αποτελεσματικής επικοινωνίας. Τα Αραβικά, οφείλουν να υπάρχουν ως επιλογή σε κάθε περίπτωση, όπως και η δυνατότητα επιλογής μια ή δυο γλωσσών ακόμα. Υπενθυμίζουμε ότι η αναγκαιότητα αυτή δεν απαντά μόνο στην άμεση ανάγκη ανάγνωσης, αλλά και στην έμμεση ανάγκη να αισθανθούν τελικά οι άνθρωποι αυτοί, ότι γίνεται **μια προσπάθεια για αυτούς**. Η ύπαρξη επιλογής μιας άλλης γλώσσας πέραν των αγγλικών ή των γερμανικών, έστω και αν δεν την γνωρίζουν, σηματοδοτεί την προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση. Ο παράγοντας αυτός είναι εξαιρετικά κρίσιμος, προκειμένου οι άνθρωποι αυτοί να αποκτήσουν συνήθεια χρήσης των υφιστάμενων εναλλακτικών.

Περιβάλλον που ανταποκρίνεται σε διαφορετικά επίπεδα μόρφωσης και ψηφιακής καλλιέργειας

Η εξασφάλιση αποτελεσματικού τρόπου επικοινωνίας της οποιασδήποτε δράσης, δεν αφορά μόνο τις διαφορές πολιτισμικών και κοινωνικών δεδομένων, αλλά και τα διαφορετικά **επίπεδα ψηφιακής καλλιέργειας όπως και τις ανισότητες πρόσβασης**, τα οποία επίσης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να αντιμετωπίζονται στο σχεδιασμό οποιασδήποτε δράσης. Μια κρίσιμη παράμετρος στο πεδίο αυτό, αφορά τον **όγκο, αλλά και το ύφος των κειμένων** που χρησιμοποιούνται. Ο τελικός αποδέκτης των ψηφιακών εφαρμογών έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και συχνά η γραμματική του ικανότητα είναι βασική ακόμα και στη γλώσσα τους. Η απλοϊκή χρήση της γλώσσας, η ελάχιστη δυνατή έκταση κειμένων και κυρίως η χρήση περιγραφικών **βίντεο**, αποτελούν απαραίτητα στοιχεία προκειμένου η κάθε προσπάθεια να επικοινωνήσει αποτελεσματικά με το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Απαραίτητη η χρηστοκεντρική προσέγγιση

Ανεξάρτητα από τη σοβαρότητα των ζητημάτων, το ύφος επικοινωνίας οφείλει να είναι συμβατό με το μέσο στο οποίο αναπτύσσεται, αλλά και με το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Ως γενική κατεύθυνση, οποιαδήποτε εφαρμογή ή ψηφιακή δράση, οφείλει να αναπτύσσεται με λογική χρηστοκεντρικής προσέγγισης και να αξιολογείται εκ των προτέρων ως προς την ευχρηστία και την όλη εμπειρία που δημιουργεί, στο κοινό που καλείται να προσεγγίσει.

Στην περίπτωση των προσφύγων, η όλη λογική προσέγγισης οφείλει, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, να λάβει υπόψη ότι απευθύνεται σε κοινά χαμηλών ηλικιών στην πλειοψηφία, μέσα από ψηφιακά περιβάλλοντα, στα οποία υπάρχουν συγκεκριμένοι κώδικες, ρυθμός και τρόπος επικοινωνίας. Η **υιοθέτηση υφιστάμενων επιτυχημένων μεθόδων και εργαλείων** (όπως η παιχνιδοποίηση, η ιστοριοποίηση), μπορούν να αποδειχτούν εξαιρετικά αποτελεσματικά, προκειμένου να δημιουργηθούν **φιλικά και ελκυστικά περιβάλλοντα** και όχι μόνο για νεαρές ηλικίες. Επίσης, η προσθήκη **πολυμεσικών δυνατοτήτων** και γενικότερα η υιοθέτηση **πιο ανάλαφρου ύφους και λογικής επικοινωνίας**, προκειμένου να δημιουργηθεί πιο ζωντανό, φιλικό και χαρούμενο περιβάλλον, είναι απαραίτητη. Αντίστοιχα θα πρέπει να αποφευχθεί η παράθεση μεγάλου όγκου δεδομένων και πληροφοριών, σε μορφή μακροσκελών

κειμένων, ενώ οι πληροφορίες θα πρέπει να δίνονται απλά και μονοσήμαντα. Γενικά, η συμμετοχή των ίδιων των προσφύγων στη διαδικασία δημιουργίας ή αξιολόγησης περιπτώσεων, αποτελεί τη μοναδική μέθοδο προσέγγισης, που μπορεί να δημιουργήσει πραγματικά χρήσιμες εφαρμογές.

Εφαρμογές που να απευθύνονται σε παιδιά και νέους

Δεδομένης της μεγάλης αναλογίας παιδιών και νέων στους εκτοπισμένους πληθυσμούς, κάνει εντύπωση η **απουσία εφαρμογών** που να απευθύνονται στη γλώσσα και στους κώδικες επικοινωνίας των νέων ανθρώπων. Οι ανάγκες και η οπτική των νεαρότερων ηλικιών είναι πολύ διαφορετική.

Το σύνολο των εφαρμογών (με την εξαίρεση ελάχιστων που έχουν αναπτυχθεί στη λογική του διαδικτυακού παιχνιδιού και απευθύνονται σε παιδιά μικρότερων ηλικιών), απευθύνεται (με αναποτελεσματικό μάλιστα τρόπο όπως είδαμε) σε ανθρώπους μέσης ηλικίας, ικανοποιητικού μορφωτικού επιπέδου.

Η **δημιουργία εφαρμογών αποκλειστικά για νέους**, μπορεί να δημιουργήσει μια τεράστια τάση και να απαντήσει σε πολλά και σοβαρά προβλήματα και ανάγκες.

Περισσότερες εφαρμογές για κινητά

Όλα τα εγχειρήματα θα πρέπει να μπορούν να έχουν εφαρμογή σε λογισμικά κινητών τηλεφώνων, όπου θα χρησιμοποιηθούν κατά πλειοψηφία.

Περισσότερες εφαρμογές με δυνατότητα χρήσης εκτός σύνδεσης

Όπου είναι δυνατό, είναι σημαντικό οι εφαρμογές να δίνουν τη δυνατότητα χρήσης εκτός δικτύου.

Υπεύθυνη ενημέρωση της κοινής γνώμης

Ένας τομέας τέλος, στον οποίο οφείλει να αναλάβει δράση και να διαθέσει (μικρό) μέρος του προϋπολογισμού της η Υ.Α., με τη σημερινή αρμοδιότητα επίβλεψης που έχει, αφορά το πεδίο της αντικειμενικής ενημέρωσης της κοινής γνώμης. Μόνο μέσα από μια **συστηματική καμπάνια ενημέρωσης του κοινού των ευρωπαϊκών χωρών**, θα μπορέσει το όλο ζήτημα να τεθεί σε **πραγματική και ρεαλιστική βάση** και να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα παραπληροφόρησης και χειραγώγησης, καθώς και τα αρνητικά επακόλουθα αυτών. Η επικοινωνία αυτή εξάλλου είναι σημαντική, προκειμένου να τεθούν προ των ευθυνών τους κράτη ή πολιτικές ηγεσίες, που σήμερα χρησιμοποιούν τις ίδιες περίπου μεθόδους χειραγώγησης της κοινής γνώμης, προκειμένου να αποφύγουν τις ευθύνες που οφείλουν και μπορούν να αντιμετωπίσουν ως μέλη της διεθνούς κοινότητας. Οι δυνατότητες άμεσης επικοινωνίας και διασυνδεσιμότητας που υπάρχουν σήμερα, όχι μόνο έχουν διαμορφώσει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο επικοινωνίας, αλλά εξασφαλίζουν την πρόσβαση στο πλαίσιο αυτό, με ελάχιστο κόστος.

Επίλογος

Είναι βέβαιο, ότι για πολλά ακόμα χρόνια, θα βλέπουμε εικόνες ανθρώπων να εξαναγκάζονται να πάρουν το δρόμο της μετανάστευσης, έχοντας μαζί τους μόνο τα απαραίτητα. Μια θέση σε αυτά τα απαραίτητα, για πρώτη φορά στην ιστορία, έχει και η δυνατότητα διασύνδεσης και χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας, που σήμερα εξασφαλίζουν κυρίως τα κινητά τηλέφωνα. Γιατί ανεξάρτητα από τις επί μέρους αστοχίες και ελλείψεις, η ψηφιακή τεχνολογία έχει δημιουργήσει ήδη νέα δεδομένα για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς. Παράλληλα, μια μεγάλη μερίδα επαγγελματιών του χώρου εργάζεται συστηματικά, με μια σύγχρονη λογική ανθρωπισμού και αλληλεγγύης, προσπαθώντας να βρει λύσεις και να καλύψει τις πολλές και σημαντικές ανάγκες που υπάρχουν σε όλα τα στάδια εξέλιξης του φαινομένου. Τα οφέλη μάλιστα από αυτή τη διαδικασία, δεν προκύπτουν μόνο από το άμεσο αποτέλεσμα των προσπαθειών τους, αλλά και από τη γνώση που συσσωρεύεται μέσα από τις επιτυχίες και τις αποτυχίες τους. Σταδιακά, μέσα από τη διεργασία αυτή, αλλά και γενικότερα μέσα από τη νέα λογική λειτουργίας του ψηφιακού κόσμου, οι πολίτες της εποχής της παγκοσμιοποίησης, έχουν τη δυνατότητα να επανεξετάσουν και ενδεχόμενα να θέσουν σε νέα βάση κοινωνικές δομές, αντιλήψεις και διαχωριστικές γραμμές. Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι οι τεράστιες αλλαγές που έχει προκαλέσει η ψηφιακή επανάσταση τα τελευταία 25 χρόνια, επηρεάζουν τη διαμόρφωση ατομικών και συλλογικών συνειδήσεων και θέτουν σε ένα νέο πλαίσιο συνολικά (και) το μεταναστευτικό ζήτημα.

Εικόνα 100: Πρόσφυγες βαδίζουν στα σύνορα Ελλάδας – ΠΓΔΜ το 2015

Φωτογραφία: Marko Djurica/Reuters

Πηγή: <http://reut.rs/2mMz9sw> (τελευταία πρόσβαση: 10/1/2018).

Βιβλιογραφία - Βιβλιογραφικές παραπομπές

- * Ahearn, F. L. (ed.) (2000). *Psychosocial wellness of refugees: Issues in qualitative and quantitative research*. Oxford: Berghahn Books.
- * Alba, R. D., & Holdaway, J. (Eds.). (2013). *The children of immigrants at school: a comparative look at integration in the United States and Western Europe*. New York: NYU Press.
- * Ambrosini, M. (2018). *Irregular immigration in Southern Europe: Actors, dynamics and governance*. Cham : Palgrave Macmillan
- * Andersen, M. L., Taylor, H. F., & Logio, K. A. (2017). *Sociology: the essentials*. Boston, MA: Cengage Learning.
- * Benet-Martínez, V., & Hong, Y. (Eds.). (2014). *The Oxford handbook of multicultural identity*. New York: Oxford University Press
- * Benton, M., & Glennie, A. (2016). *Digital Humanitarianism: How Tech Entrepreneurs Are Supporting Refugee Integration*. Washington: Migration Policy Institute.
- * BenEzer, G., & Zetter, R. (2015). Searching for Directions: Conceptual and Methodological Challenges in Researching Refugee Journeys. *Journal of Refugee Studies*, 28, 3, 297-318.
- * Betts, A. (2013). *Survival migration: Failed governance and the crisis of displacement*. Ithaca, NY: Cornell University Press
- * Betts, A. (2015, Σεπτεμβρίου 20). Human migration will be a defining issue of this century. How best to cope? *The Guardian*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2rNBxVx> (τελευταία πρόσβαση: 1/10/17)
- * Brown, D. (2015). *Designing technologies to support migrants and refugees*. (Doctoral dissertation, Georgia Institute of Technology, 2015). Ανακτήθηκε από: <http://b.gatech.edu/2s0PcoM> (τελευταία πρόσβαση: 10/6/17).
- * Brunwasser, M. (2015, Αύγουστος 25). A 21st-Century Migrant's Essentials: Food, Shelter, Smartphone. *New York Time*. Ανακτήθηκε από: <http://nyti.ms/2juJm3> (τελευταία πρόσβαση: 21/11/17)
- * Buchmann, D., Eckert, M., Mason, B., Parkes, O. (Eds.). (2014). *Lab around the World Report 2014: How the internet and mobile phones are improving lives globally* betterplace lab Ruksaldruck, Berlin
- * Carens, J. H. (2014). *The ethics of immigration*. NY: Oxford University Press
- * Castles, S., de Haas, H., Miller, M. (2013). *The Age of Migration*, 5th ed. New York: Guilford Press.
- * Castells, M., Fernández-Ardèvol, M., Linchuan, Q. J., Sey, A. (2009). *Mobile communication and society: A global perspective*. London: MIT Press.
- * Castells, M. (2013). *Communication power*. Oxford: Oxford University Press.
- * Collin, S., Karsenti, T., & Calonne, O. (2015). Migrants' Use of Technologies: An Overview of Research Objects in the Field. *Journal of Technologies and Human Usability*, 10(3-4), 15-29. Retrieved from <http://bit.ly/2GwG1CP> (accessed 10/6/17).
- * Connor, P. (2017). *The Digital Footprint of Europe's Refugees*. Pew Research Center. Ανακτήθηκε από: <http://pewrsr.ch/2GwZHXd> (τελευταία πρόσβαση: 29/1/18)
- * Conrad, D., & Sinner, A. (Eds.). (2015). *Creating together: Participatory, community-based, and collaborative arts practices and scholarship across Canada*. Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press.
- * Costanza-Chock, S. (2014). *Out of the Shadows, Into the Streets!: Transmedia Organizing and the Immigrant Rights Movement*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Gs0Uz4> (τελευταία πρόσβαση: 21/1/18)
- * Couldry, N. (2008) Digital storytelling, media research and democracy: conceptual choices and alternative futures. In: Lundby, Knut, (ed.) *Digital Storytelling, Mediatized Stories: Self-Representations in New Media. Digital formations (52)*. Peter Lang Publishing, Inc., New York, NY, USA, pp. 41-60. ISBN 9781433102745
- * Couldry, N. (2008) Mediatization or mediation? Alternative understandings of the emergent space of digital storytelling. *New media & society*, 10 (3), pp. 373-391.

- * ΔΟΜ – Διεθνής Οργανισμός Μεταναστεύσεως. (2009) *Γλωσσάριο για την μετανάστευση*. Αθήνα: International Organization for Migration (IOM)
- * de Jager, A., Fogarty, A., Tewson, A., Lenette, C., & Boydell, K. M. (2017). Digital Storytelling in Research: A Systematic Review. *The Qualitative Report*, 22(10), 2548-2582. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2GUNFYy> (τελευταία πρόσβαση: 29/1/18)
- * Delgado, R. (1989) Storytelling for Oppositionists and Others: A Plea for Narrative. *Michigan Law Review*, Vol. 87, No. 8, pp2411–2441
- * Dempster, H & Hargrave, K. (2017). *Understanding public attitudes towards refugees and migrants*. Overseas Development Institute (ODI), Working paper 512. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Gzntlg> (τελευταία πρόσβαση: 29/1/18)
- * Development Initiatives. (2017). *Global Humanitarian Assistance (GHA) report 2017*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2rNoB1F> (τελευταία πρόσβαση: 23/1/18)
- * Dickinson, E. (2017). *Globalization and migration: A world in motion*. Lanham [etc: Rowman & Littlefield.
- * European Commission. (2017). *The 2018 Ageing Report. Underlying Assumptions and Projection Methodologies*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2DuLNiO> (τελευταία πρόσβαση 10/1/18)
- * Felton, E. (2015). Migrants, Refugees, and Mobility. *Journal of Technologies in Society*, 11(1), 1-13. doi:10.18848/2381-9251/cgp/v11i01/56496
- * Frazel, M., (2010). *Digital Storytelling Guide for educators*, ISTE, USA
- * Freedman, J. (2015). *Gendering the international asylum and refugee debate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- * Freud, S., & Brill, A. A. (1938). *The basic writings of Sigmund Freud*. New York: Modern Library.
- * Gachago, D. (2014) Using Digital Counterstories as Multimodal Pedagogy among South African Pre-service Student Educators to produce Stories of Resistance *The Electronic Journal of e-Learning Volume 12 Issue 1 2014*, (pp29-42). Ανακτήθηκε από: www.ejel.org (τελευταία πρόσβαση: 23/1/18)
- * Garrety, C.M. (2008) *Digital storytelling: An emerging tool for student and teacher learning*. Ph.D. thesis, Iowa State University. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2FUSOP4> (τελευταία πρόσβαση: 23/1/18)
- * Gatrell, P. (2015). *The making of the modern refugee*. Oxford: Oxford University Press
- * Gauntlett, D., (2007). *Creative Explorations. New approaches to identities and audiences*, London: Routledge, 2007
- * Gillespie, M., Ampofo, L., Cheesman, M., Faith, B., Iliadou, E., Issa, A., Osseiran, S., Skleparis, D. (2016). *Mapping Refugee Media Journeys: Smartphones and Social Media Networks. Research Report* (The Open University / France Médias Monde). Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2AiQ78u> (τελευταία πρόσβαση: 29/11/2017)
- * Glennie, A., Straw, W., Wild, L. (2012). Understanding public attitudes to aid and development, a report. London: Institute for Public Policy Research (IPPR) & Overseas Development Institute (ODI). Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2EUff1Z> (τελευταία πρόσβαση: 29/11/2017)
- * Gready, P. (2010). Introduction – Responsibility to the Story. *Journal of Human Rights Practice*, 2(2): 177-190.
- * Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S. (2012). *The dictionary of human geography*. Malden: Wiley-Blackwell.
- * Grostein, J.S. (2007) *A Beam of Intense Darkness. Wilfred Bion's Legacy to Psychoanalysis*. London: Karnac Books.
- * GSMA. (2014). *Disaster Response: Mobile Money for the Displaced*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2zJ6M6S> (τελευταία πρόσβαση: 21.10.17)
- * GSMA. (2015). *Connected Women I 2015: Bridging the gender gap: Mobile access and usage in low and middle-income countries*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2nr53vj> (τελευταία πρόσβαση: 21.11.17)
- * GSMA. (2017). *State of the Industry Report on Mobile Money. Decade Edition: 2006 – 2016*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2zKizzB> (τελευταία πρόσβαση: 21.11.17)

- * GSMA. (2017). *The Importance of Mobile for Refugees: A Landscape of New Services and Approaches*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2jwSSib> (τελευταία πρόσβαση: 21.10.17)
- * Gubrium, A.C., Turner, K. C. N. (2010). Digital Storytelling as an Emergent Method for Social Research and Practice. In S. N. Hesse Biber (Ed.), *Handbook of Emergent Technologies in Social Research* (pp. 469-491). Oxford: Oxford University Press. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2H2MqXn> (τελευταία πρόσβαση: 29.1.18)
- * Gubrium, A.C., Scott, T. (2010). Teaching and Speaking to Social Change: A Digital Storytelling Approach Addressing Access to Higher Education. *Societies Without Borders* 5 (2): 126-151. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2G1mTfO> (τελευταία πρόσβαση: 29.1.18)
- * Hannides, T., Bailey, N., Kaoukji, D. (2016). *Voices of Refugees: Information and Communication Needs of Refugees in Greece and Germany*. London: BBC Media Action Ανακτήθηκε από: <http://bbc.in/2BFOVNA> (τελευταία πρόσβαση: 21 Ιανουαρίου 2018).
- * Hirst, P. (2005). *Space and power: politics, war and architecture*. Cambridge, UK: Polity Press.
- * IDEO (2015). *The Field Guide to Human-Centered Design*. 1st Ed. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2G1EEM8> (τελευταία πρόσβαση: 2.2.18)
- * *Immigration*. (n.d.) In Wikipedia. Ανακτήθηκε από: <https://en.wikipedia.org/wiki/Immigration> (τελευταία πρόσβαση: 21 Ιουνίου 2017).
- * International Organization for Migration, (2017), *World Migration Report 2018*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Gv0xnr>, (τελευταία πρόσβαση: 2.2.18)
- * Jakes, D. (2009). *Capturing Stories, Capturing Lives: An Introduction to Digital Storytelling* Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2FYl6bx> (τελευταία πρόσβαση: 2.2.18)
- * Kibreab, G. (2000). Revisiting the Debate on People, Place, Identity and Displacement. *Journal of Refugee Studies*, Vol. 12, Issue 4, pp. 384-428. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Gt67X4> (τελευταία πρόσβαση: 2.2.18)
- * Kok, S., & Rogers, R. (2016). *Rethinking migration in the digital age: transglobalization and the Somali diaspora*. *Global Networks*, 17(1), 23-46. doi:10.1111/glob.12127
- * Komito, L. (2011, Ιούνιος, 01). Social media and migration: Virtual community 2.0. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62, 6, 1075-1086. doi:10.1002/asi.21517 Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Gq0n0r>, (τελευταία πρόσβαση: 2.2.18)
- * Λαζαρέτου, Σ. (2016). Φυγή ανθρώπινου κεφαλαίου: η σύγχρονη τάση μετανάστευσης των Ελλήνων στα χρόνια της κρίσης. *Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδας*. 43 (Ιούλιος 2016). Σ.22-57 Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2Dt8zA4> (τελευταία πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2017)
- * Lambert, J. (2010) *Digital storytelling cookbook*, Center for Digital Storytelling, Berkeley, CA.
- * Lambert, J. (2013) *Digital Storytelling: capturing lives, creating community* 4th edition. New York: Routledge.
- * Lenette, C., & Boddy, J. (2013). Visual ethnography and refugee women: Nuanced understandings of lived experiences. *Qualitative Research Journal*, 13(1), 72-89. doi:10.1108/14439881311314621
- * Marino, S. (2015). Making Space, Making Place: Digital Togetherness and the Redefinition of Migrant Identities Online. *Social Media Society*, 1(2), 205630511562247. doi:10.1177/2056305115622479
- * Mason, B., Buchmann, D. (2016). *ICT4Refugees: A Report on the Emerging Landscape of Digital Responses to the Refugee Crisis*. Bonn: gut.org gemeinnützige Aktiengesellschaft Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2ASAVBG> (τελευταία πρόσβαση: 5.12.17)
- * Mason, B., Schwedersky, L., Alfawakheeri, A. (2017). *Digital Routes to Integration: How civic tech innovations are supporting refugees in Germany*. Berlin: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2iAXp2Y> (τελευταία πρόσβαση: 21.11.17)
- * Massey, D. S. (2010). Immigration statistics for the twenty-first century. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 631, 124–140. doi:10.1177/0002716210373329
- * Mavroudi, E., & Nagel, C. R. (2016). *Global migration: patterns, processes, and politics*. London: Routledge

- * Meadows, D. (2003), Digital Storytelling – Research-based Practice in New Media, in *Visual Communication* 2(2):189-193, 2003
- * Μειμάρης (2013). *Εκπαιδεύοντας στην Ψηφιακή Αφήγηση: Δουλεύοντας με ομάδες στην ελληνική πραγματικότητα*. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 7
- * Μελιάδου, Νάκου, Γκούσκος, & Μειμάρης (2011). Ψηφιακή Αφήγηση, Μάθηση και Εκπαίδευση. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 6*, Λουτράκι. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2GWfSOQ> (τελευταία πρόσβαση: 5/12/17)
- * Novoa, C., & Moghaddam, F. M. (2014). Policies for Managing Cultural Diversity. In V. Benet-Martinez & Y. Hong (Eds.), *The Oxford handbook of multicultural identity* (pp. 160–180). New York: Oxford University Press.
- * OECD (2016). *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD Publishing
- * Pearson, N., & Del Bello L. (2015). *The hidden digital divide*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2EWjJK6> (τελευταία πρόσβαση: 5/12/17)
- * Pellander, S. and Kotilainen, N. (2017) *(Not) Looking Like a Refugee: Visual Memories of Refugeeess and the Figure of 'The iPhone Man'*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2EUSLmf> (τελευταία πρόσβαση: 21.11.17)
- * Perry, S., & Roda, C. (2017). *Human Rights and Digital Technology: Digital Tightrope*. London: Palgrave Macmillan.
- * Pew Research Center. (2017, Αύγουστος, 01). Globally, People Point to ISIS and Climate Change as Leading Security Threats. *Fact Tank: Pew Research Center, 2017-8*. Ανακτήθηκε από <http://pewrsr.ch/2GuKjdf> (τελευταία πρόσβαση: 5/1/18)
- * Powell, B. (2015). *The economics of immigration: market-based approaches, social science, and public policy*. Oxford: Oxford University Press.
- * Reed, A., Hill, A. (2010) “Don’t Keep it to Yourself!”: Digital Storytelling with South African Youth. *Seminar.net – International Journal of Media, Technology and Lifelong Learning*, 6(2): (pp. 268-279). Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2H2MUwx> (τελευταία πρόσβαση: 15/1/18)
- * *Refugees*. (n.d.) In International Encyclopedia of the Social Sciences. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2BclHIO> (τελευταία πρόσβαση: 21/12/2017)
- * Riecke, J. (2017, Φεβρουάριος 14). Refugees and Humanitarian Assistance: Which Kind of Aid Is Best? *Center for Financial Inclusion Blog* Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2hs9d3j> (τελευταία πρόσβαση: 15/11/17)
- * Rooney, T., Lawlor, K., Rohan, E. (2016). Telling Tales; Storytelling as a methodological approach in research. *The Electronic Journal of Business Research Methods* 14 Issue 2 2016, (pp147-156), Ανακτήθηκε από: www.ejbrm.com (τελευταία πρόσβαση: 15/1/18)
- * Sanders, E. B. N. (2000). *Generative Tools for CoDesigning*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2G0q3k0> (τελευταία πρόσβαση: 23/10/17)
- * Sassen, S. (1996). *Losing control? Sovereignty in An Age of Globalization*. New York: Columbia University Press. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2DsE5Oy> (τελευταία πρόσβαση: 21/12/2017)
- * Sassen, S. (January 01, 1996). Whose City Is It? Globalization and the Formation of New Claims. *Public Culture: Bulletin of the Project for Transnational Cultural Studies*, 8. Pp. 205-233. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2DuOaKK> (τελευταία πρόσβαση: 21/12/2017)
- * Schweitzer, R., Steel, Z. (2008). Researching refugees : methodological and ethical considerations. In: Liamputtong, Pranee, (ed) *Doing Cross-Cultural Research : Ethical and Methodological Perspectives. Social Indicators Research Series ,34* . Springer, Netherlands, pp. 87-101. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2Gpn7Ob> (τελευταία πρόσβαση: 21/8/17)
- * Settles, I. H., & Buchanan, N. (2014). Multiple groups, multiple identities, and intersectionality. In V. Benet-Martinez & Y. Hong (Eds.), *The Oxford handbook of multicultural identity* (pp. 160–180). New York: Oxford University Press.

- * Shah, D., Culver, K., Hanna A., Macafee, T. and Yang, J. (2015). Computational approaches to online political expression: rediscovering a 'science of the social'. In Coleman, S. & Freelon, D. (Eds.), *Handbook of Digital Politics* (pp. 281-305). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- * Simeon, J. C. (2014). *Critical issues in international refugee law: Strategies toward Interpretative harmony*. Cambridge: Cambridge University Press.
- * Smith, Anthony D. 1986. *The ethnic origins of nations*. Oxford: Blackwell.
- * The Levin Institute (n.d.). *Migration and Globalization* In globalization101.org. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2EWygsX> (τελευταία πρόσβαση: 21/12/2017)
- * TWB (Translators without Borders), (2017). *Lost for Words*. Mixed Migration Platform. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2EXbIKw> (τελευταία πρόσβαση: 21/8/17)
- * United Nations. (2005). *A more secure world: Our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change*. New York: United Nations [Dept. of Public Information].
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2010). *Προστατεύοντας τους πρόσφυγες*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2hgXMI5> (τελευταία πρόσβαση: 21/6/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2000). *The State of the World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2mRtn9U> (τελευταία πρόσβαση: 21/11/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2011). *Προστατεύοντας τους Ανιθαγενείς*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2hmskel> (τελευταία πρόσβαση: 21/9/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2009). *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2wKxirl> (τελευταία πρόσβαση: 21/9/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2016). *Regional Refugee and Migrant Response Plan (RMRP) for Europe: Jan - Dec 2017*. Ανακτήθηκε από: <http://reporting.unhcr.org/node/17167> (τελευταία πρόσβαση: 23/10/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2016). *Connecting Refugees: How internet and mobile connectivity can improve refugee well-being and transform humanitarian action*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2yLbuxw> (τελευταία πρόσβαση: 23/09/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2017). *Global trends: Forced displacement in 2016*. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2z95ld1> (τελευταία πρόσβαση: 23/10/17)
- * United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2015). *Statistical Yearbook 2014*. Ανακτήθηκε από <http://www.unhcr.org/56655f4d8.html> (τελευταία πρόσβαση: 21/9/17)
- * Wall, M., Otis, C. M., & Janbek, D. (January 01, 2017). Syrian refugees and information precarity. *New Media and Society*, 19, 2, 240-254.
- * White, C. (2015). *Immigration and regional integration in a globalizing world: Myths and truths about migration*. Lanham: Lexington Books.
- * Wilkins, P. (2004). Storytelling as research. In Humphries, B. (Ed.), *Research in social care and social welfare: issues and debates for practice* (pp.144-153). London: Jessica Kingsley Publishers Ltd
- * Yang, K. W. (2007). Organizing MySpace: Youth walkouts, pleasure, politics and new media. *Educational Foundations*. 21 (1-2), (pp 9-28). Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2H3JDgv> (τελευταία πρόσβαση: 2/2/18)

Κατάλογος συντομογραφιών

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενες συντομογραφίες.

A.A.	Ασυνόδευτα Ανήλικα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΙ	Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα
API (Application Programming Interface)	Διεπαφή Προγραμματισμού Εφαρμογών
ΕΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή ένωση
ΕΚΠΑ	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Geographic Information System (GIS)	Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΣΓΠ)
Global Positioning System (GPS)	Παγκόσμιο Σύστημα Στιγματοθέτησης, ή Θεσιθεσίας
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
IOM International Organization for Migration	ΔΟΜ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
IDPs (internally displaced persons)	Εσωτερικά Εκτοπισμένα πρόσωπα
IRC	International Rescue Committee
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
SMS (Short Message Service)	Σύντομο Γραπτό Μήνυμα
SEO (Search Engine Optimization)	Βελτιστοποίηση στις Μηχανές Αναζήτησης
UAC (unaccompanied children)	Ασυνόδευτα Ανήλικα
UASC (unaccompanied & separated children)	Ασυνόδευτα & χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά
UN	United Nations
UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees)	Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες
UNICEF United Nations International Children's Emergency Fund	Διεθνές Ταμείο Επείγουσας Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά
UNFPA United Nations Population Fund	Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό
UNRWA United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees	Υπηρεσία Αρωγής & Έργων του ΟΗΕ για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή
VoIP (Voice over IP)	διαδικτυακή τηλεφωνία ή ΦεδΠ (Φωνή επί διαδικτυακού πρωτοκόλλου)
WFP World Food Program	Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα
Υ.Α.	Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες
Ψ.Α.	Ψηφιακή αφήγηση
Ψ.Τ.	Ψηφιακή τεχνολογία

Γλωσσάρι απόδοσης ξενόγλωσσων όρων

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενες αποδόσεις ξενόγλωσσων όρων.

1951 Refugee Convention	Σύμβαση του 1951 για τους Πρόσφυγες
API (Application Programming Interface)	Διεπαφή Προγραμματισμού Εφαρμογών
Artificial Intelligence	Τεχνητή νοημοσύνη
Asylum seekers	Αιτούντες Άσυλο
Blog	Ιστολόγιο
Blogger	Διαχειριστής ιστολογίου
Case study	Μελέτη περιπτώσεων
Citizen journalism	Συμμετοχική δημοσιογραφία ή δημοσιογραφία πολιτών
Convention Relating to the Status of Refugees	Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων
Crowdfunding	Συμμετοχική χρηματοδότηση
Digital divide	Ψηφιακό χάσμα
Digital literacy	Ψηφιακή καλλιέργεια / αλφαριθμητισμός/ γνώση
Displaced persons	Εκτοπισμένα πρόσωπα
Download	Μεταφόρτωση
Email	Ηλεκτρονικό μήνυμα / ηλεκτρονικό ταχυδρομείο
Fake news ή hoax news	Διασπορά ψευδών ειδήσεων
Forcibly displaced persons	Εκτοπισμένα πρόσωπα
Forum	Διαδικτυακός τόπος συζήτησης
Gamification	Παιχνιδοποίηση
G.I.S. (Geographic Information Systems)	Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΣΓΠ)
GPS (Global Positioning System)	Παγκόσμιο Σύστημα Στιγματοθέτησης, ή Θεσιθεσίας
Hashtag	Σημασιολογική ετικέτα
Hate speech	Ρητορική μίσους
IDPs (internally displaced persons)	Εσωτερικά Εκτοπισμένα πρόσωπα
Immigrant	Μετανάστης
Internet	Διαδίκτυο
Migration	Μετανάστευση
(Economic) Migrant	(Οικονομικός) Μετανάστης
Multimedia	Πολυμέσα
One-stop shops	Μία και μόνη θυρίδα
Reception and Identification Centers	Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης
Refugee	Πρόσφυγας
Slacktivism	Συμμετοχή του καναπέ
Smartphones	Έξυπνα τηλέφωνα

Social media.....	Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
Social networks.....	Δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης
Social network games.....	Παιχνίδι μέσω μέσων κοινωνικής δικτύωσης
SMS (Short Message Service)	Υπηρεσία Σύντομου Μηνύματος
Stateless	Ανιθαγενής
Story-circle	Κύκλος – ιστοριών
Task management systems	Συστήματα διαχείρισης καθηκόντων
Temporary accommodation sites	Ανοικτά κέντρα φιλοξενίας
Unaccompanied minors	Ασυνόδευτοι ανήλικοι
Universal Declaration of Human Rights	Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα
Video	Βίντεο
Video clip	Μουσικό βίντεο
VoIP (Voice over IP)	Διαδικτυακή τηλεφωνία ή ΦεδΠ (Φωνή επί διαδικτυακού πρωτοκόλλου)
Web page.....	Ιστοσελίδα
Website	Ιστοχώρος
Unbanked	Πολίτες «χωρίς τράπεζα»

Γλωσσάρι ερμηνείας κύριων όρων

Στην παρούσα αναφορά χρησιμοποιούνται οι επόμενοι κύριοι όροι.

ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν): Η αξία (σε χρηματικές μονάδες) της συνολικής ετήσιας παραγωγής εντός ενός κράτους (αφορά παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών).

Αιτούντες Άσυλο (asylum seekers): Όσα άτομα αιτούνται να παραμείνουν σε μια χώρα υπό το καθεστώς του πρόσφυγα. Από τη στιγμή της αίτησης ασύλου και μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία αξιολόγησης του αιτήματος (που δύναται να συμπεριλαμβάνει και δυνατότητα προσφυγής σε περίπτωση αρνητικής απόφασης), πρέπει να επιτρέπεται στον αιτούντα να παραμείνει στη χώρα που υπέβαλε την αίτησή του. Η διαδικασία διαχείρισης των αιτημάτων ασύλου, αποτελεί απόφαση της κάθε χώρας, ενώ το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του Ο.Η.Ε. συμμετέχει με διάφορους τρόπους και επιβλέπει την ορθή εφαρμογή της Συνθήκης.

Ανιθαγενείς (stateless): Όσοι άνθρωποι δεν θεωρούνται υπήκοοι κανενός κράτους και ως εκ τούτου δεν έχουν ιθαγένεια και υπηκοότητα.

API (Application Programming Interface) Διεπαφή Προγραμματισμού Εφαρμογών: Διαδικασίες προγραμματισμού οι οποίες επιτρέπουν (ως ανταπόκριση σε σχετική αίτηση), την παροχή δεδομένων σε μορφή διαχειρίσιμη.

Αραβική Άνοιξη: κύμα εξεγέρσεων ενάντια σε απολυταρχικά και καταπιεστικά καθεστώτα, που ξεκίνησε στην Τυνησία στις 17 Δεκεμβρίου του 2010, και γρήγορα εξαπλώθηκε στις περισσότερες χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, με την εκδήλωση εξεγέρσεων, απεργιών, διαδηλώσεων και διαμαρτυριών, αλλά και πραξικοπημάτων και εμφύλιων πολέμων, κάποιοι από τους οποίους εξακολουθούν μέχρι σήμερα. Ένα βασικό κοινό οργανωτικό χαρακτηριστικό γνώρισμα σε όλες τις περιπτώσεις ήταν ενεργοποίηση και ο οργανωτικός συντονισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η συστηματική χρήση των δυνατοτήτων της Ψ.Τ. Η Αραβική άνοιξη, οδήγησε σε βίαιη αλλαγή θεσμικών διαδικασιών και προσώπων εξουσίας σε πολλές από αυτές τις χώρες, σε κάποιες άλλες (όπως στην περίπτωση της Συρίας, της Υεμένης, της Λιβύης και του Ιράκ), οι διαμάχες και η κοινωνική αναστάτωση δεν έχει σταματήσει. Το σύνθημα των διαδηλωτών στον Αραβικό κόσμο ήταν «ο λαός θέλει να πέσει το καθεστώς». Αποτελεί το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα της δύναμης εξουσίας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μέσω της δυνατότητας συντονισμού και πληροφόρησης που εξασφαλίζουν.

Ασυνόδευτοι ανήλικοι (unaccompanied minors): Ανήλικοι οι οποίοι εντοπίζονται ή παρουσιάζονται στις αρχές και δε συνοδεύονται από κηδεμόνα ή άλλο ενήλικα. Στις περιπτώσεις αυτές, αφού προσδιοριστεί η ταυτότητα και ιθαγένεια από τις αστυνομικές αρχές και αφού θεμελιωθεί το γεγονός ότι δεν συνοδεύονται, το κράτος αναλαμβάνει την ευθύνη προστασίας τους, λαμβάνει μέτρα νομικής εκπροσώπησής τους, ορίζει μόνιμο επίτροπο και διεξάγει έρευνα για εντοπισμό της οικογένειάς τους. Στους ανήλικους παρέχεται διεθνής προστασία. Απομάκρυνση ανηλίκων από τη χώρα επιτρέπεται μόνο εφόσον εξασφαλιστεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και εφόσον μεταβεί σε κατάλληλες εγκαταστάσεις στη χώρα επιστροφής σε κηδεμόνα ή μέλος της οικογένειάς του.

Blockchain: Αναφορά στο σύστημα διαδικτυακών συναλλαγών, χωρίς το μέσο ανταλλαγής να είναι το χρήμα. Κυριολεκτικά η έννοια περιγράφει μια αλυσίδα επιβεβαιωμένων οικονομικών συναλλαγών οι οποίες γίνονται στο λογισμικό ανοικτού κώδικα (open source protocol) Bitcoin, μέσω διαδικτύου.

Google Translator: Πρόγραμμα αυτόματης μετάφρασης της Google

GPS (Global Positioning System), Παγκόσμιο Σύστημα Στιγματοθέτησης, ή Θεσιθεσίας: είναι παγκόσμιο σύστημα εντοπισμού γεωγραφικής θέσης, (στίγματος), ακίνητου ή κινούμενου χρήστη, το οποίο βασίζεται σε ένα "πλέγμα" εικοσιτεσσάρων δορυφόρων της Γης, εφοδιασμένων με ειδικές συσκευές εντοπισμού, οι οποίες ονομάζονται "πομποδέκτες GPS". Οι πομποδέκτες αυτοί παρέχουν ακριβείς πληροφορίες για τη θέση ενός σημείου, το υψόμετρό του, την ταχύτητα και την κατεύθυνση της κίνησης του. Επίσης, σε συνδυασμό με ειδικό λογισμικό χαρτογράφησης μπορούν να απεικονίσουν γραφικά τις πληροφορίες

αυτές. Το σύστημα ξεκίνησε από το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ και ονομάστηκε NAVSTAR GPS (Navigation Signal Timing and Ranging Global Positioning System). Το δορυφορικό αυτό σύστημα ρυθμίζεται καθημερινά από τη Βάση Πολεμικής Αεροπορίας Σρίβερ (Schriever) με κόστος 400 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο.

G.I.S. (Geographic Information Systems), Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΣΓΠ): είναι σύστημα διαχείρισης χωρικών δεδομένων (spatial data) και συσχετισμένων ιδιοτήτων. Είναι πληροφοριακά συστήματα (Information Systems) που παρέχουν την δυνατότητα συλλογής, διαχείρισης, αποθήκευσης, επεξεργασίας, ανάλυσης και οπτικοποίησης, σε ψηφιακό περιβάλλον, των δεδομένων που σχετίζονται με τον χώρο. Σε πιο γενική μορφή, ένα ΣΓΠ είναι ένα εργαλείο "έξυπνου χάρτη", το οποίο επιτρέπει στους χρήστες του να αποτυπώσουν μια περιλήψη του πραγματικού κόσμου, να δημιουργήσουν διαδραστικά ερωτήσεις χωρικού ή περιγραφικού χαρακτήρα (αναζητήσεις δημιουργούμενες από τον χρήστη), να αναλύσουν τα χωρικά δεδομένα (spatial data), να τα προσαρμόσουν και να τα αποδώσουν σε αναλογικά μέσα (εκτυπώσεις χαρτών και διαγραμμάτων) ή σε ψηφιακά μέσα (αρχεία χωρικών δεδομένων, διαδραστικοί χάρτες στο Διαδίκτυο). Τα συστήματα GIS, όπως και τα συστήματα CAD, αποτυπώνουν χωρικά δεδομένα σε γεωγραφικό ή χαρτογραφικό ή καρτεσιανό σύστημα συντεταγμένων. Βασικό χαρακτηριστικό των ΣΓΠ είναι ότι τα χωρικά δεδομένα συνδέονται και με περιγραφικά δεδομένα, π.χ. μια ομάδα σημείων που αναπαριστούν θέσεις πόλεων συνδέεται με ένα πίνακα όπου κάθε εγγραφή εκτός από τη θέση περιέχει πληροφορίες όπως ονομασία, πληθυσμός κλπ.

Διαδίκτυο (internet): Ένα διασυνδεδεμένο σύστημα δικτύων που συνδέει υπολογιστές σε ολόκληρο τον κόσμο μέσω του πρωτοκόλλου επικοινωνίας TCP/IP για τη μετάδοση δεδομένων.

Διακινητές, Λαθρέμποροι: Οι περιπτώσεις των ανθρώπων εκείνων που αναλαμβάνουν επί πληρωμή να τακτοποιήσουν ή/και να πραγματοποιήσουν τη μετακίνηση όσων ενδιαφέρονται και έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν, σε μια χώρα προορισμού. Η αναγκαιότητα χρήσης διακινητών δημιουργείται λόγω της άγνοιας των εκτοπισμένων ανθρώπων και του μη νόμιμου της όλης διαδικασίας.

διασπορά ψευδών ειδήσεων (fake news ή hoax news): αφορά την προπαγάνδα, εξαπάτηση, παραπληροφόρηση ή δυσφήμιση, μέσω σκόπιμης διασποράς ψευδών ειδήσεων ως αληθινών (συνήθως με χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως του Facebook), προκειμένου να προκληθεί επισκεψιμότητα και έσοδα, ή να προωθηθούν πολιτικές ή άλλες σκοπιμότητες. Το 2016 ήταν χρονιά στην οποία παρατηρήθηκε έξαρση του φαινομένου και προς το παρόν δε φαίνεται να έχει βρεθεί πλαίσιο καταπολέμησής του.

Εκτοπισμένα πρόσωπα (forcibly displaced persons): Όσοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους (συνήθως μαζικά) εξαιτίας φόβου ή κινδύνου (εσωτερικών συγκρούσεων ή φυσικών καταστροφών), υπό συνθήκες όμως που δεν δίνουν τη δυνατότητα ένταξής τους στο καθεστώς των προσφύγων. Κατά περιπτώσεις αναφέρονται και ως de facto πρόσφυγες. Αν και εννοιολογικά στην κατηγορία αυτή υπάγονται άτομα με τα ίδια χαρακτηριστικά με τους πρόσφυγες, εφόσον τα άτομα αυτά έχουν αναγκαστεί να φύγουν από το σπίτι τους, λόγω συνθηκών που προκαλούν φόβο και δίωξη (βία και ένοπλες συρράξεις, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κλπ.), δεν θεωρούνται τυπικά πρόσφυγες. Στην περίπτωση αυτή, όπως και στις περιπτώσεις αστέγων από φυσικές καταστροφές, αναλαμβάνουν δράση διάφοροι οργανισμοί, υπό το καθεστώς των όσων ορίζει η διεθνής νομοθεσία για τα ανθρωπίνα δικαιώματα.

Εσωτερικά Εκτοπισμένα πρόσωπα (internally displaced persons - IDPs): Στην κατηγορία αυτή υπάγονται όσοι έχουν εκτοπιστεί στο εσωτερικό της χώρας τους, για του λόγους που αναφέρθηκαν στην περίπτωση των Εκτοπισμένων προσώπων. Τα άτομα αυτά, κατ' αρχήν υπάγονται στο νομικό καθεστώς της χώρας τους.

Ζώνη άνεσης (comfort zone): Αποτελεί μια ψυχολογική κατάσταση κατά την οποία το άτομο, αισθάνεται ότι βρίσκεται σε οικείο και σε κάποιο βαθμό ελεγχόμενο περιβάλλον, ως εκ τούτου παρουσιάζει χαμηλά επίπεδα άγχους και στρες.

Ιστοριοποίηση (storification): διαδικασία κατά την οποία η περιγραφή γεγονότος ή κατάσταση ακολουθεί όρους και τεχνικές διήγησης.

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Ο όρος μέσα κοινωνικής δικτύωσης συμπεριλαμβάνει όλες τις Ψ.Τ. που δίνουν τη δυνατότητα δημιουργίας ηλεκτρονικών διασυνδέσεων και αλληλεπίδρασης στους χρήστες τους. Μέσω αυτών, οι χρήστες, δημιουργούν και ανταλλάσσουν περιεχόμενο σε διάφορες μορφές, εκφράζονται, αλληλοεπιδρούν και επικοινωνούν. Βασικά χαρακτηριστικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης:

- Χρησιμοποιούν αλληλεπιδραστική τεχνολογία.
- Δίνουν στους χρήστες τη δυνατότητα να επικοινωνούν, να δημιουργούν και να μοιράζονται διαφορετικές μορφές περιεχομένου.
- Ο χρήστης δημιουργεί ένα προφίλ δημοσιεύοντας βασικά χαρακτηριστικά του.
- Η λογική ανάπτυξης κάθε πλατφόρμας προϋποθέτει διεύρυνση της βάσης χρηστών, όπως και την μεταξύ τους διασύνδεση σε διαδικτυακές κοινότητες.
- Η κατηγορία είναι ευρεία και περιλαμβάνει πολλές υπό -κατηγορίες, όπως: *social networks, blogs και microblogs, forums, social network games* κλπ.

Messenger Marketing: Προωθητικές ενέργειες, οι οποίες χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες μηνυμάτων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (κυρίαρχη η υπηρεσία Messenger του Facebook)

Μετανάστευση (migration): οποιαδήποτε μετακίνηση ανθρώπων, ομάδων ή πληθυσμών (με οποιοδήποτε νομικό διαχωρισμό: προσφύγων, εκτοπισμένων προσώπων ή οικονομικών μεταναστών) είτε εκτός είτε και εντός ενός κράτους.

(Οικονομικός) Μετανάστης (economic migrant): Δεν υπάρχει ένας διεθνώς αναγνωρισμένος προσδιορισμός για τους μετανάστες. Η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. πάντως, χαρακτηρίζει ως οικονομικό μετανάστη όποιον εγκαταλείπει τη χώρα του για να εγκατασταθεί κάπου αλλού οικειοθελώς, χωρίς δηλαδή να τον αναγκάζουν εξωγενείς παράγοντες και για λόγους διαφορετικούς από εκείνους των προσφύγων, προς ανεύρεση μιας καλύτερων συνθηκών ζωής, συνεχίζοντας να απολαμβάνει την προστασία της χώρας του. Τα άτομα αυτά δεν υφίστανται «φόβο δίωξης», όπως οι πρόσφυγες, αλλά επιλέγουν να αναζητήσουν καλύτερη τύχη, κατά κανόνα χωρίς νόμιμη άδεια. Φυσικά αν οι οικονομικοί λόγοι προκαλούνται από μέτρα που στοχοποιούν συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, τα άτομα αυτά μπορεί να ενταχθούν σε καθεστώς προσφύγων. Θα πρέπει πάντως να επισημάνουμε, ότι στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται τελικά και αντιμετωπίζονται αντίστοιχα, και άτομα τα οποία χάνουν στον τόπο τους βασικά κοινωνικοοικονομικά δικαιώματα και αναγκάζονται τελικά να εγκαταλείψουν την εστία τους (“*survival migrants*”), χωρίς όμως να μπορούν να επικαλεστούν το φόβο δίωξης που θα τους εξασφαλίσει τη διεθνή προστασία της αναγνώρισής τους ως πρόσφυγες.

Ουγενότοι: Καλβινιστές Προτεστάντες της Γαλλίας στην περίοδο των θρησκευτικών συγκρούσεων του 16ου και 17ου αι.

Παιχνιδοποίηση - gamification: χρήση μηχανισμών, μεθοδολογίας, στοιχείων και τεχνικών που διέπουν τα παιχνίδια, σε διάφορες δραστηριότητες, με στόχο βελτίωση της εμπειρίας των χρηστών, την ενίσχυση του βαθμού εμπλοκής τους, την ενδυνάμωση της αίσθησης του σκοπού και της οικειότητας στις διάφορες διαδικασίες, και την ενεργοποίησή τους προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβληματικές καταστάσεις. Ο όρος πρωτοπαρουσιάστηκε το 2002 από τον Nick Pelling.

Πρόσφυγας (refugee): Σύμφωνα με τη «Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων», ως πρόσφυγας, χαρακτηρίζεται οποιοδήποτε άτομο, το οποίο λόγω «δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας, της οποίας έχει την υπηκοότητα και δε δύναται ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής». Το άτομο αυτό απολαμβάνει τη διεθνή προστασία που ορίζει η ιδιότητά του αυτή. Το νομικό αυτό πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, οφείλει να τηρείται από όλες τις χώρες, ακόμα και από αυτές που δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση.

Πρωτογενής ορδή: χαρακτηρισμός δυναμικής ομάδας από τον Freud που σχετίζεται με το συμβολικό μύθο όπου ο αρχέγονος πατέρας δολοφονείται από τα παιδιά του. Ίχνη από τις πρωτόγονες κοινωνίες καθορίζουν την ιστορία και τη συνείδησή μας: οι πρωτόγονες κοινωνίες αρχικά υποτάχτηκαν στο βίαιο δυνάστη, στη συνέχεια τα παιδιά τον δολοφόνησαν αντικαθιστώντας τον με νόμους και ηθική,

προκειμένου η ομάδα να επιβιώσει. Το γεγονός αναπτύσσει παράλληλα αίσθημα ενοχής προς τον πατέρα (μετά θάνατον θαυμασμός για τη δύναμή του), αλλά και συμμαχίες επιβίωσης. Η επιθετικότητα στρέφεται (με νόμους) προς τα έξω. Με αυτή την αλληγορία περιγράφονται βασικές λειτουργίες της Ομάδας: η συλλογικότητα ουσιαστικά αναπτύσσεται ως συλλογική τάση πατροκτονίας (συνεργασία), την οποία ακολουθεί η θεσμοθέτηση νόμων και ηθικού κώδικα (ταμπού ως συνεχής προσπάθεια συγκρότησης δομών για την προστασία επιβίωσης της ομάδας), αλλά και η δημιουργία ενοχών και αμφιθυμίας (δέους προς το δυνατό ηγέτη που σκότωσαν - εξιδανίκευση απέναντι στην ηγεσία) (Freud, 1913).

Ρητορική μίσους (hate speech): αποτελεί στοχευμένη επίθεση σε πρόσωπα, ομάδες, ιδεολογίες ή άλλα διακριτικά χαρακτηριστικά όπως φυλή, θρησκεία, σεξουαλικό προσανατολισμό κλπ., χρησιμοποιώντας λόγο, ή οποιαδήποτε άλλη δυνατότητα κυρίως μέσω των τεχνολογιών ψηφιακών μέσων.

SEO (Search Engine Optimization) Βελτιστοποίηση στις Μηχανές Αναζήτησης: Περιλαμβάνει τις απαραίτητες ενέργειες και διαδικασίες σε μια ιστοσελίδα, προκειμένου να είναι ανιχνεύσιμη και συμβατή με το σύστημα ταξινόμησης και κατάταξης των μηχανών αναζήτησης.

Smartphones (έξυπνα τηλέφωνα): συσκευές κινητών τηλεφώνων με εξελιγμένο λειτουργικό σύστημα συνδεσιμότητα και υπολογιστική ικανότητα το οποίο επιτρέπει να πραγματοποιούνται προηγμένες λειτουργίες, μετατρέποντάς στο σε ένα πολυμεσικό εργαλείο πολλών χρήσεων.

Συμμετοχική δημοσιογραφία ή δημοσιογραφία πολιτών / citizen journalism: Η λειτουργία πολιτών σε ρόλο δημοσιογράφου ή ανταποκριτή ειδήσεων, χρησιμοποιώντας μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τη σύνταξη και διανομή ή αναδιανομή περιεχομένου, αρχικά εκτός των καθιερωμένων δομών ΜΜΕ. Συχνά, αποτελεί αντανάκλαση λειτουργία σε ατελείς ενημερώσεις και θέσεις ή σε καταστάσεις όπου η αλήθεια διαστρεβλώνεται με στόχο τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης. Είναι τέτοια η δύναμη της συγκεκριμένης μορφής δημοσιογραφίας, που παραδοσιακά μέσα έχουν εντάξει ενότητες δημοσιογραφίας πολιτών στη θεματολογία τους, όπως τα Get Involved της Pro Publica και τα Guardian Witness από τον Guardian. Το Demotix αποτελεί ένα αξιόλογο παράδειγμα δίκτυου ειδήσεων με υλικό που παράγουν πολίτες

Συμμετοχικές έρευνες (CBPR - Community-based participatory research): Ερευνητική διαδικασία στην οποία συμμετέχουν ανάλογα με το θέμα αντιπροσωπευτικοί φορείς από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη του προς εξέταση θέματος, ανταλλάσσοντας γνώμη και εμπειρίες, προκειμένου συλλογικά να βελτιώσουν τα επίπεδα κατανόησης και γνώσης για το θέμα.

Mobile Money: («Χρήματα μέσω κινητού»). Η έννοια συμπεριλαμβάνει υπηρεσίες μεταφοράς χρημάτων και πραγματοποίησης πληρωμών με χρήση κινητού τηλεφώνου. Οι υπηρεσίες αυτές απευθύνονται κατά βάση σε ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν τραπεζικό λογαριασμό ή άλλου είδους πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (unbanked). Οι υπηρεσίες αυτές, αφορούν εγχώριες ή διεθνής συναλλαγές μέσω κινητής τηλεφωνίας, αποθήκευση προς χρήση ποσών και απευθύνονται τόσο στο κοινό που πραγματοποιεί τις συναλλαγές όσο και στους φορείς – πράκτορες που μεσολαβούν ή δέχονται τη συναλλαγή.

Task management systems: Ψηφιακά προγράμματα και συστήματα διαχείρισης καθηκόντων

Ψηφιακό χάσμα (digital divide): περιγράφει την ανισότητα χρήσης και πρόσβασης του διαδικτύου και γενικά των ψηφιακών δυνατοτήτων, όπως προκύπτει από:

- Διαφορές στη δυνατότητα ή ποιότητα σύνδεσης
- διαφορές τεχνολογικού μορφωτικού επιπέδου
- διαφορές στις δυνατότητες των συσκευών που χρησιμοποιούνται

VoIP (Voice over IP) (διαδικτυακή τηλεφωνία ή ΦεΔΠ, «Φωνή επί διαδικτυακού πρωτοκόλλου»): τεχνολογία πρωτοκόλλων (H.323, SIP) η οποία δίνει τη δυνατότητα επικοινωνίας σε πραγματικό χρόνο, χωρίς τη μεσολάβηση φορέα τηλεπικοινωνίας, μέσω διαδικτύου.

Unbanked: «χωρίς τράπεζα» Η κατηγορία περιλαμβάνει τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι, λόγω συγκεκριμένων συνθηκών (συνήθως αδυναμία λήψης των απαραίτητων πιστοποιητικών εγγραφής τους

στο κοινωνικό σύστημα), αδυνατούν να έχουν πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και δεν έχουν τραπεζικό λογαριασμό ή άλλου είδους δυνατότητα επίσημων συναλλαγών.

Παράρτημα

Π.1. Μεθοδολογία έρευνας

Ακολουθεί περιγραφή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε προκειμένου να διαμορφωθεί όσο το δυνατόν πιο πλήρης απογραφή (ιδανικά το σύνολο) και κατηγοριοποίηση των περιπτώσεων στις οποίες έχουν αξιοποιηθεί οι δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας προκειμένου να διαμορφωθούν λύσεις σε διάφορα πρακτικά ζητήματα σχετιζόμενα με το μεταναστευτικό και μεταναστευτικό ζήτημα.

[A] Συλλογή δεδομένων

Μέσα συλλογής δεδομένων, που χρησιμοποιήσαμε ήταν:

- **Βιβλιογραφία - σχετικές μελέτες επί του θέματος** (μέθοδος έρευνας: **ανάλυση περιεχομένου**)

Συλλέχθηκε ένας μεγάλος κατάλογος σχετικής βιβλιογραφίας (320 συγγράμματα) σε μορφή PDF.

Στη συνέχεια με τη μέθοδο της αναζήτησης του προγράμματος Adobe Acrobat XI Pro, και με τη χρήση των αγγλικών λέξεων κλειδιά (η βιβλιογραφία ήταν στα αγγλικά) αναζητήθηκε παρουσία του ζητούμενου χαρακτηριστικού στο έκδηλο-πρόδηλο περιεχόμενο (manifest content). Οι λέξεις που χρησιμοποιήσαμε ήταν:

- «application»,
- «digital»,
- «technology»,
- «portal»,
- «interactive»,
- «platform»,
- «website»,
- «tool»
- «crowdsourcing»

Παρατηρήθηκε ότι κάποιες μελέτες επιχειρήσαν ήδη να μελετήσουν το φαινόμενο με αντίστοιχη προσέγγιση. Από αυτές τις μελέτες, πιο πλήρης καταγραφή παρουσιάζεται στις:

- Mason, B., Schwedersky, L., Alfawakheeri, A. (2017). Digital Routes to Integration: How civic tech innovations are supporting refugees in Germany. Berlin: gut.org gemeinnützige Aktiengesellschaft, όπου μελετώνται 112 ψηφιακές δράσεις, ως επί το πλείστον με βάση τη Γερμανία.
- Benton, M., & Glennie, A. (2016). Digital Humanitarianism: How Tech Entrepreneurs Are Supporting Refugee Integration. Washington: Migration Policy Institute.
- Gillespie, M., Ampofo, L., Cheesman, M., Faith, B., Iliadou, E., Issa, A., Osseiran, S., Skleparis, D. (2016). Mapping Refugee Media Journeys: Smartphones and Social Media Networks. Research Report (The Open University / France Médias Monde).

- **Αναζήτηση στο διαδίκτυο** (μέθοδος έρευνας: **ανάλυση περιεχομένου**)

Η αναζήτηση στο διαδίκτυο έγινε με τη χρήση λέξεων – κλειδιά:

- «πρόσφυγας»
- «μετανάστης»
- «εφαρμογή»
- «ψηφιακό»
- «ψηφιακή τεχνολογία»

μεμονωμένα ή σε συνδυασμούς, σε βασικές γλώσσες (μέσω Google translator από τα αγγλικά):

- Αγγλικά
- Γερμανικά
- Αραβικά
- Ισπανικά
- Γαλλικά
- Ελληνικά

Η αναζήτηση στόχευε να εξακριβώσει περιπτώσεις χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας για ζητήματα προσφυγικού, ως παρουσία του ζητούμενου χαρακτηριστικού στο έκδηλο-πρόδηλο περιεχόμενο (manifest content).

- **Προσωπικές συνεντεύξεις με πρόσφυγες (12)**, Σε μεταγενέστερο στάδιο, υπήρξαν ελάχιστες προσθήκες, οι οποίες προέκυψαν από το στάδιο ποιοτικών συνεντεύξεων με πρόσφυγες.

Και από τις συνεντεύξεις αυτές επιχειρήθηκε να εντοπιστεί ο τρόπος χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας και των εφαρμογών της, ως βοηθητικό εργαλείο σε διάφορα ζητήματα και καθημερινές ανάγκες των προσφύγων

Η σχετική εγκυρότητα του πίνακα, κατ' αρχήν όσον αφορά στο πλήθος των περιπτώσεων που κατεγράφησαν (ως τάξη μεγέθους), διασταυρώθηκε σε συνέντευξη με εκπρόσωπο της Υ.Α.

[B] Προϋποθέσεις ένταξης μιας περίπτωσης στην απογραφή και μελέτη

Το πεδίο ενδιαφέροντος της συγκεκριμένης έρευνας αφορά όλες εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες η ψηφιακή τεχνολογία χρησιμοποιείται προκειμένου να αναπτυχθούν εφαρμογές και λύσεις οι οποίες άμεσα ή έμμεσα θα λειτουργήσουν υποστηρικτικά στους πρόσφυγες ή σε θέματα που αφορούν τους πρόσφυγες και τους επηρεάζουν άμεσα.

Θέτουμε επομένως, τρεις απαραίτητες προϋποθέσεις, προκειμένου να συμπεριληφθεί στη μελέτη μας μια περίπτωση:

- η πρώτη αφορά την ομάδα που απευθύνεται. Για να συμπεριληφθεί μια περίπτωση θα πρέπει να απευθύνεται είτε άμεσα ή έμμεσα (απευθυνόμενη σε εθελοντικές οργανώσεις ή εθελοντές) σε πρόσφυγες, απαντώντας σε κάποιο ζητούμενο ή στοχεύοντας να διευκολύνει τουλάχιστον ένα τομέα άμεσου ενδιαφέροντος για αυτούς.
- η δεύτερη, αφορά το σκοπό δημιουργίας της. Συμπεριλαμβάνουμε στην ποσοτική αξιολόγηση και συμπεράσματα της έρευνάς μας, μόνο περιπτώσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν με αφορμή ή με σκοπό να καλύψουν κατ' αρχήν συγκεκριμένες ανάγκες σχετικές με τους πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς.
- Τέλος, κάθε περίπτωση θα πρέπει να ικανοποιεί το κριτήριο αξιοποίησης των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας, πέραν της απλής παρουσίασης κειμένων, φωτογραφιών ή/και βίντεο.

[B] Κριτήρια ένταξης μιας περίπτωσης στην απογραφή και μελέτη

Πρωταρχικός στόχος της έρευνας είναι η καταγραφή περιπτώσεων, στις οποίες η ψηφιακή τεχνολογία χρησιμοποιείται προκειμένου να αναπτυχθούν εφαρμογές και λύσεις οι οποίες άμεσα ή έμμεσα θα λειτουργήσουν υποστηρικτικά στους πρόσφυγες ή σε θέματα που αφορούν τους πρόσφυγες και τους επηρεάζουν άμεσα.

Θέτουμε επομένως, τρεις απαραίτητες προϋποθέσεις, προκειμένου να συμπεριληφθεί στη μελέτη μας μια περίπτωση:

- η πρώτη αφορά την ομάδα που απευθύνεται. Για να συμπεριληφθεί μια περίπτωση θα πρέπει να απευθύνεται είτε άμεσα ή έμμεσα (απευθυνόμενη σε εθελοντικές οργανώσεις ή εθελοντές) σε πρόσφυγες, απαντώντας σε κάποιο ζητούμενο ή στοχεύοντας να διευκολύνει τουλάχιστον ένα τομέα άμεσου ενδιαφέροντος για αυτούς.
- η δεύτερη, αφορά το σκοπό δημιουργίας της. Συμπεριλαμβάνουμε στην ποσοτική αξιολόγηση και συμπεράσματα της έρευνάς μας, μόνο περιπτώσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν με αφορμή ή με σκοπό να καλύψουν κατ' αρχήν συγκεκριμένες ανάγκες σχετικές με τους πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς.
- Τέλος, κάθε περίπτωση θα πρέπει να ικανοποιεί το κριτήριο αξιοποίησης των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας, πέραν της απλής παρουσίασης κειμένων, φωτογραφιών ή/και βίντεο.

Ασφαλώς, όπως θα διαπιστώσουμε, όλες οι σχετικές εφαρμογές, τις οποίες οι πρόσφυγες χρησιμοποιούν, όπως για παράδειγμα το Facebook και τα λοιπά μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μελετώνται και αναφέρονται αντίστοιχα στην σχετική θεματική ενότητα που εντάσσονται, δεν συμπεριλαμβάνονται όμως στην ποσοτική αξιολόγηση και στα αντίστοιχα συμπεράσματα του δείγματος, δεδομένου ότι δεν δημιουργήθηκαν με σκοπό τη διευκόλυνση ζητημάτων προσφυγικού.

Αντίστοιχα, στην απογραφή, δεν συμπεριλαμβάνονται σελίδες Facebook, ατομικά ιστολόγια ή ιστοχώροι που έχουν απλά ενημερωτικό χαρακτήρα, χωρίς να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες της ψηφιακής τεχνολογίας πέραν της παράθεσης κειμένων φωτογραφιών και βίντεο. Η προσθήκη και όλων αυτών των περιπτώσεων, όχι μόνο θα ήταν πρακτικά αδύνατο να υλοποιηθεί (δεδομένου του όγκου και της αδυναμίας εντοπισμού τους, κυρίως όσον αφορά τις περιπτώσεις σελίδων Facebook), αλλά και δεν έχει να προσθέσει τίποτα νέο ως προς τη δημιουργική χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας, δεδομένου ότι οι περιπτώσεις αυτές αφορούν γενικά την ενημέρωση για διάφορες φιλανθρωπικές δράσεις και όχι δράσεις όπου εμπλέκεται ή χρησιμοποιείται η ψηφιακή τεχνολογία.

Στην ίδια λογική αναφέρονται και σχολιάζονται μεν περιπτώσεις δημιουργίας σχετικών υποδομών, δεν συμπεριλαμβάνονται όμως στην ποσοτική επεξεργασία δεδομένων της έρευνας.

Τέλος, στόχος της έρευνας δεν ήταν η απογραφή και μελέτη των σχετικών **κρατικών** ιστοσελίδων ή πυλών. Ούτως ή άλλως, δεν υφίστανται πολλά παραδείγματα στα οποία οι κρατικές υπηρεσίες λειτουργούν ψηφιακά στον τομέα αυτό (όπως και σε άλλους) και όταν υφίστανται, η αναποτελεσματικότητά τους να καλύψουν βασικές ανάγκες ενημέρωσης εκτοπισμένων πληθυσμών, έχει προκαλέσει τη δημιουργία εναλλακτικών λύσεων. Συμπεριλαμβάνονται εντούτοις κάποιοι κρατικοί ιστοχώροι και πύλες, είτε ως καλά παραδείγματα σε επί μέρους παραμέτρους τους, είτε εφόσον (στην περίπτωση της Γερμανίας) λόγω του μεγάλου όγκου του πληθυσμού των μεταναστών και προσφύγων, σημειώνουν ιδιαίτερη δραστηριότητα.

[Γ] Κατηγοριοποίηση και καταγραφή επί μέρους χαρακτηριστικών

Κάθε περίπτωση που εντοπίστηκε, ταξινομήθηκε σύμφωνα με το ακόλουθο «**Σύστημα κωδικοποίησης**»:

1. Κωδικός
2. Όνομα
3. Βασική κατηγορία πρωτεύουσας χρήσης:
 - Μεταναστευτικό
 - Φιλανθρωπία / Εθελοντισμός
 - Υποδομή
 - Υποστηρικτικό γενικά
 - Άλλο
4. Λειτουργικό Σύστημα Εφαρμογής (αν αποτελεί εφαρμογή),
(πολλαπλές επιλογές με διαβάθμιση καθεμίας)
5. Τύπος Τεχνολογίας (εφόσον αποτελεί τεχνολογία) (πολλαπλές επιλογές)
6. Ανάπτυξη σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης (πολλαπλές επιλογές)
7. Είδος ψηφιακής τεχνολογίας:
 - Ειδικές Εφαρμογές.
 - (Ψηφιακές) δράσεις για το μεταναστευτικό,
 - Υποδομές για το μεταναστευτικό,
 - Σημαντικές εφαρμογές (και για το μεταναστευτικό),
 - Άλλες περιπτώσεις
8. Κατάσταση λειτουργίας
 - ενεργή
 - πιλοτικό
 - σε αναστολή
9. Περιγραφή
10. Αν είναι κρατική δράση
(Ναι/Όχι)
11. Ηλεκτρονική Διεύθυνση
12. Ομάδα χρηστών που απευθύνεται (4 κατηγορίες - πολλαπλές επιλογές με διαβάθμιση καθεμίας)
 - Πρόσφυγες / Μετανάστες (αν «Ναι», η περίπτωση θα συμπεριληφθεί στο δείγμα, έστω και αν απευθύνεται και σε άλλες ομάδες),
 - Εθελοντές,
 - ΜΚΟ,
 - Ευρύ κοινό (εφόσον χρησιμοποιείται συστηματικά ΚΑΙ από πρόσφυγες).

13. Έναρξη δράσης
14. Βαθμός ανανέωσης περιεχομένου
(κλίμακα διαβάθμισης Likert 1-5)
15. Αξιολόγηση
(κλίμακα διαβάθμισης Likert 1-5)
16. Θεματική κατηγορία που καλύπτει – 20 κατηγορίες (πολλαπλές επιλογές με διαβάθμιση καθεμίας)
17. Χώρα προέλευσης (πολλαπλές επιλογές)
18. Γλώσσα – 13 κατηγορίες (πολλαπλές επιλογές)
19. Άμεση σύνδεση με άλλη δράση / οργανισμό
20. Χώρες κάλυψης – 46 κατηγορίες (πολλαπλές επιλογές)
21. Αριθμός μεταφορτώσεων (downloads) εφαρμογής (σε συστήματα Android)

Π.2. Ερωτηματολόγιο

Προσωπικά Στοιχεία

- Όνομα; A
- Καταγωγή / Αρχικός τόπος αναχώρησης..... A
- Σύνθεση οικογένειας A

Γνώσεις

- Ποια /ες γλώσσες γνωρίζετε;..... A
- Γνώση Ανάγνωσης; (βασική γλώσσα).....ΝΑΙ/ΟΧΙ
- Γνώση Γραφής; (βασική γλώσσα)ΝΑΙ/ΟΧΙ
- Πήγατε σχολείο ;ΝΑΙ/ΟΧΙ
- Πόσα χρόνια ; A
- Άλλη μόρφωση ; A

Ψηφιακή μόρφωση

- Πόσο θα βαθμολογούσατε την εξοικείωσή σας με την ψηφιακή τεχνολογίαΑΡΙΣΤΗ/ΚΑΛΗ/ΜΕΤΡΙΑ/ΚΑΚΗ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Ικανότητα χειρισμού Κινητού τηλεφώνουΑΡΙΣΤΗ/ΚΑΛΗ/ΜΕΤΡΙΑ/ΚΑΚΗ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Ικανότητα χειρισμού Εφαρμογών κινητού τηλεφώνουΑΡΙΣΤΗ/ΚΑΛΗ/ΜΕΤΡΙΑ/ΚΑΚΗ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Ικανότητα χειρισμού Ηλεκτρονικού ΥπολογιστήΑΡΙΣΤΗ/ΚΑΛΗ/ΜΕΤΡΙΑ/ΚΑΚΗ/ΚΑΘΟΛΟΥ

Απόψεις και προσδοκίες

- Είστε πιστοί (θρησκεία)ΑΡΙΣΤΗ/ΚΑΛΗ/ΜΕΤΡΙΑ/ΚΑΚΗ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Σε ποιο τομέα ονειρευόσαστε να εργαστείτε; A
- Επιθυμείτε να εκπαιδευτείτε..... A
- Πιο πιστεύεις ότι είναι το δυνατό σου το δυνατό σημείο του χαρακτήρα σου; A

Εκτοπισμός / Ταξίδι

- Λόγοι αναχώρησης A
- Στόχος - που πηγαίνετε. A
- Γιατί ; Ποιον πηγαίνετε να βρείτε A
- Που βρίσκονται άλλα μέλη της οικογένειας; A
- Πόσο καιρό ταξιδεύετε;..... A
- Πόσο καιρό μένετε στην Ελλάδα;..... A
- Πριν την Ελλάδα..... A
- Οργανωθήκατε πριν την αναχώρηση; (πώς) A
- Το ταξίδι μέχρι τώρα είναι όπως το περιμένατε; A
- Δυσκολίες – αναποδιές κατά τη διαδρομή; A
- Κίνδυνοι που συνάντησες;..... A
- Διακινητές χρησιμοποιήθηκαν; A
- Πόσο ενημερωμένοι προετοιμασμένοι ήσασταν εκ των προτέρων;..... A
- Πώς ενημερωθήκατε; A
- Ποια είναι τα τρία πράγματα που θα έπαιρναν μαζί τους αν ξεκινούσαν σήμερα..... A
- Ένα μάθημα από την έως τώρα διαδικασία A

Σχέση με τη χώρα

- Θέλεις να επιστρέψεις στη χώρα σου;..... A
- Τι σου λείπει από τη χώρα σου; A
- Πιο είναι το αγαπημένο πράγμα από την κουλτούρα της χώρας σου;..... A
- Τι είναι τι είναι καλύτερο στη χώρα σου από ότι στην Ελλάδα; A

Καθημερινότητα στην Ελλάδα

- Πόσοι συντοπίτες (περίπου) στην Αθήνα; A
- Τόπος διαμονής τώρα..... A
- Πόσο υπολογίζει ότι θα παραμείνει..... A
- Πώς περνά τη μέρα..... A
- Παρέες / συναναστροφές..... ΜΟΝΟ ΣΥΝΤΟΠΙΤΕΣ/ΚΥΡΙΩΣ ΣΥΝΤΟΠΙΤΕΣ/ΜΙΚΤΟ
- Συναναστροφές με Έλληνες..... ΠΟΛΥ/ΛΙΓΟ/ΚΑΘΟΛΟΥ

Άποψη για την Ελλάδα

- Πως σας φαίνεται η Ελλάδα; A
- Η Ελλάδα είναι καλύτερη η χειρότερη από ότι περιμένατε; A
- Έχετε μάθει ελληνικά;..... A
- Χαρακτηρισμός κοινωνικής στάσης απέναντι στους πρόσφυγες A
- Σύγκριση με προηγούμενη χώρα..... A

Τεχνολογία και μεταναστευτικό

- Τι τηλέφωνο έχετε; A
- Γνωρίζετε ότι υπάρχουν ειδικές εφαρμογές για το μεταναστευτικό;..... ΝΑΙ/ΙΣΩΣ/ΟΧΙ
- Θεωρείτε χρήσιμες τις ειδικές εφαρμογές;..... ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Ποιες εφαρμογές γνωρίζετε; (αυθόρμητη αναφορά) A
- Ποιες εφαρμογές γνωρίζετε; (επίδειξη αρχείου εικόνων) (ΕΠΙΛΟΓΗ)
- Έχετε χρησιμοποιήσει κάποιες από αυτές; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Σαν βοήθησε η χρήση τους;..... ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Χρησιμοποιείται συναλλαγές μέσω κινητού; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Έχετε χρησιμοποιήσει εφαρμογές με Χάρτες; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Χρησιμοποιείτε ειδικές εφαρμογές για Ενημέρωση; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Χρησιμοποιείτε ειδικές εφαρμογές για Εκπαίδευση; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Χρησιμοποιείτε ειδικές εφαρμογές για Εύρεση Εργασίας; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Μάθατε πράγματα για την κοινωνία/ες που βρεθήκατε μέσα από το κινητό;..... A

Σχέση με τεχνολογία ως πρόσφυγας

- Χρήση τεχνολογίας στη διαδρομή ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ
- Περιστατικό που σας βοήθησε η τεχνολογία μέχρι σήμερα..... A
- Πόσο σημαντική θεωρείται την ψηφιακή τεχνολογία στη ζωή σας; ΠΟΛΥ/ΛΙΓΟ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Ποσό σας έχει βοηθήσει; ΠΟΛΥ/ΛΙΓΟ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Πόσο απαραίτητο θεωρούν το κινητό ΠΟΛΥ/ΛΙΓΟ/ΚΑΘΟΛΟΥ
- Ποιες εφαρμογές χρησιμοποιούν συχνά; A
- Ποιες εφαρμογές χρησιμοποιούν καθημερινά; A
- Ποιες εφαρμογές χρησιμοποίησαν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού; A

Βίντεο

- Είχατε φτιάξει ξανά βίντεο; ΝΑΙ/ΔΓ-ΔΑ/ΟΧΙ

Β ΦΑΣΗ – Μετά τη δημιουργία Βίντεο

- Πως σας φάνηκε η εμπειρία δημιουργίας βίντεο;; A
- Σκέφτεσαι να χρησιμοποιήσεις ξανά το βίντεο για να πεις ιστορίες; A
- Τι περιμένεις να σκεφτούν όσοι δουν το βίντεο που έφτιαξες; A
- Τι θέλεις να σκεφτούν όσοι δουν το βίντεο που έφτιαξες; A
- Η εμπειρία του βίντεο σε έκανε να δεις κάποια πράγματα διαφορετικά; A
- Η εμπειρία του βίντεο σε έμαθε κάποια πράγματα τεχνολογίας που δεν ήξερες; A